STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 05717

FOLKSTIMLEKHE BALADN

L. Olitsky

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ל. אַליצקי

פאָלקסטימלעכע באַלאַדן

יוביל״=בוך

פאַרלאַג ״יידיש בוך״
וואַרשע 1957

L. OLICKI

•

Ballady

*

Z poezji hebrajskiej

Wydanie jubileuszowe

Redaktor: D. SFARD

רעדאַקטאָר: ד. ספאַרד

Okładkę, portret autora i ilustracje wykonał:
L. MERGOSZYLSKI

LIBRARY FEB 25 1998 UNIVERSITY OF TORONTO
CANCELLED

Printed in Poland

Wydawnictwo „Idisz Buch“ Warszawa, Nowogrodzka 5

Nr zam. 1187. Nakład 2000 egz. Druk ukończono w listopadzie 1957 r.
Papier rotogr. kl. III, 61x86, 120 g. Ark. druk. 20, ark. wyd. 13.
Druk. RSW „Prasa”, Warszawa, Tarczyńska 8 .B-90.

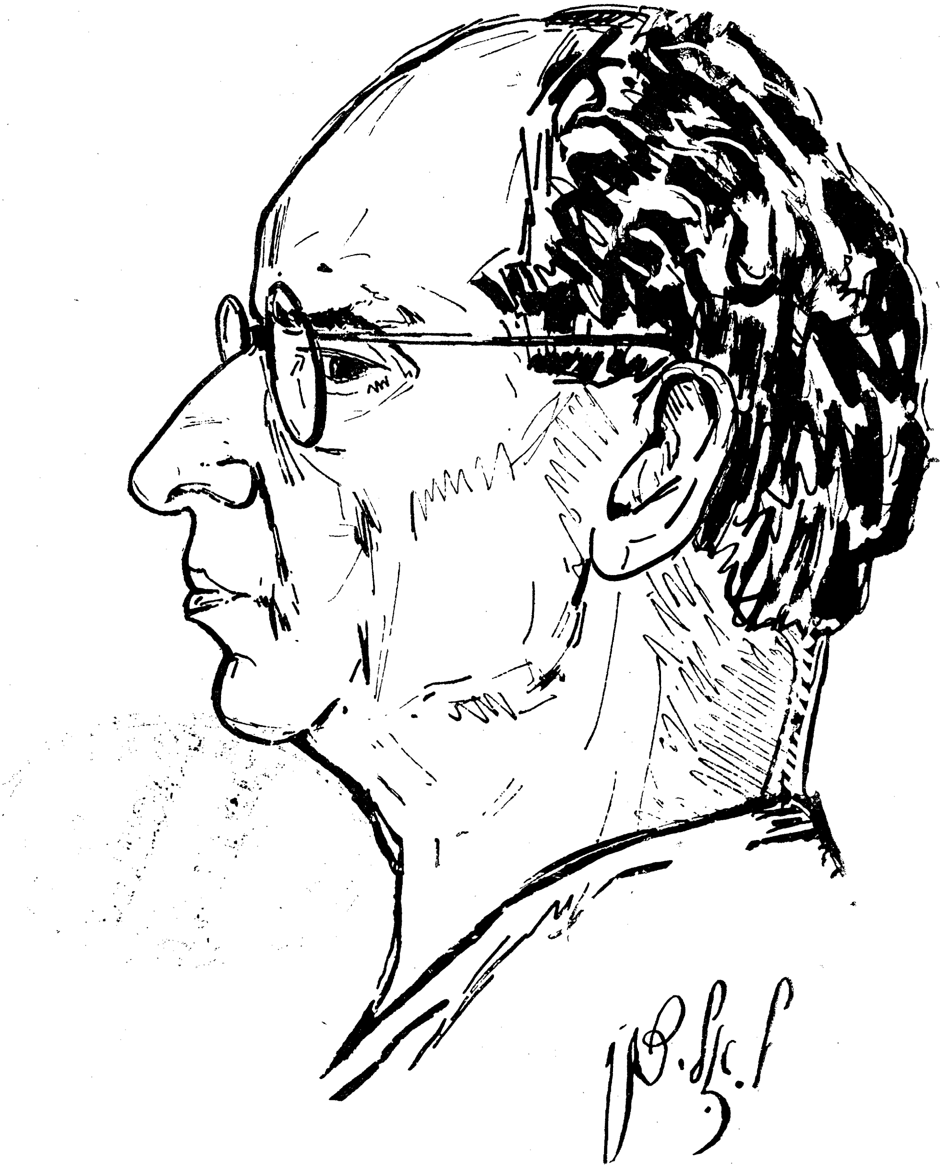

פ אָ ר װ אָ ר ט

פאָלקסטימלעכע באַלאַדן. פ אָ ל ק ס ט י מ ל עַ כ ע מיינט דאָ נישט פאָלקסטימלעך לויטן סטיל, נאָכגעמאַכט דעם נוסח פון דעם פאָלקס דער־ציילן אָדער דיכטן. דאָס — גראָד נישט. נישטאָ אין די באַלאַדן דאָס פרימי־טיווע, דאָס רויע אין שפּראַך און דאָס נאָך גולמדיקע אין דער פאָרם. פאָלקס־שאַפונג איז — שאַפונג אין פּראָצעס, אין ווערן, נאָך נישט דערשאַפענע שאַ־פונג. דאָ מיינט פאָלקסטימלעך: פאָלקסטימלעך צוליבן מאַטעריאַל גופא, וואָס איז אויסגעבאָרגט פון בראשיתדיקער פאָלקסשאַפונג און דיכטעריש איבער־געפאָרעמט און אויסגעפאָרעמט אויפן וואָרשטאַט פונעם יחידישן אויטאָר. איך האָב אַזויערנאָך אין די באַלאַדן זייער חשובע שותפים — די אומבאַ־קאַנטע פאָלקסדיכטער, זייער זכות זאָל מיר ביישטיין. און דעריבער האָב איך זיך דערוועגט צו שטעלן מיינע אָריגינעלע באלאדן פאר די איבערזע־צונגען פון אזעלכע קאָריפעען פון דער העברעישער דיכטונג, ווי משה אבן עזרא, יהודה הלוי, חיים נחמן ביאליק און נאָך און נאָך.

ב אַ ל א ד ן, און נישט פאָעמען — כאָטש ווי פאר דעם אָנגענומענעם באַלאַדן־זשאַנער זענען זיי צו גרויס לויט דער מאָס — צוליב די איבערנאַ־טירלעכע, אומראַציאָנעלע, מיסטישע — בקיצור: באַלאַדישע עלעמענטן אין זיי.

*

פון דער העברעישער דיכטונג. דאָס דארף נישט באַטראַכט ווערן ווי אַן אָפּקלייב פון דעם בעסטן, ווי אַ מין קליינע אַנטאָלאָגיע. ערשטנס, האָב איך נישט געהאַט אין מיין רשות אפילו קיין קליינעם טייל פון דער העברעישער דיכטונג, עס זאָל קאָנען אַ רייד זיין פון אָפּקלייבן, און צווייטנס, גיב איך

זיך אָפּ אַ רעכענונג, אַז צו אַזאַ פאַראַנטוואָרטלעכער און גרויסער אַרבעט בין איך נישט בארופן, אַז דאָס שטייגט איבער מיינע כוחות גאָר־גאָר. נאָך מער — איך האָב אין מיין דאָזיקער אַרבעט בכלל נישט געהאַט קיין פאָרויס־באַשטימטן פּלאַן. די איבערזעצונגען און איבערדיכטונגען זענען געמאַכט געוואָרן צופעליק. פון דער האַנט צום מויל, אַזוי צו זאָגן. און דערפאַר איז נישט נאָר יעדער דיכטער נישט פאַרטרעטן אָפּשר מיט זיין בעסטן פּאָרמעגן, נאָר אויך נישט אין דער געהעריקער מאָס פּראָפּאָרציאָנעל מיט די אַנדערע. און דאָס איז, זעלבסטפאַרשטענדלעך, די סיבה, וואָס טייל דיכטער, וועלכע האָבן בלויז מיט זייערע נעמען דערגרייכט צו מיין אויער, זענען לגמרי אויסגעבליבן.

איך וויל זיך פונדעסטוועגן פאַרזיכערן, אַז ביי אַלע אירע אינערלעך־וועזנטלעכע און דרויסנדיק־פאָרמעלע פעלערן פאַרדינט זיך מיין דאָזיקע אַרבעט אויף באַגיטיקונג מצד דעם יידישן לייענער, וואָס די העברעישע דיכטונג איז פאַר איס, צוליבן נישט קענען די שפּראַך, אַ ספר־החתום. איך באַטראַכט זי, די אַרבעט, ווי אַ שמאָלע קליאַדקע כאָטש, אַריבערגעוואָרפן פון אַ שוואַכער האַנט צווישן אונדזערע ביידע ליטעראַטורן, און ווינטש זיך: הלוואי זאָל נאָך מיר קומען דער באַרופענער דיכטער, וועלכער וועט אָנ־שטאָט מיין שוואַכער קליאַדקע אַריבערבויען אַ בריק אַ שטאַרקע און דויערהאַפטיקע —

די „פּאַפּירענע" בריק פון משיחס צייטן, איבער וועלכער די יידן גייען אַריבער בשלום, ווי די שעפערישע פאַנטאַזיע פון אונדזער פאָלק האָט זיך עס אויסגעחלומט.

*

דאָס דאָזיקע בוך — צו מיין אַלט ווערן זעכציק יאָר, ווען דער מענטש דערפילט, אַז ער לאָזט זיך אויף זיין לעבנסוועג שוין באַרג־אַראָפּ — ווידמע איך, אין פאָטערלעכער ליבשאַפט און באַזאָרגטקייט, דיר — שלמהלע מיינער.

ווען דו וועסט עלטער ווערן, מיין זון שלמה נחמן, זאָל דיר אָט די באַ־שיידענע מתנה מיינע זיין גלייכצייטיק מיין צוואה:

זיי געטריי אונדזער פאָלק, דעם פילגעפרוווטן און פילגעליטענעם, און דאָך שעפערישן און עקשנותדיק דויערהאַפטיקן; —

האָדעווע אויס אין דיין געמיט אַ טיפע ליבשאַפט צו זיינע שאַפונגען אויף

אַלע געביטן פון מענטשלעכער שעפערישקייט, אין וועלכן לאנד עס זאָל נישט לעבן און שאַפן; —

ווי אַ זון פון דעם „עס הספר״ זאָל דיר טייער זיין, זאָלסטו ליבן און אַכטן זיין ליטעראַטור, וואָס איז אַלט און יונג און ברייט ווי דער ים, אין אונדזערע ביידע שפּראַכן, העברעיש און יידיש, וואָס זענען אַ צווילינג און האָבן שותּפותדיק בלוט; —

זאָלסט הייליקן דעם יאָרצייט־טאָג פון דעם 19־טן אַפּריל, דעם יאָרצייט נאָך די יידישע קעמפער, די גיבורים אין גייסט, וועלכע האָבן אין דעם וואַרשעווער געטאָ געראַטעוועט דעם כבוד פון אונדזער פאָלק אין די אויגן פון אַלע פעלקער; דעם יאָרצייט נאָך הייליקע פאַרשניטענע 6 מיליאָן יידן, וואָס זענען אומגעבראַכט געוואָרן דורכן שונא פון דעם מין מענטש נאָר דערפאַר וואָס זיי זיינען מענטשן־יידן; —

אין דעם בלוט און אַש פון די דאָזיקע קדושים האָט זיך אויך אויסגעמישט דאָס בלוט און אַש פון דיינע פעטערס, זייערע פרויען און קינדער: מיין ברודער שמחה, א יונגערמאַן א פשוטער, אַ תמים, די ערלעכקייט אַליין, און מיין ברודער ברוך, אַ דיכטער, אין סאַמע בלי פון זיין לעבן און שאַפן, וואָס האָט זיין צייטיקסט און שענסט געזאַנג נישט באַוויזן אויסצוזינגען. זאָל זייער הייליק געדעכעניש, ווייל דו וועסט לעבן, וואַך זיין אין דיין זכרון, ווי אַ נר־תמיד, און גיב עס איבער די ווייטערע דורות פון אונדזער שטאַם; —

דו ביסט, שלמה נחמן, אַ ייד — זיי זשע אַ גוטער ייד, ווייל נאָר זייענדיק אַ גוטער ייד, קאָן אַ ייד אַ גוטער מענטש זיין.

און דאָס טאַקע איז דער תמצית פון דער יידישער לערע: „ואָהבת לרעך כמוך״ — זיי אַ גוטער מענטש.

וואַרשע. יוני, 1957

מיין געזאַנג צום יידישן פאָלק

א.

ס'איז יעדעס פאָלק מיין פאָלק, ווייל מענטשן זענען ברידער;
נאָר דו, מיין יידיש פאָלק, מיין גרייז־און־גרויער שטאַם,
צו דיינע טריט איך לייג זיך, ווי א פונק אנידער
און רייס זיך צו דער הייך מיט דיין געהיימען פלאַם.
ווען ס'הייבן קעגן דיר א שטורעם שטויב די שונאים,
איך שטעל ארויס דער זון דורך אים מיין יידישן פנים;
און בליצן שווארצע כמאַרעס אויף דיין ווייסן קאָפּ —
איך טרעט פון דיר, מיין פאָלק, נישט אָפּ.

ב.

ביסט נישט קיין וואנדער־פאָלק — האָסט פיינט דאָס גרויע וואָגלען,
און באָדן קלאַמערט זיך דיין וואָרצל, ווי א צוואַנג;
דיין שטערן שטאָלט זיך קעגן שלאָגנדיקע האָגלען,
און קעגן שטורעם זיך האַרמאָניקט דיין געדראַנג.
בלויז כוחות בלינד־מטורפע דיך וואָגלען צווינגען;
זיי רייסן פון דיין שטאַם־לייב רינגען אויס נאָך רינגען,
און פליקן פון דיין קאָפּ אויס זשמודעס האָר נאָך האָר,
און ווילן אומברענגען דיין וואָר.

ג.

נאָר אויסגעגליט דיין העלע וואָר האָט די געשיכטע,
און ווי דער סנה אין מדבר ווערט זי נישט פארלענדט,
זי רעגנבויגנט זיך מיט טויזנטערליי ליכטער
און שטראַלט ארויס דורך שמות און צעשטערטע ווענט.

דו יאָמערסט אָפּט, מיין פֿאָלק, אין פֿיינגלער־ווילדע ווייען,
דיין לייבן־קאָפּ באַדעקסט זיך מיט געדיכטע שנייען, —
נאָך מונקעלער עס ווערט נישט דיין געדאַנק — ער וואַכט,
ער דענקט דעם קעפּערס האַק און — לאַכט.

ד.

עס לאַכן דיינע ריקעס בלוט, די טיפֿסטע וווּנדן,
עס לאַכט דיין זידנדיקע און פֿאַרקילטע טרער,
און ס'לאַכט דער צאַפּל פֿון דיין הויט בעתן שונדן; —
מיט שפּאָט דו בויערסט דורך דעם תּלינס טויב געהער
און האַמערסט, ווי א דונער, אין זיין אָקסן־שאַרבן:
„איך בין נישט שטערבלעך! וויפֿל כ'זאָל נישט שטאַרבן
פֿאַר דיינע אויגן, — העלט נאָך ערגעץ אין דער וועלט
די קינדער יעקבס גוט געצעלט!...“

ערשטער טייל

פאלקסטימלעכע באלאדן

דער מלך שלמה און די פּאוועס

.1

דעם מלך שלמה האָט זיין חכמה גישט געדינט,
ער זאָל זיך פון פאַרריסנקייט באַפרייען:
די גאווה מאַכט א יעדן מענטשן בלינד —
צי קאָן א בלינדער העלפן דעם כלי־זיין?

און קלוג איז ער געווען! ער האָט געקאָנט די שפּראַך
פון מענטשן — אויך פון עופות, חיות;
זיין קלוגער אויער איז געווען אפילו וואַך
פאר גראָז און קנאָספּ, וואָס גרינען אויף מיט נייעם.

ער האָט דעם אָדלער און דעם לייב באַהערשט דערום,
ער זאָל אויף זיי, ווהין ער וויל נאָר, רייטן;
דער שטאַרקסטער לייב אים טראָגט הכנעהדיק און שטום,
דער אָדלער פליט מיט אים צו ווייטסטע ווייטן.

„... די וועלט איז קליין פאר מיר", — דער מלך קלערט
אליין אָפּטערהער, און הייסט דעם אָדלער קניען,
און זעצט אויף אים זיך שטאָלץ, און זאָגט: — באַפליגלט פערד,
כ'באַפעל דיר צו די העכסטע בלויען פליען!

„...איך וועל די שטערן און פלאַנעטן, — שלמה טראַכט —
מיט חכמה מיינער מאַכן אונטערטעניק,
ווייל ווייזהייט איז דאָס בעסטע וואָפן אין א שלאַכט,
ב'וועל זיגן און אין הימל ווערן קעניג!..."

נאָר איינמאָל, ווען דער אָדלער זייער הויך אים טראָגט,
באַפאַלט אים אין זיין טראַכטעניש א דרימל,
און ער דערפילט גישט, ווי די זון אין קאָפּ אים שלאָגט
מיט שטראַלן־ריטער... פינצטער ווערט דער הימל...

עס האַלט שוין מיטן שטאָלצן מלך שלמה שמאָל,
ער ווערט אָט־באַלד פון לעבן אָפּגעזעגנט,
נאָר דאָ געשעט א גרויסער נס אים מיטאַמאָל:
א מחנה קלוגע פאַוועס אים באַגעגנט;

דערזען דעם בראָד, זיי טוען א פארשטעל די זון,
און ווי א כמאַרע איבער אים זיי פליען,
זיי פאָכען, קילן אָפּ אים מיט די פליגל, און
דער בלאַסער מלך עפנט אויף די וויען.

פארשטאַנען גלייך: די פאַוועס האָבן אים פון טויט
געראַטעוועט, ער זאָגט צו זיי באַשיידן:
— איר זענט מיר בייגעשטאַנען אין א גרויסער נויט.
א דאנק אייך! זאָגט מיר... איך דערלויב אייך ריידן,

מיט וואָס איך זאָל אייך אָפּצאָלן פאר אלץ? פאַרלאַנגט,
און וואָס איר ווילט פון מיר, וועט איר באַקומען.
— איז ווייניק דען, וואָס ס'האָט דער מלך אונדז באַדאַנקט? —
דער פירער פון די פאַוועס הייבט אָן ברומען —

נאָר אויב מיר האָבן שוין ביי אים געפונען חן,
זאָל מיר דערלויבט זיין זאָגן מיין באַגערן:
די פאַוועס — ס'גאַנצע פאָלק מיינס, נישט נאָר מיר אליין,
מיט קריינדלעך גאָלדענע באַקרוינט זאָל ווערן.

— געפועלט, — טוט א זאָג דער מלך מילד,
און אומעט־שמייכל נעפלט זיינע אויגן.
די פאַוועס טוען א צעשריי זיך פריידיק־ווילד:
— א לויב דעם מלך! — און אוועקגעפלויגן.

.2

אויף מאָרגן, ווען דער אויפגאַנג פון דער זון באַגינט,
און ס'קומט מיט זון געקרוינט דער טאָג צו שפּרייזן,
א שטראַל זיך אויף די פּאַוועס קעפּלעך מיט אַ צינד,
און גאָלדן-קריינדלעך נעמען זיך באַווייזן.

פאר זייער טריישאַפט האָט דער מלך זיי באַלוינט.
זיי לאָזן שטאָלצע זיך ארוים שפּאַצירן:
אפילו אָדלער זענען נישט, ווי זיי, באַקרוינט!
ס'איז דאָ מיט וואָס, באמת, צו שטאָלצירן!

פון דעמלט אָן זיי האַלטן זיך פון פייגל ווייט
און לעבן, ווי גזירים, אָפּגעזונדערט;
עס וואקסט אין זיי דער שטאָלץ צוזאמען מיט דער צייט:
זיי ווילן זיין פון אלעמען באַוווּנדערט.

צום מלך שלמה בלויז זיי קומען יעדעס יאָר
און פאר זיין טראָן הכנעהדיק זיך בוקן;
ער שמייכלט צו זיי פריינדלעך — דאָס איז וואָר,
נאָר אומעטיק די אויגן זיינע קוקן.

די פּאַוועס זעען נישט דעם אומעט אין זיין בליק,
מיט זיך אליין בלויז זענען זיי פארנומען:
מיט זייער קרוין, מיט זייער שטאָלץ, מיט זייער גליק,
צו וועלכע ס'וועט קיין ענדע דאָך נישט קומען!

נאָר איינמאָל אין א פּאַווע בליצט אריין א פייל,
און צו א יעגערס פיס זי פאַלט אנידער;
דער יעגער טוט א כאַפּ די פּאַווע מיט געאייל,
און ס'לויפט אים דורך א ציטער דורך די גלידער:

די פּאַווע האָט א גאָלדן קריינדל אויפן קאָפּ!
אַן אוצר האָב איך אפשר דאָ געקראָגן?! —
ער טוט א זעץ זיך אויפן פערד און יאָגט גאַלאָפּ:
צי איז עס גאָלד? דער גאָלדשמיד וועט מיר זאָגן.

ער רייסט אראָפּ דאָס קרייגדל, ווישט עס אָפּ פון בלוט
און ווארפט אוועק די פּאווע: זאָל זי פּיילן!....
כ'וועל ווערן רייך... זיך איינהאַנדלען א גרויסן גוט...
נאָר כ'מוז פאר אנדערע דעם סוד פארהוילן...

דער גאָלדשמיד מאכט א פּרוּוו און ברומט: — ס'איז לויטער גאָלד,
און ווילסטו עס פארהאַנדלען, כ'קאָן עס קויפן.
— המם... מסכים. — און דער גאָלדשמיד וועגט עס אָפּ, באַצאָלט,
און ס'לויפט דער יעגער אין א ווייגהויז — זויפן.

זיך אָנגעשיכורט, גייט פון אים ארויס דער סוד...
און יעגערס לויערן אויף אלע וועגן;
ס'איז פאר דעם פּאווע=פאָלק נישטאָ מער קיין גענאָד,
באַווייזט עס זיך — פאַלט גלייך א פּיילן=רעגן.

מע קאָן נישט פליען, נישט אין מחנות, נישט אליין,
די פליגל האָבן פליען שוין פארגעסן,
נאָר ווי צו זיי! עס איז געפערלעך אויך צו גיין,
און מ'איז א פויגל דאָך — מע מוז דאָך עסן!

די פּאוועס ליגן אין די זומפּן שטום, פארשמאַכט,
די שנאָבלען ציטערן ארויסצושטעלן;
דער פירער פון די פּאוועס טראַכט כסדר, טראַכט:
„...ס'איז שלעכט!... מיר זענען אויך דעם טויט געפעלן...

ער וויל אונדז האָבן מיט די קריינדלעך בלויז פאר זיך,
אין לויערט ער אויף אונדז מיט זיינע פיילן;
אָ, גאָט, וו בעמט מען שטאָט א גאָלדן=קרוין — א פליך!
איך מוז זיך גלייך צום מלך שלמה איילן..."

און איינמאָל, אין א פינצטערער טיף=שווארצער נאַכט,
דער פירער רייסט זיך דורך און קומט פאר שלמהן:
— אליין איך האָב אויף אונדז דעם בראָך געבראַכט.
דער טויט האָט אונדז ארומגעשטעלט מיט צוימען.

באַפֿריי אונדז, גרויסער קעניג, פֿון דיין גרוים געשאַנק,
אין לאָמיר גלייך ווי אַלע פֿייגל ווערן... —
עס שימערט אויף אין מלכּס אויגן דער געדאַנק,
וואָס פֿלאַטערט אין די פֿאלדן פֿון זיין שטערן:

— געפֿועלט. שטאָט די קריינדלעך, פֿעדערלעך א פּאָר
ביי אייך אלם לערע זאָלן איבערבלייבן,
אין פֿלי צוריק אהיים צו אלדי גוטע יאָר; —
ווי פֿעסט, מע דארף פֿון זיך די גאווה טרייבן.

די פֿאווע זעט זיך אָפּגעשפּיגלט אינעם טראָן:
דאָס קריינדל אויפֿן קאָפּ איז דאָך נישטאָ שוין!
עס וויינט דאָס האַרץ... דאָך טוט זי זיך א כּוח אָן
אין דאַנקט דעם מלך אויף איר פֿייגלש לשון.

וואַרשע. מאי, 1955

דאָס ייִנגל פֿון גליל

*   *
*

סע שווימט די לבנה, א בלייכע, באַזאַכט...
ווער היילט עס? ווער וואָיעט צעלאַכט אין דער נאַכט?

היענעס... פֿין טויטן פֿון פרעמדע זיי לאַכן,
וואָס וועלן דערגערן און זעטיק זיי מאַכן.

די שיין דער לבנהס איז אומעטיק=קיל
און זילבערט דעם קאַלך פֿון די בערג פֿון גליל.

ווער שרעקט די היענעס? ווער שלייכט דאָ אויף לויער,
אזויווי א שאָטן, און שפּיצט אָן אן אויער?

און שאַרפֿט אויס דעם בליק, ווי דעם שפּיץ פֿון א שפּיז,
און פּלוצעם בלייבט שטיין ער... ווער איז ער? ווער איז?

א רוימישער שפּיאָן, וועלכער לויערט מיט מורא
נאָך יידן אין היילן — דער מקלט פאר תורה.

1

דער זקן רבי שמעון בר יוחאי * זיצט אין הייל,
ארומגערינגלט מיט א האַלבן קרייז תּלמידים;
ס׳לייכט העל דאָס קנייטל אינעם ליימל אָנגעפּילט מיט אייל,
נאָר העלערער — דער בליק פון זיינע „בני־יחידים“;
דער בלוי פון רבינס אויגן — קילער, שטילער, טיפער ים,
נאָר נעמט ער רעדן וועגן אויפשטאַנד, ווערט פון וואסער — פלאַם;
און ווען זיין בליק, א פונק, שיין אומדערטרעגלעך בריט ער,
זיין שניי־באָרד, ווי א פעכער, קילט זיי די געמיטער,
כדי זיי אָנצוצינדן שטאַרקער, טיפער נאָך, אויפסניי;
און כאָטש דער פיינט אינדרויסן, ווי א חיה, לויערט,
און ס׳האַלט די הייל זיי אין איר פינצטערניש פאַרמויערט, —
זיי פילן דאָ זיך אין באַגייסטערונג, ווי פייגל, פריי.

2

ס׳האָט ליב די יינגלעך — „זיינע לעמעלעך“ — דער זקן
מיט זיידעשן און מיט צעפלאַטערטן געפיל:
זיי גייען צום מזבח העלדיש־אומדערשראָקן...
נאָר ציטעריקער נאָך — דאָס יינגל פון גליל:
זיין טאַטע איז געווען דער ראָש פון די קנאים
און האָט געקעמפט מיט רוימס ציוויליזירטע פראים —
דער גיבור יוחנן פון דאָרף גוש־חלב; און
מע זוכט ארום אים, ווי מיט ליכט, זיין לעצטן זון.
דאָס יינגל ארבעט אין אַן אייל־הויז; מיטן ריח
פון אייל איז דורכגעזאַפּט זיין קליידונג און זיין הויט,
און ד אָ ס פאַריאָגט פון אים די רוימער און דעם טויט, —
פון תמימותדיקן לעמעלע פאַר גאָטס מזבח...

---

* ראַבי שימעון באַר יוואַאי.

3

סע טרעפט זיך: ס'קומט נישט דער גלילער אין דער הייל, —
א וואָלקן לייגט זיך אויפן זקנס הויכן שטערן;
זיין אָטעם זוכט דעם יינגלס אראָמאַט פון אייל,
און ס'נעמט די שוואַרצע קראָ פון זאָרג זיין האַרץ פאַרצערן:
צי האָט אים נישט א שפּיאָן א היימישער דערשנאַפּט?
א שפּין א רוימישע אין איר געגעץ פאַרכאַפּט?
ער גייט צו דער עקידה... ס'גליט זיין בליק... אָט ליגט ער...
קוקט מוטיק, ווי זיין טאַטע... און דעם פיינט באַזיגט ער... —
נאָר אָט צוקט אויף א פליגעלע פון רבינס נאָז,
און ס'פינקלט, בליצט מיט גלי דאָס בלוי פון זיינע אויגן:
זיין אָטעם האָט דעם אראָמאַט פון אייל פאַרצויגן... —
פאַר פיין איז אים באַצאָלט מיט פרייד א פולער מאָס!

4

באַגינען, ווען דער דרויסן הייבט קוים אָן צו גרויען,
פון הייל ארויס שלייכט יעדער מיט אַן אנדער וועג;
דער רבי וועט זיך אויפן מאַרק באַווייזן אין תקוע —
דער שפּיאָן זאָל זעען, אז ער ב ט ל ט גאַנצע טעג...
און די תלמידים — יעדער טאָן וועט זיין מלאָכה,
און ווער ס'וועט נאָכגיין אויפן אקערפעלד די סאָכע,
נאָר הזרן דערביי אָן אויפהער אין געדאַנק
די לערע פון ביינאַכט — „דאָס געטלעכע געשאַנק,
וואָס דורך יסורים של אהבה * ווערט דערוואָרבן".
פאַר לערנען תורה דאַרף מען גרייט זיין גיין אין שלאַכט, —
דער גרויסער רבי חזרט איבער יעדע נאַכט —
און אויפן פייער, ווי א לאַם, זיך ברענגען פאַר א קרבן...

---

* יעסורים שעל אַהאַווע — ליבע־ליידן.

5

איז חוץ דעם חושך קיינער נישט פאַראַן אין הייל?
צי שטיקט זיך עס אזוי די שטילקייט מיט איר אָטעם?
— נו, זאָג, — בעט היים דאָס יינגל פון גליל — דערצייל...
— אַן אייגענער! א ייד! דעם רבין האָט פאַראָטן!
תקיע שמועסט: פון דער גילדערנער דער פאָן,
א ר ב י דאָס אומווערדיקייט האָט גראָד געטאָן...
— גיי ווייס הייַנט, ביי די רוימער ווער סע איז א מאכער!...
— זיין נאָמען? — כ׳ווייס? יימח־שמו! א „דבר־אחר" *...״
— און ע ר, דער רבי אונדזערער, ווו איז אצינד?
— אַנטלאָפן מיט זיין זון אלעזר... און פארבאָרגן
איז זיין באַהעלטעניש, ביז קומען וועט דער מ אָ ר ג ן... —
דאָס יינגל פון גליל צעוויינט זיך ווי א קינד.

6

סע שווילט די בענקשאַפט אינעם האַרץ פון דעם גלילער,
צום רבינס בליק — דעם תכלת־ים — זיין האַרץ גייט אויס,
און פאר זיין יונגן לעבן שמעלט זיך פאר א ציל ער:
נאָך הערן בר יוחאים הייליק וואָרט כאָטש איין מאָל בלויז.
און ביי זיין באַלעבאָס פון אייל־הויז פּייעלט אויס ער:
כאָטש יונג נאָך, אָבער כוח האָט ער ווי א גרויסער
צו טראָגן קאַנען אייל, סע וועט אים זיין נישט שווער, —
איז זאָל ער זיין א טרעגער, ווי ס׳איז זיין באַגער.
ער טראָגט טאָג־איין, טאָג־אויס די קאַנען איבער וועגן,
לאָזט פירן זיך פון יעדן אָפּגעלייגטן שטעג,
ער פאָרשט, שפּירט אויס, און גרייכט צו יעדן העק,
און ווו דעם רבינס הייל איז, זיינע אייגן פרעגן...

---

* אַן אַלוזיע אויף אַחרן — אלישע בן אבויה.

7

די שפּיצן בערג זיך לעשן איין. די זון זיך שיידט.
די דעמערונג פאַרשלייערט שוין צום שלאָף דעם באָדן.
און צו א באַרגפוס דער גלילער קוים דערגייט,
פאַרשוויצט, פאַרסאַפּעט, מיט א פולן קאָן באַלאָדן.
א באָקסערבוים! ער לייגט זיך אונטער אים און טראַכט:
„כ'פאַרטרוי דעם אייבערשטן מיין זעל, דעם גוף — דער נאַכט;
און אפשר — וואָס סע האָט דער טאָג מיר נישט געגעבן,
וועט שענקען מיר דער חלום: דאָס געשטאַלט פון רבין...“
ער דרימלט. ס'חלומט אים זיך: עמעץ רייסט די פּרוכט...
די בלעטער שאָרכען שטיל... פאַרשטעלט א קוועלעכל דאָ ריזלט...
ער כאַפּט זיך אויף — און אויג א שטערנשטראַל אים שפּיזלט...
ער טאַפּט ארום דעם בוים — אָט איז עס, וואָס ער זוכט!

8

דער בוים פאַרשטעלט א הייל־אַריינגאַנג מיטן רוקן!
די באָקסערס קאָנען קלעקן גאַנץ גענוג אויף שפּייז...
אויך קוועליק וואַסער איז פאַראַן... — ער נעמט זיך בוקן
מיט קלאַפּנדיקן האַרץ: איז אפשר ד אָ דער גרייז?!
ער קריכט אַראָפּ אין הייל און שלעפּט דעם קאָן אַרונטער.
ער שלייכט אין חשכות, פון דער האַפענונג א באַזונטער.
ביז פּלוצעם — א געשעפּטש: — אוי, טאַטע... הערסט?... מע גייט!
און ס'ענטפערט פעסט דער רבי: — כ'הער מיין זון... זיי גרייט...
— ס'איז איך... דער... איינער פון די לעמער צו דעם רבין —
זאָגט שטיל דאָס יינגל פון גליל — ס'האָט מיך געבראַכט
די בענקשאַפט נאָכן רבינס ליכטיקייט ביינאַכט...
כ'בין גרייט א קרבן־תמים ברענגען דיר — מיין לעבן.

9

— און חושך שיינען דיינע שוואַרצע אויגן, לאַם,
און אויפן פעלדז־געוועלב זיי בליאַסקען שאַרף, ווי שטערן;
ביסט, יונגער פלאַנץ, געשטאַלטיקט לויט דיין פעסטן שטאַם,
וואָס זיינע זאַפטן דיינע אָדערן דערנערן. —
און ס'נעמט דער רבי אים ארום ביי לעצטן וואָרט.
ער פילט: סע בריט זיין אָטעם, און סע קילט זיין באָרד,
און טוליעט זיך צון אים — אַן אייניקל צום זיידן;
און ביידע האַלדזן זיך — זיך קיינמאָל נישט צו שיידן.
— אוי, זיידע, ווען וועט קומען די גאולה? זאָג...
— די זון פון אויסלייז אין א נעפל איז פארהוילן...
נאָר לאָמיר זיצן אויף די גרוי־פאַראַשטע קוילן
און איינהיטן דעם לעצטן פונק פאר יענעם טאָג...

10

דעם טראָט פון דעם גלילער קאָן שוין יעדעם שטעגל,
און יעדער פעלדז־ארויסשטאַרץ אים מיט זיך פארשטעלט,
ווען ער צום רבינס הייל ביינאַכט איז עולה־רגל
און מורמלט שטיל: „ווי גוט איז, זיידע, דיין געצעלט...“
און ווען ער גייט צוריק, א יעדער שטעג פארדרייט זיך
און שלענגלט זיך אוועק, לאָזט שפּראָצן גראָז און פרייט זיך,
וואָס דער מסירת־נפשדיקער יונגער טראָט
וועט בלייבן פאר די נאָכשפּירער א שטומער סוד...
סע טראָגט דאָס יינגל פון גליל די קאַנען,
און פאר זיין בליק: דעם רבינס אויגן — בלויער ים,
דעם רבינס הייסע וואָרט און אותיות פון פלאַם, —
צי האָט ער עס ביז גאָר דער טיפסטער טיף פארשטאַנען?...

11

— אלעזר, — זאָגט דער טאַטע — זע, די נאַכט איז שוואַרץ,
דאָס פייערצינגל ציטערט, ווי א זעל, אין ליימל...
סע קלאַפּט און זאָגט נביאות מיר אויף שלעכטס מיין האַרץ,
איך זע: דאָס יינגל — ווי אין שטורעמווינט א ביימל...
— צי וועט ער, טאַטע, אויסהאַלטן די גרויסע פּיין,
געקרעפּטיקט דורכן דיין לערע און איר מילדע שיין?...
— איך זע: ער צאַפּלט זיך... זיין פּנים ווייס, ווי קאַלך, איז...
— צי וועט ער שטאַרק זיין, ווי די צען הרוגי־מלכות?...
— גיי האָרך זיך איין דאָרט ביי דער עפנונג פון דער הייל, —
צי וועסטו נישט משיחס שטילע טריט דערהערן,
און אויב סע שיינט זיך דורכן באַקסערבוים א שטערן,
איז פרעג אים: שומר, מה מלילה? מה מליל?...*

12

— געפּאַקט! בלייב שטיין! — און ס'איז אין חושך ווער געפאַנגען.
— ווער ביסטו?... פיר אונדז צו דער הייל... אזיסט — דיין טויט! —
אלעזר האָרכט און פילט: דאָס האַרץ איז אים צעגאַנגען —
סע טיילט זיי אָפּ דאָך בלויז פון בוימגעצווייג דער פלויט.
— פאַרפאַלן — זיפצט דער שבוי ** אָפּ — איך וועל אייך פירן,
ס'איז מיר א שאָד דאָס יונגע לעבן צו פאַרלירן... —
אלעזר כאַפּט זיך פאַר דער ברוסט מיטביידע הענט:
„ס'איז ע ר !“, סע טוט אין אים א יאָג דאָס בלוט מיט פּענד,
און, ווי א שוואַכע צווייג, סע שוידערט דורך א גרויל אים — — —
נאָר האָרך: זיי גייען אָפּ... אַלץ ווייטער... ווייטער... שטיל.
די נאַכט איז פעד... א שטערן בלינצלט קלוג און קיל:
ווי לייכט ער גייט אקעגן טויט. אז גוט און ווייל אים...

---

* שוימער, מאַ מיליילע? מאַ מיליל? — וועכטער, וואָס הערט זיך אין דער נאַכט?

** שאָווי — געפאַנגענער.

13

— צי פֿירסטו אונדז נישט פֿאַר דער נאָז, געמיינער ייד?!
ווי שטריקלעך שלייפֿסטו קונציק שלייף נאָך שלייף די שטעגלעך... —
פֿון צאָרן אין דעם הוימערס האַרץ דאָס בלוט פֿאַרזידט —
ווייזט אויס, דיין הינטיש לעבן איז דיר אומדערטרעגלעך...
— ס'האָט רוים דאָס לעבן פֿון מיין פֿאָלק געטאָן א בראָך, —
זאָגט שטיל דאָס יינגל — אומדערטרעגלעך איז זיין יאָך;
און כאָטש מיין לעבן איז מיר טייער, איז אומזיסט דיין שרעקן:
איך וועל מיין רבינס הייל די רוימער נישט אַנטפּלעקן!
— ביסט יונג און ווייסט, אפֿנים, נישט דעם טעם פֿון טויט...
— מאַכט ליכטיק!... גיסט אויף אים דעם אייל פֿון זיינע קאַנען
און צינדט אים אָן! — וועסט רעדן שוין... פֿאַרשטאַנען?
ווען ברענען וועסטו, ווי א לעבעדיקער קנויט!

14

דער באַרג עצמון פֿלאַמט אויף, און מיטאַמאָל דערשראָקן
פֿאַרשווינדט די נאַכט פֿון די שיפּועים און פֿון טאָל;
און ביי דער עפֿנונג פֿון דער הייל זיצט שטאַר דער זקן
און זעט אין פֿלאַם זיין לאַם... צי הערט ער נישט זיין קול?...
— אלעזר... — פֿינטלט מיט א הייסע טרער זיין וויע —
מיין תּלמיד איז אַן עמוד־אש... קוק אָן מיין זכיה!...
ער וועט אריבערלייכטן העל פֿון דור צו דור
און אין דער אייביקייט אריינשיינען די וואָר,
וואָס ער אין הייל דערוואָרבן האָט זיך פֿון זיין רבין... —
און דער גלילער שרייט פֿון באַרג עצמון דורך פֿלאַם:
— דער פֿיינט פֿאַרלענדט האָט נאָר די צווייגן, נישט דעם שטאַם!
ס'וועט רבי שמעון בר יוחאי אייביק לעבן!...

צער־בעלי־חיים

1

אָוונט

די שקיעה פֿארשוועגדעריש האָט זיך געזעגנט,
פֿארשיכּורט די וועלט מיט איר בלוטרויטן ווײַן — —
אין שטילקייט פֿון אָוונט הילט איין זיך די געגנט
און שווייגט ווי פֿארכּישופֿט אין זילבערנער שײַן.

ס'איז פֿול די לבנה, אין פֿריש, און פֿארעיִנולט,
אזוי ווי א צייטיקע, זאַפֿטיקע פֿרוכט;
איר צווילינג זיך וויגט אינעם טייכל צעשפּיגלט,
נאָר ס'ווייסט נישט דאָס טײַכל, און פֿליסט זיך און זוכט,

און זוכט די לבנה, וואָס זילבערט און ניקלט
די וועלעכלעך זייגע, ווי שיפֿן, מיט בלאַנק;
די שטילקייט אומזיסט מיט באַנדאַזשן עס וויקלט:
פֿון ליבע און בענקשאַפֿט דאָס טײַכל איז קראַנק.

פֿארהוילן איז ערגעץ א מאַמע אין הימל,
אַנטפּלעקט פֿאר דער וועלט בלויז א ליכטיקע ברוסט,
וואָס זייגט אָן די געגנט מיט מילכשײַן און דרימל:
די פֿעלדער, די וועלדער, דאָס גראָז און דעם קוסט.

א גייער

ווער טרעט דאָס א שטאָלצער דעם שטויב אויפן שליאַך?
ווען אַלץ איז פאַרהרימלט — ער איינער איז וואַך?!

א זקן א שטאַלטנער; זיין באָרד — ווייס און לאַנג;
א שטעקן אין האַנט, כאָטש ס׳איז האַסטיק זיין גאַנג;

די אויגן — העל־בלויע און וואַרפן א שיין
פאַרויס אויפן שליאַך; זיינע קליידער פון ליין,

א בלענד פון זיי שלאָגט, אזוי ציכטיק און ווייס, —
וואָס טויג אים די טאָרבע פון היינטן, דעם גרייז?

ער גייט אין א וויכטיק שליחות געוויס —
ס׳באַשטויבט נישט דער שליאַך זיינע באָרוועסע פיס.

זיין בליק ווערט געשפּאַנטער — א סטרונע אין סמיק,
זיין אויער — פאַרהאָרכטער: עס שפּילט ווו מוזיק...

א חתונה פּראַוועט אין דאָרף דער רענדאַר;
ער פרייט זיך און שפּירט נישט: סע קומט א געפאַר...

און פּלוצעם: דער זקן — אן אָרעמער מאַן,
און שלאַבעריק־זקניש — זיין באָרוועסער שפּאַן;

געבויגן אין שווער אויפן שטעקן געלענט;
דאָס פּנים — אין פאַלדן, ווי פאַרמעט — די הענט;

די באָרד איז פאַרקאָלטנט, פאַרשטויבט און פאַרבלויט,
די ליינענע קליידונג — געלאַטעט, פאַרגרויט, —

א שלעפּער, וואָס שלעפּט זיך צו בעטלען א קיי,
און אפשר — שטאָט דעם וועט ער קריגן א שפּיי...

— — — — — — — — — — — — — —

ער גייט אין א וויכטיק שליחות געוויס —
דער שליאַך האָט באַשטויבט זיינע באָרוועסע פיס.

אין דאָרף

די כאַטעס, די שייערן, שטעלער —
זיי טוליען זיך איין ביי דער ערד:
אין זילבערנער בלווישיין אין העלער
דער שלאָף איז זיי איצטער געשטערט;

סע הייערט אויף שטרויענע דעכער
די בלווישיין געמישט מיט מוזיק,
וואָס גיסט זיך אלץ ווייטער אין העכער; —
ווער באָדט זיך עס היינט אין זיין גליק?

דער פריץ, וואָס תמיד פאַריאָכט ער
דעם לייבקנעכט און לעבט פון זיין צער?
ס'מאַכט חתונה גליקלעך זיין טאָכטער
דער יידישער קאַרגער רענדאַר.

זיין הויז, וואָס מיט שינדלען געדעקט איז
און בלענדט מיט געקאַלעכטע ווענט,
די געגנט די גאַנצע איצט וועקט עס,
מיט פרייד מיט צעפלאַטערטער ברענט.

צוריק פון דער חופה שוין פירט מען,
מע טאַנצט קעגן פּאָרל צעהיצט,
אז קוים וואָס דעם באָדן באַרירט מען;
סע טריפן הבדלות פאַרשוויצט...

צעעפנט די פעצטער און טירן,
דאָס הויז אָטעמט פאַרנע און הויך;
סע שימערן, נעפּלען געשירן —
מען עסט שוין די גילדענע יויך...

וואָס שווייגן איצט שטיל די קלעזמאָרים?
וואָס רוען די כלים פאַרשמאַכט?...
דער כלה נעמט מאָטשען א וואָרעם,
דער חתן ווערט שטום און פאַרטראַכט...

ס'וואַקסט אים אויף דער שוועל פאַר די אויגן
א פלעק, וואָס פאַרווונדערונג וועקט:
סע שטייט דאָרט א בעטלער געבויגן,
א האַנט צו דעם עולם געשטרעקט,

געלענט אויף א שטעקן — די צווייטע,
די אויגן פאַרבעלמעט און שטאַר,
מיט שטייבן די באָרד א פאַרוויטע
דאָס פּנים אין קנייטשן פון צער...

— דו ביסט מיר געקומען פאַרשטערן
מיין שמחה? מיין פרייד און מיין גליק? —
שרייט אים דער רעגדאַר. — כ'בין נישט גערן...
צוריק גיי אין הקדש!... צוריק!

— איך ווינטש זיך, — אים ענטפערט דער שלעפּער —
א שיסעלע גילדענע יויך... —
די האַנט שטרעקט אריבער די קעפּ ער —
אויך איך האָב א מאָגן... איך אויך...

— ארויס! — דער מחותן צעבילט זיך,
שפרינגט אויף פונעם אָרט, ווי א הונט —
נאָר גילדענע יויך אים פאַרווילט זיך...
און עזות!... ער מאַכט אזש א בונט!...

ארויס! — נאָר דער בעטלער שטייט ווייטער,
די האַנט א געשטרעקטע פאר זיך.
— הערש לייב! — צום משרת־יונג שרייט ער —
פאַריאָג אים!... וואָס שטייסטו?... נו, גיך!

נאָר ס'פעלט אים אוים גבורה, הערש לייבן:
א יידן?... פון יידישער שוועל?!...
ער פאָלגט נישט... כאָטש ס'איז נישט צו גלייבן,
ער ווערט בלויז פון פחד גרין־געל.

— יוזעפיע! — א רוף טוט ער שאַרף אים, —
דער פערדיונג לויפט צו און בלייבט שטיין —
נעם אָן פאַרן קאָפּ אים און וואַרף אים,
אז קלייבן ער זאָל דאָרט די ציין!

טוט יוזעף א שפאַן... נאָר דערשראָקן
געמט פרעפלען: „אָ, יעזו דו מיין!"
דער שלעפּער — א ליכטיקער זקן
מיט העל־בלויע אויגן, פול שיין...

בלייבט שטיין ער פאַרבלענדט, א צעמישטער,
און בלאַס ווערט זיין פנים — א מת;
מיט שוידער די וויעס זיך ווישט ער:
צ' זעט דאָ נישט קיינער דעם נס?!...

באַהערשט שוין נישט מער דער רענדאַר זיך,
און טוט אויפן בעטלער מיט פענד
א לאָז מיטן קאַרק און א שפּאַר זיך
מיט רשע־מרושענע הענט.

זיי טוען ביינאַנד זיך א וואַקל
און פאַלן אַרוים אויף דער גאַס;
די העלע לבנה — א פאַקל,
ווערט טונקל, און געל, און טויט־בלאַס...

געפּלעפּט בלייבן זיצן דאָ אַלע,
פאַרקוקט אין דער העם פון דער טיר:
סע חלשט פון אימה די כלה,
דער חתן רוקט אָפּ זיך פון איר:

ס'איז פינצטער און וויסט זיין מערכה!

דער בעטלער שטייט אויף פון דער ערד
און טוט מיט זיין שנופּטוך א פאָכע —
פאַרוואַרפט דעם רענדאַר אין א פערד...

ער טוט זיך א זעץ אויף אים רייטן,
דאָס פערד טוט גאַלאָפּ אים א טראָג.
סע לויפן אַנטקעגן די ווייטן.
די זון נעמט באַקריינען דעם טאָג.

א רייטער

ווער רייט עס גאַלאָפּ איבער זונגברען? זיין רייטן
דורך שטויביקע שליאַכן — וואָס זאָל עס באַדייטן?

וואָס האַלט ער אין האַנט דאָרט? ער שלאָגט מיט א שטעקן?
ער פאָכט מיט א ביישל, דעם פערד בלויז צו שרעקן.

דאָס פערד איז א קרעפּטיקס און לויפט ווי געפלויגן,
נאָר ס׳קוקט אין די ווייטן מיט... מענטשלעכע אויגן.

א שטויב ליגט געדיכט אויף זיין פעל אויף דער רויטער,
כאָטש רייך איז די טראַכט פונעם רייטער און לויטער.

דאָס פערד איז צעפּאַרעט, ס׳רינט שווייס פון זיין שטערן,
און ס׳גלאַנצן די אויגן מיט... מענטשלעכע טרערן.

נאָר אויך אין די העל־בלויע אויגן פון רייטער
זיך נעפּלט אן אומעט: „אוי, ליידט ער! אוי, ליידט ער!...“

און ס׳לויפן די מיילן אין וואָלקנס פון שטויבן,
הער באָדן שטראָמט אונטן, דער הימל פליסט אויבן,

און פעלדער, און וועלדער, און גראָז — ביי די זייטן,
און ווי קאַרוזעלן זיך דרייען די ווייטן.

דער ציל פון דער רייזע, ווייזט אויס, איז אלץ ווייטער — —
נאָר אָט־אָ פאַרהאַלט מיטאַמאָל זיך דער רייטער.

ס׳קומט אָן אים אַנטקעגן א ייד לעם א וואָגן;
סיי ער, סיי דאָס פערדל — פאַרמאַטערט, דערשלאָגן,

און מאָגערע ביידע — בלויז הויט און בלויז ביינער, —
דער וואָגן איז פול מיט געוואַלטיקע שטיינער,

אז ציען וואָלט קוים אים א פערד א געזונטער;
די לאַסט שלעפּט דאָס פערדל, הער ייד שטופּט זי אונטער.

נאָר ס׳איז נישט געהאָרכזאַם זיי ביידן דער וואָגן.
געמט שרייען דער ייד אויפן פערדל און שלאָגן,

ווי ס׳וואָלט זיך באמת אין אים בלויז געוועגדן,
און ס׳רייסט זיך דאָס פערדל, גורט אָן זיינע לענדן,

און שלאָגט זיך ארוים פון די כוחות די לעצטע,
ביז ס'בלוטיקט זיין לייב און די פעל די פארקרעצטע...

— רב ייד! — שרייט דער רייטער — ס'א צער־בעלי־חיים!
וואָס שלאָגט איר א ברודער?... צי זענט איר דען קין?

איך זע נישט דעם צייכן ביי אייך אויפן שטערן...
— איי, פריץ, — ער ענטפערט — איך האָב צו דערנערן

אן אשה מיט קינדער... ס'וועט גאָט מיר פארגעבן...
ווי שטייט דאָרט אין פרק: „ביגוואַלד מוזסטו לעבן"...

(דער ייד נעמט זיך קראַצן פארדמיונגט דאָס בערדל)
סיי איך, סיי — ווי זאָגט איר — מיין ברודער דאָס פערדל...

אז קוים וואָס סע זשיפּעט און מאַכט מיט די זייטן,
אזעלעכם „לחפשי" * שוין שיקט מען באַלייטן...

— ס'איז וואָר, — שפּרינגט אראָפּ פונעם רייטפערד דער רייטער,
דער ייד, אלץ פארדמיונגט, א בערדל־שפּיץ קייט ער —

כ'בין גרייט דיר צו העלפן... אָט לאָמיר זיך בייטן
מיט אונדזערע פערד... נישט אויף אייביקע צייטן...

נאָר בלויז אויף א יאָר... ס'איז מיין פערד ווי פון אייזן...
און דארפסט — נישט מיט האָבער, מיט היי בלויז עס שפּייזן...

נאָר גיך וועט זיך מוישן דיין ווּיסטע מערכה:
אין אלץ, וואָס וועסט טאָן, וועט אריין ס'מזל־ברכה.

— נו, מילא... — דער ייד הייבט אָן חקירהן — מע קאָן עס...
מיין פערדל... ס'איז טאַקע הערויף א רחמנות...

---

* לאַכאָפּשי — אויף דער פריי.

די פעל פון דעם שינדן אינגיכן דאַך וועל איך... —
ער שפּאַנט אויס דאָס פערדל פון וואָגן פאַמעלעך

און שפּאַנט איין דאָס פערד... איז עס וואָר, צי א חלום?...
סע זאָל נאָר די שטיינער דערפירן בשלום...

דאָס פערדל נעמט אָן פארן ציימל דער רייטער,
און קעגן דער שקיעה ער לאָזט זיך גיין ווייטער.

די עגונה

א וואָך נאָך א וואָך גייט אריבער,
און ס'קערט זיך נישט אום הער רענדאַר;
סע ווערט זיין עגונה אלץ טריבער —
איר נאָגט ווי א וואָרעם דער צער:

ווי לאַנג וועט זי וואַרטן און זיצן
אין זאָרג פאַר די קינדער — אליין?
אוי, ווער וועט זי שפּייזן און שיצן? —
איר גורל איז האַרט ווי א שטיין!

זי נעצט אים און ווייקט אים אין טרערן —
ער זאַפּט אירע טרערן נישט איין;
סע האָט זיך פאַרטונקלט איר שטערן
און קאַרגט אויך זיין טונקעלע שיין.

דער איידעם, די עלטערע טאָכטער
זיך שאַפן מיט איר, מע באַפעלט,
און ווי אויף אַ דינסט אַ פאַריאָכטער
מע שרייט, און מע זידלט, מע שעלט.

דאָס הויז איז ווי ענגער געוואָרן,
דער קאַלך פון די ווענט איז אראָפּ,
און ווי מיטן אייבערשטנס צאָרן
די סטעליע דריקט שווער אויפן קאָפּ.

סע ווערן — הגם זי באַהאַלט עס —
פארווייסט און פארקאַלכט אירע האָר;
אויף צווייען דעם קאָפּ אירן שפּאַלט עס, —
ווי לאַנג ס'איז אין צרות א יאָר!...

צווישן האָפענונג און שרעק

א טאָג פארגייט, א טאָג גייט אויף —
דאָס לעבן מישט די בלעטער;
ווער ס'גייט אראָפּ, ווער ס'גייט ארויף —
א קלעטער נאָך א קלעטער.

און אז סע גייט אוועק דאָס יאָר,
דער רייטער קומט צו רייטן, —
דער שטיינערפירער שמט שוין גאָר
אלס עושר צווישן לייטן.

דער רייטער איז אים גוט באַקענט,
נאָר ס'הייסט פערד — „מיין פערדל?
דער באָדן אונטער דעם דאָך ברענט?!" —
ער גלעט זיין גאָלדן בערדל:

— וואָס ווערט איר, רייטער זאָגן, וואָס?
איך ווארט, איר זאָלט באַפעלן,
כ'וועל אלץ דערפילן, באַלעבאָס —
זיך זעלבסט בדלות שטעלן...

— כ'האָב ד אָ ם דיר דעמלט נישט געזאָגט, —
מילד שמייכלט צו דער רייטער —
האָסט יאָרן זיך געגוג געפּלאָגט —
אין עשׂרות לעב זיך ווייטער.

נאָר גיב מיר אָפּ צוריק מיין פערד,
שפּאַן אויס עס פון דיין וואָגן,
און גאַ דיר דיינס... ס'איז דעם באַשערט
דו זאָלסט עס מער נישט שלאָגן. —

דער שטיינערפירער גייט אין שטאַל
און פירט ארויס... א שאַרבן...
דאָס רייטפערד מיט א קני, א פאַל, —
צי האַלט עס שוין ביי שטאַרבן?

צו לעבן בלויז פון היי איז שווער,
ווען ס'פּראַצעוועו די גלידער.
דער רייטער זאָגט: — שטיי אויף אין הער:
וועסט נאָך א מענטש זיין ווידער!...

סע שטעלט זיך אויף און הייבט אָן גיין,
און שטשירעט מיט די ציינער;
סע שלעפּט א משא — זיך אליין —
א מאָגער זעקל ביינער.

ארויס אין פעלד... דאָס גראָז איז זיס...
דער מרחק פול מיט רייץ אין...
דער רייטער — זעט עס — ווערט א ריז,
ער נעמט עס אויף די פּלייצעס

און שפּרייזט מיט לייכטע טריט אוועק,
ווי נישט געשפּרייזט — געפלויגן;
אין צווישן האָפענונג און שרעק
דאָס פערד שליסט צו די אויגן...

דערלייזונג

אריבער א יאָר שוין. ס'ווישט אויס די עגונה די שויבן...
מיט זונשיין דאָס דאָרף איז פארפלייצט און מיט זילבערגע טויבן.

די טרערן פארשווינדלען די שיין און פארוואָרפן אין קראָען
די טויבן, וואָס שוועבן און קרייזן אין מרחק דעם בלאָען.

די קינדער זיך שפּילן אינדרויסן. זי עפנט דאָס פענצטער.
— אוי, מאַמע!... הער ייד!... וואָס דער טאַטע!... — צעשרייט זיך דער קלענסטער.

זי איז אויפן הויף שוין... דאָס איז ער, דער בעטלער! וואָס וויל ער?...
זי פאָרשט מיטן בליק אים. — גוט מאָרגן, עגונה! — זאָגט שטיל ער.

— גוט מאָרגן?! — זי מורמלט — אז אָך און אז און ווי מיינע יאָרן!
צוזאמען מיט אייך איז מיין מאַן דאָך פארפאַלן געוואָרן...

און אָט זענט איר דאָ... און מיין מאַן — נישט מען הארבט, נישט מען זעט'ן...
אוועק... ווי אין וואסער... געבייז וואָלט געוועזן ער מיר גטן...

— אייך גטן?... צו וואָס?... ער איז דאָ, גלייך ווי איך. צי איר זעט נישט?—
זי קוקט זיך מבולבל ארום און זי שעפּטשעט: — איר שפּעט נישט?

חוץ אייך זע איך שטיין דאָ א פערדל. ס'איז אייערס, מסתמא?
— ניין... אייערס... דורך אויגן קוקט תמיד ארוים די נשמה...

— כ'פארשטיי נישט... וואָס רעדט איר? — צעקלעמט די עגונה נעמט קלערן
און קוקט אין די' אויגן דעם פערדל... סע רינט פון זיי טרערן...

— מיין מאַן!... — שרייט זי אויס מיט א בלוטיקן גוואַלדרים פון הארצן—
ווי מאָגער!... ווי קנאָכיק!... די ריפּן דורך פעל זיינער שטאַרצן... —

זי פאַלט דעם אַרויף אויף דער גריווע, וואָס הענגט ווי אַ קאָלטן,
און העשעט, און כליפּעט — מיר ביידע... מיר זענען פאַרשאָלטן!... —

דאָס גאַנצע בני־בית דאָ שטייט שוין אַרום מיט געוויינען:
פאַר צרות אַראָפּ איז די מאַמע פון זינען, — זיי מיינען.

נאָר באַלד מיט זיין שנופּטוך דער בעטלער טוט פּלוצעם אַ פאָכע:
— זאָל ענדלעך צום גוטן זיך ענדערן אייער מערכה,

סע זאָלן קיין צרות און פּיין שוין אייך מער ניט באַשערט זיין,
און ער, אייער שפּייזער דער קאַרגער, זאָל מער ניט קיין פערד זיין...

און זאָל זיין נשמה דורך תשובה פאַרהיילן די ווונדן... —
דאָ זעט מען: דאָס פערדל — ניטאָ שוין, דער בעטלער — פאַרשוווּנדן!

און טאַטע און מאַמע אַרומגעהאַלדזט שטייען צעצאַפּלט,
און פרייד־קע טרערן פון זייערע אויגן סע קאַפּלט... — — ..

דאַן האָבן זיך אַלע, דערשטוינטע, געכאַפּט און פאַרשטאַנען:
סע איז אליהו הנביא אַוועק ערשט פון דאַנען.

וואַרשע. אויגוסט, 1956.

די אײדלשטײנער פֿונעם חושן

אויפֿן פּרישן קבר פֿון שלום אש

.1

רב לייבעלע, אַ ייִנגעלע מיט גאָלד־געלאָקטע האָר
און בלויע אייגעלעך, אַן עילויכל פֿון פֿינעף יאָר,
פֿאַרזשמורעט שמאָל די ברעמעלעך און פֿאַנגט מיט זיי די שטראַלן
פֿון חלבענעם ליכט, וואָס שמעלצט און שפּריצלט אויפֿן טיש.
סע מיניעט פֿאַר זיין בליק זיך אַ קאָליריקער געמיש,
און רעגנבויגנס פֿון דער נידעריקער סטעליע פֿאַלן.

וואָס העלט אַזוי זיין פּנימל דאָס בלאַסלעכע? אַ שיין
אַ פריידיקע אויף זיינע בעקלעך שפּילט, ווי רויטער וויין,
און אויף די ליפּלעך פלאַטערט, ווי אַ זונענשטרייף, אַ שמייכל;
דער רבי לערנט, ניגונט, אַז סע קאָן דאָס האַרץ צעגיין,
ווי פֿונעם חושן שטראַלט באַזונדער יעדער איידלשטיין,
און ער — דעם כוהן־גדול זעט שפּאַצירן אינעם היכל...

דאָס גרוילעך־רויט פֿון היאַצינט צעשפּילט זיך מיטן גרין
פֿון דעם טאָפּאַז, און ביידע — מיטן רויט פֿון דעם רובין.
און אַלע דריי צעשפּיזלען זיך און בלענדן פֿאַר די אויגן;
דעם דימענטס ווייס צעשפּילט זיך מיטן שוואַרץ פֿון דעם אַגאַט
און ווערן איינס, ווי ס׳וואָלט איין מאַמע זיי אַזוי געהאַט ,
און איבער זיי דער יאַספּיס ציטערט מיט זיין רעגנבויגן...

און דער אָניקס, דער אַמעטיסט, און דער אָפּאַל, סאַפּיר,
קאַרדיערעט, שמאָראַק — איעדער מיט זיין ליכט־קאָליר
זיך וועבט אַריין אין דעם געוועב פֿון לעבעדיקע פֿאַרבן...
רב לייבעלע קוקט נאָך דעם כוהן־גדול בלינד־פֿאַרבלענדט
און גאַרט, ער זאָל אַ הייב טאָן אויף זיין קעפּעלע די הענט
און בענטשן... ער איז גרייט — אַפֿילו שוין, די רגע שטאַרבן — — —

2

און מיטן עילוי דעם צעניעריקן די וועלט שוין קלינגט,
אַז פון זיין רייִנעם מויל זיך שיטן רענדלעך — כאַפּט זיי, שלינגט!
אַ וואונדער=ליכטיקייט אין פאָלק ישראל צייטיקט אויס זיך!
אין זיינע בלויע אויגן רוען הימלען צוויי צעשפּרייט,
און מיט דער זון זיין הויכער שטערן קיינמאָל זיך נישט שיידט, —
מיט אים די שפּעטערדיקע דורות וועלן האַלטן גרויס זיך!

דער ירושלמי=ייד, וואָס איז געקומען אין דער שטאָט,
האָט שוין געוווּסט, אַז הי, אין גלות, וואַקסט אַ גאָטס=גענאָד,
און איז אין קלויז אַריין געגאַנגען אים צו זען, הערן; —
אַ הויכער, דאַרער ייד, דער קאָפּ און בערדל — ווי אַ שין,
די אויגן — גליעכיק, און ער ברענט איינגאַנצן, ווי אַ קין; —
זיי שמועסן, ווי איינער וואָלט דעם צווייטנס גייסט פאַרצערן.

רב לייבעלע דערציילט אים, ווי דעם הושנס יעדער שטיין
האָט זיס געלויכטן מיט זיין פאַרב, און שפּילעוודיק און ריין
באַהעפט זיך דורך זיין ליכט מיט די חברים איידלשטיינער,
ווי יעדן האָט פאַרכישופט זייער שיין פון כוהנס האַרץ,
אַפילו דעם אַגאַטס פאַרבלענדנדיקער טיפער שוואַרץ — —
און ווו געפינען זיי זיך היינט? צי ווייסט פון זיי נישט קיינער?

און ס'האָט דער ירושלמי=ייד, ווי אויפגעוואַכט פון טרוים,
טיף אָפּגעזיפצט: — דער חושן איז געווען גערויבט קיין רוים...
פון דאָרט — קיין ענגלאַנד... ער געפינט זיך אין דער עיר=הבירה.
די אומות=עולם שעצן אויך זיין הייליקייט און פראַכט...
ער ווערט אין לאָנדאָנער מוזיי געהיטן טאָג=וועגאַכט
מיט קלוגע שלעסער... און גיבורים שטייען אויף דער שמירה...

3

רב לייבעלע דעם עילוי ווערט מיט מזל דרייצן יאָר,
און ס'האָבן טאַטע־מאַמע שוין באַזאָרגט אים מיט אַ פּאָר:
די כלה — אַ יפה־פיה, צו זוכן אין מרחקים!
גייט אויס מ'טו זייד אויף סאַמעט — קייגער גלייכט זיך נ'שט צו איר!
און דער מחותן — אַ בר־אורין און אַ גרויסער גביר:
ער טובלט אָפּ זיין גאָלד אין חתנס תורה — „מים זכים"*...

אַ תפילין־זעקל נייט די כלה אויס מיט האַרץ און זעל
מיט צוועלף קאָלירן, לויטן חתנס האַרציקן באַפעל,
לויט די קאָלירן, פון די צוועלף שבטימס פענער:
טיף־בלוי, און פיאָלעט, און גרווילעך־רויט, און הימל־בלוי,
און ווייס, און שוואַרץ, און טונקל־בלוי, און רויט, און גרין, און גרוי,
און טונקל־ברוין, און רעגנבויגן, — וואָס קאָן זיין נאָך שענער?!

און אַז סע שרייבט אים דער מחותן אויסגעציקלט פיין:
צי ווינטשט ער זיך אַ זייגער? און צי זאָל פון גאָלד ער זיין?
ער בעט דערויף זיין תשובה, — ענטפערט ער אים פרום באַשיידן:
ווען ס'וואָלטן ווערן צוועלף גלעזלעך איינגעפּאַסט אין אים,
קאָלירטע, ווי אין חושן, וואָלט באַקומען עס אַ זין:
סע וואָלט דערמאָנט אים אין אַמאָליקע ישראלס פריידן...

צי מעסט רב לייבעלע די צייט דעם לויטן זייגער? וואָס?
ס'איז נישט די צייט אויף אים, נאָר ער אויף איר דער באַלעבאָס, —
ער פילט זי אָן מיט דעם מתיקות פון זיין תורה־ניגון;
נאָר ווען סע גאַרט נאָך פרישקייט זיין פאַרמאַטערטער געדאַנק,
ער ציט אַרויס פון וועסטל־קעשענע דעם שווערס געשאַנק
און קוקט פאַרכישופט אויף די גלעזלעך, שיינט פון פאַרגעניגן — —

* מאים זכים — לויטערע וואַסער.

רב לייב דעם גאון דעם באַרימטן, רב פון משעכיש פּראָג,
אין עוסק זיין בצרכי־ציבור גייט אַוועק דער טאָג,
און נאָר די שטילע נאַכט אויף תורה־לערנען בלייבט אים איבער;
פּאַר ווייב און קינדער שפּאָרט ער בלויז מינוטן פון זיין צייט,
און אויבעט דעמלט בלאָנדזשעט אום זיין בליק ווו ערגעץ ווייט,
ווייל ס'זענען קודמער די תורה און די צרכי־ציבור.

סע טרעפט — די רביצין דערפילט: זיין בליק בלייבט שטיין אויף איר
און זעט — נישט זי!... פון אירע אויגן שיינט אים דער סאַפּיר
פון חושן, וואָס באַצירט דעם כוהן־גדולס האַרץ אין היכל...
דאָס אייגענע געשעט אַמאָל מיט דעם און יענעם קינד:
סע קוקט דער טאַטע מילד אַזוי, און ס'דאַכט זיך — ער איז בלינד,
און עמעצן אַ פרעמדן גאָר געהערט זיין ליבער שמייכל...

סע האָט קיין גרעניץ נישט די מידיקייט פון פּראָגער רב,
אַ המשך פון זיין טועכץ און זיין לערנען איז זיין שלאָף,
ווען ס'מורמלען זיינע ליפּצן, ווי געלערנט מיט אַ ניגון...
נישט איינמאָל שטייט די רביצין ביי זיין צוקאָפּנס, וואַכט,
און זעט בעשייםפערלעך: זיין הויכער שטערן קניימשט זיך, טראַכט; —
זי קוקט אויף אים מיט פורכט, מיט שטאָלץ און זיסן פאַרגעניגן...

און איינמאָל זעט דער רב אין חלום, ווי אַ שוואַרץ געשטאַלט
זיך גנבעט אונטער צו דעם כוהן־גדול, אים באַפאַלט,
די איידלשטיינער, שטיין נאָך שטיין, פון חושן רייסט ארוים ער...
ער כאַפּט זיך אויף צעשראָקן און צעציטערט מיט אַ קרעכץ:
די זעונג איז אַנטפּלעקונג... זאָגט נביאות מיר אויף שלעכטס...
— זי שיקט מיך אין שליחות, — איז ער זיך דעם חלום פותר — — —

5

אין לאָנדאָן. אין האָטעל. אין צימער זיצט דער פּראָגער רב
און דורך די שויבן בוּיערט מיטן בליק זיך צום אין־סוף...
ער זעט צעשוווּמען דאָרט דעם כּוהן־גדולס שאָטנס שאָטן,
קאָלירן שווינדלען דורכן נעפּל, ווי באַדעקט מיט שוים —
אַן איבערבלייבעניש פון אַ לאַנג פאַרבלאַסטן קינדהייט־טרוים...
צי וועט?... צי וועט דאָס הייליקע שליחות אים געראָטן?

אַ קלאַפּ אין טיר. — איך בעט. — סע קומט אַריין אַ קאַפּיטאַן:
— איך האָב דעם כּבוד... אין דער בלאַט אַ מעלדונג איז פאַראַן
סע וויל דער רבי קויפן זעלטנקייטן פון ישראל...
איך האָב... נאָר... זייער פּרייז באַצאָלן זענט איר דען אימשטאַנד?
די איידלשטיינער פונעם חושן... זענען אין מיין האַנט...
וואָס זיצט איר, רבי, קאַלט אַזוי? ווי גאָרנישט נישט נתפּעל!

— איך מיין... מע קאָן פאַר איידלשטייגער דאָך פאַרהאַנדלען גלאָז.
דעם חושן היט דאָך אין מוזיי אַ קייסערלעכער שלאָס... —
ער נעמט אַרויס זיין זייגער און באַטראַכט די גלעזלער־שטיינער...
— און דאָך.. נישט תמיד, רבי, איז אַ שלאָס אַ שמירה... ווער
ס'וועט פּרוּוון אויסגעבן מיין סוד — איר זעט דעם רעוואָלווער?... —
דער קאַפּיטאַן צעלאַכט זיך מיט צעבלענדטע ציינער. —

איך אַרבעט אין מוזיי. אין אַלע סאַליעס כ'קום אַריין.
(סע וועט די טאָכטער דעם דירעקטאָרס מיין באַשערטע זיין...)
און כ'האָב אַ פרייען צוטריט אויך צום אַלמער מיטן חושן...
אַ מייסטער־שלייפער — האָב איך גלעזלעך אויסגעשליפן גענוי
ווי זיינע איידלשטיינער, שטראַלנדיקע זיס, אַזוי,
אַז כ'האָב אָן מורא זיי געמענגט מיט יענע שוין פאַרטוישן...

6

— אַזוי? איר האָט פאַרטווישט? — אָן צוטרוי פרעגט דער רב — און וואָס,
אַז שטאָט אין חושן וועט איר מיר אַריינגאַרן דאָס גלאָז?...
—איך וועל זיי אייך באַווייזן, און סע איז ביי אייך די ברירה... —
ער ציט ארויס פון כאָליעווע א לעגגלעכן פוטליאר
און עפנט אים... סע טוט פון אים אַ זוניקייט א שפאַר,
און ס'גלאַנצן אויף די אויגן פונעם פראָגער רב מיט טרערן...

ס'העלט אויף דאָס פנים זיינס דאָס בלאַסלעכע, די באָרד. אַ שיין
אַ פריידיקע אויף זיינע באַקן שפילט, ווי רויטער וויין,
און אויף די וואָנצעם פלאַטערט, ווי אַ זונענשטרייף, אַ שמייכל;
ער הערט דעם רבין לערנען, אז סע קאָן דאָס האַרץ צעגיין,
ווי פונעם חושן שטראַלט באַזונדער יעדער איידלשטיין, —
ער זעט דעם כוהן־גדול איצט שפּאַצירן אינעם היכל...

דאָס גרוילעד־רויט פון היאצינט צעשפּילט זיך מיטן גרין
פון דעם טאָפּאַז, און ביידע — מיטן רויט פון דעם רובין,
און אַלע דריי צעשפּיזלען זיך און בלענדן בלינד די אויגן;
דעם דימענטס וויס צעשפּילט זיך מיטן שוואַרץ פון דעם אַגאַט
און ווערן איינס, ווי ס'וואָלט איין מאַמע זיי אַזוי געהאַט,
און איבער זיי דער יאַספּיס ציטערט מיט זיין רעגנבויגן...

און דער אָניקס, דער אַמעטיסט און דער אָפּאַל, סאַפּיר,
קאַרדיעריט, שמאָראַק — איעדער מיט זיין ליכט־קאָליר
זיך וועבט אריין אין דעם געוועב פון לעבעדיקע פאַרבן...
דער פּראָגער רב קוקט נאָך דעם כוהן־גדול בלינד־פאַרבלענדט
און גאַרט, ער זאָל אַ הייב טאָן אויף זיין יאַרמלקע די הענט
און בענטשן... ער איז גרייט — אַפילו שוין, די רגע שטאַרבן — — — —

7

— און וויפל, זאָגט, — קומט אויף דער רב — וואָלט איר פאַר זיי געוואָלט?
— נישט פיל... נישט ווייניקער קיין פונט פון פינף מיליאָן אין גאָלד, —
מוט פעסט אַ זאָג דער קאַפּיטאַן, באַהאַלטנדיק די שטיינער.
— צופיל... נאָר כ'וועל באַמיען זיך מיט אַלע כוחות... הממ...
זייט מוחל, קומט צו מיר אריבער אין אַ וואָך ארום,
און זאָל מיר העלפן אונדזער גאָט, וואָס אויסער אים איז קיינער... —

און ווי אַ דימענט שניידט דעם קאַפּיטאַן זיין בלויער בליק,
און דרינגט אריין צו אים אין האַרץ, און ציט זיך נישט צוריק,
און פאָרשט דאָרט אַלע ווינקעלעך: וואָס ליגט אין זיי פאַרהוילן?...
צי האָט זיך אויסגעלאָשן שוין דערין דער לעצטער פונק
פון ערלעכקייט? פון פאָרכט פאַר גאָט? צי ווייל ס'ע איז נאָך יונג,
איז מעגלעך נאָך דאָס אַש אַוועקצובלאָזן פון די קוילן?...

נאָר ס'מוט דער קאַפּיטאַן אַ שאָקל מיטן קאָפּ און אים פאַרלאָזט —
ער האָט שוין מער נישט וואָס מיט אים צו רעדן פּשוט-פּראָסט,
און פון דער שוועל: — איז קום איך אין אַ וואָך אַרום דאָ ווידער.
— אָט דער וועט נישט חרטה האָבן אָן קיין בייזער שטראָף, —
מוט שטיל אַ מורמל צו דער שטילקייט און די וועגט דער רב
און פילט — אַ פיבערדיקער שוידער לויפט אים דורך די גלידער...

ער שטעלט זיך ווי צום דאַווענען אַנידער ביי דער וואַנט,
פאַרשליסט די אויגן און פאַרבאָרגט זיי אין דער פלאַך פון האַנט
און בעט: — אויב ס'לייטערט זיך נישט אויס דער הימל אין זיין האַרצן,
באַשטראָף אים, גאָט, ווי פרעהן, פאַר זיין לעסטערונג, פאַראַט:
זאָל ווי אַ קללה דורכשטראַלן זיין שטערן דער אַגאַט
און פאַר זיין כלה-מיידל אים דאָס פּנים שטאָק-פאַרשווארצן...

8

מיט תפילהדיקע אויגן קוקט אין פענצטער דער מהר"ל.
די זון — גאָטס קרוין, גייט אויף, און אויף זיין שטערן פאַלט אַ שטראַל,
אַ צייכן — זיינע תפילות האָט מיט חסד אויסגעהאָרכט דער בורא...
אַ קלאַפּ אין טיר. — איך בעט. — סע קומט אריין דער קאַפּיטאַן:
— ס'איז דאָ די סחורה, רבי, איז דאָס געלט פאַר איר פאַראַן?
— ווער זענט איר? — חידושט זיך דער רב — און איך ווי קום צו סחורה?

—אַ וואָך ערשט, — ווערט דער קאַפּיטאַן צערודערט און נישט־דרייסט —
און שוין דערקענט מיך נישט דער רבי!? מיך, דעם קאַפּיטאַן? וואָס הייסט?
— דער קאַפּיטאַן? ס'איז נישט צו גלייבן! ס'פּנים אייערס שרעקט מיך!...
— אוי־ווײ! איר רעדט דאָך ווי מיין מיידל: „ס'איז דיין שטערן שוואַרץ!"—
זי שרייט מיט שרעק און כאַפּט זיך פאַרן קאָפּ און פאַרן האַרץ,
און טרייבט מיך פון איר פאָטערס הויז... מיט חרפּה זי באַדעקט מיך...

זי איז משוגע!... — ניין! זי איז נישט אויסן זינען, ניין!
זי איז אַ זעערין און זעט די שטראַלן פון אַ שטיין
דורך אייער הויט... ס'איז אייער קין־צייכן אויפן שטערן!
ס'וועט נישט פאַרבליאקעווען דער שוואַרצער שטראַלן־פלעק, כל־זמן
איר וועט נישט אומקערן דעם חושנס שטיינער, קאַפּיטאַן,
אויף זייער אָרט, נישט טאָן אַליין עס אומגעצווונגען, גערן...

— אָ, רבי! — ווערט ער בלאַס — ס'איז דאָך פאַרמאַכט פאַר מיר די טיר!
ווי קאָן איך?... — גיי מיט גאָט און זיי מתודה זיך פאַר איר...
— איך זאָל פאַרלירן ביידע — זי און אויך די איידלשטיינער?!
— זי וועט דיר מוחל זיין דעם חטא; פאָלג אייליק אוים מיין ראָט,
און ס'וועט די כלה דיך באַהאַרציקן מיט גרוים גענאָד,
ווייל צום בעל־תשובה קאָן זיך נישט פאַרגלייכן קיינער...

6

— איך וויל אָן עדות רעדן מיטן רבין, אויך — אָן דיר, —
זאָגט שטיל צום קאַפּיטאַן דאָס מיידל זיינס — קלאַפּ אָן אין טיר. —
זי גייט אַריין, און ס׳דאַכט זיך איר, דאָס צימער איז אַ היכל...
זי שלייכט און האָרכט ווי ס׳קלאַפּט איר האַרץ, בלייבט שטיין, און קוקט,
און וואַרט...
דער רבי טראָגט אַנטקעגן איר אַ ליבן בליק — בלוי־צאַרט:
— וואָס הערט זיך, טאָכטערקע? — ער פרעגט איר מיט אַ פאָטער־שמייכל.

— די בייזע עוולה איז פאַריכט שוין, רבי: אויפן אָרט
ער האָט אריינגעפּאַסט די איידלשטיינער... המם... און פּאָרט
בין איך צעטומלט, און מיין האַרץ מיט זיך אַליין סע קריגט זיך,
מיין מוח רוט נישט אין די טעג, דאָס האַרץ נישט — אין די נעכט:
ער איז אַ גנב דאָך! ער האָט דאָס הייליקייט פאַרשוועכט!
און כאָטש לסוף געקעמפט מיט זיך אַליין און אויך באַזיגט זיך...

— כ׳פאַרשטיי דיך, טאָכטער, וואָס דו וועבסט אין די געדאַנקען... יאָ,
אַז נישט חרטה אויף זיין טאַט האָט אים באַוויגן, נאָר...
זיין חשק צו דיין ליב... ס׳איז יאָ אַזוי און נישט אַזוי איננאַנצן...
מע טאָר נישט קוקן אויפן לייב און זיינע פאָרמען מיט קיין שפּאָט:
צי איז דיין שיינקייט נישט קיין בלאַסער ווידערשיין פון גאָט?!...
און דורך די אויגן דייגע — בליקן פון מלאכים גלאַנצן...

— נאָר ער... ער גליט פון חשק, רבי, צו מיין זינדיק לייב,
און נישט קיין מלאך בין איך אים, ער גאַרט מיך פאַר אַ ווייב,
און כ׳הער: סע ברויזט זיין שיכור בלוט און שרייט מיט ווילדע קולות...
— זיין תאווה איז געמישט מיט תשוקה צו דיין שיינער זעל...
דערזע אין אים דעם מענטשן דורך זיין חיהש דיקער פעל,
פאַרהיימיש אים מיט יידישקייט און לייטער פון זיין פסולת...

— האָסט גישט געטאָרט אים לאָזן שטיין אין קאָרידאָר אַליין!
מיט דיר צוזאַמען, כלה, איז ער פרייד, אָן דיר — געוויין...
— מיר וואַרטן דאָ אויף דיר, באַוויז זיך, חתן־לעב, מיר בעטן... —
און אויף דער שוועל בלייבט שטיין דער חתן, און זיין פּנים — ליכט,
ער טוט אַ שפּרייז, און שטעלט זיך לעם דער כלה אומגעריכט,
און זאָגט: — סע האָט צו מיר דערגרייכט אַ טייל פון דעם גערעדטן...

כ׳ליג, הייליקער, פאַר אייך אין שטויב מיין זינדיק האַרץ אַלס דאַנק,
און בענטשט אונדז... — כ׳בענטש אייך צו דער חתונה... און מיין
געשאַנק —
מיין זייגער... כ׳בעט פאַר אים די פאַלשע גלעזלעך דיינע... —
ס׳דערלאַנגט זיי אים דער חתן: — נעמט זיי צו פון מיר — מיין שאַנד... —
זיי ליגן אַלע אויף דער פלאַך פון רביגס בלאַסער האַנט,
און איבער זיי סע שמייכלען מילד די בלויע אויגן זיינע...

דאָס גרוילעך־רויט פון היאַצינט צעשפּילט זיך מיטן גרין
פון דעם טאָפּאַז, און ביידע — מיטן רויט פון דעם רובין,
און אַלע דריי צעשפּיזלען זיך און בלענדן בלינד די אויגן;
דעם דימענטס ווייס צעשפּילט זיך מיטן שוואַרץ פון דעם אַגאַט
און ווערן אייגס, ווי ס׳וואָלט איין מאַמע זיי אַזוי געהאַט,
און איבער זיי דער יאַספּיס ציטערט מיט זיין רעגנבויגן...

און דער אָניקס, דער אַמעטיסט און דער אָפּאַל, סאַפּיר,
קאַרדיערים, שמאַראַק — איעדער מיט זיין ליכט־קאָליר
זיך וועבט אריין אין דעם געוועב פון לעבעדיקע פאַרבן...
דער פּראָגער רב דערזעט: דער כוהן־גדול לייגט די הענט
דעם יונגן פּאָרל אויף די קעפּ... זיי שטייען בלינד־פאַרבלענדט
און זענען גרייט פאַר זיינע אויגן שוין די רגע שטאַרבן — —

1957

די ליבנדיקע און געטרייע

1

א זוניקער געווען איז דער עילוי שמשון ווינער,
ווי ס'פלעגט דער ראש־ישיבה זאָגן „ס'איז „כשמו כן הוא“ *;
זיין מילדער בליק איז ווי א שטראַל א ווארעמער און דינער
און טריפלט ארום זיך מיט ליבשאַפט און פארקלערטער רו.
אויך אין געראַנגל דונערט נישט זיין שטים... געדאַנקען בליצן,
און זיינע קעגנער — שטילע און פארבלענדטע בלייבן זיצן
און געבן איבער זיך, באַזיגטע שוין, אויף זיין באַראָט.
סע זידן אויף די הערצער פון די בתולות אין דער שטאָט,
ווען ס'לאָזט אַמאָל דער עילוי זיך ארויס שפּאַצירן;
סע וואַנדערט נאָך פארצויבערט זייער בליק נאָך זיינע טריט.
נאָר אים פארטשעפּען מיט א וואָרט, א שמייכל — גאָט באַהיט!
מע פילט פאָרויס: מע וועט אין זיינע אויגן בלויז פארלירן...
און זעט, ווי שטאַלטנע זיין געשטאַלט, און זיין געזיכט ווי פיין,
און דורך זיין צאַרטער הויט לייכט דורך דאָס בלוט מיט ראָזער שיין!

2

און איינמאָל, ווי דער איינפּיר איז געווען פאר יענע צייטן,
צום ראָש־ישיבה אָנגעקומען איז א בדיוו פון ווין
מיט א בקשה פון א גביר, וואָס שטיט אויף מיילן־ווייטן,
צו שיקן אים א חתן־בחור פון דעם בעסטן מין.

---

* קישמוי קיין הו — ער איז ווי זיין נאָמען: שמש איז אויף העברעיש — זון.

זיין בתולה איז א „תמימה“ *, זאָל דער חתן זיין א כוהן...
ער זאָל דעם „שה לעולה“ **, ווי דער מנהג איז, באַשוויגן,
און אז אין זיינע אויגן וועט געפינען חן די שאָף,
איז וועט מען פראווען תנאים גלייך „על צד היותר טוב“ ***.
לעת־עתה לייגט ער ביי פאר דער ישיבה „אלף זהובים“ ****,
און ס'בלייבט זיין האַנט נאָך אויסגעשטרעקט... — א רגע נישט געקלערט,
איז קלאָר דעם ראָש־ישיבה: שמשון! ס'איז פון גאָט באַשערט.
אויב ס'איז די בתולה דאָרט א כרוב, באַהעפט זיי גאָט, די כרובים... —
און שמשון האָט זיך שוין נישט אומגעקערט פון ווין צוריק:
ער ווערט א חתן, און זאָל זיין מיט מזל און מיט גליק!

3

ווען סע שפּאַצירט דער חתן אינעם סאָד פּאַרטאָן אין תורה,
צעוועקט אים אָפּט פון שכנותדיקן באַרג א קראָען־קרא;
ער עקבערט אוים ביי אים אין האַרץ א סודותדיקע מורא...
„והרחיקנו, — שעפּטשעט שמשון שטיל — משכן רע“ *****
סע טרעפט: ער זאָגט אַ שיעור ******; די חברים האָרכן אים און גלעטן
די שטערנס; פּלוצעם — הינט צעבילן זיך ביי די שטאַכעטן,
און פונעם שיעור פאַרגעדענקט מען שוין בלויז עפּעס, קוים;
א רויטע רויז ווערט בלאַס, סע פאַלט א פרי פון א בוים...
די כלבים, ווי די קראָען, צו דעם בישאָף זיי געהערן,
וואָס וווינט פון יענער זייט שטאַכעטן אויפן הויכן באַרג;
ער האָט נישט ליב דאָס פאָלק מיט דעם פאַרעקשנט־פעסטן קאַרק,
און זייער שכנותשאַפט זיין רו די קריסטלעכע צעשטערן.
ס'האָט שמשון איינמאָל אים דערבליקט: זיין האָרגעוויקס איז רויט,
ווי פלאַם, און שטיל א שעלט געטאָן: „ אין פלאם געפין דיין טויט!“.

---

* טמימע — גייסטיק ריין, אָן א מום.
** סע לעאוילע — א שאָף פאר א קרבן.
*** אַל צאַד האַיוסער טאָוו — אויפן בעסטן אופן.
**** עלעף זהוווים — טויזנט גילדן.
***** וועהאַרכיקייני מישאָכן ראַ — און דערווייטער אונדז פון א שלעכטן שכן.
****** שיעור — תלמודישע אָפּהאַנדלונג.

4

מע גייט צו מזל חתן־כלהם חתונה־מלבושים.
דער כלהם האַרץ איז, ווי א טויבנשלאַק באַגין, צעוועקט,
זי בענקט צום חתן: אך, ווען זי זאָל מעגן טאָן א קוש אים!
און ער האָט אלץ זיין חתן־האַרץ פאַר איר נאָך נישט אַנטפּלעקט.
ער ליבט... די תורה. מעג מען מיט דער שכינה קאָנקורירן?!
ער בעט זי קיינמאָל נישט: „קום, איידל, קום און סאָד שפּאַצירן“.
אומזיסט די חברטעס איר זאָגן: „דו ביסט שיין, ווי... ער“ —
די שיינקייט פון דער תורה איז זיין איינציקער באַגער.
ווען זי זאָל וויסן!... שמשון רעדט מיט איר אויף די שפּאַצירן
צו זיך אַליין: „ווי איידל־שיין דו ביסט! „כשמך כן את“ * —
א רויז פון שיר־השירים, נאָך פארשלאָסן אין איר בלאַט;
זאָל אָפּדאַרן די האַנט, וואָס וועט דיין מאַרגנטוי באַריהרן!“
און זעלטן נאָר, בגנבה, טוט זיין ברעם א גלעט זי צאַרט,
זי זאָל זיין „כלות־הנפש“ ** נישט באַמערקן, און... ער וואַרט.

5

באַלויכטן איז דער גאָרטן פון רב טודרוס אָפּענהיימער
מיט ליכט און זילבערנע מנורות; הילכיק שפּילט מוזיק;
מיט כל־דאָס־טוב געדעקטע שטייען טישן צווישןביימער,
און הינטער זיי אן עולם לאָזט זיך וווילגיין... טוט א בליק:
ביי איינעם זיצט פונאַנדערבנאָן די פּאָר, די גאָט־באַשערטע,
פון תענית הייגטיקן פארבלאַסטע, און אין זיך פארקלערטע:
...שוין נאָך דער חופה... זייערע נשמות — מאַן און ווייב...
ס'האָט גאָט באַפוילן זיך באַהעפטן, ווערן צו איין לייב...
און אויב סע איז דער רצון פונעם בורא, ווער קאָן שטערן?
נאָר פלוצעם הערט דער חתן... ס'ציטערט אויף זיין שוואַכע קני,

---

* קושמייך קיין אַט — דו ביסט ווי דיין נאָמען.
** קלויס־האָנעפּעש — טיפסטע בענקשאַפט.

פילט תיכף אָפּ די כלה, און סע ציטערט שוין אויך זי:
פון בישאָפס באַרג א בילעריי פון כלבים לאָזט זיך הערן...
צי שפּילן זיך די כלבים? אליהו איז אין שטאָט?
צי וויינען זיי, און ס'איז, חלילה...* גאָט אין הימל, גאָט!

6

מוזיק און ליכט אין גאָרטן — שוין פאַרלאָשן, און אין הימל
דער לעצטער שטערן פון דער חופּה־נאַכט פאַרבלאַסט. באַגין.
סע טוט א טרייסל אויף רב שמשונען פון ערשטן דרימל:
א גלעקערײ. א שרפה אין די שויבן! ברענט גאַנץ ווין?!
ער טוט א שפּרונג פון בעט צום ווייבס געלעגער אים אַנטקעגן:
ער מוז זי ראַטעווען! האָט גאָט פאַרצוימט שוין אלע וועגן?
איר בעט איז ליידיק! — איידל! — שרייט ער צו די הייסע ווענט
און לויפט צום פענצטער, שלאָגט ארויס די שויבן מיט די הענט,
און שפּרינגט אריין ווי אין א כוואַליעדיקן ים פון פייער,
און לויפט מטורף צווישן ביימער... מציל זיין דאָס ווייב...
נאָר ניצול ווערט בלויז ער אליין, זיין אייגן נאַקעט לייב,
נישט איידל, וועלכע איז אים, ווי זיין זעלע, נאָענט, טייער.
צי האָט ער לויפנדיק געזען, צי האָט זיך עס אים בלויז געדאַכט? —
דער בישאָף שטייט דאָרט אויפן באַרג, זיין פּנים בייז צעלאַכט...

7

די שבעה־טעג זיך רייכערן אין אונדזער נשרפם רעיון.
ווי האָלעוועשקעס, זיין געמיט באַדעקן מיט א ריס.
„...פאַרוואָס איז איר געקומען שרפה, דיין־אמת?! דיין...
סע זאָל דער ווינט איר אַש פאַרטראָגן צו דעם בישאָפס פיס?"
ער לערנט „איוב", און די טרערן קאַפּען אויף די בלעטער.
„...דער בישאָף איז דאָך פון א חזיר פליישיקער און פעטער,
פאַרוואָס האָט מולך נישט געגאַרט דעם בישאָפס בלוט און פלייש?..."

---

* לויטן תלמוד: „שפּילן זיך הינט, קומט אליהו אין שטאָט אריין, וויינען הינט, קומט דער מלאך־המוות אין שטאָט אריין".

ער זעט דורך טרערן איידלען איצעם פּלאַם — אַן „עמוד־אש“...*
דאָך נאָך דער שבעה רינט אוועק דער טרויער מיט די טרערן,
דער רייסנדיקער ווײ, דער צער פון יאוש ווערט געשטילט;
ער זאָגט צו זיך: „מיין טרויער־חוב צו איידלען איז דערפילט,
צוריק גיי אין ישיבה לערנען פאר איר זכר... לערן!“ — —
נאָר איינס זעט אויס יאָר־אויס, יאָר־איין צו זיין א נס:
זי לאָזט זיך נישט פארגעסן, ווי דער שטייגער פון א מת.

8

רב שמשון „גייט אראָפּ פונדעסטוועגן פון וועג דעם גלייכן“,
הגם די תורה, ווי די זון, באַלייכט דורכויס זיין גאַנג:
דער ראָש־ישיבה זעט אויף שטעגלעך זייטיקע אים שלייכן
און אונטערטוקן אין די חקירה־קוואַלן זיין געדאַנק;
ער לערנט צווישן טאָג און נאַכט מיט חשק פרעמדע שפּראַכן,
און פון די ביכער זיך דערוויסט ער וואונדערלעכע זאכן;
זיין רעיון פּלאָנטערט זיך אריין אין נעץ פון פּאָליטיק,
זיך צו דערשלאָגן צו דעם סוד פון שלום און פון קריג...
„...צי קאָן איך דען, צי מעג איך עס רב שמשונען פארווערן?“,
טראַכט אָפט דער ראָש־ישיבה וועגן דעם מיט גרויסער פאָרכט
און, ביי זיין האַרצן אָנגעפרעגט, א תשובה באַלד ער האָרכט:
„רב שמשון איז אַ זון, און דו וואָס? בלויז דאָך א לאַמטערן,
וואָס זייגע שייבלעך זענען שוואַרץ־פאַרריסטע נאָך דערצו!...
און אומרואיק אליין, ער לאָזט רב שמשונען צו רו.

9

סע גייט אוועק א יאָר און נאָך א יאָר, שוין פינף פארשוואונדן,
פון זינט רב שמשון האָט פארלאָזן ווי אין אָבל ווין.
נאָר צו זיין איידלען פילט ער זיך נאָך אלץ פארבונדן
מיט פעדעם פעסטע, כאָטש א פרייער איז ער על־פי־דין.
סע שווינדלט פאר זיין בליק עקשנותדיק איר איידל פנים.
נישט איין מאָל איז ער מדחה מיט הקפדה די שדכנים,
וואָס קריכן צו זיין האַרצן דורכן ראָש־ישיבהס טיר:

** אַמוד־אייש — פייער־זייל.

„...ווי וועט ער הויזן מיט א ווייב, און טראַכטן וועגן א י ר?!“
נאָר ווען צום ראָש־ישיבה האָט א בריוו פון ווין געשריבן
דעם קייסערס גרויס־באַנקיר, א ייד: „...היות... און... כך...“,
האָט ער א רעד געטאָן מיט אים שוין מיט א האַרבער שפּראַך:
„...וואָס הייסט?... און היתכן?!...“ — האָט רב שמשון נאָכגעגעבן:
ער פאָרט... מסתם איז די נסיעה אים באַשערט פון גאָט.
און אין זיין האַרץ איז איידל נאָכגעפאָרן, ווי א סוד.

10

רב שמשון שמועסט וועלטלעך מיט דער שיינער „מדוברת“ *
און פאַנגט איר זעלע מיט זיין אומעטיק־פאַרקלערטן בליק;
ער טראַכט: „דער יונגער בוים וועט זיכער ברענגען שיינע פּירות,
נאָר וועט דער סעדער אָפּגעפינען אין זיין שאָטן ס'גליק?...“
— כ'בין מסכים. מיט א תנאי בלויז, — זאָגט ער צום מחותן שפּעטער —
פאַרבעטן זאָלן ווערן דורך „קול־קוראס“, דורך די בלעטער
א חודש פאַר דער חתונה די בעטלערס פונעם לאַנד,
און איר זאָלט יעדערן באַשענקען מיט דער ברייטסטער האַנט.
— געפּועלט. שוין. מיר שרייבן אין די תנאים גלייך אריין עס. —
...פון אלע זייטן ציען מחנות בעטלערס. — זאָגט, ווהין?
— אויף דער באַריימטער חתונה ביי דעם באַנקיר... קיין ווין! —
די בעטלערס ווערן פיין באַשענקט, ס'האָט קיינער נישט קיין טענות.
מע שפּייזט זיי, נישט מיט פּאָסנע ברויט — מיט פלייש און פיש.
און יעדער שרייבט זיך אונטער אין א פנקס אויפן טיש.

11

דער פנקס ווערט ארייַנדערלאַנגט רב שמשונען אין צימער,
ער לייענט אויפן בעט אים נאָך דער „קריאת־שמע“ יעדע נאַכט.
פון זיינע אָנגעגליטע אויגן בלענדט א טרערן־שימער,
און נאָכן לייענען זיי לעשן אויס זיך; קיל, פאַרשמאַכט.
וואָס זוכט רב שמשון אין דעם פנקס ווילד־צעשיטע שורות
מיט אויגן, וועלכע קוקן דורשטיק אויס פון וויטן בשורות?

* מעדובערעס — דאָס כלה־מיידל.

ער זוכט מיט דער נשמה, מיט א ציטער אינעם לייב
דעם אונטערשריפט פון איר... פון אײדלען, זיין פארברענטן ווייב.
אומזיסט! אומזיסט! און מאָרגן שטעלט מען שוין די חופה... מאָרגן!
איר אונטערשריפט איז נישט פאראן... פון איר פארברענטער האַנט
ער זעט א בלויען שאָטן בלויז אקעגן אויף דער וואַנט,
ווי ז י א ל יי ן אין ווייסן קאַלד אירן זאָל זיין פארבאָרגן...
נאָר מאָרגן נאָך דער חופה, אויסבאַהאַלטנדיק דעם צער:
— ברענג נאָכאַמאָל דעם פנקס... — זאָגט ער שטיל צום סעקרעטאַר.

12

סע וואַרט די פרוי ביי זיך אין שלאָפצימער: אָט קומט ער... קומט ער,
איר אויסדערוויילטער?... אויסטערליש! זי קאָן אים נישט פארשטיין:
נאַכט־איין, נאַכט־אויס ביים פנקס, ווי א טויב, פארליבט דאָרט ברומט ער,
און... קומט אויך איצט נישט... — ענדלעך וויגט איר איין איר שטיל געוויין.
און ער? זיין שאַרפער בליק נעמט צאַפלען אויף א שריפט א דינער
און ס'רייסט זיך אָפּ פון ברוסט זיין האַרץ: אוי, זע נאָר — א יי ד ל ווי נ ער!
איז אײדל פון דער שרפה... פונעם קאַלכאויוון ארויס,
ווי איך?!... אָ, גאָט אין הימל, דיינע פלאָנען זענען גרויס!
צי רופסטו מיך נישט איצטער זיך צו שטעלן צום נסיון?...
האָט ז י, אן אשת־איש, אים אויסגעהאַלטן, און איז ריין —
א פרוי אין נויט, אין וואָגל, צווישן פרעמדע איין־אליין?
צי וועלן מיר א נעסט א כשרע נאָך קאָנען בויען?...
און אפשר איז עס א פארבלענדעניש, אוי־וויי מיר, וויי!
סע קאָנען אויף דער וועלט דאָך זיין אויך אײדל ווינערס צוויי!

13

אויף מאָרגן הייסט רב שמשון אויסגעפינען א יי ד ל ווי נ ע ר,
זי אויסבאָדן, באַקליידן, געבן עסן צו דער זעט
און איבן הויף אין פליגל, וווּ סע נעכטיקן די דינער,
איר אָפּגעבן א צימער מיט א זויבער בעט.
„ויהי בחצות הלילה"* עפנט זיך די טיר פון צימער,

* ווייהו באַזצויס האַליילע — און ס'איז געווען אין מיטן נאַכט.

און ס'קומט אריין א מאַנצבל אין לבנהדיקן שימער,
די פרוי הייבט אויף דעם קאָפּ און צאַפּלט אויף אין שטומער שרעק:
— ווער זענט איר? און וואָס ווילט איר?... כ'בין אן אשת־איש — אוועק!
— אן אשת־איש? און ווער און וואָס איז אייער מאַן? וווּ איז ער?
— ער איז פאַרשוווּנדן... שמשון... איידער כ'האָב אים רעכט דערקענט...
אין אונדזער חופּה־נאַכט, ווען אונדזער היז האָט ווער פאַרברענט...
ער האָט געשמט... און תורה־לערנען איז געווען א ריז ער...
...איר זענט דער חתן?!... גאָלד?... איך דאַרף נישט... שיין איז אייער ווייב,
און איך — וואָס פעל איך אייך? — פאַרוועלקט איז שוין מיין לייב.

14

— און מיר געפעלט איר... האָט איר מיר נישט אָפּגעטאָן קיין כישוף?
און ווי זענט איר ארויס פון אייער שטוב, וואָס האָט געברענט?
— איך ווייס נישט... כ'האָב זיך אויפגעכאַפּט אין פּאַלאַץ פונעם בישאָף.
ער האָט געוואָלט... איך האָב זיך קוים באַפרייט פון זיינע הענט...
אז נישט מיין גוף, האָט ער געוואָלט מיין זעלע כאָטש פאַרפירן:
איך זאָל זיך שמדן... מ'האָט געשלעפּט מיך איבער מאָנאַסטירן,
מ'האָט געצן פינצטערע געשפּריט פאַר מיינע פיס, פאַר יעדן שפּאַן,
נאָר ווי אן „עמוד־אש" געשטאַנען איז פאַר מיר מיין מאַן,
סע האָט אים נישט געקאָנט פאַרשטעלן קיינער נישט און גאָרנישט.
...ווי שעמט איר זיך נישט אָנרעדן אן אשת־איש צו זינד?!
סע שטייט מיין „עמוד־אש" פאַר מיינע אויגן אויך אצינד
און וואָרנט מיך, און וואָרנט אייך: „ס'האָט גאָט פאַרווערט, מע טאָר נישט!" —

און דאָ א רירנדיק געוויין נעמט ריזלען פון איר ברוסט,
און אירע ווערטער ווערן איינגעשלונגען פון א הוסט...

15

סע פאַלן שווערע טרערן־טראָפּנס פון רב שמשונס ברעמען:
— זיי מוחל, איידל, וואָס איך האָב א רגע שלעכט געטראַכט...
ווען כ'בין האָס ערשטע מאָל געקומען צו דיין בעט דיך נעמען...
געדענקסטו? האָב איך אויך געווײנט אין טונקל פון דער נאַכט.

אויך דו האָסט שטיל געוויינט, געמישט מיט מיינע דיינע טרערן,
געמורמלט, ווי דורך זומער־רעגן: „כ'וויל א מאַמע ווערן...".
און איצטער... — איידל קאָרטשעט איין זיך אין א ווינקל בעט
און העשעט: — „האָבן מיר זיך אָפּגעפונען, נאָר... צו שפּעט.
כ'בין אָרעם, ווי די נאַכט, און קראַנק, און ז י, די צווייטע דיינע —
איר מזל שיינט, ווי זי אליין... מסתּם איז זי דאָס ווערט,
וואָס מיר, דער זינדיקער, דער אייבערשטער האָט נישט באַשערט...
כ'האָב נ י ש ט צו גאָט, און נישט צו דיר, און נישט צו איר קיין טענה..."
רב שמשון די מזוזה קושט און זאָגט: — ס'איז נאָך נישט שפּעט...
ביסט מיינע, איידל מיינע, און די צווייטע... קריגט א גט.

16

צי איז אימשטאַנד דעם קייסערס גרויס־באַנקיר זיך קעגנשטעלן
רב שמשונען, ווען ס'גייט זיין האַנדלונג אָפּ געזעצט דער דין?
אז אים אליין (ער איז אין האַרץ זיך מודה) טוט זי ווילגעפעלן!
און ווען גט רב שמשונס קאָכט זיך, גייט אויף רעדלעך ווין.
ביז וואַנען אַזש צום קייסערלעכן פּאַלאַץ סע דערטראָגט זיך.
און צו רב שמשונען א קוריער פון קייסער יאָגט זיך:
— סע וויל זיין מאַיעסטעט דיך זען, יושרדיקער מענטש —
רב שמשון זאָגט צו איידלען: — לייג אויף מיר די הענט און בענטש,
כ'זאָל מזליק אין דעם געזאַלבטנס אויגן נושא־חן זיין. —
און קערט זיך אום, באַשענקט פון קייסער מיט א גרויס גענאָד:
— ער האָט מיך פאַר א יועץ אויסדערוויילט. נאָר ס'בלייבט א סוד.
...פאַרוואָס אַ סוד? ווייל ס'דאַרף דער העכסטער ראַט פון יידן רייך זיין.—
דער ערשטער איז דער בישאָף, וואָס זיין נאָז דעם סוד דערשמעקט;
ווען ער וואָלט קענען... אוי, וואָלט ער דעם יידנס בלוט געזאַפּט!

17

אין קייסערס פּאַלאַץ פילט אויף זיך רב שמשון צוויי פּאָר אויגן:
דעם בישאָפס, וועלכע שטעכן דורך זיין הויט, ווי דערנער האָס,
דעם קייסערס טאָכטערס, מילדע, פרידלעכע, ווי רעגנבויגן, —
פון ביידע, ווען זיין האַרץ דערשפּירט זיי, ווערט זיין פּנים בלאַס:
דעם בישאָפס שנאה, די אהבה פון דער טאָכטער — ביידע

אים קאָנען פירן, ווי א קרבן־שעפּס, צו דער עקדה...
און ווי א הייליקע קמיע אין זיין האַרץ ער טראָגט
זיין איידלס „דיוקן“ *, וועלכער אַלדאָס ביז פון אים פאַריאָגט.
נאָר איידל, קראַנק נאָך פון די וואָגל־יאָרן, ווערט אַלץ בלאַסער;
אוים בענקשאַפט נאָך א קינד פאַר זיינע אויגן גייט זי איין,
פאַרבאָרגנדיק פאַר אים אין טיפעניש פון האַרץ איר פיין;
אויך ער — ער וויינט ביינאַכט און מאַכט די קישן נאַס און נאַסער;
נאָר איינער פאַרן אנדערן דערשטיקט אין זיך דעם סוד
פון ליבשאַפט און פון טויט, וואָס קומט אַלץ נעענטער... אָט־אָט...

18

...ערשט פאַר דער גסיסה שאָרכען איידלס ליפן לײמיק־טרוקן:
— איך גיי שוין... שמשון... ווידער אויפן וואָגל... איינאַליין...
— איך וועל צו דיר אין הימל־תכלת, איידל, תמיד קוקן,
ביז וואַנען כ'וועל באַפוילן ווערן: „דאַרפסט צו איר שוין גיין...“
— האַלט וואַך אויף מיין נשמה... שמשון... גוטער, ריינער מלאַך...
ווייל נעמסטו... שמשון... צו די אויגן... פאַל אין כף־הקל איך...
— און אויף מיין קאָפּ זאָל העלן, איידל, דיין נשמה־שיין —
צעשיידטע, זאָלן מיר, ווי ביז אַציגד, צוזאַמענגיין... —
און ווען רב שמשון גייט פאַראָבלט פונעם בית־החיים,
דער עכאָ פון זיין ערשטן קדיש קרייזט נאָך אין דער לופט,
דערהערט ער איידלען וואָרקען, ווי א טויב, זי רופט,
אז ביז לעולם־ועד וועט פאַרבלייבן זי געטריי אים.
ער פילט א לינדערונג, און מורמלט שטיל צו זיך: „איך הער...“
און ווישט אַוועק פון אויג א לעצטע ציטעריקע טרער.

19

דעם קייסערס טאָכטער קומט פאַרטראַכט רב שמשונס אַנטקעגן,
בלייבט שטיין פאַר אים און דריקט איר טיפן מיטגעפיל אים אויס:
זי וואָלט... זי ווייסט אַליין גישט וואָס... געטאָן פונזיינעטוועגן...

---

* דיוויקן — אָפּבילד, אָנבליק.

זי האָט געהערט, און... זי פֿאַרשטייט עס, ווי זיין צער איז גרויס...
— איך דאַנק אייך אונטערטעניקסט. — זאָגט רב שמשון שטיל־באַשיידן —
פֿאַר אייער גוטסקייט גיב אייך גאָט א לעבן — א גן־עדן...
מיין צער?... איז גאָרנישט אזוי גרויס: מיין ווייב א וועזן גאָר א צאַרטס,
האָט נישט פֿאַרלאָזן מיך...—„זי לעבט?“—זי לעבט... ביי מיר אין האַרץ.—
דער בישאָף שטייט נישט וויט פֿון זיי מיט א מרגל־אייער
און דרינגט אריין אין די רמזים־רייד, אין זייער זין...
„...וועסט, ייד, באַצאָלן פֿאַר דיין חוצפה — ווי א קריסט איך בין! —
און איך אליין וועל עפֿענען פֿאַר דיר דעם גיהנום־טויער...“ —
דעם קייסערס טאָכטער לאָזט רב שמשונען דאָ שטיין אליין
און לויפֿט אוועק — דערשטיקן אין איר צימער איר געוויין.

20

דעם קייסערס טאָכטער ליגט צו בעט, איר גייעז אויס די כוחות.
די רופֿאים שטעלן פֿעסט: סע איז געזונט איר יעדעס גליד;
ס'באַשטעטיקן די כישוף־מאַכערס און די זגאַכערס אויך עס:
— נאָר איר נשמה, — זאָגן זיי — פֿון עפּעס־וואָס איז מיד,
זי בענקט נאָך עפּעס, וואָס זי גאַרט, צי שוין עס אָנגעווירן. —
דער קייסער־טאַטע האָט פֿאַר צרות שוין דעם קאָפּ פֿאַרלוירן,
און וועגדט זיך עגדלעך צו דעם בישאָף: — זע, אנטבלויז דעם סוד
דורך תפֿילה צו די הייליקע, און גיב מיר זייער ראָט.
— זיי האָבן שוין אַנטפּלעקט מיר: — צלמט זיך דער בישאָף איבער —
דיין טאָכטערס האַרץ, ווי דלילהס, זיך צום יידן שמשון ציט,
און ער אויף אונדזער גלויבן און דיין טאָכטער... שפּייט... דער ייד!
— און ס'איז שוין פֿאַר מיין קינד קיין רעטונג נישט פֿאַראַן, מיין ליבער?!—
שרייט אויס דער טאַטע, ווי א לייב געטראָפֿן פֿון א קויל.
— באַפֿעל אים אומברענגען, דעם ייד, וועט ווערן גוט און וווילֿ.

21

און לויטן בישאָפֿס עצה אייגנהענטיק שרייבט דער קייסער
דעם זעלבן אָוונט צו דעם יידן: „מאָרגן גלייך באַגין
(מע שמועסט, אז דער טאָג וועט מאָרגן זיין א זייער הייסער)

וואַרט אָפּ מיר אויפן „פּלאַץ פון קאַלכאַוויון", איך קום אהין..."
דער בריוו ווערט אָפּגעשיקט, און ס'פליט א צווייטער דורך א רייטער
צום שומר פונעם קאַלכאַוויון: „פאַרגרעסערן דעם שייטער,
און ווער סע קומט באַגין דער ערשטער — ווער עס זאָל נישט זיין! —
אָן טענות און אָן מענות אים אין אַוויון פּאַק אריין".
דער בישאָף, אָנגעזאַפּט מיט יידן־האַס און מיט נצחון,
פאַרלאָזט דעם קייסערלעכן פּאַלאַץ ערשט אום האַלבער נאַכט
און גייט אהיים, זיך שטיקנדיק פון פרייד... בעת סע וואַכט
רב שמשון אין זיין שטוב און פּראַוועט חצות, פון צער צעבראָכן.
דער קייסער, בלייבנדיק מיט זיך אליין, טוט אויס די קרוין
און קראַצט אין קאָפּ זיך: „...דאָס זאָל זיין מיין טרייען שמשונס לוין?"

22

רב שמשון פאָרט, וווהין באַפוילן ס'האָט דער בריוו פון קייסער.
דער וועג איז שטיל, אַ נעפּל שפּרייט זיך אויף זיין ווייסן שטויב.
— וואָס מיינט עס, — מורמלט ער — „דער טאָג וועט זיין א זייער הייסער"?...
אן אויסטערלישע אוידיענץ... ווו וואַרקעט עס א טויב?
ווי דעמלט, ווען איך האָב זיך אומגעקערט פון א י ר לוויה...
צי שוועבט נישט אויבן איבער מיר מיין איידל, מיין געטרייע?...
— בלייב שטיין.—ער זאָגט צום שמייסער—איך וועל צוגיין שוין צופוס.—
און דעם דערפילט א שטראַל ער: פון דער זון דער ערשטער גרוס.
א הייב די אויגן צו דעם מזרח־הימל — ווערט פאַרבלענדט ער:
א טייך פון ראָזן ליכט, און איבער אים — די זון, צעשטראַלט,
פון הינטער איר טוכט אויף אן אויסגעבאָדענע געשטאַלט
מיט פליגל, צאַפּלדיק־צעפלאַטערט... אך! זיין ווייב דערקענט ער.
ער גייט אַנטקעגן איר מיט אויסגעשפּרייטע הענט... ער וועט
גוטמאָרגן ביטן איר... דעם קייסערס בריוו?... ס'איז נאָכנישט שפּעט...

23

ווער יאָגט עס איבן וועג, פיר פערד געשפּאַנט אין דער קאַרעטע?
דער בישאָף גאַרט צו זעען, ווי זיין שונא ווערט פאַרלענדט;

ער שנאַפּט די פרישע לופט מיט זיינע נאָזלעכער די פעטע...
וויוואַט! דאָ שטייט דעם יידנס קאַטש, דער ייד אליין שוין ברענט!...
פאַרפלייצט פון פרייד, ער טוט זיך א צעוואַלגער מיט געלעכטער
און כוואַשטשעט מיט דער בייטש די פערד: — אָר! זון גערעכטער,
באַוויליק היינט מיין קרבן פאַר דיין גלאָריע און דיין פראַכט:
דער קייסער זאָל באַשענקען מיך, דיין דינער, מיטן יידנס מאַכט... —
די פערד, געשוינדן פון דער בייטש, זיך טראָגן, ווי די שדים
און מיטאַמאָל — א ווילדן רים די לייצעס: — שרים, סטאָפּ! —
צעשווימטע בלייבן שטיין די פערד, ער טוט א שפרונג אראָפּ.
דאָ טוט א פּאַק אים עמעז, טאַסקעט, ווי א שווייַן, אָן רייד אים,
א חיה טוט אן עפן אויף פאַר אים א פלאַמיק מויל,
ער טוט דערין א פלי אריין, און... ס'איז אים גוט און וויל.

24

ס'באַווייזט רב שמשון פינקטלעך, אָן פאַרשפּעטיקונג צו קומען,
נאָר אויפן קייסער וואַרט ער לאַנג און אויך אומזיסט. ס'ווערט שפּעט.
סע שרפעט שוין די זון אין הימל, ס'טריקנט הורשט זיין גומען...
דער קייסער וויסט שוין פון זיין טויט און צו דער טאָכטער רעדט:
—...דער בישאָף האָט געראָטן מיר, אים ברענגען פאַר א קרבן
פאַר דער אמונה אונדזערע... פאַר דיר איז ער געשטאָרבן...
פאַרגעס אים!... טויטע פונעם קבר קומען נישט צוריק...
וואָס שוויגסטו, קינד מיינס? שוויגסט... און „מערדער!" שרייט דיין בליק...
וואָס טו איך איצט?... סע וועט מיך מיין געוויסן אייביק פּלאָגן...
— שיק גלייך א זוך טאָן... — ברעכט די טאָכטער אויס מיט א געוויין —
און אַש דאַרט כאַטש א ביינדל פון זיין ליכטיקן געביין,
איך זאָל עס איינפאַסן אין גאָלד און אויפן האַרצן טראָגן...

— —

ס'דערגענטערט זיך רב שמשון צו דעם בלייכן קייסערס טראָן,
און אויף זיין האַנט — דעם בישאָפס א פאַרשוואַרצטער פוילער צאָן.

וואַרשע. אויגוסט־סעפּטעמבער, 1955.

דער אַרכיטעקטאָר הערש
און אַלעקסיי דער אַרכירייַ

אין שטילן וואַלד

די שטילקייט איז דער אויער פֿון די וועלדער־שטחים
און האָרכט דעם שוועב פֿון פֿייגל, פֿלאַטערלעך, מלאָכים
הורך דעם געצוווייג; דעם טראָט פֿון חיות, מענטשן, שטראַלן
אויף טעפּיכער פֿון גראָז, און מאָך, און בלעטערפֿאַלן...

ווער שלייכט עם דאָ אַהין און צוריק מיט פּסיעות־קטנות *,
און ווי אַ פֿליגל פֿון געדאַנק זיין יעדער שפּאַן איז?
זיין בליק: אַ פֿעדער — ווי זי וואָלט געמאַכט געשריפֿטסן,
אויף ביימער־שטאַמען און פֿאַרזיגלט זיי מיט זיפֿצן;
ווער איז ער דאָס, דער ייִד — אַ בלאַסער און פֿאַרבענקטער,
מיט פֿיבער אין דעם בליק? אויף וואָסער מחלה קרענקט ער?

ס׳איז הערש, דער ווייט באַרימטער אומן־אַרכיטעקטאָר,
וואָס שעפֿערישן גייסט אין האַלץ־געבוי אַנטפּלעקט ער,
וואָס לערנט פּשט אין האָלץ, זיך פּלפּולט לאַנגע שעהען
און איז מחדש מיט התלהבות פֿון אַ גאון,
וואָס האָט נישט אײן שול אויפֿגעבויט שוין אויף חידושים,
און שניצט ער אַ „שיוויתי“ — כאַפּ אַרום און קוש אים!

וואָס דרייט זיך הערש אַרום דאָ שעפּטשענדיק? וואָס רעדט ער?
וואָס מישט ער טיפֿע זיפֿצן מיטן שאָרך פֿון בלעטער?
ס׳האָט הערש נאָר־וואָס געפֿאָרשט דאָס האָלץ פֿון אָט די ביימער
און ווייסט: סע שטעקט דערין אַ כוח אַ געהיימער
צו וועקן שעפֿערישן אײַנפֿאַל ביי דעם מייסטער,
און וואָס נאָר ס׳פֿאַלט אים אײַן — צו מאַכן עס באַוויזט ער;

---

* פּסיעס־קטאַנעס — קליינע טריט.

ס'איז ווי אן איידל קינד, וואָס לאָזט זיך לייכט דערציען,
און פעסט ווי אויסגעפּורעמט אייזן נאָכן גליען;
ווי אויסגעחלומט איז דאָס האָלץ פאַר שול־בנינים!
פון יעדער וואָלט ארויסגעקוקט דער שכינהס פנים...
גאָר ווער וועט אים דערלויבן דען דיביימער שניידן?
ווי האָט ער גאָר דערוויף די מיטלען? סיידן... סיידן
זיי וועלן על־פּי־נס זיך אָפּרייסן פון דאַנען
און לאָזן זיך צו אים אהיים, ווי ריזן, שפּאַנען...

צי וועט ער אויסזיפצן דעם נס, דער ארכיטעקטאָר?
דער אייער פונעם וואַלד האָרכט איין זיך, א צעוועקטער

באַגעגעניש מיטן מלך

א פערדיש הירזשען טוט זיך א צעכוואַליע פריילעך,
און הערש דערזעט: סע גאַלאָפּירט צו אים דער מלך!
ער ציטערט אויף. סע לויפט א קעלט אים דורך די ריפּן,
און מיט א „שהחינו" צוקן זיינע ליפּן.
ער טוט א כאַפּ אראָפּ דאָס היטל מיט א צאַפּל:
צי מעג ער איבערלאָזן אויפן קאָפּ דאָס קאַפּל?

— וואָס טוסטו, ייד, אין וואַלד? — דעם מלכס לעפצן פרעגן. —
האָט יעקב אָנגעהויבן גיין שוין אויף געיעגן?
די תורה אין געצעלט פאַר עשיון געלאָזן?
און זאָג, אויף וועלכע חיות יאָגסטו זיך — אויף האָזן?...

און ס'טאַנצן שדימלעך פון שפּאָט אין מלכס אויגן.
דערפון קומט הערש צו זיך, ווערט שטייף און, קוים געבויגן,
געלאַסן ענטפערט: — מעגסט, אדוני מלך, לאַכן.
מיך שרעקט דאָס בלוט אפילו פון א האָז א שוואַכן.

ס'האָט יעקב נישט באַפרייט זיך פון זיין אַלטער טבע:
ער ציטערט אויף פון אַ פאַרוואונדעטנס אַ רעווע...
אויך איך בין נישט קיין מייסטער, מלך, צו צעשטערן.
פון טויטן האַלץ אָן גייסט באַשעפעניש ווערן
פון אונטער מיינע פינגער לעבעדיק באַשאַפן...

— איז וואָס זשע ביסטו דאָ אהערגעקומען? גאַפן?

— אדוני מלך... יאָ, צו גאַפן אויף דעם וווּנדער
פון אַלץ, וואָס לעבט, גענייעט אויף דער ערד דער רונדער.
כ'האָב אויסגעפאָרשט דעם שטאַם, די וואָרצלען פון די ביימער,
און כ'ווייס שוין: ס'ווירקט אין זיי אַ כוח אַ געהיימער!
זיי זענען פעסט און שמיידיק אין די צווייג-געלענקען
און ציען זיך צום הימל מיט אַ האַרציק בענקען...
ס'וועט זייער האָלץ געהאָרכזאַם זיין דעם מייסטערס ווילן
און לאָזן זיין פאַנטאַזיע זיך אין אים צעשפּילן...
ווען עמעץ וואָלט מיר שענקען פון די ביימער קלעצער
און אויך פאַר שולן צוגעפּאַסטע שטילע פּלעצער, —
כ'וואָלט אויסגעטראַכט פון זיי אַזעלכע בוי-געזאַנגען,
אַז זייער שם וואָלט באַלד זיך אויף דער וועלט צעגאַנגען!

— צי קאָנסטו אויך פּאַלאַצן בויען פאַר דיין מלך?
זיי זאָלן אויף מיין לאַנד כסדר קוקן פרייליך
און פרייד פאַרשאַפן אַלע פריינד פון מיין מדינה,
און צינדן אין די הערצער פון די שונאים קנאה?
באַווייזסטו דאָס, — פאַר צען פּאַלאַצן בלענדיק-שיינע
וועל איך דערלויבן דיר אַ שול צו בויען — איינע...
פון זעלבן האָלץ און הורד די זעלבע מיינע שקלאַפן,
און האָט אויך איר, איר יידעלעך, אויף וואָס צו גאַפן...

— איך וועל זיך מיען מיטן האַרץ און די געהירן...
— קוים קומט עס נישט אַרויס — ווייסט, ייד, דעם קאָפּ פאַרלירן! —
און ס'פערד צעהירזשעט זיך, ווי ס'וואָלט... דער מלך לאַכן.

— נו, גוט, אדוני, — זאָגט דער ייד — וואָס קאָן מען מאַכן...
(און שטיל צו זיך: — צו קדושה איז דער לייטער — טומאה;
די טומאה וועט פאַרגיין, די קדושה — האָבן תקומה).

די שקיעה שמייכלט ראָזיק אויף די קרוינען־צווייגן,
און ס'הילט זיך איין דער וואלד אין דעמער, נאַכט און שווייגן.

אויגן פאַר פּאַלאַצן

סע וואַקסן די פּאַלאַצן מיט דער פּראַכט צוזאמען,
באַצויבערן די הערצער פון די הויכע דאַמען:
דער מייסטער האָט צונויפגעפּאָרלט האַרץ מיט שכל,
אן ערנסט פּנים מיט א קינדערישן שמייכל!
ס'איז נאָר פאַרדריסלעך, יאָ, און פיל באַדויער ווערט איז,
וואָס נישט קיין קריסט דעם ארכיטעקטאָר זיין באַשערט איז;
ס'איז קעגן קריסטנטום פון גורל א פאַרשווערונג,
א ייד געניסן זאָל פון מאַיעסטעטס פאַרערונג, —
א ייד אן איינגעשפּאַרטער אין זיין בלינדן גלויבן,
וואָס קוקט אויף אנדערע אראָפּ מיט שטאָלץ פון אויבן.
סע האַלט געפאַנגען זיין נשמה דער נישט־גוטער
און לאָזט נישט צו צו איר דעם חסד פון דער מוטער,
דער הייליקסטער, דער ליכטיקסטער און ריינסטער בתולה,
וואָס וויל באַגנאָדן זי מיט אייביקער גאולה...

ווו נעמט מען שויבן פאַר אזעלכע־אָ פּאַלאַצן? —
פון גלאָז, וואָס האָט נישט מורא פאַר קיין ראַצן,
וואָס טיף איז, ווי דער פרילינג־הימל דער צעבלויטער,
וואָס איז ווי קוועליק וואַסער, הורכזיכטיק און לויטער?
און ס'ווילט זיך דער ארכיטעקטאָר פאַרן מלך,
די אויגן אומעטיק, הגם דאָס פּנים — פריילעך:

— מע האָט אײַנגרז, יידן, צו דעם זאַמד ביים ים פֿאַרגליכן...
ווען כ׳וואָלט נאָר קאָנען מאַכן גלאַז פֿון זיך, — אײַנגיכן
פֿאַרענטפֿערט וואָלט געווען די האַרבע קשיה „שויבן?“...
געלייטערט זאַמד מיר זענען... המם... מע טאָר זיך זעלבסט נישט לויבן...
נאָר ס׳האָט זיך מיר געחלומט: ווייט... אין דיין מדינה...
סע בלענדט אַ זאַמדיק אינדזל צווישן אינדזלען גרינע;
זיין זאַמד דאָס פֿיינע פֿון דער זון ביז ווייס צעגליט איז;
און דאָרט געפֿינט זיך אויך אַ מייסטער, וואָס געניט איז
פֿון אים דאָס שטאַרקסטע, שטראַלנדיקע גלאָז צו מאַכן...
באַוויליק, מלך, פֿון מיין חלום נישט צו לאַכן:
חלומות לערנען טייל מאָל קלוגערער פֿון מענטשן,
און ווער סע לאָזט זיך לערנען — וועט זיי שפּעטער בענטשן.
שיק אויספֿאָרשן די אינדזלען זאַמדיקע און גרינע,
וואָס ליגן ביי די גרענעצן פֿון דיין מדינה.

— איך וועל דיין עצה, כאָטש אַן אויסטערלישע, הערן,
און גיט זי פֿרוכט — וועט אויפֿשיינען אַ נייער שטערן...
און אפֿשר וועט עס גאָר באַדויערן דער אַלטער,
ווייל דעמלט וועט מען אים באַוווּנדערן שוין קאַלטער?...

— קיין שטערן, מלך, שרעקט נישט אָפּ אַזאַ מין שינוי,
ווייל צווישן וואָרע שטערן איז נישטאָ קיין קנאה...
אָ, זאָלן נאָר באַקומען אייגן די פּאַלאַצן —
און מיין פֿאַרדינסט מעג יעדער ווי ער וויל זיך שאַצן.

אַ פֿאַרברעכערס תּפֿילה

פֿון הימל אויפֿן ווייסן באָדן פֿייער שיט זיך,
די שטילקייט פֿינעם אינדזל אויף די זאַמדן גליט זיך;
אַ פֿויגל וואָלט זיך אָפּגעבראָטן אין דער לופֿטן,
קיין פֿלאַנץ וועט נישט געדייען דאָ, קיין קווייט נישט דופֿטן.
נאָר... טריט נאָך נישט פֿאַרווישטע אויפֿן זאַמד דעם דינעם,
וואָס זאָגן: זוכט איר מענטשן, וועט איר זיי געפֿינען.

א קלויסטער. פיל באַראָקן. לאַנגער פאַר פאַרברעכער.
פאַרריסן קוקט אַראָפּ דער קלויסטער־צלם אויף די רעכער.
ס'איז זונטיק, און פאַר די וואָס גלויבן קלינגט דער קלויסטער,
מיט ברומענדיקן גאָכשאַל אין די הייכן ברויזט ער.
אָט גייען לייט, מיט זון פאַרביסן אין דער פּלייצע,
מיט האַרבן קלאַנג פון שווערע קייטן. סע באַגלייט זיי
באַוואָפנט, שווייגנדיק און שטרענג א בייזער היטער.

צי האָט די תפילה זיי פאַרלייכטערט די געמיטער?
געמאַכט כאָטש אויף א רגע איין נשמה בלויער? —
סע ענטפערט נישט דעם קלויסטערס בדייט צעפּראַלטער טויער.

סע שמעקט די קלויסטער־לופט מיט ווייַרעך, וואַקס און שווייסן.
פאַרלאָשן שטייען געלע ליכט פון אַלע גרייסן.
אין קלויסטער־רוים איז שאָטנדיק און שטום, גאָטס מוטער
קוקט מילד אַראָפּ. סע קניט פאַר איר א זון. וואָס טוט ער?
ער קושט דעם זוים פון קלייד פון אירן בלוי געמאָלן.
די אויגן אירע לייכטן לויטער ווי קריסטאָלן,
און ס'דאַכט זיך: שטערן אויף איר הימל־פּנים פינקלען,
דורך זייער שטראַלונג שמייכלען אירע ליפּן־ווינקלען.

דער קניענדיקער בעט: — מאַך ליכטיק אין דעם ווינקל
דעם פינצטערסטן פון מיין נשמה מיטן פינקל
פון דיינע שטערן... א י ך האָב זיי פון זאַמד באַשאַפן,
אז מיר, פאַרברעכער, זאָלן אויף דיין שיינקייט גאַפן
און דורך דיין שיינקייט צו דיין לויטערקייט דערגרייכן —
פון נידעריקסטער טיף דערלאַנגען צו די הייכן,
וואָס שפּרייטן זיך פאַר דיינע פיס, ווי בלויע סטעשקעס,
און זייערע נשמות — שוואַרצע האָלעוועשקעס,
מיט פלעמלעך בענקענדיקע, צאַפּלענדיקע זאָלן
זיך רייסן צו די לויטער־ריינסטע אָרעאָלן
פון אַלע היילינע, וואָס לייכטן אין זייער זינען...
פאַר דיינע אויגן זאָל איך חן אין זיי געפינען,

דיין שיין זאָל א באפרייטן מיך אהיים באַגלייטן,
ווי מ'האָט אראָפּגעשמידט פון מיר די קייטן
פאר מיין באַשאַפן דיר די אויגן — העלע שטערן,
ריין־לויטערע, ווי קינדיש־בתולהשע באַגערן,
און זאָלן אָפּטאָן זיך פון מיר די ווינד־און־ווייען, —
פון מיר דיין טרייען שקלאַף, דעם מייסטער אלעקסייען.

קנאה און מסירה

דער מייסטער אלעקסיי — געוועזענער פארברעכער,
ארויף נאָר אויפן לייטער, שטייגט אלץ העכער, העכער:
האָט ע ר צי די פּאַלאַצן דאָך געמאַכט די שייבן!
צי איז נישט ע ר קיין זייל פון פּראַוואָסלאַוונעם גלויבן?
פון אינדזל ווילדזאמד האָט מען דאָך געבראַכט צו פירן
גאָטס מוטער מיט די שטערן־אויגן, צו באַצירן
די הויפטשטאָט, און זיין וואָרע קונסט סע זעען אלע
אין דעם געשטאַלט דער בתולהס, גאָט דעם פאָטערס כלה...

נאָר אין דעם האַרץ דעם ארכיריים נעמט אויבעט שטייגן
די קנאה צו דעם ארכיטעקטאָר... קאָן ער שווייגן?!
סע ברענט אין אים א פייער, און די בלוטן קאָכן, זידן:
זאָל ע ר זיך טיילן מיטן כבוד מיט דעם יידן,
וואָס גייט ארום זיך שטאָלץ אזוי אין די פּאַלאַצן,
ווי ס'וואָלט דער מלך אלץ נאָך רעכט אים נישט דערשאַצן!?
דער בלאַס־פארבענקטער ייד זיין ווין, זיין בלוט פארוואַסערט...
און ס'נעמט דער ארכירייי און פארן מלך מסרט:
— דער ייד האָט דיר באַגנבעט, כאָטש האָסט אים געטרויעט:
פון דיין געהיליץ א שול א יידישע געבויעט...

— האָסט, ארכירייי, צו אים מיין צוטרוי נישט געבראָכן —
דער מלך שמייכלט — כ'האָב אליין עס אים פארשפּראָכן.

דעם מלכּם שמייכל שניידט אין האַרץ אים, ווי אַ מעסער,
און ס'וואַקסט זיין טרייפע שנאה צו דעם יידן גרעסער.
פּאַרביסן, בלויז אַ קורצע צייט פאַרטייעט שטומט ער —
מיט אַ מסירה אויפן יידן ווידער קומט ער:
— דער ייד איז חוצפּהדיק, ער שענדעט אונדזער גלויבן:
ער האָט אין שול פון אונדזער גלאָז געמאַכט די שויבן...

— מיט מיין הסכּמה, — זאָגט דער מלך מיט אַ שמייכל —
דער ייד פאַרלויפט די געצן מיט זיין פלינקן שכל...

אַקעגן מלכּם שמייכלט טוט זיין האַרץ אַ ציטער,
נאָר אויך אַ טראַכט... פון אַ מסירה שוין אַ דריטער:
דער מלך שמייכלט אין... דער ייד וועט ענדלעך קלאָגן
און ווי אַ הונט אַ דאָרן ביין זיין שכל גאָגן!

אַ יידישע שול

— לחיים! — הייבט דער אַרכיריי דעם פולן בעכער, —
לחיים, מלך! און למות — דעם פאַרברעכער!
ווי זאָל מיין האַרץ דאָס קריסטלעכע פון פיין נישט פּלאַצן?! —
די שול די יידישע שטייט איבער די פּאַלאַצן
דעם מלכּם און די קלויסטערס פון די רייכסטע קריסטן;
כאָטש נידעריק, פאַרהוילן צווישן הייזער, מיסטן,
איז גאָר איר פּראַכט און הערלעכקייטן נישט צו שאַצן —
אַ שיר־השירים איבער זינגיקע פּאַלאַצן!
כאָטש אָן אַ שפּיץ — זי שטעכט די אויגן, ווי אַ דאָרן...

און מלכּם האַרצן געמען גליען ווי אין צאָרן:
— אויב האָסט עס, אַרכיריי, פון פינגער אויסגעזויגן,
וועט דיר נישט ביישטיין אויך דער מוטערס שטערנאויגן,

און וועסט א צווייט מאָל אויפן אינדזל ווילדזאמד פאָרן,
כדי אין תשובה אָפּצולעבן ס'רעשטל יאָרן.
נאָר אייב סע וועט דער אמת שענקען דיר זיין זיגל,
כ'וועל הייסן אָפּהאַקן דעם יידן זיינע פליגל...

— די פערד!... מיר רייטן צו דעם שיר־השירים... שווייגן!
איך וועל מיט אויגן אייגענע זיך איבערצייגן.

פון דרויסן איז די שול א פשוטע, א שטילע —
א שטיל געמיטלעך אויסגעלייטערט צאַרטע תפילה,
וואָס, ווי א שטיקל הימל צווישן כמאַרעס, בלויט זיך;
זי האָט מיט איינגעהאַלטן פרומען גלי געבויט זיך;
ווי, אויף די קני געשטאַנען, וואָלט איר מייסטער בעטן:
„געגליכן צו דעם ליים, פון טעפּערס האַנט געקנעטן,
אַזוי איז, האַר, דיין פאָלק... ווער ס'וויל, דער קנעט עס, טרעט עס
און מישט עס אוים מיט שטויב, באַשפּייט עס און באַשפּעט עס...
ביז וואַנען, אוי, וועט זיין דיין פאָלק אזוי געפאַלן?
באַגילד ישראלס זילבער־האָר מיט חסד־שטראַלן...“

דער מלך אויפן פערד שטייפט אָן זיך אַ באַרוישטער.
צי איז ער אַן אַנטציקטער, אָדער אַן אַנטוישטער?
און אָט־אָ נעמט ער אין פאַרלוירנקייט זיך קראַצן:
די שול איז געטלעך! זענען געטלעך די פּאַלאַצן?
נו, זיכער: ס'לאָזט זיך גאָרנישט מאַכן קיין פאַרגלייכן:
צי קאָן אַ בעטלער זיך פאַרמעסטן מיט אַ רייכן?
צי קאָן מען שטאָלצע אָדלערס קעגנשטעלן טויבן?
סע מאַכט זיי ענלעך — בלויז די שטראַלנדיקע שויבן...

גיי משפּט, ווער פון זיי סע איז דאָ דער גערעכטער! —
דער גוטער הערש, צי אַלעקסיי דער קריסט דער שלעכטער?

דער מלך טוט אַ שפּרונג אַראָפּ פון פערד און לאָזט זיך
די שול באַטראַכטן אינעווייניק, כעסט און בלאָזט זיך,
נאָר אין דער ראַם פון טיר בלייבט שטיין ער אַ געפּלעפּטער
פון וווּנדערשיינקייט, מיט באַשיידנקייט באַהעפטער:

קיין גאָלד־און־זילבער און קיין שרייאיקע קאָלירן,
בלויז שניצונגען אין האָלץ איר שטילן רוים באַצירן;
קיין איידלשטיינער בליאַסקען נישט און נישט פאַרבלענדן,
נאָר וואָהין די אויגן זאָלן זיך נישט ווענדן,
דאָרט ווערן זיי באַצויבערט, ווי געכאַפּט אין צוואַנגען,
נישט אָפּצורייסן מער זיך פון עם אָרט — געפאַנגען...

דער אָרון — סיידן געטער העלפן מענטשן שניצן!
אויף זיינע שוואַכע אַקסלען ווילדע לייבן זיצן
עגיוותדיק און שטיל, ווי לעמעלעך; די בליקן —
פון בעלי־תשובות, וועלכע וואַרטן אויף א תיקון...
און אויף זיין קאָפּ — אַן אָדלער, מעכטיק־ברייט צעפליגלט,
נאָר אין זיין בליק א טויבן־תפילה איז פאַרזיגלט;
ס'ע צאַפּלט זיך א ווייסע טויב אין זיינע קראַלן...
זיי לאָזן נאָר... אַט וועט זי אַ באַפרייטע פאַלן...
פון ביידע זייטן — שלאַנקע הירשן צווישן זיילן;
די קעפּ — אין הערנער־קרויזגען; טראָגן זיך ווי פיילן
אויף דינע, לייכטע פיס, — ס'איז פלינקייט זייער גבורה;
און פון די אויגן קוועלט אַרויס אַ זון פון בשורה...

דער מלך לאָזט אַראָפּ די ברעמען, בלאַס, פאַרכישופט,
מיט זיך אליין געהיים אין האַרצן זיך באַיישובט:
וואָס טוט מען מיטן קינסטלער? א?... זיין בלוט פאַרגיסן?
נישט מיין באַפעל! דער גורל זאָל די זאַך באַשליסן...

לחיים או למות

צי שדים אויפן ים־שטראַנד פּאָכען עס מיט טיכער,
באַשאַפענע פון שוים און זאַמד, פון ברויז און וויכער?
זיי דרייען אין דער לופט זיך ווילד, ווי קאַפּריזעלן,
געהאָרכזאַם זייער מלך אשמדאים באַפעלן,

און פייפן, סווישטשען, גרילצן, מיט די ציינער קריצן
און אויפן אינדזל מיט צעדולטע אויגן בליצן,
מיט שטייגער הונגערן אויף די באראקן־דעכער
און מאכן שוידערן די הויט אויף די פארברעכער...
און מאכן צאפלען זיס דאס הארץ דעם תּליגס: „זיכער —
דעם אָנקום פון א קרבן זאָגט מיר אָן דער וויכער...“

פון שיפל שטייגט ארויס א ייד א קאנוואָאירטער.
זיין אומבאשטימטן אורטייל אין זיין בוזעם פירט ער —
זיין מאיעסטעטס א בלוטיק־גרויליקער קאָמאָוועס:
„איך שיק אים, תּלין, דיר — ל ח יי ם או ל מ ו ת,
קאָנסט טאָן מיט אים, ווי דיר אליין וועט וויל געפעלן —
אים לאָזן לעבן, אָדער צו דער תּליה שטעלן...“

א שטייפער פארן תּלין שטייט דער ארכימעקטאָר
און מיט א פעסטער האנט דעם אורטייל צו אים שטרעקט ער.
דער תּלין נעמט אים גייציק, זייגע שורות קושט ער.
נאָר דורכגעלייענט, אויפן יידן קוקט צעחושט ער:
— גאָר א י ד, — דער תּלין, זאָל דיין גורל הייגט באשלים!?
צי דו ביסט שולדיק אָדער נישט, ווי קאָן איך וויסן?
קאָן זיין, אז אומצוקומען איז אומזיסט באשערט דיר, —
פארוואָס זשע גראָד דורך מיר? צי בין איך דען א מערדער?...
נאָר וואָס דער מלך וויל, דער תּלין מוז דערפילן, —
איז ווער זשע וועט אנטפלעקן מיר דעם מלכס ווילן?

— פאר מיר דעם מלכס ווילן איז שוין אן אנטפלעקטער, —
אין תּליגס שטאַרע אויגן קוקט דער ארכימעקטאָר
מיט פעסטקייט איגעם בליק און ווייכקייט אין די ווערטער —
אויב איך זאָל הענגען אויפן תּליה־שטריק באגערט ער,
דאָ וואָלט ער דאָך געשריבן קורץ און שאַרף: „ל מ ו ת !“
דער מלך האָט באוויליקט טרייבן א קאָמאָוועס...
קוים הענגסטו מיך, און ס'איז דער מלך נישט צופרידן —
דו וועסט נישט מאכן לעבעדיק צוריק דעם יידן,

און מוזן פאַר זיין קאָפּ באַצאָלן מיט דיין שקורע...
נאָר לאָזסטו לעבן מיך — איז דעמלט אַלץ כשורה:
ווי נאָר סע ווערט דערפון דער מלך אומצופרידן —
דאַן האָסטו תיכף פאַר דער תליה גרייט דעם יידן!...
דו האָסט זיך געמלעך אויפצוהענגען אים געקליבן, —
דער מלך האָט דאָך קיין טערמין דיר נישט געשריבן...

אין תלינס אויגן פינקלט גינציק אויף אַ שמייכל:
— פאַרדינסט זיך אויף צו לעבן, ייד, צוליב דיין שכל...

דער שטורעם שטילט זיך איין, ס'צעגייען זיך די כמאַרעס,
און ס'ריגט אַרויס די זון מיט שטראַלן דורך די שפּאַרעס.

געמזעלן אויפן זאַמד

די זונטיקדיקע זון שפּאַצירט אַלץ העכער, העכער
און שימערט־אויף דעם פּעך אויף די באַראַקן־דעכער.
סע רופט דער גלאָקנקלאַנג דעם עולם צו דער תפילה.
אין קייטנבריאַזג זיך שטיקט אַ גאַנג פון טריט פון שטילע.
די קאַטאָרזשניקעס גייען רייענווייז געבויגן,
און אויפן ווייסן זאַמד פאַרהאַלטן זיי די אויגן:
ווי ס'וואָלט אַ וואונדערלעכער ווינט באַגין געבלאָזן
און אויפן ווייסן לייוונט פוגעם זאַמד געלאָזן
א דעסן אַראַבעסקן, איידל, בלאַס געשטריכטע,
פון פלאַנצן, בלעטער, גערטנער, וועלדער ווילד־געדיכטע,
און דאָ, און דאָרט — געביידעס, גאַסן, חיות, עופות, —
אָ, וועלכער צויבערער באַווייזן האָט דעם מופת?! —
אין יעדנס האַרץ פאַרשאַרפט די בענקשאַפט די געפילן,
און שמייכלען פון אַנטציקונג אויף געזיכטער שפּילן...

ווי דאַנקבאַר זענען זיי דעם יידן — הערש דעם מייסטער,
וואָס אין דער מדבר ווילדזאַמד זיי די היים באַווייזט ער!
אַ לעבעדיקע שטייט די היים איצט פאַר די בליקן,
און טרערן, גרוים ווי פויסטן, אין גרגרת שטיקן...
מע וואָלט צערעדט זיך, זיך באַגייסטערט און צעשריגן,
ווען נישט די שרעק — מע קאָן אַ קויל אין אַקן קריגן:
באַוואָפנט, שטרענג פון הינטן גייט זיי נאָך דער וועכטער —
און וואָס ער טוט נישט, בלייבט ער תמיד דער גערעכטער.

פרייהייט

ווער זיצט עס איינזאם ביי דעם שטראַנד פון ים געבויגן,
אין וואַסער איינגעגראָבן מיט די הענט און אויגן?
שפּרינגט אויף, שטרעקט אוים די נאַסע הענט ווי מיט אַ טענה,
און ס'טריפן טרערן פון די בלאַסע פינגער זיינע?
ער קנעט דאָס פייכטע זאַמד, שטעלט אויף דערפון געבייען,
נישט הערנדיק ווי מעוועס פלאַטערן און שרייען
דורך רויש פון פאַליעס און דעם ברייטן, טיפן אָטעם
פון ים, וואָס רייסט צו אים זיך אַלע וויל און דראָט אים;
אָט ציגדט זיין פנים זיך מיט פרייד, אָט לעשט זיך ווידער,
געגליכן צו אַ ליכט, וואָס גוססט אין דעם ריערלם נידער, —
ווער איז ער?

הערש, דער אַרכיטעקטאָר דער פאַרשיקטער:
זיין זעל, וואָס גאַרט נאָך שעפערישער מי, דערקוויקט ער,
זיך לאָזנדיק פון דער פאַנטאַזיע־שפּיל פאַרפירן
און שולן פונעם זאַמד דעם פייכטן מאָדעלירן...

אָט שטייט אַ שול!... נאָר איידער נאָך זיין פרייד צעבליט זיך,
די זון גליט דורך דאָס זאַמד — די שול פאַלט איין, צעשיט זיך...

און מײַנע שולן, פֿון געהילץ געבױטע, — קלערט ער —
צי שטײען זײ נאָך אומבאַרירטע אױף די ערטער?
צי האָט אַ טמא גױשט־פֿאַרגינער גױשט געשענדט זײ?
צי האָט אַ פֿײנט אַן אונטערצינדער גױשט פֿאַרברענט זײ?...

אַ שול! אַ שול!... אַ כוואַליע טוט אַ שטױס, צעשלאָגט זי,
און הערש מיט ציטער שטילערהײט אין האַרץ באַקלאָגט זי:
אַזױ־אָ בױען מיר, און כוואַליעס אַלץ צעשטערן...

נאָר אײדער אין די אױגן זאַמלען אָן זיך טרערן,
ער נעמט זיך װידער מיט געשטאַרקטן װײ און װילן
צום בױען אין פֿון דמיון לאָזן זיך פֿאַרשפּילן...

און װאָס איז דאָס? צי אױך אַ שפּיל פֿון זײן פֿאַנטאַזיע?
צי גאָר אַ װירקלעכקײט — אַ געטלעכע אָקאַזיע?
אַ פֿאַליע יאָגט זיך נאָך אַ פֿאַליע, יאָגט זי איבער
און טוט אַ צאַפּלדיקן פֿיש אַ װאָרף אַריבער
אַהערצו אױפֿן זאַמד... ער שנױפּט... ער חלשט װאַסער,
און ס׳װערן זײנע זילבער־שופּן בלאַס און בלאַסער...
ער כאַפּט דעם פֿיש און װיל אין ים צוריק אים װאַרפֿן,
נאָר ס׳טוט דער פֿיש אַ קלוגן קוק אױף אים אַ שאַרפֿן,
װי שטומערהײט גערעדט מיט פֿינקלענדיקע בליקן:
„רב הערש, מיר װעלן בײדע האָבן איצט אַ תּיקון...“

הערש פֿאָרשט אים, װי אַ רעטעניש, און קוקט אין מױל אים:
„װאָס װילסטו, פֿיש, מיר זאָגן?“ ס׳נעמט אַדורך אַ גרױל אים:
דער פֿיש נעמט דרײען זיך און אױסבײגן דעם רוקן,
זײן מױל באַװעגט זיך שמײכלדיק, די ליפּן צוקן,
װי שװער געמאַטערט זיך פֿון זיך אַרױסצוקװילן
אַ סוד אַ פֿרײדיקן, װאָס איז אין אים פֿאַרהוילן.

און מיטאַמאָל — אַ רינגל האָט ער אױסגעשפּיגן!
צעשימערט אױפֿן זאַמד דעם פֿײכטן בלײבט עס ליגן.
טוט הערש אַ װאָרף דעם אױסגעשטײפּטן פֿיש אין װאַסער:
„דאָס רינגל איז אַװדאי מיר אַ גרױסע פֿרײד מבֿשׂר!“

סע פינקלט אויף זיין בליק, די אויגן לייכטן פרייליד:
„דאָס גאָלדן רינגל מיט דער סיגנע פונעם מלך!...
דער תלין וועט מיך איצטער ג י ש ט נאָר לאָזן לעבן,
נאָר לויט דעם מלכס סיגנע אויך די פרייהייט געבן!“

ווער — לחיים, און ווער — למות

סע פלייצט די זון מיט ליכט און גייט די וועלט פאַרפלייצן;
און מלכס פאַרק די שאָטנס מיטן ליכט זיך רייצן.
בשתיקה שלייכט אַ מאַן פאַרביי די שטאַמען, דרייט זיך,
קומט צו געהיים צום טייך און איילנדיק אַנטקליידט זיך,
טוט אויס אַ בגד נאָך אַ בגד מיט אַ צאַפּל,
לאָזט איבער איינציק אויפן קאָפּ דאָס פרומע קאַפּל,
בלייבט שטיין אַ נאַקעטער, ווי אין גן־עדן אָדם,
פאַרוויקלט שנעל אַרום אַ שווערן שטיין די בגדים
און וואַרפט זיי אין דער טיף... און טוט אַ שווים באַוועגלעד
צום אָרט, וווּ ס'באָדט דער מלך זיך אַצינד טאָג־טעגלעך.

דער מלך, דאַכטנדיק — ער האָרכט פון ווייט אַ קלאַפּטער,
שטעלט אָן די אויגן אויפן וואַסער אַ פאַרגאַפטער...
סע בלענדט די זון, די דלאָניע הייבט ער צו דעם שטערן,
אים קנייטשנדיק, ווי אויף אַ רעטעניש אַ שווערן:
„זאָל ווער דערוועגן זיך פאַרשוועכן מיר דאָס וואַסער?!“
„אַ מענטש! סאַראַ געמיינע חוצפה!“ — ברעגט פון כעס ער.
נאָר אָט בלאָסט־אויף שוין אַ געזיכט: דער אַרכיטעקטאָר!!!
ווי אַ געשפּענסט פון יענער וועלט דעם מלך שרעקט ער.

— פון וואַנען, הערש געטרייער, האָסטו זיך דערנומען?!
איך האָב געדענקט: דו ביסט פון לאַנג שוין אומגעקומען!
צי אפשר ביסטו אַ געשפּענסט בלויז מיך צו שרעקן,
און ווילסט חרטה אויף מיין טאַט אין האַרץ דערוועקן?

לאָזט הערש אַראָפּ זיך אינעם וואַסער אויף די קניען:
— אדוני מלך, זאָל דיין מאַכט און הערשאַפט בליען
פון היינט אויף אייביק... ווי דו זעסט מיך, מלך, לעב איך.
און דיר צו דינען מיטן גאַנצן האַרצן שטרעב איך.
סע זענען וווּנדער מיט דיין דינער זיך פאַרלאָפן —
ס'האָט נישט באַוויליקט גאָט אויף ד ע ר וועלט מיך באַשטראָפן:
ווען ס'האָט דער תלין מיך אין ים אַריין געוואָרפן,
און כ'האָט דיין קנעכט דערטרונקען ווערן שוין געדאַרפן,
פון תהום אַ גרויסער פיש צו מיר איז צוגעשפרונגען,
דעם פּיסק צעעפנט ברייט און גלייך מיך איינגעשלונגען.
ער איז מיט מיר צו דעם לויתן צוגעשווומען
און מיך פון זיך אַרויס צוריק אַרויסבאַקומען.
און דער לויתן האָט באַפוילן מיך צו בויען
פּאַלאַצן, גלייך ווי דיינע, און זיין ים דעם בלויען.
איך האָב געבויט. זיי שטייען פאַרטיק שוין, דערהויבן.
סע פעלט זיי בלויז — אַריינשטעלן אין זיי די שויבן...
אסותאָ *, מלך!... איף מיין וואָר האָסטו געגאָסן...

— „דאָס קאָן דער ארכירריי, — כ'פאַרזיכער דעם לויתן —
אין מאַכן גלאָז די ווונדערלעכסטע קונץ באַווייזט ער,
נישטאָ קיין גלייכן אויף דער וועלט צו אָט דעם מייסטער!“

— „איך שיק דיך, — גיט ער אַ באַפעל — צום מלך דיינעם,
ער זאָל מיר אויסבאָרגן דעם גרויסן מייסטער זייגעם;
אַ מלך וועט אַ צווייטן מלך נישט אַנטזאָגן.
דער זעלבער פיש וועט שנעל דיך צו דיין היימלאַנד טראָגן.
און אַלס באַווייז דיין מלך, אַז דו זאָגסט אים אמת —
אָט איז זיין גאָלדן רינגל, פאַר אַן עדות נעם עס;
ער האָט אַמאָל פאַרלוירן עס בעתן באָדן,
איז קער איך איצט אים אום דורך דיר זיין שאָדן...“

* אסוסע — צום געזונט, צום לעבן.

— איז אַמאָל בין איך דאָ, און ס׳וואַרט דער פיש אין וואַסער
אויף אונדזער אַרכירייִ...
— מיין טרייער ייִד מיין בלאַסער, —
דער מלך טוט אַ זאָג — ס׳איז אויך דיין מלכס ווילן:
די בייטע פון לויתן זאָל מען הייַנט דערפילן...

* *
*

פאַרנאַכט. אויף מערב צינדן וואָלקנס זיך אין פלאַמען.
דער הימל מיטן טייך אין בלוט זיך גיסט צוזאַמען.
דער טייך פאַרכליניעט מיט אַ מענטשלעכן געשריי זיך...
אין פאַרק פאַראָבלט, באַנג צעגיסט אַ סאָלאָוויי זיך.

וואַרשע, אָקטאָבער־נאָוועמבער, 1956

מידה כנגד מידה

.1

רב אשר קאַצין — ס׳קאָן אַ וועלט אים פאַר אַ עושר,
און אויך אַלס למדן־מופלג איז ער ווייט באַוווסט;
מיט תורה טיילט ער זיך ביי יעדן שעת־הכושר,
אויף געבן אַ נדבה פעלט אים האַרץ און ברוסט.

ער איז באַוואָרנט, פילט ער זיך, מיטביידע וועלטן
און זעט אין שפּיגל פון זיין גאווה — זיך אַ ל יי ן;
איז וואָס, אַז בעטלער־לייט צעבייזערטע אים שעלטן?
און סע דערגייט נישט ביז זיין האַרץ קיין פרעמד געוויין.

זיין געלט, זיין טיש, זיין ווייב און קינדער, אַלץ איינעם,
פאַרשאַפן אים דאָס עולם־הזהדיקע גליק;
ער האָט זיך אַ בית־מדרש אויפגעבויט אַ שיינעם —
„פאַר עולם־הבא, — קליגלט ער זיך — אַ פאַבריק“.

דאָ דאַוונט ער און לערנט, איז זיך מתווכח
אין סוגיות האַרבע מיט די לומדים פון דער שטאָט;
רב אשר איז „די שלעפּערס“ תמיד מנצח,
און זיינע אויגן שפּריצן פונקען פרייד און שפּאָט.

וואָס אמת, אויף דער עולם־הבא מוז מען וואַרטן,
נאָר נחת־רוח קריגט מען דאָך פּראָצענט דערווייל...
ס׳איז כאַרעווער צו גיין פאַמעלעך צום גאַרטן;
אויב נאָר מ׳איז זיכער, וואָס איז, כ׳בעט אייך, דאָס געאייל?

ער לערנט אין בית־מדרש, און אין שטוב ער לערנט
די דינערשאַפט... צו טרייבן שלעפּערס פון דער שוועל;
פאַר שענקען עמעצן אַ פּענעץ ברויט ער צערנט
און איז קאַפּאַבל צו פאַרטרייבן פון דער שטעל.

און כאָטש רב אשרס הויז קיין בייזע הינט נישט היטן,
די בעטלערס דאַכט זיך אויס: סע בילן דאָ די ווענט,
און שעלטן: — זאָל זיך עם אויף זאַמד און שטויב צעשיטן
פאַר בלאַסע אויסגעשטרעקטע און פאַרשעמטע הענט!

און עטל די משוגענע אום שבת־שירה
זיך יאָגט אַרום דאָ פאַר דער טיר דעם גאַנצן טאָג:
— אַ חוש!... גענישט נישט, פייגעלעך, פון עושרס דירה...
קומט, קראָען!... קראַ!... סע איז רב אשרס שבת־קלאָג...

.2

ווען אָפּגעגאַנגען איז דער טאָג מיט בלוט פון שקיעה,
און אומגעקערט זיך האָט די טשערעדע אין שטייב,
האָט איר זיך נאָכגעשלעפּט מיט וואַקלענדיקער קניע
א וואַנדערער, און זיינע אויגן — פול מיט לויב:

„... דער הונגער האָט געקלעמט דאָם האַרץ, אַז אָט דערגיי איך!
האָסטו מיר לאָבונג דורך דער טשערעדע געשיקט...
אַ לויב דיר, אייבערשטער, פאַר גאָר דעם זיסן ריח
פון מילך אין הייטערס... ער דערפרישט מיך און דערקוויקט“.

אַזוי איז ער פאַרנאַכט אין שטאָט אַריין געקומען,
אין גבירס בית־מדרש אָפּגעדאַוונט מיט געפיל,
און כאָטש סע האָט אים ווידער הונגערן גענומען,
ער עפנט אַ גמרא, הייבט אָן ניגונען און לערנען שטיל.

אַזוי איז שוין זיין גדר גאָר פון לאַנגע יאָרן:
אַליין ניִשט בעטלען און ניִשט אָפּדעקן די שאַנד,
געדולדיק אייסטראָגן אויף זיך דעם הימלס צאָרן,
ביז אויסשטרעקן וועט עמעץ פרייגעביק אַ האַנט.

נאָר ס'האָט אויף וויעטשערע אים קיינער ניִשט פאַרבעטן:
„... זיי זעען דען מיין האַרץ... איך בין דאָך ניִשט פון גלאָז...“
ביז ס'האָט דער שמש מיט אַ שטויס אים גראָב באַטרעטן:
— גו, גיי שוין! גיי!... רב אשר קומט באַלד פראַווען חצות.

ער האָט זיך אויפגעהויבן, איז אַרויס צעוואַקלט;
די נאַכט האָט אים באַגעגנט מיט אַ סומנער שיין;
דערמיט האָט זיך זיין לאַנגער תענית פאַרסך־הכּלט;
ביז ענדלעך האָט דער שלאָף אים אויסגעליזט פון פיין:

... ער שפּאַנט אויף וועגן אַ פאַרשמאַכטער; אין זיין וואָגל
באַגלייטן הונגעריקע וועלף אים מיט געהויל;
ס'הענגט די לבנה איבער אים — מיט מילך א לאָגל...
ער נידערט... טוט אַ פאַל אַנידער צו זיין מויל...

ער כאַפּט אים מיט די הענט, און מיט די ציין צעבייסט ער
זיין הייטל און... די מאַמע זייגט אים פון איר הייסער ברוסט...
געלויבט דער אייבערשטער, וואָס מענטש און וואָרעם שפּייזט ער,
נאָר ס'איז דער וועג צו אים צו קומען אומבאַוווסט...

.3

דאָס מרוקען פון דער טשערעדע האָט אויפגעריסן
דעם וואַנדערער פון זיסן, זעטנדיקן טרוים;
דער לאָגל מילך — זיין מאָגער בערדל איז צעביסן;
און קוים ער שטעלט זיך אויף די פיס אַנידער, קוים.

ער שטאַרקט זיך אָבער, „ווי אַ לייב“, און ווידער גייט ער
צו דער גמרא אין בית־מדרש... מיטאַמאָל
דערזעט ער זיך: ער שטייגט און שטייגט אויף יעקבס לייטער,
און בלויז זיין שטימע יאָמערט דאָרט אין יאָמער־טאָל...

סע זענען באַלעבאַטים דאַוונען געקומען.
דעם אורחס קול איז זיי אַריין אין דעם געביין;
האָט דער און יענער אים „אַרומטאַפּן“ גענומען —
צי איז דער ייד אַ למדן? האָבן זיי געוואָלט דערגיין.

— אָוואַ! אָוואַ! ס'איז צו באַוואונדערן זיין חריפות!
— ער שטייגט רב אשרן אַריבער! — אייפגעוויס!
— רב אשר, טרעפט דאָך אָפּט, איז גובר בלויז מיט תקיפות...
— ער מעג אים אָפּווישן דעם שטויב פון זיינע פיס!

אין אורחס אויגן גליט אַ הייליקער נצחון,
נאָר לענגער, בלאַסער נאָכאַנאַנד סע ווערט זיין נאָז,
און אויך זיין שטימע — הייזעריקער, איינגעבראָכן:
„... ער הונגערט, — שטויסט זיך עגדלעך אָן אַ באַלעבאָס —

איך וועל אים בעטן נאָכן דאַוונען אויף פרישטיק“.
מיט פּאָמפּע מוט דער שמש אַ צעפּראַל די טיר,
און אַלע, חוץ דעם אורח, זיך דערפילן נישטיק —
מיט גאַוהדיקע בליקן קוקט אויף זיי דער גביר.

סע זעט אים נישט דער וואַנדערער, ווייל ער פאַרענדיקט
אַ בארג צוגויפצופירן מיט אַ בארג אין טאָל...
און איבער זיי אַ בליץ זיך מיט אַ בליץ פאַרשטענדיקט,
און ס'הערט זיך דורך געדונער דעם באַשעפערס קול...

„... ער רעדט מיט חוצפה, — טראַכט רב אשר אומצופרידן —
דער ייד איז ווערט, מע זאָל אים ברעכן רוק־און־לענד!“
— מיר שטעלן זיך צו שחרית, — מוט א זאָג ער — יידן!
געגנוג זיין פייערווערק, וואָס ברענט נישט, נאָר פאַרבלענדט...

.4

— קום מיט! — האָט שטרענג אַ זאָג געטאָן דער גביר צום אורח. —
ביים פרישטיק ווען מיר אַ שמועס טאָן.. איך מיין... —
געוואונדערט האָבן זיך די באַלעבאַטים: „קורח!...
געשיקט זיך עס? און ער „פאַרבעט אים" נאָך אַליין?!"

דעם עושרס טיש איז פול באַשטעלט מיט שפּייזן,
רב אשר עסט מיט אַפּעטיט, פאַרטרינקט מיט ווייַן;
דער אורח מוז אוודאי שטאַרקער זיין פון אייזן:
צום עסן, נישט פאַרבעטן — קוקט ער בלויז מיט פיין.

זיי פּילפּלען זיך אין ענין „צדקה לעניים";
רב אשר עסט און טרינקט און רעדט געלאַסן, הויך;
דער אורח — שטיל: פון הונגער ציטערן די קני אים,
ער הערט זיך איין צום גרימעניש אין פוסטן בויך.

ער האָרעוועט און גליט, און ס'גייט אים אויס דאָס חיות,
ער שטרענגט זיך אָן און מאַכט די אויגן צו:
„... כאָטש איין שלוק וואַרעמס! כאָטש אַן איינציקן כזית!...
אָ, ניין! נישט בעטלען!... יצר־הרע, לאָז צו־רו!"

ביז ס'ווערט לסוף אים טרוקן שוין די צונג־און־גומען,
ער האָרכט דעם באַלעבאָס און שפּאַרט זיך שוין נישט מער;
דער גביר איז מלא־שטאָלץ: ער איז אים בייגעקומען!
ער בענטשט און שטעלט זיך אויף, און גייט פון טיש אַפּער.

— זאָלסט אויך צום מיטיק קומען. — זאָגט אים, אַ צעפּלאַטמטער
פון דער אכילה, שמייכלענדיק, דער זאַטער גביר —
באַוויזט מיט פּילפּול*, ווערט אַ מאכל פיל באַטעמטער;
כ'וועל הייסן, ס'זאָל אָפּן זיין פאַר דיר די טיר.

---

* פּילפּל הייסט אויף העברעיש — פעפער

דער אורח איז געקומען אײך צום מיטיק. מונטער:
„... ער וועט פאַרבעטן עסן.. איז שוין דען עק וועלט?!...“
ער לאָזט צום גרונט פון „ים־התלמוד“ זיך אַרונטער
און קומט פון דאָרט צוריק מיט „פּערל“ מאַט־צעהעלט.

גאָר ווײ! דער גביר פאַרבעט אים נישט צו עסן ווידער,
ער פּרעסט אַלײן בלויז און די „פּערל“ אים צעבּרעכט...
דער אורח שפּירט: סע שטאַרבן אָפּ אין אים די גלידער —
„... דער גביר... נאָר גאָט און אויך זײן משפּט איז גערעכט...“

.5

אין אָוונט איז געווען רב אשר מלא־חימה:
סע איז די סעודה אָן דעם אורח אים פאַרשטערט...
האָט אויסגעלאָזט דעם צאָרן צו דעם ווײב: — בהמה!
און צום משרת: — שגץ! מיטן קאָפּ אין דרערד!

האָט אָפּגעלײענט קריאת־שמע און געלײגט זיך שלאָפן,
נאָר ס'האָט אין אים נישט אײנגעדרעמלט דער פאַרדראָס...
די האַלב־נאַכט אויפגערעגט־דערוואַכט האָט אים געטראָפן;
ער גײט אין זײן בית־מדרש אָפּצוריכטן חצות.

אין פּאָליש בלײבט ער שטײן: צי שלײכט דאָרט װער? אין זאָקן?...
און צו דעם שמש: — סטײטש?! באַלד קריגסטו אײנעם פּרעס!
— ס'אַ דאַכטעניש. — דער שמש ענטפערט אים דערשראָקן, —
קײן לעבעדיקער נפש. סײדן... כ'ווײס?... א מת...

ער גײט אַרײַן, און הינטער זיך די טיר פאַרמאַכט ער,
און די תכריכים טוט ער אָן זיך פון דער שאַנק;
ווי פּלוצעם: הינטער אים שטײט ע מ ע ץ אַ פאַרטראַכטער —
אַ גײסט, נישט אָנצוטאַפּן אים, ווי אַ געדאַנק...

ער דרייט זיך אום: אַ מת!... — רב אורח... — כ'בין געשטאָרבן
פון הונגער, כאָטש געזעסן ביי דיין זאַטן טיש...
באַלד שטאַרבסטו, רשע! — בייזערט זיך דער מת, זיין קרבן. —
און ס'וועט אַריין דיין זעלע אין אַ טריפהן פיש!

— אוי־וויי איז מיר! אוי־וויי! — צעיאָמערט זיך רב אשר. —
אַזוי אין סאַמע בלי צו גיין שוין פון דער וועלט!
או: מיין נשמה... אין אַ פיש, וואָס איז נישט כשר,
ווי יעדער וועג אויף צריק איז שוין פאַר איר פאַרשטעלט...*

— קאָנסט תשובה טאָן... — די ווערטער פוגעם מת אים גלעטן —
קלייד אָן מיר די תכריכים, ס'וואַרט אויף מיר מיין גרוב,
און מ יי נ ע בגדים ד ו טו אָן... וועסט מיך פאַרטרעטן...
נאָר בעטלען עסן מעגסטו בלויז ביי זיך אין שטוב...

און וועסטו אויסהאַלטן אַ יאָר אין דעם נסיון
אין אָפּקומען אויף ד ע ר וועלט שוין דעם כף־הקל,
וועט ווערן אָפּגעטאָן פון דיר דיין זינד־בזיון...
— כ'בין מסכים! — טוט רב אשר צו זיין שטויב אַ פאַל.

6

די שטאָט האָט אויפגעקאָכט באַגינען: — הערט אַ מעשה!
רב אָשר קאָצין איז פאַרשוווּנדן און נישטאָ!
— זיין שמש האָט געזען אים אין תכריכים ווייסע
זיך שלייכן צום בית־עלמין... — אין אַ גוטער שעה!...

---

* לויטן גלויבן, אַז אַ גילגול קאָן באַקומען אַ תיקון דורך דעם, וואָס מע מאַכט אַ ברכה איבער דעם באַשעפעניש, אין וועלכן ס'איז מגולגל געוואָרן די זינדיקע נשמה. אָבער אַז דאָס באַשעפעניש איז אַ טריפס, איז שוין קיין שום תיקון נישט מעגלעך.

רב אָשרס הויז האָט מיט געיאָמער אָנגעפילט זיך,
ס'איז אויסגערונען דורך די דיקע, קאַלטע ווענט;
געשאָלטן האָבן בעטלער, מיט זיין טויט געקילט זיך:
— די ווערעם זאָלן טאָטשען זיינע שטייפע הענט!

רב אָשרס ווייב איז פול געווען מיט שווארצער אימה:
זי בלייבט דאָך אָן עגונה! אפשר לעבט ער פאָרט?...
— ערשט געכטן האָט ער דאָך גערופן מיך: „בהמה!“,
געוואָרפן מיר אין פנים דעם פאַרברוינטן טאָרט...

וועט עמעץ דען רב אָשרן דערקענען איצטער?!
נישט נאָר זיין קליידונג איז פאַרענדערט — ער אַליין:
ער דאַווענט, לערנט, און זיין נאָז ווערט אַלץ פאַרשפּיצטער
פון הונגער... מע פאַרבעט אים עסן — ניין! און ניין!

מפלפל זיין זיך מיט די באַלעבאַטים — גערן,
נאָר אונטערלענען ס'האַרץ ביי עמעצן — דאָס נישט;
ווי טאָן וואָלט ער אַ נדר — ביז צום טויט זיך צערן,
ווי ס'וואָלט דער הונגער די געדאַנקען אים צעמישט...

„...אהיים, צום ווייב זיך לאָזן? בעטן עפּעס עסן
אַלס בעטלער?... אַ, ווי דער נסיון איז עס גרויס!
זיי האָבן דען פון נעכטן ערשט פאַרגעסן
מיין לערע?“ און די כוחות זיינע גייען אויס.

ער האָט נישט אויסגעהאַלטן אויפן טאָג דעם דריטן:
געגאַן אהיים און אויסגעשטרעקט אַ בעטלער־האַנט.
מע האָט זי אויפגענומען לויט די אַלטע זיטן,
און שטאָט א פּעניץ ברויט דערלאַנגט אַ בעכער שאַנד.

איז ע ר דאָך צוגעשטאַנען, האָט אים דער משרת
דערלאַנגט אַ זעץ אין אויער, כאָטש צו מאַכן טויב:
— דו שטאַרבסט פאַר הונגער? לייג זיך אויפן בית־הקברות! —
האָט ע ר געכאַפּט אַ שטיין און אויסגעזעצט אַ שויב.

7

די שויב האָט אויפגעקלונגען מיט אַ בייז געלעכטער...
אַ צווייטן שטיין צו נעמען איז דער בעטלער גרייט.
צי קאָן מען שטעלן דען ביי יעדער שויב אַ וועכטער?
צי אָפּשמידן די הענט דעם בעטלער מיט אַ קייט?...

ווייזט אוים: ער איז גישט ביי דעם קלאָרן זינען. שרעקלעך!
דער שטיין ביי אים אין האַנט — סכנהדיק געצייג!
איז טראָגט מען אים ארוים די נאַסע שטיקלעך, ברעקלעך,
מיט וועלעכע מע שפּייזט די עופות אין הימל שטייג.

און מער פאַרלאַנגט ער נישט. ער קייט און זשעדנע שלינגט ער.
דערנאָכדעם גייט ער אין בית־מדרש שטיל צוריק;
ער לערנט ווידער. מיט אַ ניגון. פרייליך זינגט ער,
ווי ס׳וואָלט אים אומגעריכט געטראָפן ס׳גרויסע גליק.

די לומדים שמועסן: — אַ גרויסער תלמיד־חכם!
נאָר ווי באַנעמט מען דאָס זיין אויסטערלישן גאַנג?
— משוגענער! — אין גאַס די קינדער לויפן נאָך אים
און רינגלען אים ארום מיט טאַנץ און מיט געזאַנג.

דער טרויער אין רב אשרס שטוב ווערט שוואַכער, מאַטער,
אַליין ווייניקער פון דעם פאַרפאַלענעם מע טראַכט;
סע ווערט פאַר זיי דער בעטלער, „דער משוגענער" — טעאַטער,
מע שוואַרצט מיט רים אים אָפּ דאָס פנים און מע לאַכט...

סע וויינט רב אָשרס הארץ פון ווייטיק און בזיון:
„...אַראָפּוואַרפן די מאַסקע, און — ס׳איז אוים די פּיין!?..."
ער קוועטשט צונויף די פויסטן: „ניין! אין היילקן נסיון,
מיין הארץ, נאָך שטאַרקער פון אַ לייב זאָלסטו מיר זיין!"

ווי שווערע רעדער זענען אויפֿן נסתּרם רוקן
אַריבער די חדשים פֿון געפּרוווטער וואָר,
ער קאָן אויפֿצריק מיט שטאָלץ אויף זיי שוין קוקן:
אָט באַלד פֿאַרקייַלעכיקן זיי זיך אין אַ יאָר.

צום יאָר, צו חצות, האָט אים דערלאַנגט די רייכע בגדים
אַ טויטער אָרעם אין תּכריכימדיקן בלענד:
— נעם טו זיך איבער... ס'איז פֿון זינד דיין רויטער פֿאָדעם
שוין ווייס... און די פֿאַרדינטע לייד'ן שוין צו ענד.

8

— רב אַ...שר! גייט צו זיך אין רו אַריין! — צעקרייט זיך
די גבירטעטע, דערזעענדיק דעם מאַן אין שטוב,
און פֿאַלט חלשות... גאָר רב אשרן, פֿאַרשטייט זיך,
דאָס בעט איצט לאָקט, און נישט דער קאַלטער גרוב.

— אַ שאָד, וואָס דער משוגענער איז הייַנט נישטאָ דאָ, —
רופֿט אָן אַ זון זיך ביי דער סעודה — סאַראַ שאָד!
— ווער איז עס דען? — רב אָשר מאַכט זיך כלא־ידע.
— אַ תּלמיד־חכם... דער משוגענער פֿון שטאָט...

— אַזוי?... אַ תּלמיד־חכם?... כ'הייס אים תּיכף רופֿן! —
מע לויפֿט, מע זוכט, מע קומט צוריק: — ער איז נישטאָ!
— ער מוז זיין! — בייזערט זיך רב אָשר בגילופֿין. —
איך גיב אייך צייט צו זוכן אים אַ האַלבע שעה.

ער גייט אריין צו זיך, טוט איבער די מלבושים
און כאַפּט זיך, אַ פֿאַרענגדערטער, אַרויס אין גאַס;
דערזעט אים זיין משרת: — ס'איז ער דאָך, דער חושים!
קום שנעל! ס'פֿאַרלאַנגט דער עושר טרייבן מיט דיר שפּאַס...

ער ברענגט אים. ס'ווערט אַ טומלדיקע פרייד: — אַן אורח!...
— אַן אָנגעלייגטער גאַסט!... — הייבט אָן די שפּיל!... —
מע רופט דעם טאַטן. נאָר דער טאַטע... איז.... ווי קורח?...
ווי ס'וואָלט די ערד אים איינגעשלונגען הורבן דיל.

די מאַמע חלשט, און מע מינטערט זי כסדר;
אויף אים, דעם אורח, קוקט זיך קיינער שוין נישט אום;
ער שלייכט אַריין אין צימער און פּאַרטוישט די קליידער,
און קומט ארויס: — דער אורח?... וואָס זשע זענט איר? שטום?...

— דער אורח?... ערשט נאָר וואָס געווען, דער ווילדער חושים!
— שוין לויפט אים זוכן! ברענגט אַהער אים! ס'מוז געשען! —
מע לויפט, מע זוכט אים, און מע קומט צוריק: — חידושים!
— נישטאָ! קיין שפּור! — ווי ס'וואָלט אַזעלכער נישט געווען!

— אָט איז ער!... — האָט רב אָשר זיך אין ברוסט געשטאָכן. —
עס איז נישט מעגלעך דאָך, כ'זאָל זיין אי דאָ, אי דאָרט;
איך האָב מיין האַרץ דאָס שטיינערנע צעבראָכן:
איך ווער אַ מכניס־אורח... אויף מיין ערלעך וואָרט!

וואַרשע. יולי, 1955

עלילת־דם

1

צי קאָן נישט ווער אין לענטשנע רב בצלאל פיינער?
זיין שווארצע, פיין־צעקעמטע באָרד קאָן קינד און קייט.
מע נעמט אים אויף מיט כבוד, ווו ער קומט אריין נאָר,
און ווייבלעך קוקן נאָך אין נאָס אים, ווען ער גייט,

ווייל ווי זיין באָרד — אויך זיינע גרויסע, שוואַרצע אויגן,
און זיי איז נישט קיין שימער בלויז, נאָר גלאַנץ און גלי;
זיין גאַנג איז נישט קיין פרומעוואַטער: נישט געבויגן
זיין פלייצע, און נישט גרייט צו בייגן זיך זיין קני.

זיין קליידונג — וועלטלעך, אָבער יידיש, כאָטש נישט חסידיש —
נישט לאַנג, נישט קורץ; די שטיוועלעך געפוצט אויף גלאַנץ;
א מעקלער ביי דעם דוכס — איז עס נישט קיין חידוש,
נאָר אלע וויסן, אז מיט גאָט זיין הארץ איז גאַנץ.

קיין למדן איז ער נישט. איז וואָס? א בלאַט גמרא
אום שבת אין בית־מדרש לערנט ער גאַנץ וווּיל,
און מיטן דוכס גוטפּאַרוואַלטער, אויך א שררה,
ער רעדט אויף פויליש־לשון ממש ווי א פויל!

ס'איז פרום און אשת־חילדיק זיין ווייב, זיין ביילע,
דעם מאַנס א וואָרט — פאַר איר פון הימל א באַפעל,
און זייער הודל — ס'וועט זיין פון אים א כלי:
א ייִנגל נאָך, און רעדט מיט שכל און מיט שטעל.

ס'איז רב בצלאלס שטוב א נעסט פון שלום־בית,
און יעדן שבת טראָגט פון דאָרטן זיך געזאַנג...
נישט רייך, פארפרומט — ער האַלט זיך נישט פאר שמן־זית,
און גייט אין לעבן מיט א פראָסטן, פעסטן גאַנג — —

2

דער הוכם קניאזשנין איז א שונא פון די יידן,
בלויז אָנקוקן א יידן איז ער נישט בכוח;
דערזען א „זשידעק", נעמט אין אים דאָס בלוט אזש זידן,
און ס'הייבט אָן בורטשען ביי זיין הונט אין בויך.

נאָר איסצוקימען אָן „אזעלכן" איז דאָך שווערלעך —
באַגיי זיך, כ'בעט אייך, אין דער ווירטשאַפט אָן א זשיד!
סע זאָגט דער גוטספארוואַלטער, אז זיי האַנדלען ערלעך...
פחדנים — זענען זיי אויס מורא שטאַרק געהיט.

פארשלאָסן זענען פאר א יידן די פאַלייען,
אייך צאַלקע פייגער טרעט נישט איבער זייער שוועל;
צו דעם „וויעלמאָזשני" גוטספאַרוואַלטער יידן גייען
מיט שמעגלעך זייטיקע, מיט שטילע טריט, און שנעל.

דעם הוכם סוף געווען איז אן אומגעריכטער:
אויף א געיעג האָט אים דערשטאָכן א קאַבאַן;
דאָס שטעטל האָט געשושקעט זיך: „געווען נישט גיכטער...
און ס'איז דער אל־נקמות אויך אין וואַלד פאַראַן..."

נאָר שפּעטער אומגעריכט־אומגלייבלעכערס געשען איז,
ס'צעשמיצט דעם הוכם אין דער טרומנע טויטערהייט:
זיין ווייב, די דוכסה, וועלכע מ'האָט גערופן ווענוס,
האָט פאר א יידן גראָד איר ווייבער־נעץ פארשפּרייט.

3

די דוכסה טראָגט נאָך אַלץ די פּראַכט פֿון טרויער־קליידער,
ווי וואַלירט וואָלט זיין דער גאַנצער פּאַרק מיט שוואַרץ;
„מיין וואַצלאַוו ליגט אין טרומנע, טראַכט זיך איר כּסדר,
די טרומנע שיפֿט זיך אויפֿן בלוטשטראָם פֿון מיין האַרץ...“

נאָר איינמאָל, בלאָנדזשענדיק ביים ראַנד פֿון די אַלייען,
דערזעט זי צום פֿאַרוואַלטער גיין א שטאַלטנעם מאַן,
און ווי די פֿייגל וואָלטן זיך מיט אים דערפֿרייען,
זיי שפּרייטן א געזאַנג — א טעפּעך פֿאַר זיין שפּאַן...

זי שיקט א דינער פֿרעגן ביי דעם גוטספֿאַרוואַלטער:
דער מאַנצפּאַרשוין ווער איז, וואָס איז צו אים אריין?
— „א ייד. א מעקלער, וואָס דאָס וואָרט זיינס ערלעך האַלט ער,
און פּויליש רעדט ער, ווי א פּאָליאַק, פּליסיק, פֿיין;

זיין נאָמען איז בצלאל, זיין פֿאַמיליע — פֿיינער...“
— איז זאָג אים, אז כ'פֿאַרבעט אים העפֿלעך גלייך צו מיר. —
ס'האָט רב בצלאל אָפּגעזיפֿצט: — „אָ, גאָט דו מיינער!“
און מיט געהיימען ציטער זיך געלאָזט צו איר...

זיי האָבן קענגזייטיק זיך פֿאַרבלענדעט,
כאָטש זיין געזיכט האָט אויסגעזען צו זיין באַטריבט;
די דוכסה האָט מיט שמייכל זיך צו אים געווענדעט:
— מיר דאַכט זיך, שיינער יוסף: כ'בין אין אייך פֿאַרליבט... —

זי האָט אים גישט קיין כאַפּ געטאָן, ווי פּוטיפֿרע
האָט יוספֿן, נאָר ער האָט זיך דערשראָקן שטאַרק:
די דוכסה שטעלט אין קאָן זיין מאַנצבילשקייט, זיין ערע, —
ער איז אַנטלאָפֿן אויף צו ברעכן האַלדז־און־קאַרק...

נאָר ס'האָט די דוכסה נישט פארמסרט אים פאר קיינעם,
ווי פּוֹטיפרע, אים אין תפיסה נישט פארשפּאַרט:
שטאָט וואַצלאַוון, אין לעבן האָט זי בלויז אים איינעם;
זי היפּט אים נאָכאַמאָל אין בענקעניש און וואַרט.

ער איז געקומען מיט א האַרץ צעטיילט אויף צווייען:
ביי ביילען מיטן קינד א האַלב, ביי איר א האַלב;
ער האָט געהיימערהייט געקאַרטשעט זיך אין ווייען
פון ליבע, וואָס פארוונדעט און זי איז א זאַלב...

4

די דוכסה שענקט בצלאלן איר גוט און גדן,
און וואַצלאַוון אין טרוּמנע האָט זי אין געדאַנק:
— אָ, צאַלום *... טויש דיין גלויבן... און בעתן שמדן
באַקומסט דעם נאָמען פון מיין מאַן, זיין העכסטן ראַנג.

ווי דוכס וואַצלאַוו קניאזשנין וועסט קיין ווארשע פאָרן
און זיצן חשיבותדיק לעם קעניגס רעכטער האַנט;
ס'וועט יעזוס דיר פארגיטיקן פאר אלע יאָרן
פון יידישער געפּאַלנקייט, פון זינד און שאַנד...

די שוויגנטע מאַריע שיינען וועט מיר פון דיין שטערן,
פון דיינע אויגן וועט מיר לייכטן וואַצלאַווס בליק;
כ'וועל אויסגליען לעם דיר אין הייליקע באַגערן,
און יעדע נאַכט כ'וועל אויפגליען פאר דיר צוריק...

דיין ווייב און קינד?... זיי וועלן דיר ארויס פון זינען —
זיי וועלן דיינע לייבלעכע נישט זיין דאָך מער...
געדענקסט א ביים דען אין זיין פּריליננדיקן גרינען
די אלטע פּיילע בלעטער?... וואַצלאַוו... נעם מיך און... פארצער!... —

---

* פארצויגן פון בצלאל; אויף פּויליש — א קוש.

און כאָטש די טויפונג האָט ביז ברעכן אים געהאַרעט,
ער האָט פאַרוואָרפן אויף איר טורעם־האַלדז די הענט:
די ליבע און די תאוות האָבן אים פאַרטשאַדעט,
און ביישטיין דעם נסיון האָט ער נישט געקענט.

...מוזיק. פּראָצעסיעס. גלעקער־קלאַנגען פון קאָשטשאָלן.
וואַסער־שפּריי — א פּעכער ליכט אין זיין געמיט...
האָט קריסטלעך בלוט ביי אים אין האַרצן אויפגעקוואָלן?!...
אים דאַכט זיך: ער איז קיינמאָל נישט געווען קיין ייד — —

5

אז ווער האָט אויף אזעלעכס גאָר געקאָנט זיך ריכטן!
אפּערצובערענגען עס דערוועגט זיך נישט קיין מויל...
אז רב בצלאל זאָל זיין שטילע נעסט פאַרניכטן,
זיין צלם־אלוקים פאַרשווארצן, ווי מיט קויל!

ס'איז ביילע אויף א נידריק בענקעלע געזעסן,
און דודל לעם איר, געלענט אויף אירע קני:
— ווי האָט ער דאָס געקאָנט אין מיר, און דיר פאַרגעסן?
ווי האָט אים נישט דאָס יידיש האַרץ געטאָן קיין ברי? —

האָט שטיל געשעפּטשעט זי, אים קרייזלענדיק די קרויזן —
נישט אַנדערש ס'האָט זיין האַרץ פאַרביטן א שוואַרציאָר!
ווי קאָן ער פאַר דעם פרעמדן גאָט זיין קאָפּ אַנטבלויזן,
און ס'זאָלן זיך פאַר שאַנד נישט סמאַליען זיינע האָר?!

— און איך זאָג, מאַמעניו... דער טאַטע איז געשטאָרבן...
גזלנים האָבן אים געהרגעט צוליב געלט...
ווי פאַרן מבול זענען מענטשן גאָר פאַרדאָרבן...
און עמעץ האָט אין קאָשטשאָל זיך פאַר אים פאַרשטעלט...“

— באמת, זונעלע, ביסט קלוגער פון דיין מאַמען...
דער טאַטע איז געווים געווען אין גויט, מיין קינד...
אין וואלד... גזלנים... צווישן שטומע ביימער־שטאַמען...
איין גאָט נאָר ווייסט: פארוואָס, פאר וועלכע זינד

דער טאַטע האָט געמוזט מיט אונדז... מיט גאָט זיך שיידן?
ער האָט דאָך ליב געהאַט אונדז... גאָט, און דיך, און מיך...
— „מיט גאָט?... ער זיצט געווים לעם אים איצט אין גן־עדן,
און דאָרט פארגרייט ער אויך פאר אונדז אן אָרט לעם זיך..."

— אז מיר זאָל זיין, מיין דודל, פאר דיינע ביינער!
ווען ס'וואָלט פארשטיין דיין מאַמע אַלץ, ווי דו פארשטייסט!
איך ווייס נאָר איינס: א גאָט פאַראַנען איז נאָר איינער,
און דו אליין בלויז ביסט פארבליבן מיר א טרייסט...

כ'דערמאָן זיך: ס'גייט דער סדר פייערלעך און פריילעך...
און דו — א קינד, וואָס ווייסט נאָך נישט קיין תמונת־אות...
דער טאַטע אויף דער העסע־בעט — א וואָרער מלך...
אָט גיסט ער וויין אין אליהום שטאָלצן כוס

און רעדט צו דיר: „צעעפן, דאָדיעניו, די אויגן —
דער נביא אליהו קומט דאָ באַלד אריין,
ער קומט און בלייבט נישט, ווי ער וואָלט אוועקגעפלויגן,
פארזוכנדיק אין איילעניש דעם רויטן וויין..."

איך גיי און עפן אויף די טיר... דער פסח־דרויסן
אין שטוב אריין מיט קילער שטילקייט מיט א הויך...
דו קוקסט פאַרגאַפּט — א קינד מיט אויגן פון א גרויסן,
דער טאַטע הויך און פייערלעך צעשרייט זיך: „שפוך!..."

דו טוסט א ציטער... דו צעוויינסט זיך מיט א טענה:
„דער טאַטע א י ם דערשרעקט... דער טאַטע שרייט אין כעס...
א ווייסע לאַנגע באָרד... די בלויע אויגן זיינע...
געקוקט אויף מיר... מיט דער לבנה פון דער גאָס..."

דער טאַטע האָט מיט פרייד דיך אויף די הענט גענומען,
געדריקט, געהאַלדזט, געקושט דיין שטערנדל, די האָר:
„נו, וויין נישט, קינדעניו, ער וועט דאָך ווידער קומען...
ווי לאַנג איז דאָס אויף אים צו וואַרטן?... קוים א יאָר...“

ביז וואַנען דו ביסט איינגעשלאָפן, ווי אין וויגל,
ביים טאַטן אויף די ווייגנדיקע הענט, מיין קינד,
און ס'האָט דער מלאך פונעם שלאָף פאַרשפּרייט זיין פליגל
אויף דיין געבענטשטן קעפּעלע, ווי אָט אַצינד... — — —

6

דער דוכס קניאַזשנין האָט געשמט אין ווייטע קאַנטן —
דעם קעניג אויגוסט פּאָניאַטאָווסקיס רעכטע האַנט;
און דעם משומד האָבן זיך אַנטפּלעקט טאַלאַנטן,
ווי רייפן אייזערנע פאַר דעם צעלעכצטן לאַנד...

ביי יידן האָט מען שפּייענדיק דערמאָנט זיין נאָמען:
„דער באַרדיקער משומד“... און זיך שטיל געטרייסט:
„איז ע ר, דער אָפּגעפּאַלענער, דער ערשטער המן?!...
המם... „כל המיצר לישראל“...* ווערט געגרייסט...

נאָך סוף־כל־סוף צו זיין מפּלה מוז דערגיין ער
און פירן מרדכין אויפן מלכס שטאָלצן פערד...
אזוי וועט אויך דער דוכס מיט דער באָרד דער שיינער
נאָך לעקן מיט דער משומדסקער צונג די ערד!“ — —

סע האָט זיך נישט דערפילט דאָס דאָזיקע נביאות,
ווייל ס'טרעפט — פון רשעות ווערט א האַרץ געהיילט:
ביים דוכס האָבן זיך פאַרמאַכט אַמאָל די וויעס
און אים אַנטפּלעקט א בילד... ווי ווייטער ווערט דערציילט.

---

* „קאָל האַמייצער לעייסראָל“ — ווער עס פאַרפאָלגט יידן..

7

דער קעניג פאָניאַטאָווסקי איז אין סיים געזעסן,
ארום — די וואָיעוואָדעס * און די גרעסטע לייט;
מע האָט באַהאַנדלט קריג= און שלום=אינטערעסן
און אלץ, וואָס איז געשען אין לאַנד די לעצטע צייט.

און דאָ האָט אויפגעשטעלט זיך איינער פון די דוכסים
און באַלד א וואָרט באַקומען אויפן קעניגס ווונק:
— „די יידן זענען בלוטיקע און כיטרע פוקסן,
און ס'ליידן מיר, די קאַטאָליקן, אלט און יונג.

פאר פסח איז אין איינעם פון די שטעטלעך מיינע
א קריסטלעך מיידעלע ארויס אויף א שפּאַציר
צוזאמען מיט א יידישקע... צוויי קינדער פיינע...
נאָר אומגעקערט זיך האָט די יידישקע אָן איר!...

און ווי אין וואסער! ס'איז אומזיסט דאָס זוכן, שרייען.
שוין דורכגעשטערט ווו אַ ווינקל אין מיין גוט —
נישטאָ, און שוין! איז וואָס איז דאָ א סך צו ברייען:
די יידן דארפן צו די מצות קריסטלעך בלוט... —

א מומל האָט זיך אויפגעהויבן באַלד פון אלע זייטן:
— א פאַקט! — א וויכטער וואָרעם טאָטשעט אונדזער לאַנד!
— ס'איז אויסגעפּאָרשט און אויך באַשטעטיקט פון פארצייטן!
— פארשווייגן די רציחה איבער קריסטן?! — שאַנד!...

ס'האָט אויפגעברויזט דער סיים אינגאַנצן, ווי א בינשטאָק
אקעגן בינערס שווארצער האָלאָוועשקע רויך...
סע האָט פארשמעקט... מיט וואַקס און האָניק? ניין, מיט רינשטאָק,
און איינער, ווי א חזיר, האָט געריטשעט הויך.

---

* קריגספירער, קריגסנאַטשאַלניק.

און שמואל שוין האלט עס מיט די יידן, שמעלער, שמעלער:
אויף זיי א בלוטיקער פסק־דין וועט פאלן באלד;
סע וועט אויף זיי דער פעבל פראווען שחיטות־בעלער,
און שרייען וועט אומזיסט א פאלק א גאנצס: גוואלד! — — —

8

איינאיינציקער געזעסן איז, פארמאכט די וויעס —
דער דוכס דער משומד — טיף אין זיך פארטראכט;
פון אויפרעגונג געציטערט האבן זיינע קניעס;
ער האט דערזען א סדר פסח אויף דער נאכט:

...ער רעדט צום קינד: „צעעפן, דאדיעניו, די אויגן —
דער נביא אליהו קומט דא באלד אריין,
ער קומט און בלייבט נישט, ווי ער וואלט אוועקגעפלויגן,
פארזוכנדיק אין איילעניש דעם רויטן וויין...“

סע עפנט ביילע אויף די טיר... דער פסח־דרויסן
אין שטוב אריין מיט קילער שטילקייט טוט א הויך...
סע קוקט דאס קינד פארגאפט מיט אויגן פון א גרויסן,
און ער, דער טאטע, פייערלעך צעשרייט זיך: „שפוך!...“

ס'טוט דודל א ציטער... אליהו נעמט אים
מיט גוטסקייט אויף די הענט און וויגט אים, וויגט אים איין...
דאס קינד, זיין באָרד די גרייזע מיט די הענטלעך קעמט עס
און קעגן זיינע בלויע אויגן דרימלט איין...

גאָר זע! — נישט דודלען, נאָר אים אליין פארוויגט ער...
נאָר אים?!... דעם דוכס דעם משומד?!... קאָן עס זיין?!...
דעם כוח פון דער טומאה אין זיין הארץ באזיגט ער
און טרינקט מיט אים „לחיים“ אויף זיין רויטן וויין — — —

9

— וואָס טראַכט דער דוכס וואַצלאַוו קוּיאַזשנין? לאָמיר הערן! —
דער קעניג מוט אים פון פארזינקעניש א צי.
ער עפנט אויף די וויעס, מיט א קנייטש דעם שטערן,
און זיינע שוואַרצע אויגן פינקלען אויף מיט גלי:

— דעם קעניג איז באוווסט, ס'איז אויך באוווסט אייך, האַרן,
ווי שטאַרק איך האָב דאָס פאָלק פון וועלעכן איך שטאַם;
כ'האָב אלע זיינע געגנ, מנהגים גוט דערפאַרן,
און כ'בין נישט שלעכט „געשוווומען" אויף זיין גרויסן „ים" *...

דעריבער זאָל דערלויבט מיר זיין דעם אמת זאָגן,
פאר אים צו קעמפן ערלעך גנעם איך זיך דעם מוט:
מע זאָל א פרומען יידן ביזן טויט דערשלאָגן,
ער וועט נישט איינשמירן זיין צונג אין קריסטלעך בלוט!

א ייד באַטראַכט אן איי מיט פאָרשנדיקע אויגן,
צי האָט עס נישט אין זיך קיין בלוטיק־רויטן פלעק...
דאָס איז א בילבול! נישט געשטויגן, נישט געפלויגן!
און מאַך שוין, קעניג גנעדיקער, דערצו אן עק".

דעם קעניגס בליק האָט אלעמען אדורכגענומען:
— ס'איז וואָר! דערין איז אומשולדיק א יעדער ייד... —
אין גרויסן זאַל איז שטיל. די שרייערס שוויגן. שטומען.
מע האָרכט דעם אמת גיין מיט באָרוועס־שטילע טריט...

10

פון דעמאלט אָן האָט שוין דער דוכס נישט געפונען
קיין אָרט זיך, נישט אין קאָשטשאָל, נישט לעם שיינעם ווייב;
די תאוות זענען פון זיין בלוט אים אויסגערונען,
און זיין נשמה האָט געקריגט זיך מיטן לייב..

---

* יאַם — געמיינט דעם „ים התלמוד".

זיין ביילע פלעגט אים יעדע נאַכט צו חלום קומען
אין שוואַרצן, אין די זאָקן, און איר פנים — לײם;
זי קוקט אויף אים מיט טיפן צער, מיט צער מיט שטומען,
וואָס שרייט: „בצלאל, קער זיך אום צו אונדז אהיים!...

ס'איז אונדזער דודל אן עלוי א פארשטמטער...
פארשמט מיט זיין עלוישקייט... פארשעמט דורך דיר...
און איבער דער גמרא זינגט ער א צעקלעמטער...
און ווי איז נעבעך אים, און ווי איז נעבעך מיר...

שוין אַכצן יאָר... א חתן ווערן איז שוין צייט אים,
גאָר אויף זיין לומדות פאַלט דער שאָטן פון דיין שמד;
ווי אויף אַ קרעציקן די קינדער אויף אים טייטן...
ווער קאָן אים אויסהיילן? בלויז דו ביסט עם ביד...

כ'גיי יעדן טאָג אין שול אריין און בין מתפלל
פאר דיר צו אונדזער אײנציקן און גרויסן גאָט:
»...דערבאַרעם דיך און קער אים אום צו זיך...« בצלאל,
קער אום זיך און טו אָפּ פון אונדזער זון דעם שפּאָט!...“

און ס'טרעפט נישט זעלטן, אז אויך דודל באַווייזט זיך:
...ער זיצט א בלאַסער ביי א שטענדער מיט א ליכט...
ער לערנט און... און עפּעס צו פארגעסן פלייסט זיך...
דער חלב טריפט, און ס'פאַלט א טרער אויף זיין געזיכט... — —

איז דעמלט רייכט זיך אויף דער דוכס פון געלעגער
און, אומגעגעסן, אומגעטרונקען — אויפן פערד!
דערשראָקן טוט א קוק די דוכסה אויפן זייגער,
און אַ צערודערטע בלייבט זיצן בלאַס, פאַרקלערט.

דער וואלד קוקט אָן פארוואונדערט־ווילד דעם רייטער,
וואָס גאַלאָפּירט און פאָרט פאַמעלעך אָן א ציל,
וואָס רעדט צו זיך אליין, און פלוצעם זיך צעשרייט ער
און לאָזט אראָפּזינקען דעם קאָפּ פארגליווערט־שטיל.

11

דער דוכס קגיאַזשנין לאָזט נישט צו צו זיך קיין דאָקטער —
ער וועט גישט אָפּדעקן פאַר קיינעמען זיין לייב...
די דינערשאַפט פון זיך מיט א געבייזער יאָגט ער
און גייגט אַוועק דעם אויער בריגז פונעם ווייב:

— איז וואָס, אז אין מיין באָרד עס זילבערט שוין אַ האָר זיך?
די ערשטע יוגנט מיינע איז שוין לאַנג פאַרביי,
און האָסטו צוגעקליבן שלעכט מיר פאַר א פּאָר זיך —
דו קאָנסט זיך אויך א דריטן ווילן אויפדאָסניי!..."

ווערט קלאָר דער דוכסה: „וואַצלאַוו ליידט אויף דער נשמה...
אַן אומגליק!... אויך דעם קסיאָנדז ער לאָזט צו זיך נישט צו!...
צי נעמט דער ערשטער וואַצלאַוו נישט פון איר נקמה,
ווייל... זיין פאַרטרעטער לאָזט די יידן שוין צו רו?...

צי האָט אין אים דאָס הייליק וואַסער נישט אינגאַנצן
דאָס יידישקייט פאַרלאָשן, ביזן לעצטן פונק?...
און רוחות אומרייגע ארום זיין זעלע טאַנצן,
און ס'ערשטע ווייב זיינס ציט צו זיך אים איפּן וונק?..."

זי איז זיך מיטן קסיאָנדז מיישב... לויט זיין עצה
זי פועלט עגדלעך אויס ביי אים מיט צרות קיים:
„...נו, גוט שוין, גוט... ער פאָרט... ער פּאָלגט זי... ער פאַרשטייט זי...
סע וועט אים זיכער אויסהיילן דער פויפסט אין רוים..."

12

קיין לענטשנע איז א טאַראַנטאַס ארייגגעפאָרן
און שטייגגעבליבן האַסטיק פאַר די פייגערס הויז;
נאָר אין דעם הויז איז קיינער נישט צעמישט געוואָרן,
פאַרוונדערט קוקן גלאָצנדיק די שויבן בלויז.

איז פֿון דער קאָזלע דער סטאַנגרעט אראָפּגעקראָכן
און צו דער טיר געגאַן... סע הענגט אויף איר אַ שלאָס...
און אויף זיין פֿראגע האָט אים אויפגעקלערט א שכן,
אז אין קילבישעוו איז אצינד דער באַלעבאָס;

ער ווערט דאָרט הײנט דעם וואסערטרעגערס אײדעם... דוד...
דער שדכן איז געווען דער גוטער־ייד פֿון אַפּט...
א וואסערטרעגער — נו, פֿאר אים איז עס א כבוד! —
ער האָט דעם... עלוי, ווי אן אבן־טוב, געכאַפּט...

ס'האָט אויסגעהאָרכט דער הוכם קניאזשנין, און באפֿוילן:
— פֿאַרקערעווען! און מיטן גאַנצן אימפּעט שנעל! —
דער וועג האָט אויפֿגעוויקלט זיך אין שטיבן־קנוילן,
פֿון דער לבֿנה אָפּגעזילבערט בלוילעך־העל.

דער טאראנטאס איז אָנגעקומען קיין קולבישעוו;
דער דוכס קניאזשנין שטייגט פֿון אים ארויס פֿארטראכט,
בלייבט שטיין, ווי עמעץ וואָלט אים אָפּגעטאָן א כישוף,
און פֿאַנגט געראוישן אין דער שטילקייט פֿון דער נאַכט...

ער לאָזט זיך גײן פּאַוואָליע, נאָר וואָס ווייטער — גיכער,
און אויף זיין לייכטן וווּנק פֿאָרט נאָך דער טאראנטאס,
אָט נעמט ער לויפֿן, ווי ס'וואָלט יאָגן אים א וויכער,
און איבער אים לויפֿט נאָך אים די לבֿנה בלאַס.

אָט איז ער אין א געסל... ווי דאָס געסל שמאָל איז!
סע שטיקט זיך צווישן הייזלעך דאָ און אלטע קלויז...
פֿאר איר — א חופּה... ס'פֿלעמלען צינגלעך פֿון הבדלות...
דער חתן!... דוד!... ווי א בר־מנן זעט אויס...

ער שטופּט זיך דורך דער ענגשאַפֿט פֿון דעם חופּה־עולם,
און צווישן חתן־כלה, ווי א דעמב, בלייבט שטיין;
דער חתן קוקט אויף דערשראָקן, ווי א גולם,
זיין ביילע!... נעמט זיך וואַרגן מיט פֿארשעמט געוויין...

ער מורמלט שטיל אין חתנס בלאָס־געלייםטן אויער:
— דיין טאַטע... מיטן האַרצן... קערט זיך אים צו גאָט...
סע נעמט א סוף, בן־יחיד, צו דיין מאַמעס טרויער...
און פון דיין שטערן אָפּגעווישט וועט זיין דער שפּאָט...

— אוי, טאַטע! — פאַלט דער חתן אויף זיין פעסטער פּלייצע,
זיי האַלדזן זיך צעצאַפּלט, שטאַרק און הייס ארום...
און ביילע... ווי פארגליווערט לעם דער כלה שטייט זי...
די מחותנים און דער עולם שטאַרן שטום...

*   *
*

ס'אַנטלויפט (שוין נישט דער דוכס קניאזשנין) רב בצלאל
מיט זיין משפחה פאר סכנות און פאר שאַנד;
פאראייניקט אין די הערצער זענען זיי מתפלל,
וואָס שנעלער קומען צו דער גרענעץ פונעם לאַנד.

ווי ס'וואָלט דעם דוכס שמד־וואסער — א וואָרער מבול —
די רעדער נאָכגעפּלייצט, פארגיסנדיק די ערד...
דער טאראנטאס איז צו צעברעכן זיך קאַפּאבל!
נאָר שרפים טראָגן אים — די שוימענדיקע פערד...

און זייער שותפותדיקע תפילה איז געוואָרן
א לויטערער, צום הימל שטייגנדיקער פלאַם;
און אָן שום מכשול איז דאָס הויזגעזינד דערפאָרן
אין זכות פון אָפּגעהאַלטענעם עלילת־דם.

וואַרשע. נאָוועמבער, 1955.

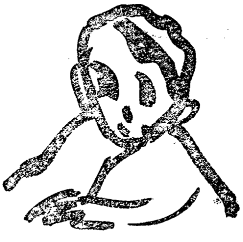

דעם קאָזשעניצער מגידס גנב

1

דער קאָזשעניצער מגיד נעמט ארוים די הימל־אויגן
פון ציטערהדיקן קוויטל אין זיין קנאָכיק־בלאַסער האַנט
און הענגט זיי אויפן חסיד, וועלכער שטייט פאר אים געבויגן
מיט תפילהדיקע וויעס, פינטלענדיקע נאָכאַנאַנד.
א ייד א גבר, דער גוף צעוואָקסן, עשוס פעסטע פלייצעס,
און שטייט: אַ מענטש אָן מוט, וואָס האָט פאַרלוירן אַלע עצות.
ער בעט אין קוויטל אויף פרנסה, ס'מיינט: בלויז ברויט און זאַלץ,
א גלאָז ציקאָריע, נו — זאָל זיין אָן צוקער צו פארזיסן;
ער איז א שמיד און פראַצעוועט און גרייט צו פראַצעווען ביי אלץ
און ווערן — גאָט אין הימל! — אָן תרעומות אויסגעריסן;
נאָר ס'הענגען איבעריק אראָפּ, ווי נעבעכס, זיינע הענט, —
דער הונגער גריזשעט בייז זיין הייזלס הויקערדיקע ווענט.

2

דעם מגידס רחמים־בליק, ווי פון דער זון א שטראַל א בלויער,
הייבט אויף די פלאַטערדיקע ברעמען פון דעם שמיד;
און זיינע אויגן פלאַטערט תשעה־באָבעדיקער טרויער,
ווי אויף א חורבן־שלישי וואָלט געטרויערט זיין געמיט:
ס'איז יעדעס יידיש הויז א מקדש, און דער באַלעבאָס — א כהן...
און הונגער אין א יידיש הויז איז — חורבן און נסיון.
זיפצט אָפּ דער מגיד, איין מאָל, צוויי מאָל, און ער שעפּטשעט: — ייד,
איך וויים דורך וועלכער אומנות קאָנסט פרנסה זיך פארדינען...
נאָר וועסט נישט וועלן האָרכן גאָר... — צי בין איך גישט קיין ייד?!
כ'בין גרייט אויף אלץ!... — זאָגסט: „גרייט!“, ווייל ס'קומט דיר גאָרנישט אויפן זינען...
דורך גנבה וואָלט דאָס מזל דיר געשיינט... ס'איז דיר באַשערט
נישט בלויז פרנסה... — ס'פאַלט דער ייד, א ליימענער, אויף דרערד.

3

וואָס שווינדלט אין דער אַלילדיקער נאַכט דער פינצטער־פּייכטער?
ס׳פּאַרוואַרשט דער שאָרך פון רעגן צומריק־בלאָנדזשענדיקע טריט;
א שאָטן שמעלט זיך אָפּ, באַלד ווייטער א פאַרטראַכטער שלייכט ער...
צי אין דער קלויז צו סליחות וואָגלט דאָס א פרומער ייד?
צי זאָל אַן אומגעגיטער גנב צו די קראָמען קריכן
מיט פחד אין דער זעלע און מיט שווידער אין די דיכן?
ער גייט נישט אין דער קלויז, ער שלייכט צום שטומען מאַרק
אין צווישן קראָמען־רייען, ווי א גנב, דרייט אַריין זיך;
זיין פּלייצע — טיף געבויגן, ווי באַלאָדן מיט א באַרג,
ער מוט א שפּאַן אַנטשלאָסן: זאָל שוין זיין, וואָס ס׳וועט שוין זיין זיך!
און צו אַ קראָם־טיר קלעפּט זיך צו און העשעט פּיינלעך־שטום...
א טרערן־שליסל עפנט אויף איר שלאָס... ס׳איז שטיל אַרום...

4

פאַרלוירן, מיט א ווימריך שטייט אין קראָם דער שמיד דער פרומער,
די שטומע פינצטערניש אין שאַרבן קנוילט זיך אים געדיכט;
ער שטייט דאָ אויפן שליאַך, וואָס פירט אין גיהנום!... וויאַזוי־זשע
זאָל ער זיך קערעווען צוריק צו ערלעכקייט און ליכט?!...
א מייזל פּיפּסעט, סקראָבעט אין א שעכטל — זיינע ג׳הירן:
דער יצר־הרע וועט דיך אין דער שאול־תחתיה פירן! —
ער שלאָגט אוים פייער פון א קרעמען, און די הופּקע גליט...
און פּלוצעם — ער דערזעט דעם מגידם בלויען בליק דעם מילדן!...
ער עפנט אויף אַ שופלאַד — ס׳ליגט אַן עשרות דאָ צעשיט,
נאָר גנבענ... לייען וועט ער בלויז אויף ברויט און זאַלץ א גילדן...
אַ פריייד לייכט אויף אין זיין נשמה, אין געביין־און־פלייש — —
ער גייט אין חשבות צו די סליחות, ווי אַן עמוד־אַש...

5

אין שטעטל בלאָנדזשעט אום א רעטעניש פאר אלע יידן:
וואָס איז עס פאר א גנב? עפנט אויף די קראָמען, נאָר —
א נעבעכדיקער גילדן שטעלט אים יעדעס מאָל צופרידן!
— ס'איז נישט צו גלייבן! — אָבער קרעמער זאָגן פאָרט: ס'איז וואָר!
— אזעלכער איז א גנב? וואָס? — א לאמעדוואָוויניק גיכער!
— און אויב מען וועט אים פאקן? — זעצט מען אים אין תפיסה זיכער. —
א קלויזניק גלוסט זיך דרינגען: — אדרבה, פונקט פארקערט:
„דין פרוטה כדין מאה" * — ס'איז א גנב גראָד א גוואַרער!
איי וואָס? צו גנבענען מיט פולע זשמעניעס ווער אים שטערט?
מסתמא איז ביי אים דער שכל נישט איי־איי קיין קלאָרער... — —
אזוי־אָ שמועסט מען, ווו נאָר מע זאמלט זיך צונויף;
ביז וואגען סע דערגרייכט דאָס רעטעניש אין פריצס הויף.

6

דער פריץ פיאסט־פיאסטקאָווסקי, וואָס צו אים געהערט דאָס שטעטל
און איז אלס גרויסער יעגער אין דער געגנט ווייט פארשמט,
באשליסט אריינשרייבן אין טאָג־בוך א טשעקאָווע בלעטל —
דעם גנב, וואָס אָנשטאָט אַן עשרות בלויז אַ גילדן נעמט:
...כ'וועל לויערן און פאנגען אים, דאָס רעטעניש באשיידן,
און וועגן מיר מיט שטוינונג וועט די וועלט פון יעגערס ריידן! —
און יעדן אָוונט פונעם הויף אליין ער רייט אוועק,
לאָזט שטיין דאָס פערד אין וואלד און גייט אין שטעטל א פארשטעלטער
אלס פראָסטער פויער, מעסט די גאסן דורך פון עק ביז עק,
קיין שטוב, קיין קראָם קיין איינע נאָכצושפירן נישט פארפעלט ער,
ביז איינמאָל — אָט־אָ האָט ער שוין דאָס רעטעניש אין האנט! —
ס'דערוואַרט אים א טריומף, ווי גרויס ס'וועט זיין דעם גנבס שאנד!

---

* דין פרוטה קעדין מייע — פאַרן געזעץ איז אַ גראָשן און אַ הונדערטער אַלצ איינס.

7

— נו, קום! — דער פּויער כאַפּט דעם גנב פאַר אַן אַקסל, ציט אים
און פירט אין וואַלד, און לעבן זיך באַזעצט אים אויפן פערד;
דעם שמיד איז קאַלט, סע שווינדלט אים פון שרעק, דאָס זאַטל בריט אים
און ס'קומט אים אויס: סע פיבערט אונטער אים די גאַנצע ערד;
די שטאַמען שווינדלען, גלייך ווי רוחות, מיט אַ פינצטער שווייגן,
און ערגעץ יאָגט זיך דער לבנה־סערפּ און שניידט די צווייגן...
זיי פליען אָן צום פריצס הויף און נידערן פון פערד;
מיט היים געשעפּטש דער שמיד ביים פּויער רחמים בעטן נעמט זיך:
— כ'בין נישט קיין גנב... כ'האָב אַ גילדן... לייען בלויז באַגערט...
דער לעצטער גנב וואָלט אַ גילדן שטוילן דאָך געשעמט זיך,
ווען ס'ליגט פאַר אים אַן עשרות...איך בין נישט קיין גנב...גייין! —
נאָר דער פאַרשטעלטער פריץ טראָגט אין זיך אַ האַרץ פון שטיין.

8

— דו מוזסט באַגנבענען דעם פּאַלאַץ... ציטערסט? האָז דו איינער!
דו הערסט נישט? אַלץ איז דאָ פאַרזונקען אין אַ טיפן שלאָף...
נאָר נישט קיין גילדן ברענג... ברענג גאָלד און גינגאָלד, איידלשטיינער...
אויב נישט(ער ווייזט אים אַ פּיסטויל) — באַקומסטו גלייך דיין שטראָף! —
דערפילט דער שמיד דעם מגידס בלויען בליק: „נישט זיי געבראָכן!“
און לאָזט זיך גיין צום פּאַלאַץ לייכט, באַפליגלט פון בטחון... — —
ווי לאַנג סע ציען זיך מינוטן, ווען מע וואַרט נישט סתם!
נאָר ענדלעך קומט דער גנב מיט אַ שמייכל און מיט טרערן:
צוויי דינער האָבן דאָרט גערעדט: — „מע דאַרף אים געבן סם...
דעם פריץ... מאָרגן... און זיין אוצר וועט צו אונדז געהערן“.
צו ראַטעווען דעם פריץ איז פון הימל אונדז באַשערט...
און ער וועט אונדז באַלוינען, ווי מיר האָבן עס די ווערט.

9

—קאָנסט גיין! — דער פויער טוט א ריס אים פונעם קאָפּ דאָס היטל
און שלייכט זיך צו דעם פּאַלאַץ מיט פּאַרטראַכטע, שווערע טריט.
צי האָט ער זיך דאָס אויסגעטראַכט, דער ייד?... ס'א כיטרע מיטל!...
צי זאָל עס אמת זיין?... פון ביין, אָ יעזוס, מיך באהיט! —
דער שמיד פאַרוואַרפט די דלאָניעס איבן היילן קאָפּ דעם פרימען,
און צו דעם אייבערשטן אַ שבח צעגליט זיך אויף זיין נומען:
געלויבט זיי, האר פון וועלטן, פאר דיין הימלשן גענאַד!...
כ'וועל האָבן אומבאַלויגט געראַטעוועט פון טויט אַ מענטש!
אָ, ווי אַ הימלשטערן לייכט אַצינד דעם מגידס ראָט,
איך זאָל אַ גנב ווערן... גלייך ער וואָלט דערויף מיך בענטשן...
און די באַלוינונג מעג דעם פויער וויל באַקומען, האַר;
ער האָט מיין היטל צוגערויבט, נאָר שטראָף אים נישט דערפאַר.

10

גאַנצפרי. דער פריץ גאַפּיעט אויף די ווייזער פונעם זייגער.
סע פינצטערט אין זיין בליק די וויסטע בשורה פון דער נאַכט...
א רגע דאכט זיך אים: סע שמעקט פון אים מיט ערב פגר...
א רגע — אז דער זשידעק האָט צום חוזק אים געמאַכט...
ס'פלאַמט אויף אין האַרץ דאָס בלוט און גליט דאָס פנים מלא-חימה,
און ס'יאָגט פון אונטער זיינע וויעס ווילדע אימה.
באהערשט זיך. קלינגט, א דינער קומט און ווארט.
— דעם פּרישטיק!... לאָז אריין דעם הונט! — באַפעלט ער קאַלט און טרוקן.
ער גיט דעם הונט פאַרזוכן פונעם עסן, גלעט אים צאַרט
און שפּירט: די האָר פארוואַנדלען זיך אין נאָדלען אויף זיין רוקן...
ער וואַרפט זיך אין קאָנוולסיעס... גוססט... ווי א תפילה בליקט
פון זיינע אויגן, וועלכע גלעזן זיך, פון טויט באַזיגט.

11

ווער פּויקט אין מאַרק? און דער טרומייט, וואָס רופט ער? וואָס באַדייט עס?
סע לויפן יידן, קריסטן; קינד און קייט דעם פּלאַץ באַשיט.
דער פּריץ אויפן פערד! צעפּינעט, און דאָס ציימל קייט עס.
אַ הויפלינג האַלט אַ היטל אויף דער דלאָניע און — ער קניט!?...
— צו וועמען קער דאָס היטל?! — שרייט ער. ס'טוט דאָס פערד אַ צאַפּל.
— ס'איז מיינס... — זיך רוקט אַרויס דער שמיד און האַלט זיך פאַרן קאַפּל.
— ביסט דו דער פרומער גנבֿ? — בוימלט זיך דעם פּריצס קול,
ער שפּרינגט אַראָפּ פון זאָטל, קושט דעם זשידעק אויפן שטערן
און טוט אים אָן דאָס היטל אויפן קאָפּל, גלייך ער זאָל
אַ קרוין אים אָנטאָן — דיר מיין גאָרער אוצר וועט געהערן,
וואָס ס'האָבן אים די דינער ירשענען געוואָלט דורך סם...——
דער עולם זיך באַוועגט צערוישט, ווי כוואַליעס אויפן ים.

12

דער קאָזשעניצער מגיד נעמט אַרויס די הימל־אויגן
פון ציטערדיקן קוויטל אין זיין קנאָכיק־בלאַסער האַנט
און הענגט זיי אויפן חסיד, וועלכער שטייט פאַר אים געבויגן,
ווי אַ פאַרשולדיקטער און דורכגעפּרעסענער פון שאַנד.
אַ ייד אַ גבֿר, דער גוף צעוואָקסן, עשׂום פעסטע פּלייצעס,
און שטייט: ס'מעגנטש אָן מוט, וואָס האָט פאַרלוירן אַלע עצות.
ער בעט אויף...אָרעמקייט אין קוויטל, ווייל...ער לעבט אין שרעק,
ער זאָל נישט אָנווערן, חלילה, גאָר זיין עולם־הבא:
דער אוצר זאָל אים נישט אַראָפּפירן פון רעכטן וועג... —
דעם מגידס בלויער בליק אים גלעט: — מעגסט האָבן גאָלד אַ שטאַבע,
קוים דינסטו אָבער גאָט אויך ווייטער מיט דעם האַמער טריי, —
דיין עולם־הבא שמידסטו אויס ביי זיך אין שמידעריי...

וואַרשע־שרודבאָרוו. ערבֿ ניי־יאָר, 1957

דער האַרציקער הערשקע באַלעגאָלע
זיין וואונדערלעך פערד
און די גאָלדענע פעדער

מיט ברידערלעכע ליבשאַפט מיין
משה שולשטיין

* * *

די מעשה איז שוין אַלט און האָט אַ ווייסע באָרד,
ווי אונדזער זיידע, וועלכער פלעגט זי אָפט דערציילן
און וועגן, ווי א גאָלדן רענדל, יעדעס וואָרט,
נאָר ליב האָבן ס׳עשירות צו צעטיילן.

ער פלעגט דערציילן און דערביי די באָרד גענלעט,
ביי אונדז, די אייניקלעך — די הערצלעך פלאַמען.
און היינט — אליין א זיידע שוין און א פאָעט —
איך האָב די מעשה אויסגעוועבט אין גראַמען.

ווייל דורך די צווייגן פון דער אַלטער מעשה בליקט
אַ יונגע קלוגשאַפט מיט צעשטיפטע אויגן
און פיילן גאָלדענע צו אונדז אין הארצן שיקט
פון איר קאָלירט־צעשפּילטן פיילנבויגן.

1

גאווריל־טשיק באַלעגאָלע קויפט אויפן יאריד
פיר פערדלעך פאר זיין פירלינג בראווע יאטן;
ער קומט אויף זיי צו רייטן מיטן טראַקט, צעגליט —
קיין עין־הרע זאָל זיי נאָר נישט שאַטן!

— נאָר זעט איר, — זאָגט דער טאטע — דריי בלויז זענען שיין,
און נעבעכדיק און מיאוס איז דאָס פערטע;
איז ווער פון אייך וועט אויפן מיאוסן באשטיין? —
די ברידער בלייבן שטיין געקרענקט, פארקלערטע,

ווייל איינצוגיין צו נעמען שטאָט אַ פּרעכטיק פערד
אַ מיאוס — דאַרף מען דאָך אַראָפּ פון זינען!
ווי פלוצעם האָבן אַלע איבערראַשט דערהערט:
דאָס פערדל ווייגט! געדיכט די טרערן רינען...

האָט הערצקע־לעב, דער יונגסטער יאט, געטאָן אַ גיי
צום פערד און הארציק עס ארומגענומען:
— איך קאָן נישט, טאטע, צוזעען זיין שטומען וויי,
איך וואָלט עס גערן אלס געשאנק באקומען. —

און ווען זיי בלייבן איבער אויג אויף־אויג אליין,
דאָס פערדל רוימט אים איין: „דו דארפסט נישט זאָרגן,
נעם באָד מיך אוים, קעם אוים און בארשט מיך זויבער־ריין,
און שענער זיין פון יענע וועל איך מאָרגן!“

און ס'איז אַזוי געשען. מע האָט דערזען גאַנצפרי
א פערד מיט שלאנקע, ווי געטאָקטע, גלידער,
מיט אויגן, וועלכע לייכטן מיט א קלוגן גלי.
מיט קנאה האָבן עס באַטראַכט די ברידער.

2

דאָס פערדל טוט זיך איינמאָל א פארנייג, א זאָג:
„ווי האַרציק ס'איז געווען דיין גוטער ווילן!
זיץ אויף, און ווי אויף פליגל טו איך דיך א טראָג,
אַז ס'וועט דער ווינט דיר אַ מעלאָדיע שפּילן.

איך בין דיר אַלץ נאָך שולדיק גאָר אַ גרויסן חוב,
און כ'וויל אים איצט דיר, ליבער פריינד, באַצאָלן".
טוט הערצל מיט א פייף אויף אים א שטייג ארויף,
און... ס'פליען שוין פאַרביי אים בערג און טאָלן.

דער ווינט נעמט דורך די הויט, דאָס בלוט מיט ווילד געזאנג,
און ס'מיגיעט פאַרן בליק אַ ים קאָלירן;
איז ווער פליט שנעלער איצט — דאָס פערד,צי זיין געדאנק?
וואוהין? וואוהין זשע וועלן זיי דערפירן?

און פּלוצעם שטייט מען פאַר אַ וואַנט, וואָס זינגט און שאַלט,
וואָס רוישט מיט בלעטער און געזשום פון בינען;
פאמעלעך שפּרייזט דאָס פערד אריין אין וואלד,
און די דערוואַרטונג הערצלס הייבט אָן גרינען.

וואָס טיפער אינעם וואלד, אַלץ שטילער, שאַ־ער ווערט,
די שטילקייט ווי אַ ווייכער טעפּיך שפּרייט זיך;
ווי אַ געהיימעניש איז יעדער טראָט פון פערד,
פאַרחלומט בוים פון בוים צעגייט זיך.

און אָט בלייבט שטיין דאָס פערד און ווינקט אים מיטן בליק...
א פויגל ערגעץ אין געצווייג צעשאַלט זיך:
„כ'האָב אויסגעפּליקט פון זיך א פעדער — דיר צום גליק!
נעם זוך אין גראָז..." ער פאָלגט. זיין בליק צעשטראַלט זיך...

ער כאַפּט די גאָלדן־פעדער און ער טוט א פרעג:
— און טינט? פּאַפּיר? ווען איך וועל שרייבן וועלן?...
די פעדער טוט פון זיך אַליין זיך אַ באַוועג
און שרייבט: "איך שרייב מיט זונענשטראַל מיט העלן...

די לופֿט איז מיר פֿאַפּיר... און וועסטו זיין אין קלעם,
זאָלסטו דו צו מיר זיך נאָך אַן עצה וועגדן;
מיין ליכטיק וואָרט וועט מאַכן ציטערן דיין ברעם
און אַלע שטרויכלען אויף דיין וועג פֿאַרלעגדן...“

עס בלענדט די וונדערשריפֿט, ביז זי פֿאַרגייט, פֿאַרשווינדט;
ס׳דריקט הערצקע צו צום האַרץ די גאָלדן־פֿעדער;
סע טראָגט דאָס פֿערד אַהיים אים, ווי א הייסער ווינט,
אַזש פֿאַר די אויגן זיך קאָלירן רעדער.

3

אינגיכן דאַרף שוין הערצקע ווערן אַ סאָלדאַט.
„פֿארקויף דאָס פֿערד און גיי דעם היימלאַנד דינען, —
די פֿעדער שרייבט אים פֿארן בליק — און זיי א כוואַט,
סע וועט דיין פֿערד זיך אונטער דיר געפֿינען...“

ס׳איז הערצל א דראַגונער, און ער דינט געטריי,
דאָס פֿערד — ווי וונדערלעך! ס׳איז זיינס דאָך! זיכער!
בשלום טראָגט עס ווי אַ שטרויכלונג אים פֿאַרביי
און קומט מיט אים צום ציל אָן, ווי א וויכער.

איז אויך די צייט פֿון דינסט אריבער זייער שנעל,
און הערצקע האָט זיך מיט זיין פֿערד געזעגנט;
נאָר אין דער היים שיינט ווידער אויף זיין מזל העל:
ער האָט עס אויפֿן מאַרק אויפֿסניי באַגעגנט.

„סע איז ביי הערצקען, — שמועסט מען — די העכסטע צייט
א כלה אויסצוזוכן, תנאים שרייבן,
נאָר ס׳איז דער דור דער היינטיקער צעלאָזט, פֿאַרשייט:
ער קאָן זיך קיין זיינסגלייכן נישט דערקלייבן“.

ווייל ס'איז דאָך קיינעם נישט באַוווּסט, וואָס הערצקע קלערט,
און וואָס סע טוט זיך דאָרט אין זיין נשמה;
אַז הערצקע וואַרט און מיטן גאַנצן האַרץ באַגערט,
דער גאָלדן־פעדערס שריפטלעכע הסכמה.

אַז הערצקען זאָל געפעלן, ווער וואָלט זיך געריכט,
ס'האָרבאַטע מיידל, ס'טעכטערל דעם בעדערס?!
נאָר „מזל־טוב!" האָט אים געוווּנטשעוועט דאָס ליכט,
די שטראַלנדיקע שריפט דער גאָלדן־פעדערס.

מיט פרייד האָט אויך צעהירזשעט זיך דאָס פערד אין שטאַל,
וואָס ס'האָט פאַר הערצקען קלאָר געמיינט צו זאָגן:
צי איז דען נישט מיט מיר געווען דער זעלבער פאַל?
דו האָסט מיין העסלעכקייט אַרויסגעצוואָגן.

און ווען מע פירט שוין פון דער חופּה זיי צוריק,
מיט אויגן אויפגעריסן קוקן אַלע,
א פריילעכס שפּילט פאַרווּנדערט, האַרציק די מוזיק:
וואָס האָרב? ווען האָרב? ווי שלאַנק סע איז די כּלה!

4

די יאָרן לויפן. הערצקע איז שוין נישט אליין;
ער מוז אַ יאָך פאַר ווייב און קינדער טראָגן;
א נס, וואָס ס'איז דאָס פערד נאָך אַלץ געזונט און שיין
און שלעפּט זיין שווערן באַלעגאָלע־וואָגן.

דעם וואָגן, אָנגעטאַסעוועט מיט פרעמד פאַרמעג,
דורך זאמדן, בלאָטעס שלעפּן קוים די רעדער.
— ווי לאַנג אַזוי? — נישט איינמאָל הערצקע טוט אַ פרעג —
ווי לאַנג נאָך וועסטו שווייגן, גאָלדן־פעדער?

צי האָט זיך אויסגעלאָשן, גאָט באַהיט, דיין ליכט,
און קאָנסטו מיר קיין עצה שוין נישט געבן?
נאָר אָט האָט אים די גאָלדן־פעדער אומגעריכט
געראַטעוועט פון טויט זיין לייב־און־לעבן:

5

ס'איז איינמאָל צוגעפאַלן זיי אין וואַלד די נאכט
מיט ציענדיקע רעגן=כמארעס שווערע;
„ס'וועט דורכווייקן די סחורות — הערצקע טוט אַ טראַכט —
און ס'איז דאָס פערד מיר נעבעך אַן עבירה!

וואָס טוט מען, א?“ און ער דערשפירט, א טעמפּער שטראַל
אין זיינע ברעמען האָט זיך אָנגעשלאָגן.
ער טוט א קוק: א הייזקע און אן אלטער שטאַל.
„וועט אפשר זיין אַן אָרט פאַר פערד=און=וואָגן?“

זיגזאַגעדיק בליצט אויף אין וואַלד א רויטע שווערד,
א דונער קראַכעט איבער אים מיט צאָרן;
ער לאָזט זיך צו דער הייזקע, און דאָס קלוגע פערד
אַליין איז שוין אין שטאַל אַריין פאַרפאָרן.

— גוט גאָוונט! — טוט א שעפּטש ער פון דער הויכער שוועל,
און שאַרף צוויי שיינע נשים אים באַטראַכטן:
א יונגע מויד מיט שלאַנקן, חוצפּהדיקן שטעל,
און אלטע מיט א בליק א בייז=צעלאכטן.

— דערלויבט מיר איבערנעכטיקן ביי אייך די נאכט,
אַז אינעם שטאַל זאָל שטיין מיין פערד=און=וואָגן. —
די אלטע האָט זיך מיט א שארפן קוויטש צעלאכט:
— „שווארציאָרן האָבן געסט אהער פארטראָגן!

נו, גוט. קריך, טאָכטער, אויפן אויוון. פלינק און שנעל!
איך אייל זיך. ס'איז א שאָד די צייט פארלירן!
און דו, מיין גאסט, דעם קאָפּ לעג=אָן דאָ אויף דער שוועל,
און קיינער וועט פון אים קיין האָר נישט רירן...“

די אלטע גייט ארוים מיט פעסטע קלאַפּנדיקע טריט:
די שטיוועלער באַפּידקאָוועט מיט אייזן;
סע ציט דער שלאָף, נאָר הערצקע וואכט אין זיין געמיט:
„ס'אי' שלעכט... וועט זיך די ליכטשריפט נישט באווייזן?...“

און ווירקלעך — די מכשפה האָט עס שוין דערפילט:
דער ייִד פאַרמאָגט אַ ווּנדערבאַר עשירות!
און ס'האָט אין איר אַ בייזער פיבער זיך צעשפילט:
ער איז ביי מיר אין שטוב — געהערט צו מיר עס...

און אָט־אָ טוט אַ שווידער הערצקעס מידער קאָפּ,
אַ ציטער־ליכט אויף זיינע ברעמען — ווערטער:
„די שלאָפנדיקע מויד פון אויוון נעם אַראָפּ
און טויש מיט איר זיך איבער מיט די ערטער".

ער פאָלגט, און, אויפן אויוון ליגנדיק, ער האָרכט:
ס'דערנענטערט זיך צום שטיבל די מכשפה,
זי טוט אַ זעץ דער טאָכטערס קאָפּ, וואָס שנאָרכט...
סע דונערט, בליצט... אין וואַלד ברעכט אויס אַ שׂרפה.

זי לויפט צוריק... מסתם צו לעשן דאָרט דעם וואַלד,
און הערצקע פליט אַרויס צום פערד־און־וואָגן.
שוין נאָכן רעגן. שטערן לעשן זיך. אָט באַלד
אַנטרינט מען פון די ביימער. ס'נעמט שוין טאָגן.

6

נאָר זיך באַרואיקן: איז הערצקען גישט באַשערט,
סע יאָגט זיי נאָך אַ קלאַפּעניש פון הינטן:
די פּידקאָוועס פון דער מכשפה הילכן; ס'פערד —
ווי ס'וואָלטן דעם געטראָגן פליגל — ווינטן.

„זי קומט! זי קומט! אוי־וויי!..." די שריפטליכט טוט אַ בלענד,
ער לייענט, נישט באַפרייענדיק די לייצן:
„דאָס וואַסער פון דיין קרוג גיס אויס מיט גאָרן פענד,
און צווישן אייך אַ טייך וועט נעמען פלייצן".

ס'צעשיידט זיי שוין אַ טייך... נאָר די מכשפה שעפּט,
שעפּט אוים זיין וואסער מיט א שטיוול אירן.
און הערצקע טרייבט דאָס פּערד דערשראָקן און געפּלעפּט —
א רגע איז אַ זינד איצט צו פֿאַרלירן.

און ווידער הערן זיך די פּידקאָוועס... דאָס ליכט:
„ריים אוים און וואַרף פאר זיך א הויפּן גראָז,
און אויסוואַקסן וועט צווישן אייך א וואַלד געדיכט —
א וואנט, וואָס וועט זי נישט צו דיר דערלאָזן".

נאָר סע פֿאַרהאַלט זי נישט אויף תמיד אויך דער וואַלד,
זי האָט דורך אים א וועג זיך דורכגעשלאָגן,
און ס'קלינגט אין הערצקעס קאָפּ א גלאָק: אָט באַלד
אָט באַלד איז די מכשפה לעבן וואָגן!...

„גראָב אוים א ריוו. — ער לייענט. — איבער אים א דראָט
לייג איבער. א י ן נעם צעליי א פייער.
און ס'וועט אַ פייער־טייך דאָ פֿליסן..." הערצקע האָט
געפּאָלגט אָן אָטעם — ס'איז די רגע טייער!

ווען די מכשפה האָט דערגרייכט דעם רויטן טייך,
איז הערצקע נאָך געשטאַנען דאָ דערנעבן;
זי האָט זיך אויף דעם דראָט אַ לאָז געגעבן גלייך...
ער האָט זיך, א צעגליטער, נאָכגעגעבן,

געטאָן זיך, ווי א רויטער פֿאָדעם, א צעריים,
און די מכשפה איז אַראָפּגעפּלויגן...
פֿון שרעק איז הערצקעס פּנים אַלץ, ווי קרייד, נאָך וויים,
נאָר ס'גליען פלעמלעך פרייד אין זיינע אויגן:

פֿון פייער־טייך גייט אויף א קרייזל שווארצער רויך,
ס'רינט אוים דאָס פייער, בלויז דער באָדן גליט זיך,
אויף דער מכשפה טוט א ווינטעלע אַ הויך,
און איר געשטאַלט פֿון גרויען אש צעשיט זיך...

7

די יאָרן לויפן. קינדער וואקסן אונטער... נו?
אויך זיי באשערט איז באלעגאָלעס ווערן?
פאַר פרעמדן האָב־און־גוטס נישט וויסן פון קיין רו,
מיט ווינט און רעגנס תמיד זיך פאַרהערן?!

נאָר וואָס? אז אָן דער ליכטשריפט איז ער גלייך ווי בלינד!
צי זאָל ער אויף א נייעם וועג זיך נעמען —
אַ הענדלער ווערן? לעבן, ווי מע זאָגט, פון ווינט?
זיין האָרעפּאשנע יוגנט צו פארשעמען?

געפרעגט, געפרעגט, ביז ס'האָט די פעדער אים דערהערט,
און פאר די אויגן מיט איר שריפט צעשטראלט זיך:
„אין א קאָלאָניע גיי, באארבעטן די ערד;
דער אָנהויב וועט דיר שווער זיין, אָבער — האלט זיך!“

ס'האָט הערצקע מיט די זין געארבעט פלייסיק, הייס,
און יעדער — מיטן וונדער־פערד באזונדער;
דאָס פעלד, אַדורכגעזאַפּט מיט זייער שפע שוויים,
האָט זיך צעגרינט, געגעבן ברויט — א וונדער!

ווי ליב סע איז צו מיען זיך פאר זיך אליין,
נישט פרעמדע זאָלן פון דיין שוויים געניסן!
די רו גייט אויף, ווען ס'נעמט די זון פארגיין,
און לייגסט זיך שלאָפן מיט א ריין געוויסן.

נאָר אין דער אָרעמשאַפט, וואָס מאַטערט זיך אין שטאָט,
האָט הערצקע באַלעגאָלע נישט פאַרגעסן:
געפירט צו איר זיין ברויט,דער מאמע־ערדס גענאָד!
מיט זיי געטיילט זיך — ווער ס'איז הונגעריק, זאָל עסן!

8

און איינמאָל, אין א הייסן תּמוז־טאָג, אין סאָד,
ווען הערצקע ליגט און רוט זיך אָפּ איןביימער־שאָטן,
שרייבט אָן פאר אים די גאָלדן־פּעדער: „פּלי אין שטאָט!
דער שוואַרצער־מאהס יובע איז צעזאָטן...“

ער לויפט אריין אין שטאל, א כאפּ די בייטש, דאָס פערד,
אַ שפּרונג ארויף, ווי אין די יונגע יאָרן;
די וויאָרסטן ווערן אונטער זיין גאלאָפּ פארצערט,
און ווי א וויכער קומט ער אָן צו פאָרן.

...די גאסן — לערע, אָנגעפילטע בלויז מיט גרויל,
דער בלויער הימל איבער זיי — א כמארע;
ס'צעטראָגט די הייזער רויב־געשרייען און געהויל,
און יאָמער רינגט, ווי בלוט, פון יעדער שפּארע...

ווי דאָ דערהערט זיך מיטאמאָל א דונער־קנאל,
סע טוט א בליץ (...צי פאר א רעגן האלט עס?)
און איינער פון דער שווארצער־מאה טוט א פאל...
א צווייטער, דריטער... און אָן אויפהער קנאלט עס...

דאָס טראָגט זיך הערצקע אויף זיין ווונדער־פערד גאלאָפּ,
און מיט דער בייטש דער סוויסטשענדיקער בליצט ער,
און וועמען נאָר זי טרעפט, לייגט אָן ער מיטן קאָפּ,
און אויפן ברוק אין שטויב פּריטשמעליעט זיצט ער...

סע פלאַטערט הערצקעס ווייסע באָרד אין ווינט, ווי פלאַם,
און פון די אויגן זיינע פונקען פליען;
זיין וווּנדערפערד פארהאלט נישט קיין שום שטער און צאם —
ווי שטאָל עלאסטיש זענען זיינע קניען.

די גאָלדן פעדער שרייבט א קללה איבער קעפּ:
„זאָלסט, שוואַרצע־מאה, אויסגעריסן ווערן!“ — —
זיי לויפן אין בהלה, ווי אויף שווינדל־טרעפּ,
א שטערן שטויסט און שפּאלט זיך אויף א שטערן.

די שווארצע־מאה טראָגט זיך ענדלעך אָפּ פון שטאָט,
צעקריכט — א מחנה אָפּגעבריטע וואנצן — — —
ס'ליגט הערצקע ווידער אינעם שאָטן פון זיין סאָד,
באשיידן־שטיל, ווי נישט קיין העלד אינגאנצן.

9

דער דעמב איז פעסט — די ציין דער צייט אים בייסן איין,
פארבליאקעווען עם מוזן אלע פארבן;
ס'ווערט הערצקע אַלט און שוואך, פון טאָג צו טאָג גייט איין,
דער גוטער הערצקע לייגט אין בעט זיך — שטאַרבן?

ער קרעכצט נישט, זיפצט נישט, שליסט די ברעמען, עפנט אויף,
ווי בלויז אַ ביסל דרימלען איז ער אויסן;
ער שעפּטשעט שטיל, און ווערטער לייגן זיך צונויף:
„...אויף זאכן... דארף מען קוקן... נישט פון דרויסן...“

זיין אָטעם מיט דער גאָלדן־פעדער עמעץ פרווּט —
אין הערצקעס גוף האָט זיך געשטעלט דער ווינטער...
עס טוט אַ בלענד אַ גאָלדן־פויגל אין דער לופט,
א כאַפּ די פעדער, און אין רוים פארשווינדט ער...

— — — — — — — — — — — — — — — — — —

אויף מאָרגן — די לוויה; קינד און קייט באַגלייט;
סע וואַרפן באַלמעלאָכעס די ווארשטאַטן;
און הינטער אלע, אומעטיק, דאָס פערד זיינס גייט:
סע וועט זיין פרייַנד דעם אלטן נישט פאראטן.

און ווען ס'פאַרלאָזן אַלע דעם בית־עולם, זעט:
דאָס פערד גייט צו צום קבר, ווי בגנבה,
סע לאָזט אַראָפּ זיך כורעים, ווי צו אַ געבעט,
און ווערט... אַ שטיין, אַ גרויע שטיין־מצבה.

און ווען די נאכט האָט שטיל און וואַרעם זי פאַרהילט
מיט איר׳ע סודותדיקע שלייערס זיבן,
האָט איבער איר די גאָלדן־פעדער שטראַליק זיך צעשפּילט
און פאַר די דורות שפּעטערע געשריבן:

פה נטמן *
רב הערצל באַלעגאַלע

האָרעוואַניע איז געווען דער גרונט פון לעבן זיינעם,
ערלעכקייט — דאָס ליכט, וואָס האָט זיין וועג געטאָן באַשיינען;
רשעות און פאַרדאַרבנקייט וואָלט ער געשמידט אין קייטן;
צער האָט תמיד אים פאַרשאַפט דאָס ליידן פון א צווייטן;
קלאַפּן פלעגט זיין האַרץ מיט ליבשאַפט פאַרן פּראָסטן מענטשן,
ערלעך היטן זיינע וועגן און זיין גוטקייט בענטשן.

בייזע ווינטן האָבן אים. ווי הינט, די הויט געשונדן,
אַרבעט אָבער ערלעכע האָט אים געהיילט די וונדן;
ליב געהאַט האָט ער דאָס פּראָסטע פאָלק, פאַר דעם געליטן;
ער האָט מיט דער שוואַרצער־מאה, ווי א העלד, געשטריטן;
גרויסע טעג זיין גאָלדן־פעדער האָט אים העל באַפאַרבן,
אַך! און מיט זיין לעצטן אָטעם איז איר ליכט געשטאָרבן...
לאָמיר אַלע זיך פון אים מוסר־השכל נעמען:
ערלעך לעבן, ליבן מענטשן... אז מען וויל נאָר, קען מען.

תנצב״ה *

---

* פוי ניטמען — דאָ איז באַערדיקט.
** טיע נאַפשוי צרורע ביצרויר האַכאַים — זאָל זיין נעשאָמע באַהאַלטן זיין מיטן לעבן.

דאָס מיידל, וואָס פירט דער זון אַנטקעגן

1

די מעשה איז פֿאַרלאָפֿן זיך אין שלעכטע צייטן,
ווען ס'איז קיין אַרבעט נישט געווען ביי לייטן;
ווען ס'איז נישטאָ קיין אַרבעט, דאָ איז נויט,
און ס'ווערט פֿון טאָג אויף טאָג אַלץ שווערער:
ס'הייבט אָן ביי באַלמעלאָכעס אויסצופֿעלן ברויט.

אַ טעסליער, שניצער, מאָלער, שניידער, שוסטער און אַ לערער
פֿאַרפֿאַקן אין אַ קלומיקל דעם הונגער, דאָס געצייג,
וואָס בענקט, ווי זיי, נאָך אַרבעט, נאָר עס מאַכט אַ שווייג,
און לאָזן זיך אַרויס אויף וואַנדער, אַרבעט צו געפֿינען,
פֿאַר ווייב־און־קינדער כאָטש אויף ברויט טרוקנס צו פֿאַרדינען.

פֿאַרמאַטערט פֿונעם גיין דעם גאַנצן טאָג אין היץ און שווייס,
זיי זענען אָנגעקומען צו אַ וואַלד־ראַנד בעת דער שקיעה.
ס'וואָלט גוט זיין ווייטער שפּאַנען: ס'איז דער אָוונט דאָך נישט הייס,
נאָר ווי! ביי דעם און יענעם טאַנעט שוין אַ קניע.
דערצו איז גיין אין וואַלד ביינאַכט — אַ שרעק!
איז מוז מען מאַכן נאַכט זיך ביי זיין ברעג,
צעלייגן פֿייער ווי א שוץ אקעגן חיות,
און איינער, ווי מע זאָל נישט אויסגעמאַטערט זיין און שוואַך,
וועט מוזן זיצן כאָטש אַ האַלבע שטונדע אויף דער וואך
און וועקן די חברים, טאָמער מאַכט זיך עפּעס נ יי ע ס.
מע וועט אַזוי זיך טוישן: אַלע שלאָפֿן, איינער וואַכט,
און איידער וואָס־און־ווען, פֿאַרשווינדט די זומערדיקע נאַכט.

.2

דער ערשטער האָט געוואַכט דער טעסליער, איינגעבויגן.
און שטיל, און לאַנגווייליק, פאַרטראַכט
געוואָגלט האָבן אויפן פייער זיינע אויגן,
וואָס כאַלעשן א דרימל טאָן פארשמאַכט;
יי האָבן פינעם פייערקרייז זיך מיד אַרויסגעצויגן,
געלאָזט זיך וואָגלען מיט די קרייזן רויך —
ווי פינצטער ס'העננט די נאַכט!... דער הונגער גרימט אין בויך...
דערהערט ער פונעם וואַלד אַ שאָרך פון בלעטער,
און הייבט אָן קוקן אויפן שיין־און־שאָטן־שפּיל אין וואַלד;
נאָר אויכעט דאָס דערעסט אים באַלד.

נאָר אומגעריכט דערזעט ער,
ווי משה אין דער מדבר האָט דערזען דעם „סנה“. —
נו, זע־נאָר, זע!
אַ קלאָץ אַ דיקע, מיט אַ גראָבער קאָרע
ליגט האַלב אין שאָטן, האַלב אין שיין
און בעט זיך ממש, ווי מיט ווערטער: „מייסטער, שררה,
דו מייסטערל, דו מיין!
דו זעסט דאָך — כ'בין גאָך אַלץ פאַרפּאַנצערט אין מיין צרה...
שטיי־ביי מיר אין מיין נויט,
נעם טעסע אוים מיך פון מיין גראָבער הויט,
און אַז כ'וועל ווערן פרייער, איידעלער און נעטער,
וועט מעגלעך זיין צו שניידן פון מיר דינע ברעטער...“

איז אויפגעשפּרונגען גלייך דער טעסליער אויף די פיס,
און האָט אַ כאַפּ געטאָן פון קלומיקל די האַק די שאַרפע,
געגומען טעסען, טעסען... אַך, ווי איינגענעם, ווי זיס
עס איז צו אַרבעטן!... ער שפּילט ערשט אויף אַ האַרפע!
וואָס הונגער און וועג הונגער! וואָסער גרימעניש אין בויך!
ער שפּילט אַ פרייליכס, אַז עס גייט אַ רויך!

אָט שפּילט די האַרפע שוין מיט נייע טענער:
אַראָפּ די קאָרע מיט די גראָבע שפּענער,
איצט פליען שפּענדלעך, סטרוזשקעס דינע, ווי פּאַפּיר.
און אַז דער זעגער, — טראַכט ער — וועט נאָר קומען, וועט ער
אָן שיעס נעמען זעגן שמעקעדיקע ברעטער,
און שפּילן מיט זיין זעג, זיין האַרפע „בעסער נאָך פון מיר!...“

און אָט איז אויסגעטעסעט שוין די קלאָץ. און ווידער,
און שטאַרקער נאָך, באַפּאַלט די מידקייט זיינע גלידער.
ער קאָן שוין מיט קיין אבר מער נישט טאָן קיין ריר,
און כאָטש ער אַרבעט שוין נישט, כאַפּט אַ שוויץ ער.
דער שייטער עסט די מידע אויגן מיט זיין רויך.
דער הונגער גריזשעט ווידער, ווי אַ מויז, אין בויך.
איז וועקט ער אויף צום וואַכן שוין דעם שניצער.

.3

דער שניצער זיצט פאַרזונקען אין רעיונות,
און אויף זיין בלאַס געזיכט שפּילט שטילע, ראָזע שיין.
ער טראַכט: ...„אוודאי וועט אַמאָל א שענער לעבן זיין,
נאָר וואָס? מיר מוזן האָבן שוין עס!
סע הונגערן אין דרהיים די קינדער צווישן בלייכע ווענט.
אין וועג, אָן מי און ברען, פאַרוועלקן מיינע הענט.
ווי לאַנג?...“ ווי ס'טוט אים פאַרן בליק אַ בלענד
די ווייסע קלאָץ אין ליכט אין ראָזן:
„... דו בענקסט נאָך מי, און איך נאָך מייסטערישע הענט.
מיט לייב־און־לעבן כ'בין צו דיר געווענדט,
און זאָל דיין דורשט נאָך מי דיך נישט פאַרלאָזן...“

שפּרינגט אויף דער שניצער אויף די פיס,
אַ כאַפּ פון קלומיקל דאָס מעסערל דאָס שאַרפע,
און שניצט, און שניצט... ווי אייננגענעם, ווי זיס
סע איז צו שאַפן!... אַך, ער שפּילט ערשט אויף אַ האַרפע!
וואָס הונגער און ווען הונגער!... ס'זעטיקט אים דאָס האָלץ,
וואָס לאָזט זיך שניצן, פורעמען און איבערשאַפן.

מיט זיינע הענט ווי ער איז איצטער שטאָלץ!
די ביימער און די שיין־און־שאָטנס קוקן צו און גאַפן:
אינמיטן צווישן שייטער־שיין און פינצטערניש פון וואַלד
פון אונטער זיינע פלינקע הענט ארויס איז א געשטאַלט —
ווי שטאַלטנע, ציזעלירט און איידל! —
אַ יידיש מיידל.

נאָר ס'קאָן דער שניצער קוים שוין אויף די פיס נאָך שטיין,
— פאַרענדיקט. — זאָגט ער שטיל און לאָזט זיך גיין,
וועקט אויף דעם מאָלער, טוט אַ פאַל אַנידער —
אַ זאַק פאַנאַנדגעשרויפטע, שוין דערשעפטע גלידער.

.4

פאַרשלאָפן, האָט דער מאָלער נישט אַרומגעקוקט זיך, שטום
צונויפגעשאַרט די קוילן און די האַלב־פאַרברענטע צווייגן;
דער שייטער כאַפט זיך אויף פון שלאָף — אַ פייערדיקע בלום!
איצט דאַרף מען זעצן זיך אַנטקעגן און פאַרוואונדערט שווייגן.
סע ווינטלט. ס'טאַנצט די בלום, אַרום — פיל שאָטנס קעגן איר.
אַ שטומער פאַרבן־טאַנץ. נו, ווער פאַרטאַנצן וועט דאָ וועמען?..
און פלוצעם — זע! אַ יונג געשטאַלט! זי טוט זיך נישט קיין ריר...
זי מוז אוודאי מיט איר טויטער לייביקייט זיך שעמען.
און אויפגעשפרונגען איז דער מאָלער אויף די פיס,
אַ כאַפ פון קלומיקל די פענדזלען מיט די פאַרבן,
און מאָלט, און מאָלט... ווי אייגנענעם, ווי זיס
סע איז דאָס לעבן אויפצוואַכן, שטאָט עס צו פאַרדאַרבן!...
וואָס הונגער און ווען הונגער! גאָר פאַרגעסן איז די נויט!
די פאַרבן — זייסע זאַפטן — מאַכן זאַטער נאָך פון ברויט!

א ראָזקייט שפילט איצט אויפן מיידלס צאַרטער הויט;
דורך נעצלעך אָדערלעך דאָס בלוט לייכט דורך געהיים־צעבלויט;
שוואַרץ שימערן די האָר, צעכוואַליעט, ווי פון ווינט צעקעמטע,
און פאַלן שוימיק אויף איר האַרץ, אויף טויבן צווי פאַרשעמטע;
דאָס מויל — אַ פרישער קנאָספ — בליט, קוים צעעפנט, פייכטלעך־רויט;

די ברוינע אויגן קוקן מילד דורך וויעס שוואַרץ־באַברעמטע
און פינטלען שוועסטערליך: „אַ שיינעם דאַנק!
גיי, ברודער, רו זיך אוים, ביסט מיד און קראַנק...“
ער פאָלגט איר, ווי פאַרכישופט: — ווונדער! ווונדערלעכע זאַכן! —
און וועקט דעם שניידער אויף צום וואַכן.

.5

דער שניידער האָט זיך אויפגעכאַפּט פון חלום שטאַרק צעמישט:
...ער שאַרט צונויף אויף דער פאָדלאָגע שטיקלעך יתור,
דאָס פנים אויסבאַהאַלטן פאַרן ווייב אין צימער...
די קינדער הייסן: „מאַמע, גיב כאָטש ברויט מיט נישט...“
... נו, וואָס זשע, — טראַכט ער — זאָל איך טאָן, איך בעט דיר? טאַקע
גיין בעטלען ביי דער גבירנטע?... אַ מכה!
כ'וועל פאָדערן: „דאָס אָפּגעדונגענע דערלאַנג אַהער!
גענוג שוין, כאַזערעכע, פרעמדע מי צו זויפן!
גיב אָפּ! אַנישט וועסט דו ביי „עמך“ זיך א מפטיר קויפן!
איך וועל!... איך וועל דיר אָפּשניידן אַ פאָלע מיט דער שער!“
נאָר דאָ כאַפּט עמעץ פאַר דער פאָלע אָן גאָר אים אין לויפן
און שטערט... ער כאַפּט זיך אויף... באמת, ס'איז אַ שאָד!
ער וואָלט איר איצט, דער גבירנטע, געמאַכט די גרויסע באָד...
פארפאלן... מילא. און ער זעצט זיך לעבן פייער.
ווי פלוצעם, זע — א הויל, און אָרעם מיידל שטייט אין וואלד!
סע רייסט זיך אים אַרוים פון האַלדז: — באַלד־באַלד!
ווי אָרעם און ווי שיין זי איז, אוי, גאָט געטרייער! —
איז אויפגעשפרונגען פלינק דער שניידער פונעם אָרט
און האָט גענומען רייסן פון די ביימער בלעטער:
(צי שלאָפט ער נאָך, און אַלץ אין חלום זעט ער?)
פון זיי אַ פעלערינע נייען וועט ער
פאר... הוהו. אויף זיין שניידערש וואָרט —
ער איז אינעם גן־עדן! ער איז — אָדם!
ער טוט אַ צי אַרויס פון קלומיקל זיין נאָדל־פאָדעם

און גייט, און גייט, און גייט...
ווער הונגער אין וואָס הונגער!... ס'בלענדט די גאָדל, טוקט זיך אונטער,
דער פאָדעם לויפט איר נאָך אין דעם געבלעטער פלינק און מונטער,
און — אָט איז פאַרטיק שוין דאָס קלייד!
ער טוט עס אָן איר. ס'ליגט ווי אויסגעגאָסן!
— נו, טראָג עס מיר געזונטערהייט!
מיין אמת ווייב וואָלט זעען, וואָלט עס איר פאַרדראָסן:
„האָסט דאָס מאָל צוגעשניטן, וואָלט זי זאָגן, קרום...“ —
דאָס מיידל שמייכלט שטום
און פינקלט מיט די שוואַרצע ברעמען:
„געגוג מיט מיר זיך צו פאַרנעמען.
גיי לייג זיך שלאָפן. דו ביסט קראַנק...
און פאַר דער פעלערינע דיר — אַ שיינעם דאַנק“.
דער שניידער פאָלגט איר, אַ צעהיצטער און צעהוסטער,
און וועקט צום וואַכן אויף דעם שוסטער.

6.

דער שוסטער האָט זיך מונטער אויסגעטשוכעט פונעם שלאָף,
און ווען ס'וואָלט זיין מיט ווערטער, וואָלט ער שפּאָס געטריבן:
ער וואָלט דעם גביר פון שטאָט געלאָדן צו דעם פּורים־רב
פאַר זיינע הונגעריקע ווייב־און־קינדער זיבן...
און ווו איז יושר?! — וואָלט ער טענהן. — שאַנד און שפּאָט!
אויב ס'האָט אים נישט דער גביר און נישט דער רב, איז ווו איז גאָט?!
ער זיצט אוודאי צווישן די מלאכים דאָרט אין הימל
און, ווי אַ ייד שוין אויף דער עלטער, כאַפּט אַ דרימל.
איז דאַרף מען אים אַ צי טאָן פאַר דער גאָלדן־רויטער באָרד,
צי פאַר די לאַנגע סאַמעטענע פייערדיקע פאָלעס:
— שטיי אויף, דערהער דעם הונגעריקן שוסטערס וואָרט:
מיר זענען שוין צו לאַנג ביים גביר און ביי דעם רב אין גלות!...
דו האָסט זיי ליב? שטרעק אויס צו זיי די רחמימדיקע הענט
און נעם זיי אונטער דיינע פאָלעס... ווערן זיי פאַרברענט! —
אזוי וואָלט ער געשפּילט טעאַטער... צי באַזעצט א כלה.

— ווייַן, קאַלעשי, ווייַן.
דאָס לעבן ז'ביטערער פֿון כריין.
לאָז קייַעם גישט פֿאַרערדן זיך די ציין,
און וואַרט נישט אויף דער שוויגערס הילף, גאָר העלף זיך, מויד, אַליין...—
גאָר וואָס? אַז אַלע שלאָפֿן דאָ. זיי שנאָרכן אַלע.
א שאָד! גאָר אויב אַזוי אפֿילו, איז מה-רעש?
איך האָב, שטאָט ברויט, די סליגע אָפּט געקייעט און געשלונגען.
איז שטאָט מיט מענטשן, וועל איך רעדן מיט די פֿייער-צונגען:
— איך זע, איר באָדט זיך שוין אין אַש
און האָט א שלעכטע מראה,
איר גאַרט אַ ביסל צווייגן דאַרע —
אָט באַלד, אָט באַלד,
ס'איז דאָ דאָס מין געגנוג אין וואַלד... —
און דאָ דערזעט ער מיט צעפּראַלטע אויגן דאָרט דאָס מיידל,
אַן אויסגעצירטע אינעם גריגעם פֿעלעריגע-קליידל,
גאָר — ווייַ! — אַ באָרוועסע אָן שיך!
איז אויפֿגעשפּרונגען זשוואַווע-פֿלינק דער שוסטער:
— און ווו בין איך?
דער הונגעריקער מייסטער דער באַוווּסטער!
ער כאַפּט אַרויס פֿון קלומיק דאָס געצייג
און גאָר די אָפּגעשפּאַרטע שטיקלעך לעדער — יתור;
די הויט אויף זייַנע בייַנער טוט אַ ציטער,
ער זאָגט צום מיידל: — דו זיי רואיק, קוק זיך צו און שווייַג. —
וואָס הונגער און ווען הונגער!... אַז סע זינגען אַלע גלידער,
אַז ער איינגאַנצן איז צעפֿלאַטערט, הייס געזאַנג!
ער ברומט מעלאָדיעס — שיך צו פֿיס צו באָרוועסע פֿון לידער.
די אַרבעט ברענט און גייט ביי אים אַ גאַנג,
און אָט-אָ האַלט ער שוין ביי „נעילה“:
פֿאַנטעפּעלעך — צוויי לעבעדיקע טויבן שטילע.
ער מעסט זיי אָן איר און שפּאַצירט מיט איר אַהין, צוריק,
און הערט זיך צו: זיי וואָרקלען-סקריפּען — אמתע מוזיק:
„דו האָסט באַשוכט אַ באָרוועס מיידל פֿון דעם פֿאָלק דעם פּראָסטן;
געדינט געטריי דו האָסט דעם פֿאָלק — אַ זעלנער אויף זיין פּאָסטן...“
ס'פֿאַרשיכורט אים א שוימענדיקער בעכער גליק,

און פון אַ ציטעריקער ברעם פאַרלירט אַ טרער ער.
און גישט באַוויזן נאָך אַ וועק צו מאַן דעם לערער,
ער טוט אַ פאַל אַנידער לעם דעם מיידלס פּיס
און ווערט אַנשלאָפן, און זיין שלאָף איז זיס.

.7

אין שלאָף דעם לערערס האַרץ האָט אָנגעהויבן שטאַרקער קלאַפּן:
...סע שלאָפן אַלע... ס'פייער גוססט... אַ סכנה יאָגט...
ער רייסט זיך אויף, וויל לויפן צו דעם פייער, עס דערכאַפּן,
און זעט — סע ברענט דאָך העל, כאָטש איבער דעם שוין טאָגט!
אַז ווער האָט עס דערהאַלטן ביי דעם לעבן? דאַרע צווייגן
צונויפגעבראַכט, ווען אַלע שלאָפן דאָ געשמאַק אַרום?
די בליקן זיינע פרעגן ביי די ביימער... אַלע שווייגן.
נאָר אָט דערנענטערט זיך צו אים אַ וונדער־מיידל שטום.
...גוט מאָרגן! — שמייכלען און באַגריסן אירע אויגן ברוינע,
נאָר אויף די פייכטלעך־רויטע ליפּן גייט נישט אויף קיין קלאַנג.
... אַ שטומע? — צאַפּלט אויף דעם לערערס האַרץ און שטוינען —
סע רעדט דאָך יעדעס גליד אירס! זי אינגאַנצן איז געזאַנג!...
— גוט מאָרגן! — שמייכלט ער צוריק — באַשיידן־איידל —
אַ לערער בין איך... כ'קאָן דיר לערנען רעדן, אויב דו ווילסט;
דו ביסט אַ רעטעניש, און ווער ועט דיך באַשיידן, מיידל?
און ווער, חוץ דיר, וועט אויפדעקן דעם סוד, וואָס דו פאַרהילסט? —
דאָס מיידל טוט אַ פינטל מיט די שוואַרצע ברעמען
און טייטשט דאָס פינטלען אויס מיט אַן אַנטציקטן שמייכל קלאָר:
מע האָרף, מע מוז שוין באַלד זיך צו דער אַרבעט נעמען:
כ'זאָל קאָנען מיטן וואָרט אַרויסברענגען די וואָר.
סע הייבט זיך אָן די לערע... זייערע געמיטער,
דעם לערערס און דער שילערינס, נעמט דורך אַ זיסער גלי.
און ענדלעך פּאַלט פון אירע ליפּן, ווי אַ ציטער,
דער ערשטער קלאַנג — אַ פייגעלע אין ערשטן פלי.
סע הייבן אָן אין וואַלד שוין פייגעלעך צו שוועבן.

— פון וואַנען קומסטו? — פרעגט דער לערער. טוט אַ שטראַל איר בליק:
— איך קום פון פאָלק. דאָס פאָלק האָט מיך געבראַכט צום לעבן,
און איך דעם פאָלק וויל אָפּדאַנקען מיט גליק...
וועק אויף זיי, די חברים. ס'רופן אונדז די וועגן
וואָס האָבן שוין די ערשטע טריט דער זונס דערשפּירט. —

ער וועקט זיי אויף. ער גייט פאָרויס. דאָס מיידל פירט.
באַשטראַלטע גייען זיי דעם אויפגאַנג פון דער זון אַנטקעגן;
אַנטקעגן מיידל, לערער, טעסליער, שניצער און
דעם שניידער, שוסטער גייט אַרויס אַ רויטע זון.

וואַרשע, 1־טער מאַי, 1955

אליהו הנביא און המן־סטראָפּ, ימח שמו, אין געטאָ

ווער שטערט עם המן=סטראָפּן צו שלאָפן?
זיין אויער שטעקט אין געטאָ, רייצט אים יעקבס קול,
דאָס נאַצישע געוויסן טוט אים שטראָפן:
„וואָס שלאָפסטו? מאַך דערמיט אַן ענדע מיטאַמאָל!“

דאָס געטאָ שרומפּט זיך איין אין חלום. זע נאָר —
אַ הייפל הייזלעך... לאָז אַרויף אויף דעם אַ טאַנק,
און שפּאַנסט צום פיורער אונטער סוואַסטיק=פענער:
„צו דיין יאָרהונדערט כ'האָב געבראַכט דיר אַ געשאַנק!“

ער טוט זיך אָן און גייט אַרויס אין געטאָ:
די גאַסן שטומען אין לבנהדיקן ליכט;
ער הייבט אַרויף דעם קאָפּ, און דאָ דערזעט ער:
פון הימל שיינט אַראָפּ אַ יידיש בלייך געזיכט.

— פערפלוכטער יודע! — שרייט ער אויס פאַרוווּנדערט. —
ווי וואַגסט דו שיינען נאך דען טאָט זאָ פרעך, געמיין
אין אונדזער פיורערס ליכטיגען יאַרהונדערט?!
איך שיסע דיך, דו הונד, אין דיינע אַלטע ציין! —

ער נעמט אין דער לבנה האַסטיק שיסן,
זי טוט זיך אַ צעצאַפּל ווי אַ טרער אין רוים;
ער קוקט אויף איר מיט האַס, די ציין פאַרביסן,
אויף זיינע ליפּן=ווינקלען טרעט אַרויס אַ שוים...

באַר זע — זי גידערט ווי אַ שטראַלן־שירעם,
און אויפן טראָטואַר אַ שטאַלטנער מאַן בלייבט שטיין,
ער קוקט זיך שאַרף אַרום און לאָזט זיך ווי שפּאַצירן, —
אויך המן־סטראָאָפּ לאָזט נאָך אים זיך גיין.

דער מאַן זיך גייט פּאַמעלעך, שטאָלץ און זיכער,
ווי ווער ער סע גייט אים נאָך, סע גייט אים גאָרנישט אָן;
נעמט המן־סטראָאָפּ נאָכשפּאַנען אים גיכער
און קאָן אים נישט דעריאָגן... וואָס זשע זאָל ער טאָן?

ער שטרעקט די האַנט און צילט זיך אין זיין רוקן:
סע וועט אים, ווי אַ פויגל, אָניאָגן דער שאָס;
דער יודע וועט מיט אַלע גלידער צוקן,
ווי אַ דערשאָסענער פּחדנותדיקער האָז...

ער שיסט. דער קנאַל פּאַרהילכט דעם טויבן געטאָ.
דער מאַן בלייבט שטיין, דרייט אויס פּאַוואָליע זיך צו אים;
וויל כסטראָאָפּ טאָן אַ רעווע: „דאָנער וועטער!“
נאָר אין זיין קעל דערשראָקן ווערט דערשטיקט זיין שטים.

דער שטאַלטנער מאַן איז שוין אַ טיפער זקן,
נאָר יונג און אומדערשראָקן איז זיין העלער בליק;
אָ, נישט דער יודע, ער גאָר איז דערשראָקן,
און ציט זיך הינטערוויילעכץ אויף אַ טראָט צוריק;

סע זעט אין אים דאָס בלוט, די חיה־רעה:
דער יודע לעבט!... ווי ס׳וואָלט די קויל מיט אים געשפּאַסט...
— ווי רופט מען דיך? — מע רופט מיך אליהו...
ס׳איז ערב־פּסח... בין איך ביי מיין פאָלק צו גאַסט..

סע טוט אַ כאַפּ זיך סטראָאָפּ צו זיין וואָפן
און שיסט אים גלייך אין ברוסט, נאָר באַלד אין איינע שרעק
דערזעט: די קויל האָט ריכטיק אים געטראָפן,
דער זקן אָבער טוט אַ שמייכל, גייט אַוועק.

ער גייט?... ער שוועבט, געטראָגן ווי פון פליגל,
סע גלייבט זיך גאָרנישט, ס'זאָל אַ גרייזער מאַן דאָס זיין!
דאָס שוועבט אַקעגן דעם לבנה־שפּיגל
אַ יונגפרוי!... סטראָפּ ווערט פאַרשיכורט ווי פון ווייַן.

ער לויפט זי נאָך, פאַרסאַפּעט ווי אַ חיה,
אָט וועט ער זי אַ כאַפּ טאָן פאַר די שוואַרצע צעפּ!
זי טוט זיך אין אַ מויער אַ פאַרטייע...
ער לויפט זי נאָך אויף קרומע שווינדלענדיקע טרעפּ...

דער בוידעם... שוין!... ער וועט זי באַלד געניסן!...
נאָר זע — זי איז ארויס שוין אויפן שיפן דאַך...
ער כאַפּט דעם רעוואָלווער — ער וועט זי שיסן!...
זי טוט אַ שפּרונג פון דאַכראַנד מיט אַ שטילן לאַך.

ער קוקט אַראָפּ: אין הייפל שטייט אַ וויגל,
און ס'לייכט דערפון... די פרוי? אַ יידיש ליכטיק קינד!
דאָס ליכט באַהעלט די גרויע מויער־ציגל,
און אונטער דעם אַ טעפּעכל פון גראָזן גרינט.

ער שיסט... סע דונערט, וועסעל־מעסערם בליצן;
דאָס וויגל — אַ קאַראָט מיט פייערדיקע פערד,
און... אליהון זעט ער אין איר זיצן!
זי טראָגט זיך צו די וואָלקנס איבער אונדזער ערד.

ער לויפט אַראָפּ — אַ חיה ביין־מטורף:
ער מוז אים אויפזוכן, דעם וווּנדערלעכן מאַן!
ער מוז דעם יודע טייטן, דעם קשה־עורף!...
און זע — ער קומט אַנטקעגן מיט אַ יונגן שפּאַן!

ס'איז אליהו, נאָר אָן באָרד און פאות —
אַ יונגער בחור, אַ באַוואָפנטער צום שלאַכט,
און סטראָפּ שפּירט: אַ שאַנדע און אַ ווייי איז,
צו וואָס די פרעכע יודען האָבן זיך דערטראַכט!

ס'נעמט גליווערן זיין בלוט, און ער פארשטעקט זיך —
דעם פיורערס העלדישער און הינטיש־טרייער קנעכט;
ער לויערט אויפן קעמפער און... ער שרעקט זיך,
ער א י ם זאָל גישט אַ קיצל טאָן און טאָן זיין רעכט.

דער קעמפער גייט אַ זיכערער פאַהביי אים,
ער שיקט אים נאָך אַ בייזע קויל אין דעם געניק,
דער קעמפער, ווי ער וואָלט זיך גאָרנישט שייען,
אַ גאַנצער און געזונטער קערט זיך אום צוריק.

וואָס נעענטער ער קומט, אַלץ עלטער ווערט ער,
און באַלד לעם אים דער אַלטער אליהו שטייט
אָן וואָפן און אָן מורא, אַ פאַרקלערטער,
און שעפטשעט שטיל: — וואָס וואַרטסטו, רשע, איך בין גרייט.

ער שיסט אַריין אין אים אַ צענטליק קוילן,
נאָר ס'טוט דער אַלטער נישט קיין ציטער מיט קיין ברעם;
אויף המן־סטראָאָפן דאָס לייב נעמט גרוילן:
ווער זאָ, איז דייטשלאַנד איבער אַלעם אין דער קלעם!

— סע האָבן נישט די קוילן קיין ממשות,
צעפּטרסט, רשע, דיינע כוחות בלויז אויף פוסט... —
או ס'טוט אַ בליץ אין שאַרבן אין דעם רשעס:
„איך וועל זיי אויספרווון, די קוילן, אויף מיין ברוסט...“

ער שיסט און — פאַלט... זיין בליק ווערט טריבער, טריבער;
סע וואַקסט צום הימל אליהו, לאָזט זיך גיין
און זיין נבלה־קערפּער שפּאַנט אַריבער — — —
און סטראָאָפּ שטשירעט נאָך אים מיט די טויטע ציין.

וואַרשע — ווראָצלאַוו. יוני, 1955

צווייטער טייל

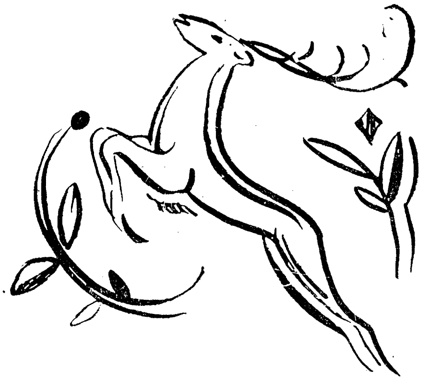

פון דער העברעישער דיכטונג

משה אבן־עזרא
עראַם־לידער

1

מיין הארץ צינדט זיך אָן, און מיין בליק ווערט א שטראַל —
א הירשין פון רעכטס און פון לינקס א באַקאַל.

מיך טאַדלען א סך, גאָר די רייד בלייבן ווייט;
קום, הירשין, און בייקומען וועל איך די לייט,
סע וועט זיי פארלענגן דער טויט און די צייט.
קום, הירשין, און האלדז מיך, און קוש מיך, און גלעט,
און לאָז מיר דיין האָניק געניסן צו זעט.

פארוואָס קערן אָפּ זיי מיין הארץ, אָ, פארוואָס?
אויב זינד איז דער מיין פון מיין ליבן אָן מאָס
דיין פראכט — זאָל באַשטראָפן מיך גאָט אין פארדראָס!
פון די וואָס מיך פייניקן האָרך נישט די רייד
און, עקשנטע, קום, פרוו מיך אויס און באַשייד.

געפועלט. זי האָט אין איר הויז מיך געבראכט,
פאַרלייכטערט דעם יאָך מיר, אין וועלכן איך שמאַכט,
מיר זענען צוזאמען בייטאָג און ביינאַכט.
מיר העלפן זיך אויסטאָן און האָבן זיך ליב,
זי גיט מיר צו זייגן דעם זאפט פון איר ליפּ.

ביי איר אין די אויגן זיך צאַפּלט מיין הארץ,
אין נעץ פון דער תאווה פון לייב א פארנארטס,
זי וואַרפט עס מיר פאַר מיט א קול מיט א הארטס
און צאָרנט: — פאַרלאָז מיך און גיי פון מיין הויז,
געננוג מיך פארפירט און געפייניקט, — אַרויס! —

אָ, צערן נישט, הירשין, מיין זעל נישט פארצער,
זיי הארציק, און וווּנדערלעד ווילגעגייגט ווער,
און קוש מיך, דיין פריינד, און דערפיל מיין באַגער!
מיין לעבן און טויט איז ביי דיר אין דער האנט —
און ווי דיר געפעלט, אַזוי ברענג עס צו שטאַנד!

וואַרשע. יוני, 1957

2

מיין סוד, וואָס פאַרהוילן אין האַרץ האָט געשטעקט,
דער שטראָם פון די אויגן דער וועלט האָט אנטפּלעקט.

ווער, טאַדלער, אנטשוויגן, געגוג שוין די רייד!
די הירשין — א לייב אן עז־פּנים, וואָס שטייט
האַרטנעקיק און מיך צו פארצוקן זיך גרייט;
איר גלוסט האָט די פרייד פון געמיט מיר געקאָסט,
זי האָט אויפן הפקרם באַראָט מיך געלאָזט.

די הירשין מיט איירעלע היפטן, ווען ס'ליכט
פון שקיעה באשיינט האָט מיט ראָז איר געזיכט,
געשאָסן האָט פיילן אין מיר אומגעריכט —
די בליקן; זיי האָבן באַגזלט מיין שלאָף,
פארצערט מיין געמיט און פאַרצערט ביזן סוף.

כ'וועל תמיד געדענקען די גליקלעכע צייט,
ווען זי איז געלעגן לעם מיר ביי דער זייט,
ביי מיר אויפן בעט, און מיר האָבן באנייט
אָן אויפהער די קושן אזש ביזן באגין, —
איך טרינק אירע ליפּן און גליקזעליק בין.

ווי איידל איר האַלטונג געווען איז, ווי פיין,
די רייד אירע — זיס, ווי זיי שלעפערן איין!
נאָר פאַלש — איר געדאַנק, ווי א בלענדיקע שיין;
זי האָט מיך פארפירט און גענאַרט מיט געשפּעט,
כאָטש ריין כ'בין פון זינד, דאָס געמיט מיינס דערפלעט.

כאָטש ס'קלינגט אין די אויערן מיינע מיין קלאָג,
איך מאָל זיך אָן אויסגעבענקט גליקלעכן טאָג,
מיט פיין אין געדאַנק איך צו אים זיך פאַרטראַג:
אויב שיין וועגן איר וועל איך טראַכטן, קאָן זיין —
איך וועל איר צוריק אינעם זינען אריין.*

3

ביינאַכט דער שטאַלטנער שיינהייטס ברוסטן גלעט,
בייטאָג דער שיינהייטס ליפּן קוש צו זעט!

אין דעם וואָס האַלט דיך פיר און ראָט, — פאַרטרייב,
וואָס דיר דערלייבט איז, — פרעג דיין אייגן לייב:
גישטאָ קיין לעבן אָן דעם שיינעם ווייב,
נעמסט צו זי פון גן־עדן, בלייבט דאָרט — צער,
א וועלכער מאן אויף זיין באַנער איז האר?!

דאָס בלוט פון הארץ מיש אוים מיט פרייד, און — שיין,
און אויפן טייך־ברעג פון א קרוג טרינק וויין,
די טויבן וואָרקלען, און די הארף שפּילט פיין,
און דו צעטאַנץ זיך, יובל, אַפּלאָדיר,
באַרויש זיך, צו דער שיינהייט קלאַפּ אין טיר.

געניס פון דער־אָ וועלט־פּראַכט, ווי סע האָט
באַשטימט דעם כהן פונעם ווידער גאָט**,
דיין טייל ווי זיינעם וויל לויט דיין באַראָט,
איר ליפּן־האָניק זויג און נאָג מיט לוסט,
ביז דו באַקומסט דאָס שענקל און די ברוסט.

---

* די לעצטע צוויי שורות זענען אויף אראביש.

** זע ויקרא ז, פסוק לד: „וואָרום די ברוסט פון אויפהייבונג און דעם שענקל פון אָפּשיידונג האָב איך גענומען פון די קינדער פון ישראל און האָב זיי געגעבן צו אהרון דעם כהן...“

יהודה הלוי

פון די הייליקע געזאַנגען

אז ווו זאָל איך דיך, גאָט, געפינען? —
דיין אָרט פארהוילן איז און הויך געשטעלט;
און ווו זאָל איך דיך נישט געפינען? —
אז מיט דיין הערלעכקייט איז פול די וועלט!

פון סאַמע מיט פון חומר, וואָס איז טויט,
האָסט, גאָט, די ראַנדן פון דער ערד געבויט,
דו טוסט די נאָענטע באַשיצן,
מיט האָפנונג דיך די ווייטע קוקן אויס,
ווינסט צווישן כרובים אין דיין הויז
און אינעם הימל רוסטו צווישן בליצן;

פון אלע דיינע ברואים ווערסט געפרייזט,
נאָר ס'קאָן קיין פרייזונג דיך נישט גרייכן!
סע קאָן דיך נישט ארייננעמען דער רוים,
און זיכער נישט קיין וועלבונג-הייכן!

און ווען דו שטייגסט ארויף, מיט רחמים פול,
אויף דיין דערהויבענער און הויכער שטול,
דו ביסט זיי נעענטער, ווי קיינער,
פון זייער לייב אפילו, זייער גייסט;
דער קלאַנג פון זייער מויל דערציילט, דערווייזט,
אז דו ביסט זייער שעפער — אייגער.

איז עמעץ דאָ, וואָס שרעקט זיך נישט פאר דיר?
דיין הערשאַפט־יאָך זיי טראָגן גערן;
צי עמעץ ווענדט זיך נישט צו דיר נאָך הילף? —
ווער, אויסער דיר, וואָלט זיי דערנערן?

זאָלסט נאָענט זיין צו מיר איז מיין באַגער,
דאָס גאַנצע האַרץ מיינס רופט דיך: קום אַהער!
און לאָז איך גיין זיך דיר אַנטקעגן,
דערזע איך, ווי דו קומסט אַנטקעגן מיר;
דורך דיינע וווּנדער־גבורות אָן א שיר
איך זע דיך, גאָט, אויף אַלע וועגן.

ווער זאָגן ווער, ער האָט דיך נישט געזען? —
אַז פון די הימלם־ליכטער הערט ער
דערציילן דיינע וווּנדער, און מיט פאָרכט
זיי רעדן וועגן דיר אָן ווערטער.

צי זאָל צום מענטש אַראָפּלאָזן זיך גאָט,
מיט אים, זיין שאַפונג, אָפּהאַלטן א ראָט?
וואָס קאָנען אויפקלערן די קלערער,
וואָס זייער עלעמענט איז ערד און שטויב?
און דו, דו הייליקער, ביסט איבער לויב,
ביסט איבער זייער לויב און ערע!

די חיות פון די הויכע ספערן
דיין לויב די גאָרע לאָזן הערן,
און אויף די קעפּ אויף זייערע — דיין שטול,
נאָר דו טראָגסט אַלע, אַלץ מיט דיר איז פול.

שרודבאָראָוו. יוני, 1957

חתונה־ליד

„ווי שיין דו ביסט, ווי שיין די אויגן דיינע שיינען!
דיין געננגל — ווי וואָלסט שיכור זיין, נאָר נישט פון וויינען!

וווהין דו קומסט נישט, שיינהייט, אומעטום
מאַכסט אונטערטעניק הערצער רונד־אַרום;
צי וועט דיין האַרץ, באַשטראָפנדיק, זיין שטום
פאַר יענע, וואָס דיך אָנצוקוקן גערן זייגען?

באַווייז, לאָז זען, שייגהייט, דיין געשטאַלט!
דיין פּנים היגטער שלייערס נישט באַהאַלט
פאר א פארבענקטן בליק, וואָס דיך באפאלט.
פון דיין געשטאַלט קיין מענטשנס אויג קאָן זאט נישט ווערן! —

דיין באק איז לויטער־העל דאָך ווי סאפיר,
און זעלבסט דיין אָנבליק איז דיין שענסטער ציר.
ווי קאָן דער רייץ, וואָס שטראַלט אַרויס פון דיר,
א מענטש מיט קלאָרע אויגן זען נישט באַגערן?“

„געליבטער, וואָס צעפלאקערסט מיין באגער
פון ליבע צו געגיסן, קום אַהער —
דיין וויין פון ליפּן־קוש פאַרשיכורט, מער
פון טרויבן־וויין און מאַכט די אויגן פריידיק שיינען“.

חברים, טרינקט, באַרוישט מיט וויין זיך, פריינד,
און הויז פון גדיב, וואָס מיט ייחוס שיינט,
און אויף זיין ליבן חתנס שמחה היינט
אַפילו די גזירים גיט צו טרינקען וויינען!

ווארשע. מאַי, 1957

עראָם־לידער

1

אַנטפּלעק אַרוים פון שלייער־הימל, זון, דיין פּנימס שיין
און מיט דיין פּראַכט לייז אויס א קנעכט פון שלאָפקייט און פון פּיין.

אויב ס'וויל די צייט דיך שאַנעווען, פארבאָרגן דיך ווי ארץ,
באַזעץ זיך אין א פעסט און זיכער וווינונג — אין מיין הארץ.
ס'וועט היטן פאַר דער צייט דיך מיין געדאַנק־געוועב מיין צארטס.
מיין שעפער כ'וועל פאַרגעסן, אויב — פארגעסן דיין געשטאַלט!
ביסט מיין באגער, מיין לופט — קאָן שרעקן מיך דער צייטס געוואַלד?

וואָס בייזערסטו זיך אויף א הארץ, וואָס הילט דיך אום אין פּיין?
ווי ביסטו מיר א מלאך — אויב ווי פלאם אין מיר אריין?
אויב ווינטשסטו זיך מיין טויט, דאן זאָג, כ'בין גרייט אויף אלץ, כ'גיי איין.
איך שווער דיר: ס'רעדט נישט פאַלש מיין מויל, זאָל הארב זיין דיין פאַרלאַנג:
זיי גוט צו מיר, און כ'גיב דיר גאָר מיין לעבן אין געשאַנק.

ווי קאָן איך זאָרגן — אז סע שיינט א זון מיר — דיין געזיכט?
דיין ליפּן־האָניק האָט מיין הארץ דאָס שלאָפע שיר פארריכט,
ווען נישט דער גרים אין דיינע אויגן וואָלט מיין קרענק פאַרגיכט.
פאַרוואָס זאָל אָן געוועב איך פאַלן, מיידל, דורך דיין לוסט,
בעת דיין פּנימס רויזן היילן גערן מיר די ברוסט?

ס'איז מילד און אָנגענעם די שיין־און־שאָטן פון דיין פּראַכט,
ווייל, דיך באַשאַפנדיק, האָט גאָט דערגענטערט טאָג מיט נאַכט,
די האָר אַרום דיין הערלעכקייט — א סקאָרפּיאָן, וואָס וואַכט.
צי טראָגסטו לויטן ווייבער־שטייגער בונטע פּראַכט, צי ניין —
געגוג איז דיין געשטאַלט, דיין צירונג איז — דיין חן.

וואָס פעלט דיר צירונג? — אז דו ביסט די גאָרע שיינקייט, אליין!
זי וואָלט געשטערט בלויז האָלדזן דיך און אויסקושן דעם האַלדז!
די שרון־מירטע דאַן צעזינגט זיך מיט געזאַנג צעשאָלטס:
טו אוים דעם פערלשנור, וואָס דאַרפסטו האָבן אים, דעם ציר?
דער ציר ביסטו אליין, און דאָס דער עיקר איז ביי מיר. *

2

יפה־פיה, האָב מיטלייד מיט מיין האַרץ, דיין הויז דעם שטומען,
זיי ווייסן: אויב דו גייסט אַוועק — דער טויט צו מיר וועט קומען;
ווען כ'וואָג דיין פראַכט באַטראַכטן, כ'ווער פון אימה דורכגענומען:
פון דיינע באַקן לויגן קרויזן — בייסנדיקע שלאַנגען,
מיט גיפט, פון פלאַם ארויסגעשאַרט, — זיי ווילן מיך דערלאַנגען.

זי רויבט אַוועק מיין האַרץ מיט אירע היגלען אויפן האַרצן,
א האַרץ — א שטיין, גאָר צייטיקט אוים צווי עפל, וואָס פאַרשאַרצן
אויף רעכטס און לינקס איר קאָפּטל, און ווי שאַרפע שפּיזן שטאַרצן,
די פלאַמען זייערע זיי ברענען אין מיין האַרץ פונוויטן.
זיי זויפן מיט די פיסקלעך אוים מיין בלוט אָן שאַנד פאַר לייטן.

די שיינהייט ברענט די געטלעכע געזעצן מיט די אויגן:
במזיד טייט מיך — צום פאַרענטפער ווערט נישט צוגעצויגן.
זי האָט אַ לייבן־האַרץ און פון אַ הירשל — ברעמען־בויגן! —
געוווינטע צו פאַרצוקן ווי א לייב און שאַרפן פיילן,
וואָס נאָגן אוים מיין בלוט און מיך צום שטאַרבן איילן.

סע טרעפט: איך יובל, ווי א שיכור, ווייל איר ליבע ווייז איז,
זי שיקט מיר אָפטע גרוסן און באַגלייט זיי אויך מיט טענות
דורך די שליחים; ווי זי בעט זיי, און איר טאָן ווי פיין איז:
„דערציילט, מלאָכים גוטע, גו, דערציילט און חזרט איבער“.
ס'מאַכט זייער וואָרט מיר ווייך דאָס האַרץ, באַגייאונג לעב איך איבער.

---

* די לעצטע צוויי שורות זענען אויף אראביש.

סע טרעפט: אַרום די היגלען אירע מײַנע הענט זיך שאַרן,
זי טוט א זאָג: „העך אויף — צי האָסטו ווייניק נאָך דערפאַרן ? —
און אירע שמייכלענדיקע ווערטער מיר דאָס האַרץ צעשפאַרן —
באַריר מיך נישט, ווייל ווער סע טוט עס מיר, כ'וועל יענעם מײַדן.
מײַן ברוסט איז צאַרט און פּיין,געגוג, איך קאָן עס נישט פאַרלײַדן".*

3

כ'ווינטש גוטס מײַן שײַנעם מיידל, כאָטש זי ברענט מיר מיט איר פייער!

מײַן שײַנהייט, ווי די זון אין אויפגײ־שטראַלן —
איר שיידונג האָט צעבלוטיקט מיר מיט קראַלן:
צי בין איך דורך איר אורטייל שוין פאַרפאַלן,
צי טײַטן מיך געשווירן האָט איר מויל, וואָס איז מיר טײַער?

ס'איז אָפּהענגיק דאָס לעבן פון איר ווילן,
זײַן כוח וואָלטן טויטע אויך דערפילן,
די ווערטער אירע — פול מיט חן מיט שטילן,
ווי לויטערער קריסטאָל, ווי אירע שורות ציין די פײַנע.

רויטהאָריק, פאַר דײַן שײַנקייט זיך צו בוקן —
ווי קאָנסטו ווי א לייב באַפאַלן און פאַרצוקן?
און אויף דעם אומשולדיק געטײַטן קוקן?
כ'בין אומווערטיק אין דײַנע אויגן — טריפן טרערן מײַנע.

אויף דײַנע באַקן מײַנע עדות שטייען —
מײַן בלוט... דו ווילסט, און מענטשן עס פאַרשטייען,
כ'זאָל אויסגיין פאַר דער צייט אין ליבע־ווייען, —
דעם חטא ווערסט נישט פאַרבאָרגן, קיין פאַרצײַונג נישט באַקומען!

כ'דערמאָן זיך יענעם טאָג, זי האָט באַשלאָסן
מיך אויפצולעבן — און איך האָב געגאָסן:
מיט עפּל צוויי זי האָט דערקוויקט איר חתן, —
אָט די, וואָס האָבן מיך אַמאָל מיט שפּיזן דורכגענומען.

---

* די לעצטע צוויי שורות זענען אויף אראביש.

דעם גאנצן טאָג אַרומגעהאלדזט געליגן,
צו שקיעה האָט זי זיך ארויסגעקריגן,
פארלאָזן מיך און ביטער וויגעשריגן... *

4

די נאכט, ווען ס'האָט דאָס שיינע מיידל מיר אַנטפּלעקט
איר זוניק פּנים מיט איר רויטן שלייער האָר,
וואָס ווי רובין איר שלייף־קריסטאָל מיט זיך פארדעקט, —
געוועזן איז זי געגליכן צו דער זון קאיאָר,
וואָס שפּיזט אדורך מיט שטראַל די דעמער־וואָלקנס הויט
און פּילט זיי אָן מיט פלאַמיק־שיינענדיקן רויט.

5

דיין רייץ האָט מיך פארוואונדעט, וויטער פיר דעם קריג —
מיט שיידונג ציגנד די ליידנשאַפט אין מיין געביין;
איך האָב דיך שוין דערעסן — ציל אין מיר דיין שטיק,
מיין לעבן האָט דערעסן אויך שוין מיר אַליין!

באַהנטע פריינדין, ס'איז מיר שלעכט צו זיין דיין פאנג —
דערנענטער זיך, דעם שיידונגס־וואָגן ווייט פארשיק,
פארטויש מיין פיין־געלעגער אויף געגום און דראנג —
דיין ליבהאָבער מיט האָניק און מיט מילך דערקוויק!

6

סע וואַשט מיין שיינהייט אויס איר קלייד אין מיינע טרערן
און פאַר איר לויטערקייט צעשפּרייט, ס'זאָל טרוקן ווערן:
צו מיינע אויגן זענען איבריק קוואלן, און
צום גלאנץ פון אָנבליק אירן דאַרף זי נישט קיין זון.

---

* דער טעקסט פונעם וויגעשריי פון דער געגאַרטער האָט זיך נישט אויס־געהיט. ווארשיינלעך איז ער אויסגעדריקט געוואָרן אויף א פרעמדער שפּראַך, ווי ס'איז געווען דער איינפיר אין לידער פון דעם מין.

7

חאָסט, שיינהייט, מיך געפאַנגען און אין מאַטערניש געלאָזט מיך פרייכן,
פון אונדזער שיידונג אָן געפין איך צו דיין שיינקייט נישט קיין גלייכן;
כ'גענים או עפּל: שפּיר דיין אָטעם אין זיין ריח דעם געשמאַקן,
דיין ברוסט — אין פאָרעם זיינער, אין זיין הויט — דאָס רויטס פון
דיינע באַקן.

וואַרשע. מאַי, 1957

עמנואל הרומי

ליד וועגן די דאמען פון דער הויכער געזעלשאפט

(פריי איבערגעדיכטעט מיט אויסגעלאָזטע פערזן)

ווער ס'האָט איינגעשאַפן זיך אַ ווייב,
דער האָט אויסגעשטעלט זיך אויף נסיון,
תמיד וועט ער טראָגן אויף זיין לייב
שאַנד און אומפאַרגעסלעכן בזיון.

ווי אַ שלאַנג, צו בייסן איז זי גרייט,
און געפערלעך איז איר ביס דער קלענסטער;
היט זיך, ווען איר שמייכל דיך באַגלייט
דורך דער פאָרטקע אָדער דורכן פענצטער!

זע, איר בליק איז מיידלש, ריין פון זינד,
און דורך זינד זי גייט אַ מאַמע ווערן;
טויב — איר אויער, און די אויגן בלינד
צו די ליבהאָבערס געבעט און טרערן.

בעטסט און טענהסט איין מיט איר — אומזיסט,
נישט געהאָרכן איז שוין איר רגילות,
דיינע שטראָפרייד וואַרפט זי אויפן מיסט,
גערן הערט זי, ווען מע טרייבט רכילות.

ס'וואַרפט נישט אָן אויף איר קיין שרעק דער טויט,
ווייל פאַר איר דאָס לעבן בלויז אַ וואָר איז;
אירע דינסטן, קינדער פון דער נויט,
שיקט זי אין די בעטן פון די שררות.

אוי, איר פּאַטערס קאָפּ פון זאָרגן דאַרט,
אומרו נאָגט אים תמיד די געהירן:
ווען זי איז נאָך יונג, נאַאיוו און צאַרט —
טאָמער וועט מען זי מיט רייד פאַרפירן;

אויסגעוואָקסן — טאָמער, גאָט באַהיט,
ווערט זי פון אַ פראַנט, אַ שר באַצווונגען;
רייף געוואָרן, ס'ברויזט איר בלוט און גליט —
טאָמער טרייבט זי זנות מיט בלאָטע יונגען;

גיט ער ענדלעך שוין די טאָכטער אויס —
טאָמער וועט זי נישט קיין קינד געבערן,
שלעכט זיין צו די קינדער, ווי אַ שטרויס, *
אויף דער עלטער אַ מכשפה ווערן,

דער לבנהס געטלעכע געשטאַלט
דינען מיט געשענק פון קוכן־שפּייזן;
האָט זי חתונה, פאַרלאַנגט זי באַלד: •
שפּיגל־טעצלעך, וואָס איר פראַכט באַווייזן,

טייערן פּערפום אין איידל גלאָז,
טיכער ליינענע און שטערנבענדער,
אָרעמבענדער, ריינגען פאַר דער נאָז,
שלייערס, פּערל פון די ימים־לענדער,

בראַנדזעלעטן, אויסגעאַרבעט פיין,
האַלדזבענדער באַוווּנדערונג צו וועקן,
הויבן, ידעקטיכער פון פאַרב מיט שיין,
זאַלבן, בשמים, וואָס די לופט באַשמעקן.

* לויטן תנ"ך איז די מוטער־שטרויס אַן אכזר צו אירע עופעלעך.

און דערפֿאַר איז שוין פֿון לאַנג באַוווּסט
פֿון די לידער־ביכער פֿון פּאַרצייטן,
אַז דער פּרוּיִם פֿאַרשווּנדערישער גוּסט
איז די סיבה פֿון דער נויט ביי לייטן.

— — — — — — — —
— — — — — — — —

בויגנשיסער, נעמטער קומט און הערט,
איילט אייך אַלע איר, וואָס שילדן טראָגן,
שלייפֿט די שפּיזן, שאַרפֿער שאַרפֿט די שווערד,
טוט זיך אָן די פּאַנצערס און — נעמט שלאָגן!

זשאַלעוועט קיין פֿייל נישט פֿאַר קיין האַרץ,
העלדזער שניידט אָן מיטלייד, אומגעבויגן,
שליידערט אינעם תהום — פֿון פֿעלדזן־שטאַרץ,
מאַמעס פֿאַר די קינדער אין די אויגן!

נישט צו הילף זיי שטייען ביי דער זייט,
נאָר מחלוקת, קריגערייַ צו צינדן,
פֿאַסטקעס זענען זיי צו יעדער צייט,
דערנער, שטעכלקעס די הויט צו שינדן;

זייער זינדיק בלוט — געמישט מיט סם
פֿון צערייצטע הונגעריקע שלאַנגען;
אַז פֿון הונגער שרעקט זיי נישט דער טעם,
און קיין נעץ באַדראָט זיי נישט צו פֿאַנגען;

פֿאַר די מאָגנען האָבן זיי בלויז שפּאָט,
בלאַטע יונגעלייט צו זיך זיי פֿירן,
און וואָס אונדזער מי געשאַפֿן האָט,
זיי פֿאַרשווענדן לייכט אויף סווענירן;

זעט, זיי בליען, ווי עס בליט אַ רויז,
פֿרייען זיך צעיאַכמערטע, צעזונגען,
פֿעכלען זויבער־ריין (פֿונדרויסן בלויז,
אינערלעך — מיט טומאה דורכגעדרונגען,

אַז עס װעלן זיי נישט װאַשן רײן
קיין שום װאַסערן און זייפן־שוימען);
בעטן עבענע* מיט עלפנביין
היטן זייער פוילקייט, שלאָף און טרוימען;

ס'עקלען זיי די מאַגנען, און גענוים
זוכן זיי ביי דינער, די מאַטראָנעס
פאָדערן קיין לוין נישט פאַרן זנות,
אדרבה, שענקען נאָך מתנות.

װאָס מער זאַלבן! נאָר! ס'איז נישט גענוג!
װאָס מער איילן זיך דאָס לייב צו שמירן!
און אין שיך פון פעל פון אַ באַרסוק
און אין טראַכטן װײסע זיי זיך צירן;

רינד־פי און געפליגל עסן זיי
פעט־געשטאָפטע, מלכותדיקע שפייזן,
טרינקען װיינען, משקהם אַלערליי,
מיט דעסערטן איידעלע פאַרבייסן;

ליגן אין די בעטן לאַנג און פויל,
בראָטן אַפּעטיטלעכע קאַשטאַנען,
נאָר די בייכער זענען אַלץ נאָך הויל —
פאַר פיסטאַשקעס איז נאָך פּלאַץ פאַראַנען;

װערט װאָס קאַליע, איז די שכנים גליק,
ס'קומט זיי מיט די שרײַם אָן צוזאַמען;
איצטער רופט מען קלעזמער, און מוזיק
ביז אין שפּעטער נאַכט פאַרװײלט די דאַמען.

— — — — — — —
— — — — — — —

---

* פון עבנהאָלץ.

הערט, איר קי פון בשן *, הערט מיר אויס,
טעכטער פון געוועלטיקער־פאַרשווינען!
אייך צו אַ וויכוח כ׳רוף אַרויס,
כ׳וועל די גדלות אייערע נישט שוינען.

מיינט נישט, כ׳רעד אַזוי, ווייל איך אַליין
האָב אַ קריגערישע פרוי באַקומען,
מיינע איז אַ שיינהייט, לויטער־ריין,
כ׳האָב זי פון אַ היים אַ גאָבעלער גענומען.

זי אַ גאָרטן איז, וואָס האָט אַ צוים,
זי — אַ גאָרטן־קוואַל פאַרזיגלט אויבן;
ס׳איז איר האַלדז ווי עלפנביין און שוים,
ווי אַ טורעם; אירע אויגן — טויבן;

אירע ציין — מיט פערל־בלענד געדעקט,
האַרמאָנירנדיקע, ווייסע, קלאָרע;
האָניק טריפט איר פונעם מויל און שמעקט,
אירע ליפן — רויטע רויזן, וואָרע;

טוט זי אַ צעשמייכל זיך, גייט אויף
בליעכץ אויף איר מויל דעם בלענדיק־שייַנעם,
נעמט זי רעדן, טוען זיך אַ שפּיל צונויף
פייפעלעך און גלעקעלעך אינאיינעם.

ווי אַ מילגרוים־שטיק איז יעדער שלייף
פון איר שטערן, פון איר רונדן וווּנדער;
זי דאָס הויז באַוואָרנט האָט פאַר שניי,
גוט באַקליידעט יעדערן באַזונדער.

קאָן מען שילדערן איר פּראַכט? אָ, ניין!
די פאַנטאַזיע קאָן זי נישט דערמעסטן;
זי איז פּרעכטיק, שיין און מלא־חן,
אַלע חנען אין איר חן זיך נעסטן;

* אַ תנ״כישער אויסדרוק.

אַלע רייצן האָט זי אין געשאַנק,
כ'גיי איר נאָך, וווהין זי טוט זיך קערן;
אויף איר שוים עס דרימלט מיין געדאַנק,
שלאָפט, און קיינער, גאָרנישט וועט אים שטערן.

עמנואל. מיין געבורט־שטאָט — רוים.
אַ ראָמאַנער לויטן פאָלק. אַ שילער
פון פאָעטן. כ'בין געגאַן אין צוים
פון רבנים, אַ באַשיידן־שטילער
און געפאָלגט זיי אַלע גרויס און קליין.
פיר איך אוים לסוף אין זייער נאָמען:
אז אַ פרוי זאָל בלייבן ערלעך־ריין,
איז אַ שמירה בלויז איר העסלעך פנים.

חיים נחמן ביאַליק

זי האָט אַ בריוול מיר געשריבן

זי האָט אַ בריוול מיר אַ קליינס געשריבן,
און סע שטייט אין בריוועלע אַזוי צו זאָגן:
"דאָס אַלץ וואָס ס'האָט אַזוי געליבט מיין זעלע,
דאָס אַלץ וואָס ס'האָט מיין גייסט אַזוי געצערטלט,
וואָס איז געווען פאַר מיר דער קוואַל פון לעבן,
דאָס שטרעבן פון מיין הארצן און מיין גלויבן, —
צי איז דאָס אַלץ, מיין פריינד מיין האַרצגעליבטער,
מיין לעבנסשפּרודל, זעל פון זעלע מיינער,
צי איז דאָס אַלץ געווען אַ בלויזער חלום?...

דו האָסט פאַרגעסן? ניין, דו וועסט נישט קענען!
דו וועסט נישט וואגן צו פאַרגעסן קיינמאָל
אָט דאָס וואָס האָט אַ לעבנסאָטעם איינעם
אין וועזן אונדזערן אַריינגעבלאָזן;
האָט אָנגעצונדן איבער אונדז אין הימל
איין זון וואָסביידן אונדז די קעפּ באַלייכט זי;
וואָס האָט איין גינגאָלד-חלום אויסגעגאָסן
אויף אונדזערע באַהאָפטענע געמיטער...
אָ, ניין! דו וועסט נישט אויסשטרעקן די פינגער
און נישט דערוועגן זיך די בלום צו רייסן,
וואָס גאָט אַליין אין אונדזער האַרץ פאַרפלאַנצט האָט"...

איך לייען אָט דאָס בריוועלע דאָס קליינע,
און ווי אַ האַנט אַן איידעלע און צאַרטע
קריצט אויס מיר אויפן קיזלשטיין פון האַרצן

און אָפּשריפּט פון די ווערטער אינעם בריוול:
„אָ, ניין! דו וועסט נישט אויסשטרעקן די פינגער
און נישט דערוועגן זיך די בלום צו רייסן,
וואָס גאָט אליין אין אונדזער האַרץ פאַרפלאַנצט האָט“.

און פון דעם גאָלד פון שיין פון לויטער־העלער,
וואָס פּלייצט אריין בשפע דורכן פענצטער
אין צימער פון מיין הויז, שטייט אויף אַ צווייט מאָל
איר שטאַלט אַקעגן מיר צעשטראַלט־צעלויכטן;
אָט איז זי אין איר סאמע לויטער שלמות:
א לופטיקע, אויף פליגעלעך פון ווינט געטראָגן,
און ווי א פארביק פלאַטערל צעשימערט,
אדורכגעזאַפּט דורכוים מיט שיין און גלאנצן,
ווי גלייך פון שיין פאר שיין איז זי באשאפן..
אָט זענען זיי די אויגן, אירע אויגן —
א צווילינג טויבן, פולע מיט מנוחה,
און פון דער טיף פון די שווארצאפּלען לייכט זיך
א סוד־סודותדיקע שיין פון פרידן,
א שיין פון מילדקייט און פון לויטער שטרעבן.

און אין דעם גאָלד פון שיין פון לויטער־העלער
סע שטעלן זיך אקעגן מיר אצינדער
די אויגן מיט א מאָנענדיקן פירהאלט
און מיטן שטילן פירהאלט מיך דערשלאָגן;
זיי קוקן שווייגנדיק מיך אָן און פרעגן:
אוי־וויי! צי איז דאָס אלץ געווען, מיין ליבער,
פאַרפירערישער כישוף בלויז און חלום?

אָ ניין, מיין תמימותדיקע! כ׳האָב געליבט דיך
און כ׳וועל אויך ווייטער אויפריכטיק דיך ליבן.
— און אויב איך האָב פון דיר אוועקגעקערט זיך
איך האָב געטאָן עס טאָקע מחמת ליבע:
ביסט צופיל לויטער, זאָלסט מיר זיין אַ פריינדין,
ביסט צופיל הייליקע מיט מיר צו הויזן;

דו זײ פֿאַר מיר א געטרײַ און א מלאך,
איך װעל מתפּלל זײַן צו דיר, דיר דינען;
אָ, זײ מיר א געדעכעניש א הײליקס,
גײ אויף און שײַן מיר דורך דעם זונליכט
און װינק אַראָפּ מיר פֿון אַ הימלשטערן,
דו רוף מיך דורך דעם קלאַפּן פֿון מײַן הארצן
און ציטער אין א טרער אויף מײַנע ברעמען... -
נײן! גאָט האָט מיך צו דינען דיר באַשאַפֿן!
מײַן טרער אום האלבער נאכט, מײַן זיפֿץ דער טיפֿסטער,
דאָס דופקן פֿון הארצן און מײַן אָטעם,
װי אויך מײַן חלום שױן דער סאַמע לעצטער —
זײ װעלן זײַן דאָס די קרבנות מײַנע,
װאָס כ׳װעל דיר ברענגען ביז מײַן לעצטער רגע.

(תרנ״ז) װאַרשע, דעצעמבער. 1956

* *
*

אָט די הונגעריקע אויגן, וואָס מיט חוצפּה מאָנען,
אָט די ליפּן דורשטיק־הייסע, וועלכע בעטן: קוש אונדז!
אָט די שמאַכטנדיקע הירשעלעך, וואָס רופן: פאַנג אונדז!
די געהיימע תאוות, אומגעזעטיקט ווי דער קבר;

אָט די גאַנצע שפּע קערפּער, וואָס מיט גלוסטונג פול איז,
אָט דאָס גאַנצע לייב, די אַלע פליישן, וועלכע האָבן
מיך געשטאָפּט פון קוואַל פון לעבנסלוסט און פאַרגעניגנס —
ווען זאָלסט וויסן, שיינהייט, ווי זיי זענען מיר דערווידער.

איך — א לויטערער, מיט נישט צעשטורעמטע געפילן, —
האָסט אויף מיר געטון אן אָטעם, און איך בין פאַרשמוציקט.
איך — א נאַריש יינגל, האָב צו דיינע פיס געוואָרפן
מיין נאַיווקייט, ריינעם גייסט און אַלע יוגנט־בלומען.

בלויז א רגע איבערגליקלעך, כ'האָב געבענטשט דיין דלאָניע
פאַר דעם צוגעטיילטן ווי פון זיסן פאַרגעניגן;
פאַר א רגע תענוג, גליק און פרייד איז אומגעקומען
מיר א וועלט... ווי טייער כ'האָב באַצאָלט פאַר דיינע פליישן!

וואַרשע. דעצעמבער, 1956

פרימאָרגן־מלאָכימלעך

צי שוואַלבן־געצוויטש, צי אַ קוש פון מיין מאַמען
רייסט איבער מיין שלאָף מיטן טרוים, וואָס מיך קוויקט? —
כ'וואַך אויף, און אַ שטראַלן־געזעמל צוזאַמען
אַ שמייכל מיר אין פנים, בלענדט אויף אין מיין בליק.
נאָך הענגען מיר נאָך אויף די ברעמען די צווערן
פון טרוים, און זיין מלאך זיך שאַרט ביים סופיט —
און ס'רוישט דער פרימאָרגן שוין, הויך לאָזט זיך הערן
ווי ס'וואָלט אונטער וואָגנס דער בריק זיך צעשיט.

די פייגלנעסט איבער מיין לופטשיק דערוואַכט זיך,
מע חברט זיך, צווישערט „צווי־צוויי" אָן אַ שיר,
אין שיין־גלאַנץ פרימאָרגן־מלאַכימלעך, דאַכט זיך,
מיט לייכטזין באַחנטן זיך חנדלען צו מיר.
זיי טאַנצן און בלישטשען צעשטיפט, פריילעך־פיסיק
און קלאַפּן, ווי טייבעלעך, אָן אין מיין גלאָז,
זיך יאָגן, פאַרגייען אין ליכט, וואָס איז פליסיק
און פלייצט און פאַרפלייצט מיך אָן שיר און אָן מאָס.

צעשטראַלט די געזיכטער, זיי וויגקען און פינטלען:
„קום, שטיפער! צוזאַם לאָמיר גלאַנצן מיט שיין!
מיט קינדערשע פרייד זיך צעלאָזן און ווינטלען,
און שפּריצן מיט ליכט, ווו מיר וועלן נאָר זיין:
אויף הערעלעך שאָרסטיקע פון זאַנגענע קעפּלעך,
אויף יינגלשע לאָקן און מיידלשע צעפּלעך,
אויף וואַסערן גלאַטע, אויף כוואַליעס אין שוים,

אויף קינדערשן שמייכל געבוירן אין טרוים,
אין האַרץ פון אַ האַרציקער מאַמען, אין טויען,
אויף באַקן פון יונגע יפה־פיות פרויען,
אין טרער פון אַ קינד, אין אַ שפּריצל פון גלאָז,
אַ שמעטערלינגס פליגעלע, זייפענעם בלאָז,
אין קופּערנע קנעפּלעך, אין סטראָפעס פון לידער —
קום, שטיפער: סע וואַרטן צעשטראַלט דיינע ברידער!״
ווי פינטלען און ווינקען, די אויגן צעגלאַנצט,
סע לייכטן און לייכטן די קליינע געזיכטער,
די לוסטערע פליגעלעך פאָכען צעטאַנצט,
ס'צעצינדט זיך מיין פּנים מיט וואַרעמע ליכטער...
ווי ס'ציטערט דאָס האַרץ... ווי מיין בליק איז צעדרייצט —
מיין גאָט! ס'האָט דאָס ליכט מיך אינגאַנצן פאַרפּלייצט!

סע קנייטשט זיך מיין ווייס־בלאַנקער ליילעך אין וואַרטן —
מלאכימלעך לוסטערע, קומט אין מיין בעט!
קומט שפּרינגט אויף מיין הויט, אויפן לייב אויפן צאַרטן!
מיר וועלן זיך שפּילן און שטיפן ביז שפּעט.
קומט העלט אויף די ליפּן, די וויעס, די קרויזן,
די חן־גריבלעך, אין די שוואַרצאַפּלען טיף־טיף;
אוי, זויבערט מיך, דרינגט אין מיין האַרץ דאָרט צו הויזן
און זינקט אין מיין זעל און באַלייכט זי צעשטיפּט! —
ס'באַפאַלט מיך אַ זיסער באַגער און אַ דרימל,
און ס'ווערט יעדער אָדער — פון לוסט אַ קאַנאַל...
דאָס האַרץ שטראָמט אַריבער די ברעגן צום הימל
און טוט אַ צעפלייץ זיך — פון בלענד־ליכט אַ קוואַל...
איך עפן די ברעמען און שליס אַ געדרייצטער —
מיין גאָט! כ'בין אינגאַנצן פון ליכט אַ פאַרפּלייצטער!

(סיון תר״ס) וואַרשע, יולי, 1956

בעתן עפּענען דאָס פֿענצטער

שוין עטלעכע טעג, ווי די זון שפּראָצט גאָר אויף אַ דערוואַכטע,
זיך פֿעדערן שטראַלן צו אונדזערע לאָדנס פֿאַרמאַכטע
און לאָקערן שעמעוודיק, ביזקל זיי דרינגען אַריין.
זיי כאַפּן באַשיידן אַ בליק אין מיין חדר אין שוואַרצן,
אַ בשורה פֿון נ אָ ע נ ט ן יום־טוב קלאַפּט שטיל אין מיין האַרצן:
שטיי אויף שוין, דו פֿעפֿער: סע האָט זיך באַוויזן אַ שיין!

אַ שיין־שטעגל איז אויף מיין בעט זיך בשתיקה געקומען...
נאָר איידער כ'שטיי אויף — האָט די זון שוין איר סצעפּטער פֿאַרנומען,
די שטראַלן — צעבראָכן, דאָס שטעגל — פֿאַרטונקלט, פֿאַרגייט...
ווי פֿריער, מיין צימער פֿאַרהילט איז אין שאָטן אין שוואַרצן,
אַ קלאַנג פֿון אַ יום־טוב אַ נ ד ח ה קלינגט טעמפּ אין מיין האַרצן
און ליידיקט עס אויס אומדערוואַרט פֿון דערוואַרטונג און פֿרייד...

נאָר היינט אינדערפֿרי, ווי איך טו אַ צעעפֿן דעם לאָדן,
פֿלייצט פּלוצעם אַריין, ווי פֿון קוואַלן פֿאַרשפּאַרטע אין באָדן,
אַ ווירבל פֿון ליכט אין מיין חדר און ברויזט אויף די ווענט...
סע שמייסט מיר און שמייסט מיר אין פּנים דאָס ליכט מיט די שטראַלן,
אין האַרצן צעוואַכטן זיך עפּענען אויף מיינע קוואַלן
און קוועלן אַ שפע פֿון ליכט, וואָס צעשטראָמט זיך מיט בלענד...

מיין גאָרטן פֿאַר מיר שטייט צעשימערט, צעשמייכלט, צעהייטערט,
און אויבן דער הימל העגנט לויטערער, העכער, דערווייטערט,
די קילקייט פֿון פֿרילינג אַ וואַל נאָך אַ וואַל הייבט זיך אויף
פֿון שוואַרצערד, וואָס האָט זיך דערוואַרעמט און פֿייכטער און ווייך איז,
פֿון ביימער, וואָס בליען און דופֿטן מיט זשיוויצע־ריחות,
פֿון טוי און פֿון ווינטלעך, וואָס שטיפֿן אַרום אין געלויף.

און בלאָקן פון וואָלקנס אויף בלאָקן פון וואָלקנס באַזאַכטע
זיך ציען אין הימל. זיי ציען און שוויַגן פאַרטראַכטע,
און נאָר אין דער הייך, וווּ ס'דערגרייכט נאָר דער בליק איגעם רוים,
דאָרט שפּרייטן זיך לויטערע וואָלקנדלעך, נעפּעלעך ווייסע זיך רירן —
געהאַקטע פון איידעלן מירמל, פון שיין און סאַפּירן,
ווי שערבלעך פון כסא־הכבוד צעשאָטן אין תהום...

די וועלט איז ווי נײַ: אָט די לויטערע זון אַזש צום גאַפן,
די בלאַנסיקע ערד האָט דער אייבערשטער הײַנט ערשט באַשאַפן...
אויך ווײַסקייט פון וועגט און אויך שימער פון דעכער פאַרשאַפט
מיר נחת און פרייד, איך וויל יעדן באַגריסן און בענטשן,
סע פייערט זיין יום־טוב מיין האַרץ, ס'איז ברייט־אָפן פאַר מענטשן —
דעם יום־טוב באַשטימט האָט אַ ליכטיקע געטלעכע קראַפט!

און ליכט האָט געטאָן דורכן פענצטער אַ פלייץ אין מיין צימער:
די ווענט און דער דיל, אַלע ווינקלען זיך טרינקען אין שימער,
דאָס בעט איז פאַרשווענקט, און מיט גאָלד פילט זיך אָן יעדע לאָד... —
באַשעפער, ווען דו וואָלסט באַהאָנגען דעם הימל מיט זיבן אַזש זונען,
מיין זעלע, פאַרשיכורט פון זון, וואָלט קיין זעט נישט געפונען —
פאַרמער זשע, באַשעפער, דאָס ליכט דיינס, גיב נאָר!

(תרס"א) וואַרשע. אויגוסט, 1956

אליין

ס'האָט אַלע פאַרטראָגן דער ווינט, און פאַרכאַפּט האָט דאָס ליכט,
א גייע מעלאָדיע — דערפרייט זייער לעבנס באַגינען;
און מיר, יונגן פויגל, קיין איינער שוין מער ניט געדענקט —
מיך טוליען די פליגל דער שכינהס.

אליין כ'בין פאַרבליבן, אליין בלויז, און איבער מיין קאָפּ
דער שכינהס צעבראָכענער פליגל מיט צאַפּלעניש פּאָכעט.
סע ווייסט איר געמיט, מיין געמיט, און סע ציטערט איר זעל
פאַר מיר, איר באַהאַרצטן בן־יחוד.

פון וו נאָר א ווינקל פאַריאָגט, איז פאַרבליבן איר בלויז
אן ערטל אַ קליינינקס, אַ וויסטס און פון לייטן געמיטן —
ס'בית־מדרש — זי האָט זיך פאַרהילט מיט זיין שאָטן, און איך
אינאיינעם מיט איר האָב געליטן.

און טרעפט זיך — מיין האַרץ נאָכן פענצטער גייט אויס, נאָכן ליכט,
און אונטער איר פליגל ווערט ענג מיר, סע שטיקט מיך די נאָרע,
לענט אָן זי איר קאָפּ אויף מיין אַקסל, און ס'טריפט איר טרער
און פאַלט אויף מיין בלעטל גמרא.

שטיל וויינט זי לעם מיר און מיך צערטלט, אַזוי ווי געוואָנלט
א שוץ מיט איר רעכטן צעבראָכענעם פליגל מיר געבן:
ס'האָט אַלע פאַרטראָגן דער ווינט, ווי אויף פליגל, ווייט־ווייט,
און איך בין אליין דאָ פאַרבליבן...“

און אָט אין דעם שטילן געוויין, אין דער זודיקער טרער
מיין אויער געהאָרכט האָט א סוף פון א גרייז־גרויער קינה,
אַזוי ווי א תפילה, געבעט מיט געציטער געמישט —
און כ'ווייין מיט דער שכינה.

(תמוז, תשי״ז) שרודבאָראָוו, יולי, 1957

כ׳האָב נישט געכאַפּט די שיין פון הפקר

כ׳האָב נישט געכאַפּט די שיין פון הפקר,
אויך ווי אַז אַרב זי נישט געקראָגן.
פון פעלדז פון אייגענעם געהאַקט זי,
פון אייגן האַרץ זי אויסגעשלאָגן.

מיין האַרץ פאַרבאָרגט אַ פונק אַ קליינעם —
נאָר גאָר אינגאַנצן איז ער מיינער,
אים נישט געבאָרגט, געשלעפּט פון קיינעם —
פאַר מיר, אין מיר בלויז, היט זיין שיין ער.

און ברעכט דער האַמער פון די ליידן
מיין האַרץ, מיין פעלדז, אויף בראָך און שפּליטער,
דאַן טוט דער פונק אַ שפּריץ אין אויג מיר,
און פון מיין אויג — אין ליד מיינם פליט ער.

און פון מיין ליד צו אייך אין האַרצן
אַנטלויפט, צינדט אָן, פאַרשווינדט אין פלאַמען,
און איך טו צאָלן פאַר דער שריפה
מיט גאָר מיין פעטס און בלוט צוזאַמען.

לאָדזש. 1947 (תרס״ב)

א פלאַטערל

די גאַנצע וועלט אין ליכט און אין געזאַנג זיך באָדט,
און אוצרות לעבן נישט געדאַכטע רונד־אַרום זיך רעגן,
און אויפן שטעגל צווישן וואַלד און פעלד, פון שטאָט
מיר גייען ביידע שווייגנדיק דער ווייט אַנטקעגן.
מיר גייען, גייען, און ס׳פאַרהאַלט אונדז נישט קיין צוים,
סע רינגלען זאַנגען אונדז אַרום, און פלאַטערלעך באַגלייטן,
מיט שפּיזן גאָלד באַגעגנט אונדז אַ יעדער בוים,
און ביימער־קרוינען שאָטנס פאַר אונדז שפּרייטן.

אַ כרוב, אַ וואָלקנדל האָט דאָרט פאַרבייגעשוועבט פון אויבן?
אויך ער אין ווייטע לענדער איז אַוועק גאָר שנעל
און מיינעם אַ געדאַנק, ווי ער געלייטערט און דערהויבן,
ער האָט אַוועקגעטראָגן אויף זיין אַקסל. העל
שפּרייט ווידער זיך דער הימל, בלוי אָן סוף דער רוים איז,
דו גייסט פאָרויס, און איך נאָך דיר פון הינטן גיי,
מיט פולע תבואות רונד־אַרום זיך שפּרייטן די מקומות,
און ווי אין דיינע אויגן...קלאָר איז אַלץ אין זיי.

אַ רגע דאַכט זיך מיר: אָט יענער וואַלד,
וואָס טונקלט און זיין קילקייט בלאָזט אַנטקעגן,
פון גאָר פאַרצייטנס אָן אין זיך באַהאַלט
אַן אוצר סודותפולע ערטערלעך פון אונדזערטוועגן...
ווי פלוצעם טוען זיך די זאַנגען אַ באַוועג —
אַ שטראַלן־ציטער אויפן אָקעאַן פון ברעג צו ברעג.
אוי, ווער האָט אונדז באַשאָטן מיט אַזאַ מין שפע שניי —
פון פלאַטערלעך פון ווייסע אַן אַרמיי?...

א פלאטערל פארפלעכט זיך, ווי א בלימל, אין דיין צאָפּ,
וואָס הענגט דיר ביזן פּאסיק מענצלדיק אראָפּ,
און ווי ס'וואָלט ווינקען: בחור, ריר זיך
און טו אַ קוש זי; גלייך צו מיר זיך..
נאָר דו — צי האָסטו אונדז, דאָס פלאַטערל און מיך, דערפילט?
דערשפּירט, אז אויך מיין זעלע איז געפאנגען
און צאפלט,ווארטנדיק אויף רעטונג, אויפגעהאנגען
אויף דיינע האָר פון צאָפּ, וואָס וויגט זיך אום צעשפּילט?

און ענטפער פון די אויגן דיינע ווארט איך אָפּ —
זיי זענען פרום ווי פריר, אַ פּאָרל מילדע טויבן;
וואָס גייט מיך אָן דיין אויגן־פרומקייט, אז דיין צאָפּ
דער שטיפער זאָגט מיר: מעגסט זיך עם דערלויבן!
קום שנעלער, שוועסטער מיין, אין וואַלד אריין קום שנעל,
כ'וועל אונטערביימער־חופּה דיר אַנטפלעקן גאָר מיין זעל,
און גאָר מיין ליבשאפט, אויפגעהאָנגען אויף א האָר,
מיר וועלן טיילן מיט אַ קוש — די יונגע פּאָר...

(מראָזי, תמוז, תרס"ד) וואַרשע. אויגוסט, 1956

„...אַז איך וועל שטאַרבן...״

איבערזעצט צום טויט פון
משה בראָדערזאָן

„...אַז איך וועל שטאַרבן, זייט אַזוי מיך מספּיד:
ס׳איז געווען אַ מענטש — און זעט: ער איז גישטאָ מער...
דער מענטש איז פאַר זיין צייט געשטאָרבן,
און ס׳האָט זיין לעבנס־ליד זיך אָפּגעהאַקט אינמיטן...
און וויי! אַן איינציק ליד נאָך האָט פאַרמאָגט ער —
און אָט־אָ איז דאָס ליד פאַרלוירן שוין אויף אייביק,
פאַרלוירן שוין אויף אייביק!

ס׳איז גרויס דער וויי! ער האָט פאַרמאָגט אַ ציטרע —
אַ לעבעדיקער און באַרעדעוודיקער וועזן,
און יעדעס מאָל, ווען ס׳האָט גערעדט מיט איר דער דיכטער,
ער האָט איר אַלע סודות פון זיין האַרץ פאַרטרויעט,
און אַלע סטרונעס האָט זיין האַנט באַוועגט צו רעדן,
נאָר איינעם האָט ער אין זיין האַרץ אַ סוד פאַרהוילן,
ס׳האָבן זייטיק אַלץ ארומגעטאַנצט די פינגער זיינע,
און ס׳איז אַ סטרונע איינע שטום פאַרבליבן,
פאַרבליבן שטום ביז היינט נאָך!...

ס׳איז זייער פיינלעך, זייער!
זי האָט וויברירט די סטרונע אַלע אירע יאָרן,
שטילשווייגנדיק וויברירט, שטילשווייגנדיק געציטערט:
זי האָט צום ליד, איר ליבסטן איר דערלייזער,
געשמאַכט, געדורשט, געבענקט און אויסגעגאַנגען,
ווי ס׳בענקט אַ האַרץ צו דעם, וואָס איז פאַרגרייט אים;

און כאָטש ס'האָט זיך פאַרזאַמט — זי האָט עס אויסגעקוקט טאָג=טעגלעך
און מיט פאַרהוילענעם געשריי גערופן —
נאָר ס'האָט פאַרזאַמט זיך און ס'איז טאַקע נישט געקומען,
און טאַקע נישט געקומען!...

און גרוים, ס'איז זייער גרוים דער ווייטיק!
סע איז ג ע וו ע ז ן אַ מענטש — און זעט: ער איז נ י ש ט אָ מער,
און ס'האָט זיין לעבנסליד זיך אָפּגעהאַקט אינמיטן.
און וויי! אַן איינציק ליד=געזאַנג נאָך האָט פאַרמאָגט ער
און אָט=אָ איז דאָס ליד פאַרלוירן שוין אויף אייביק!“

(תרס“ד)

א באַפעל

גיב, נביא, וואַרף אַוועק די גליענדיקע קויל פון דיין מזבח
און לאָז זי איבער פאַר די מנוולים, —
זיי זאָלן זיך אויף איר פאַרגרייטן זייער בראָטן און געקעכטס
און וואַרעמען ביי איר די פינגער,
וואַרף אויך אַוועק דעם פונק פון האַרצן דיינעם,
זיי זאָלן אָנצינדן ביי אים די ליולקעס אין די מיילער,
באַלייכטן זייער שמייכל, וועלכער לויערט גנבהש דורך די וואָנצעס,
און זייער פאַלשקייט אין די אויגן.
אָט גייען זיי, די מנוולים, אָט־אָ קומען זיי אַהערצו
און דאַווענען די תפילה, וועלכע דו האָסט זיי געלערנט,
זיי ווייטיקן דיין ווייטיק און דיין האָפנונג האָפן — און זיי גאַרן
צעוואַלגערונג פון דיין מזבח;
דערנאָך אַ לאָז טאָן וועלן זיי זיך אויף זיין חורבה און זיך גראַבלען
אין אירע בערגלעך גרויז און שלעפן די געפּלאַצטע שטיינער,
מיט זיי די הייזער־דילן און די גערטנער־פּאַרקאַנס צו פאַריכטן
און ווי מצבות שטעלן זיי אויף קברים;
און ווען דיין איבערגעבליבענע האַרץ געפינען אין אַ שאַרבן —
זיי וועלן פאַר די הינט פאַר זייערע עס וואַרפן.

איז טו אַ שטויס אין דיין מזבח און צעטרעט אים מיט פאַראַכטונג —
אַז מיט זיין פלאַם און רויך זאָל ער פאַרוויסטעט ווערן.
און מיט אַ האַנט־מאַך אייגעם וויש אַוועק די שפינוועבס־פעדעם,
וואָס האָבן זיך ווי ציטרע־סטרונעס אָנגעצויגן אין דיין האַרצן,
און דו האָסט אויסגעוועבט אויף זיי אַ ליד פון איבלעבונג און טרוימען,
פון פאַלשער זעונג און פאַרפירנדיקן צוזאָג, —
און לאָז אַוועק זיי מיטן ווינט, צו בלאָנדזשען אָפּגעריסענע און בלאַסע
אין וועלט־רוים, אין אַ טאָג אַ ליטערן סוף זומער,

עס זאָל אַ זילבער־הרים, אַ שפּין־פּאָדעם נישט אָפּזוכן דעם צווייטן,
און ערשטער רעגן־טאָג זאָל ברענגען זיי דעם אומקום;
צעברעך דיין אייזן־האַמער דעם צעשפּאָלטענעם פון צופיל קלאַפּן
מיט אים אומזיסט אויף הערצער — שטיינער,
צעשמעטער אים אויף שפּליטער און שמיד אויס פון אים אַ רידל,
פאַר אונדז אַ קבר אויסצוגראָבן.
און וואָס גאָטס צאָרן וועט אַריינטאָן אין דיין מויל — שעלט אויס עס,
און דיינע ליפּן זאָלן נישט קיין צוק טאָן;
דיין וואָרט זאָל גאַליק זיין ווי טויט, עס זאָל דער טויט אַליין זיין —
און לאָמיר הערן דאָס, און זאָל עס אונדז באַוווסט זיין.
א מוטער־נאַכט האָט אונדז אַרומגעהילט, עס רינגלט אונדז אַרום אַ חשכות
און, זע, מיר טאַפּן אין דער לופט ווי בלינדע;
ס'איז וואָס פּאַרלאָפן זיך ביי אונדז, נאָר וואָס עס ווייסט נישט קיינער,
און קיינער זעט נישט, קיינער זאָגט נישט,
איז אויפגעגאַן די זון, צי האָט זי זיך געזעגנט גאָר —
און האָט זי נישט געזעגנט זיך שוין אויף אייביק.
און גרויס ארום איז די בהלה, שרעקלעך איז זי, די בהלה,
און ס'איז נישט מעגלעך קיין אַנטרינונג;
און ווען מיר שרייען אין דעם חושך און מיר ריכטן אָפּ אַ תפילה —
פאַרנעמט עס וועמעס אויער?
און ווען מיר שעלטן אָן אכזריותדיקע קללה —
אויף וועמענס קאָפּ וועט זי אַ זעץ טאָן?
און ווען מיר קריצן מיט די ציין אין דריקן פּעסט די פויסט אָן —
אויף וועמעס האַלדז־און־נאַקן וועט זי פאַלן?
פאַרשלינגען זאָל די גרוב זיי אַלע, זאָל דער שטורעם זיי פאַרטראָגן,
און קומען זאָל אויף זיי דער אומקום;
נישטאָ קיין אָגלען, אין קיין שטיצע, און קיין אויסוועג —
און אין דער הייך די הימלען שטומען;
זיי ווייסן זייער שולד אַנטקעגן אונדז, די בלוט־שולד —
און גייען זי פאַרביי מיט שווייגן...
איז עפן זשע דיין מויל, דו נביא פון דער ווייטער צוקונפט,
און האָסטו וואָס צו זאָגן — זאָג עס!
און זאָל עס ביטער זיין ווי טויט, דער טויט אַליין זיין —
דו זאָג עס!

וואָס קאָן דער טויט אונדז שרעקן — אַז זיין מלאך רייט אויף אונדזער
פּלייצע,
און פֿאַרן מויל אונדז ציט זיין ציימל,
און מיט געשאַל פֿון אויפֿלעב אויף די ליפּן און מיט יובל־קולות
מיר וועלן שפּרינגען אין דעם קבֿר...

מראָזי, אלול תרש״ו.   לאָדזש, 1946

די אָזערקע

די איבערזעצונג געווידמעט
אפרים קאַגאַנאָווסקין.

ס'איז מיר באַקאַנט אַ וואַלד, און אין דעם וואַלד —
אַן אָזערקע אַן אויסבאַהאַלטענע באַשיידן:
אין וואַלד־געדיכטעניש, דערווייטערט פון דער וועלט, אין שאָטן
פון הויכן ליכט־געבענטשטן, שטורעם־אויסגעפרוווטן בוקבוים,
פון אַ פאַרקערטער וועלט זי חלומט זיך אַ חלום איינזאַם
און אירע פיש די גאָלדענע זי פרובפערט אין דער שטילקייט —
און קיינער ווייסט נישט, וואָס ביי איר אין האַרצן טוט זיך.

גאַנצפרי,
ווען ס'וואַשט די זון די צעפּ פון דעם געצווייג פון וואַלד
און גיסט אַ ים פון ליכט אויף זיינע לאָקן,
איז ער, דער גבר, פאַר גאָלד־גענעצן אַ צעשפּרייטער גערן,
ווי שמשון פאַר זיין דלילהן, שטייט געפאַנגען מיט אַ לייכטן שמייכל
און מיטן גלאַנץ פון אַ פאַרליבטנס פנים, פילט זיין כוח
אין פאַנגנעץ אייגענער פון גאָלד, נעמט אָן פאַר ליב די קייטן,
פאַררייסנדיק אַרויף זיין קרוין־שפּיץ צו דער זונליכטס גבורה,
ווי ער וואָלט זאָגן איר: פאַרפלייץ מיך, צערטל אָדער שמיד מיך
און טו מיט מיר וואָס נאָר דיין האַרצן גלוסט זיך; —
איז דעמלט, צי זי ווערט באַשאָנקען אָדער נישט באַשאָנקען,
די אָזערקע, פון אויבן מיט אַ גאָלד־שטראַל אייגעם,
פאַרהילט זי זיך אין שאָטן פון איר פיל־פאַרצווייגטן שיצער,
זייגט אָן געהיים די וואָרצלען זיינע, און איר וואַסער — שלווה;
ווי גלייך זי וואָלט מיט איר מערכה שטום געפרייט זיך,

וואָס זי איז זוכה זיין אַ שפּיגל פאַרן וואַלד דעם גבֿרן.
און ווער קאָן וויסן, אפשר חלומט זי פאַרהוילן,
אַז נישט זיין אָפּבילד און געוואָרצל בלויז אַנטהאַלט זי —
ער וואַקסט אין איר אינגאַנצן.

אין אַ לבֿנה־נאַכט, —
ווען ס׳הויערט אויפן וואַלד אַ שווער געהיימניש,
און צווישן צווייגן אַ פאַרהוילטע שיין שטיל־סודיק ריזלט,
און גנבֿעט זיך, און רוקט זיך איבער זיינע שטאַמען,
און וועבט מיט זילבער און מיט הימל־בלויקייט
די וווּנדערלעכע אירע שטיל־געמעלן —
און שאַ אַ יעדער קוסט און שאַ אַ יעדער בוים!
ס׳פאַרטונקלט יעדער איינער זיך אַליין מיט זיין געבלעטער
און איז מהרהר שטילערהייט זיין האַרץ־מחשבֿה;
סע שטייט דער טיף־פאַרטראַכטער וואַלד דורכוים באַלאָדן
מיט אַ דערהויבן־גלענצנדיקן סוד פון גאָר פאַרצייטנס,
ווי אין דער טיפסטער טיף, אין דער פאַרהוילונג פון זיין גבֿורה
וואָלט שלאָפן אויף אַ גאָלד־בעט, פון דער גאָרער וועלט פאַרבאָרגן,
די אומשולד, די פולקומע פראַכט — אַן אייביק יונגע
פאַרכּישופטע פרינצעסין פון פאַרצייטנס,
און ער, דער וואַלד, געשטעלט איז דאָ צו וואַכן אויף איר אָטעם
און ווי אַ הייליקטום איר סוד, די מיידלשאַפט, צו היטן,
ביז קומען וועט איר ליבהאָבער דער פרינץ און זי באַפרייען; —
אין דעמלט, צי זי ווערט באַשאָנקען אָדער נישט באַשאָנקען,
די אָזערקע, פון אויבן מיט אַ זילבער־שטראַל אַ בלאַסן, —
פאַרבאָרגט זי זיך אין שאָטן פון איר פיל־פאַרצווייגטן שיצער
און מיט אַ טאָפּל־שטילקייט שווייגט זי,
ווי ס׳וואָלט די הערלעכקייט פון וואַלדס געהיימעניש, זיין שטילקייט
פאַרטאָפּלט זיך אין שפּיגל פון איר שלאָפנדיקן וואַסער.
און ווער קאָן וויסן, אפשר טרוימט זי אויסבאַהאַלטן,
אַז ס׳וואַנדערט, וואָגלט אום דער פרינץ אומזיסט אינגאַנצן
און זוכט אין וועלדער אָן אַ סוף, אין זאַמד־מדבריות

און אויפֿן גרונט פֿון ימים די פֿאַרלוירענע פּרינצעסין —
די פּראַכט די אויסבאַהאַלטענע אין גאָר איר גלאַנץ דעם גרויסן
פֿאַרבאָרגן איז ביי איר דאָך אין די טיפֿענישן אירע —
ביי איר, דער שלאָפֿנדיקער אָזערקע, אין האַרצן...

און אין אַ טאָג פֿון שטורעם, —
ס'האָט אויפֿן קאָפּ פֿון וואַלד פֿאַרזאַמלט זיך אַ טומשע כמאַרעס
מיט תאווה צו מלחמה אין די הערצער,
נאָר נאָך באַהערשט, אַ רגע זיי באַצווינגען זייער צאָרן,
אין זייער אינגעווייד פֿאַרבאָרגן גרימט אַ דונער;
אַ כמאַרע צו אַ כמאַרע איז מבשר גיכן אומגליק
מיט זייערע חפֿזונדיקע בליצן=ווונקען:
„זייט גרייט!“
און איידער ס'איז באַוווּסט נאָך ווער דער פֿיינט איז,
פֿונוואַנען וועט דער שונא קומען —
דער גאַנצער וואַלד פֿאַרפֿינצטערט שטייט, אַ גרייטער
אַקעגן אַלערליי פּורעניותן און פּלאָגן.
און פּלוצעם — ציק! אַ פֿייער=בליץ! דער וואַלד ווערט בלאַס,
ס'פֿלאַמט אויף די וועלט...
טראַך=טראַך! אַ דונער שמעטערט, ס'ציטערט אויף דער וואַלד —
ברויזט אויף!
און צענער=טויזנטער פֿאַרשייטע רוחות,
וואָס זענען זעעוודיק און אומגעזועען,
באַפֿאַלן די גיבורים זיינע מיט געקוויטשעריי פֿון ווילדע
און כאַפּן פּלוצעם אָן זיי פֿאַר די קרויזן,
און טרייסלען זיי און טרייסלען, און די קעפּ זיי פּלעטן —
סע קראַכט אַ דונער נאָך אַ דונער!
און דורכן שטורעם טראָגט זיך דער געליאַרעם פֿונעם וואַלד
דעם ווייט=צעשריגענעם און שווער=צערוישטן,
ווי דער גערויש פֿון וואַסער=שווערע כוואַליעס ווייטע,
און גאָר אינגאַנצן איז ער שוידער, שוידער, שוידער... —
בעת אָט דעם גערעש — די אָזערקע,
אַרומגערינגלט מיט אַ וואַנט פֿון וואַלד=גיבורים,
באַהאַלט נאָך טיפֿערער אין שוים די גאָלד=פֿיש אירע,

און ווי אַ קינד, דערשראָקן אין אַ נאַכט פון פּחדים,
די אייגלעך צוגעמאַכט, באַהאַלט זיך אונטער מאַמעס פאַרטעך
און קען יעדן אויפבליץ טוט אַ פינטל מיט די ברעמען —
אַזוי פאַרבאָרגט זי זיך באַצערט, שוואַרץ־וואַסערדיק און קאַלעמוטנע
אין שאָטן פון געדיכט־פאַרצווייגטן שיצער אירן —
און זי דערכוים איז ציטער, ציטער...
און ווער קאָן וויסן,
צי איז די שטאָלצע פּראַכט פון וואַלד אַ שאָד איר
און זיינע צווייגן־כוואַליעס די צעקלאַפּטע,
צי ס׳טוט איר ווי די שיינקייט פון איר וועלט דער שטילער
פון העלע טרוימען, ליטערע אימאַזשן,
וואָס ס׳האָט אַ וויגט פאַרווייעט זי און זי פאַרטונקלט
און פיל פאַנטאַזיעס פּרעכטיקע, געכאָוועט אין איר האַרצן,
ביטאָגיקע אין נאַכטיקע דמיונות
אין ששים פאַרוואַנדלט אין אַ צאָרן־רגע איינער.

באַגינען, —
דער וואַלד איז שטיל נאָך. אָנגעברוגזט און צעציטערט
זיך לייגן אין באַהעלטענישן איין די לעצטע שאָטנס.
נאָר וואַרעמלעכע מילעך־נעפּלען, באָדן־קריכער,
צו דעמפן האָבן אָנגעהויבן שוין פאַר אים, זיי בלאָנדזשען
און צוימנוויז אויף זיינע צווייגן זיך צעהענגען.
און קליינע ווינטנציגלעך, לעבלעכע און זיסע,
ווי ס׳ציגל פון אַן עופל אויף דער מוטערס קיגבאַק,
שוין האָבן זיך אַרויסגעלאָזן אין דעם נעפּל
צו מילדערן די גאַכט־קעלט פונעם וואַלד, זיין צאָרן.
אין צווישן בלעטער נישטערן זיי ווייכע, לייכטע, צאַרטע
און וואָגלען אים פון קוסט צו קוסט, פון איין בוים צו אַ צווייטן,
די נעפּל־מילך די ווייסלעכע זיי לעקן,
צי פאַלן אין אַ נעסט און מאַכן ציטערן נישט־געערן
ס׳געפעדער פון אַ שלאָפנדיקן פייגעלע אַ צאַרטן... — —
און אויבן וואַלד אין הייכן האָט געשטעלט זיך אָפּצורוען
אַ חבֿרה הימל־לייט — אַ גרויסער וואָלקנס־ציבור,
די שכינה־וואָלקנס, די באַגינען־וואָלקנס,

געגליכן צו אַן עדה שטאָלצע זקנים פֿון פּאַרצייטנס,
וואָס טראָגן סודות־שריפֿטן, צאָרן פֿון אַ מלך,
פֿון איין וועלט צו אַ צווייטער.
סע שטייט דער וואַלד גערוגט, פֿאַרשוויגן,
דערשטיקט אין ציטעריש און מיט פֿאַרשפּאַרטן אָטעם
אַ יעדן ריר און פּיפּסל פֿון אַ פֿייגעלע, וואָס וועקט זיך,
און איז אינגאַנצן צאַפּלעניש און ערפֿאָרכט. — — —
אין יענער צייט, אַ רואיקע, אַ וואַרעמע, אַ גלאַטע,
די שלאָפֿנדיקע אָזערקע הילט איין זיך אין אַ לײַלעך
אַ לייכטן און אַ בלאַנקן — אַ בלאַסלעך ווייסן נעפּל,
און דרימלט דעם באַגינען־דרימל...
און ווער קאָן וויסן, צי זי חלומט נישט אַציגדערט,
אַז גאָר אומזיסט זיך לאָזן אין אַ ווייטן וואָגל
די הויכגעשעצטע הימל־לייט, די פֿירשטן פֿון די הייכן,
אַ וועלט אַן אַנדערע צו זוכן
אַריבער ימים, הינטער הימל־ראַנדן —
און יענע וועלט איז גאָענט דאָך אַזוי, איז גאָענט —
זי איז דאָך דאָ פֿונאַנטן, דאָ פֿונאַנטן
אין האַרצן פֿון דער אָזערקע דער וואַלד־פֿאַרשטעלטער.

און איך אין מיינע יוגנט־יאָרן, מיינע ליבסטע יאָרן,
ס'האָט קוים אַ שוועב געטאָן איף מיר דער שכינהס פֿליגל,
און ס'האָט מיין האַרץ געקאָנט נאָך גלוסטן, בענקען שטום־פֿאַרוווּנדערט
און זוכן אַ באַהעלטעניש פֿאַר זיינע תּפֿילות —
פֿלעג לאָזן זיך אין זומער־טעג אין הייסע
צום הערלער־ווּנדערלעכן קעניגרייך פֿון שלווה —
צום וואַלד געדיכטן.
און ווו סע האָרכט זיך נישט קיין ווידערשאַל פֿון העקער,
מיט שטענגלער באַקאַנטע בלויז דעם וואָלף און יעגער
כ'פֿלעג בלאָנדזשען צווישן ריזן־ביימער איינזאַם גאַנצע שעהען,
און דאָרט מתיחד זיין זיך מיט מיין האַרץ און גאָט,
ביז כ'קום, א שפּרינגענדיקער איבער גאָלדן־נעצן,
צום קדשי־קדשים פֿון וואַלד — צו זיין שוואַרצאַפּל ;

ס'איז הינטער אַ פּרוכת דאָרט פון בלעטער
פאראַן אַן אינדזל, קליין און גרין, געבעט מיט גראַז,
אַן איינזאם אינדזל, ווי פאר זיך אליין א וועלטל,
אַ טעמפּל, הייליק־שטיל פאַרבאָרגן צווישן שאָטנס
פון ביימער־זקנים ברייט־צעצווייגטע, שווער־באַקרוינטע,
און זיין סופיט — א קליינע הימל־בלויע וועלבונג,
וואָס ליגט געבויגן ממש אויף די ביימער,
זיין באָדן — גלאָז: אַן אָזערקע פון לויטער וואַסער,
א זילבער־שפּיגל אין א רעם פון פרישע גראָז,
אין אים איז נאָך אַ קליינע וועלט, אַ צווייטע וועלט, פאַראַנען,
און אין די מיטנס פון דער אָזערקע און פון דער וועלבונג —
גארפונקלען צוויי, זיך קעגנאיבער איינגעפאַסטע,
גארפונקלען גרויסע און צעשטראַלטע —
צוויי זונען...

און ווען כ'פלעג זיצן דאָרטן ביי דער אָזערקע פאַרזוניקען:
א רעטעניש פון וועלטן צוויי, א וועלט א צווילינג,
גישט קאָנענדיק באַשיידן, וועלכע ס'איז די בכורה,
מיין קאָפּ געבויגן צו דער ברכה פון די ביימער־גרייזן,
וואָס טריפן שאָטן, ליכט, געזאַנג און זאַפט אינײנעם —
פלעג פילן קלאָר איך, ווי סע קוועלט אריין אין מיין נשמה
שטיל־שטיל אזא מין נייע שפע פרישקייט,
און ס'האַרץ מיינס, וואָס איז הירשטיק נאָך א סוד אַ הייליק־גרויסן,
פילט אָן זיך דעמלט מיט מנוחהדיקער האָפנונג,
ווי גלייך ס'וואָלט מאָנען נאָך און נאָך און וואַרטן,
סע זאָל די שכינה באַלד אַנטפּלעקן זיך, צי אליהו.
און ווי סע איז מיין אויער איינגעהאָרכט נאָך אין דערוואַרטונג,
און אין זיין הייליק שטרעבן האָפט מיין הארץ, גייט אויס און חלשט —
רייסט פּלוצעם אויף די שטילקייט
א בת־קול פון א גאָט אין וואַלד פאַרהוילן:
"ווו ביסטו?,,
און ס'ווערן פול די פלעצער פונעם וואַלד מיט גרויסן חידוש,
ציפּרעסנביימער ריזן, פעסט פאַרוואָרצלטע און פרישע,
מיך קוקן שטאָלץ און מאַיעסטעטיש אָן, פאַרוונדערט־רואיק,
ווי איינער זאָגט: "וואָס טוט אָט דער דאָ צווישן אונדז?...,,

ס׳איז דאָ א געטלעכע געהיימע שפּראַך, א סודות־לשון,
וואָס האָט קיין קלאַנג, קיין רויש נישט, בלויז פאַרשיידענע קאָלירן,
פול צויבער, בילדער־פּראַכט און זונגען אַ שפע,
אויף איר לאָזט גאָט דערקענען זיך צו זיינע אויסדערוויילטע,
און די מחשבות זיינע דענקט דער הערשער פונעם וועלטאַל,
דורך איר פאַרקערפּערט אויך דער קינסטלער זיין אידעע
און פאַר א טרוים א נישט געמורמלטן געפינט א פּתרון,
דאָס איז די שפּראַך פון וויזיעס, וואָס אנטפּלעקט זיך
אין בלויז א הימל־שטרייף, ווי אויך אין זיינע ווייטע ברייטן,
אין שיין פון זילבער־וואָלקנס און אין שוואַרצע כמאַרע־גולמס,
אין ציטער פון א זאַנג, אין שטאָלצקייט פון א גבר א צעדער,
אין לייכטן פלאַטער פון א ווייסן פליגל פון א טייבל
און אין דעם שוווּנג פון אָדלערישע פליגל,
אין שיינקייט פונעם מענטשנס גוף און אין א בליקס א שימער,
אין דעם געברויז פון ים, אין דעם געשטיף פון זיינע כוואַליעס,
אין טיפקייט פון דער נאַכט, אין שטומען פאַלן פון די שטערן,
און אינעם רעש פון שייטערס, דעם געבריל פון ים פון פלאַמען,
די פלאַמען פון די אויפגענג פון דער זון און אירע שקיעות —
אויף אָט דער שפּראַך־פון־שפּראַכן האָט די אָזעריקע אין שטילקייט
איר רעטעניש די אייביקע געפרעגט מיר.
פאַרבאָרגן שטיל אין שאָטן, שלווהדיק און לויטער,
פאַרקוקט אין אַלץ, און אַלץ פאַרקוקט אין איר, און זיך געענדערט
מיט אַלץ, — זי פלעגט מיר אויסזען ווי אַן אָפענער שוואַרצאַפּל
דעם וואַלד־שרס, דעם אדורכגענומענעם מיט סודות
און פולן מיט רעיונות...

(תשרי. תרס׳ה.)　אָקטאָבער־נאָוועמבער 1955

דער זומער גוססט

דער זומער גוססט אויפֿן גאָלו און פּורפּור
פֿון בלעטערפֿאַל אין גערטנער און
אויף וואָלקנס ערבֿ־נאַכטיקע, וואָס בלוטן
אין שקיעה פֿון דער זון.

דער פּארק איז אויסגעליידיקט. איינציקע שפּאצירער
און איינציקע שפּאצירערינס זיך שלייכן ווייך,
מיט אויגן אויפֿגעהויבענע זיי פֿאָלגן נאָך דעם פֿלי־צוג
פֿון שווין דער לעצטער מחנה בושלען אין דער הייך.

פֿאַריתומט איז דאָס האַרץ. אַ טאָג פֿון ווינט און רעגן
וועט אָנקלאַפּן איינגיכן אין די פֿענצטער שטילערהייט:
„צי האָט איר גאַנצע שיך? פֿאַרריכט די מאַנטלען?
און אויפֿן ווינטער מיט קאַרטאָפֿל זיך פֿאַרגרייט“.

(תרס"ה) ווארשע, 1957

דו גייסט אַוועק פֿון מיר

דו גייסט אַוועק פֿון מיר — נו, גיי געזונט אין פֿרידן,
און זאָל דיר זיין דיין ווילן בלויז א ליכט אין וועג,
און וווּ דו וועסט נאָר זיין, געפֿין זיך דאָרט מנוחה.
און איך? באַדויער מיר נישט — איך בין נישט אַליין:
כל־זמן ס'איז שיין דער אויפֿגאַנג פֿון דער זון, איר שקיעה,
און שטערן מיר צו ווינקען זענען נאָכנישט מיד —
האָב איך נאָך נישט פֿאַרלוירן גאָר מיין האָב־און־גוטס,
און ס'האָט מיין קוואַל פֿון טרייסטן נאָכנישט אויסגעטרוקנט.
באַטראַכט, כ'האָב אָנגעוווירן דיך — נאָר אַלץ נאָך, אַלץ
פֿאַרבליבן איז מיר פֿיל: איך האָב א וועלט א גאַנצע,
א שיינע ווי זי איז מיט גריגנס פֿון אירע פֿרילינגס,
מיט גאָלד פֿון האַרבסטן און מיט ווינטערדיקן ווייס;
מיין האַרץ — אַ וויזיע־טעמפּל און אַ נעסט פֿון טרוימען,
וווּ ס'איז פֿאַרשפּאַרט מיין וויי, א הייליק־ריינע פּיין;
און ס'איז אַ קלאָרער מלאך מיט מיר דאָ — דיין אָפּבילד,
וואָס שוועבט נאָך, ווי דעם שעפֿערס חסד, אויף מיין קאָפּ
און שעפּשעט דאָס געבענטש, וואָס ציטערט איינגעהאַלטן
אין שטילן פֿליסטער פֿון א מאַמע ביי די בענטש־ליכט
אום שבת אין דער שטילקייט הייליקער פֿון דו,
און ווי דער ציטער־שטערן יענער דאָרט אין רוים,
וואָס קוקט נאָך אַלץ אויף מיר מיט גוטע מילדע בליקן
און שטעקט מיר אין דער פֿינצטערניש זיין גאָלדנעם סצעפּטער.

און כ'ווייס,
סע וועלן נעכט נאָך קומען אויפֿן לאַנד דעם גאַנצן
מיט זייער בלוי געצעלט, אָרנאַמענטירט מיט גאָלד,

ווי שווארצע געגערטעס, — די זומערדיקע נעכט,
מתיקותדיקע, היצנדיקע, פול מיט שווייגן,
אין שוואַרצן אייגגעהילטע און באַקראַנצט מיט שטערן,
פון גאָלד אַ מילגרוים איז א יעדער שטערן, גאָלד;
און זאַט מיט זינדיקע מחשבות, מיד פון גלוסטונג,
דאָס לאַנד וועט דרימלען אויפן אָרעם פון דער נאַכט;
און פּלוצעם וועט זיך איינשטעלן א טיפע שטילקייט,
א תאווה־ציטער וועט אדורכנעמען די נאכט,
און ס'וועלן זיך צעטרייסלען שטערן, חמרים, חמרים,
און מיט די שפּליטערס זיך צעשיטן אויף דער ערד,
ווי בלעטער גאָלדענע א שלל אין שפּעטן הארבסט;
פון תאווה דורכגעברענט, פון גלוסטונג דורכגעפרעסן,
וועט יעדער זיך א לאָז טון מיט זיין דאָרשט און הונגער
און טאַפּן בלינד א וואנט, ארומהאלדזן א שטיין,
זיך ווארפן צו דער ערד און קריכן אויפן בויך —
א שפּליטער גינגאָלד אויפצוקלייבן, כאָטש א ברעקל
אן אָפּגעקרישלטס פון זיין שטערן, צו געפינען
אַ זשמענקע ליבע כאָטש, אַ קרישקעלע פון גליק... —
אין יענער שעה, אויב ס'וועט באַהערשן דיך אַ בענקשאַפט,
און לעכצנדיק, פארשמאכט וועט אומבלאָנדזשען דיין בליק
און פלאטערן, פון יעדער האָפענונג פארלאָזט, אין נעפּל,
און אויסגיין וועט דיין זעל נאָך געטלעכקייט און גליק, —
הייב אויף, ווי איד, די אויגן דיינע צו דעם הימל
און פון זיין הויכקייט לערן מיט דיין הארץ מנוחה:
באטראכט נאָר, וויפל שטערן, שטערן אָן א שיעור
פארלוירן גייען ביי דעם הימל נאכט ביי נאכט —
און ער שטייט אלץ זיך אין זיין רייכטום פול מנוחה
און פילט נישט אָפּ לחלוטין די אבדה זייגע,
און ווי ס'וואָלט גאָרנישט זיך געמינערט פון זיין גאָלד.

(האאג. אלול, תרס'ז)   ווארשע. אויגוסט, 1951

און אז סע וועלן זיך די טעג פארציען

(פון די זעאונגען פון די לעצטע נביאים)

און אַז סע וועלן זיך די טעג פאַרציען — טעג ווי אַלע צייטן,
געראָטן איינער אינעם צווייטן, ווי דער נעכטן און דער אייערנעכטן,
אַזוי־זיך־טעג, מיט נחת ווייניק און מיט מי אַ סך און שווערע —
אַ נעם טאָן וועט דער לאַנגווייל סיי דעם מענטשן, סיי די חיה;
אַ מענטש וועט בין־השמשות גיין שפּאַצירן צו דעם ים־שטראַנד
און זען, ס'האָט דער ים נישט איינגעדרימלט —
און ס'וועט אַ גענעץ אים באַפאַלן;
צום ירדן וועט ער גיין און זען, אויף צוריק ער פליסט נישט —
און ס'וועט אַ גענעץ אים באַפאַלן;
וועט זען, די געזעמלען שטערן האָבן נישט געטוישט די ערטער —
און ס'וועט אַ גענעץ אים באַפאַלן.
און ס'וועלן זיצן און בייזאַם זיך גודיען מענטש און חיה,
די לאַסט פון זייער לעבן וועט זיי שווער זיין;
ס'וועט יעדער פליקן זיך די האָר פון קאָפּ פון לאַנגווייל,
און אויסגעפליכט וועט ווערן ביי דער קאַץ די וואָנצע.

און דעמלט אויפגיין וועט די בענקשאַפט.
וועט אויפגיין פון זיך זעלבסט — ווי ווילדע שוועמלער
אין פוילנדיקע באַלקנס.
און ס'וועט די בענקשאַפט מאַכן פול די לעכלעך און די שפּאַרעס אַלע,
ווי ס'מאַכט אַ שמאַטע פול די אומפלייט.
און ס'וועט געשעען: ס'וועט אַ מענטש זיך אומקערן אַהיים צום נאַכטמאָל,
זיין ברויט און שטיקל הערינג איינטונקען אין עסיק —

און בענקען;
וועט טרינקען זיין גלאָז טיי די לעבלעכע און טריבע —
און בענקען;
וועט אויסטאָן שיך־און־זאָקן אויפן בעטראַנד —
און בענקען.
און ס'וועלן זיצן מענטש און חיה, בענקענדיק צוזאַמען,
ס'וועט יעדער אין זיין חלום הערשן פון דער שפע בענקשאַפט,
און אויף זיין דאַך פון בלעך די קאַץ וועט יאָמערן און גראַבלען.

און דעמלט קומען וועט דער הונגער, —
א הויכגעשטיגענער און וואונדערבאַרער, נישט געווען זיין גלייכן,
אַ הונגער נישט אויף ברויט און שווישפּיל, נייערט אויף משיחס קומען!

און ס'וועט געשען: יעדן מאָרגן, ווי די זון אויף טאָג נעמט שפּראָצן,
און עמעץ הייבט זיך אויף פון זיין געלעגער, עמעץ פון זיין טונקל צימער,
צעבראָכן פונעם אומרו־שלאָף, געזעטיקט מיט חלומות, פוסט די זעלע,
דאָס וועבס פון אויפגערעגטן שלאָף נאָך אויף די ברעמען,
דער שווידער פון דער נאַכט נאָך אין די ביינער,
דער יאָמער פון דער קאַץ, איר גראַבלען מיט די נעגל
נאָך גרילצן אין דעם איינגעווייד און די געהירן, —
וועט צואיילן דער מענטש צום פענצטער און די שויב אַ וויש טאָן,
צי אויף דער שוועל פאַרפרי ארויס, באַדעכלען זיך די אויגן
און אויפהייבן אַ טריבן פיבער־בליק, אַן אויסגעהונגערטן נאָך רעטונג
צום שטעגעלע פון יענער זייט פון פאַרקן זיינעם
און אין דער ריכטונג פונעם בערגל מיסט זיין הויז אַנטקעגן —
און דאָרט משיחן וועט זוכן!
און ס'כאַפּט זיך אויף אַ פרוי און פון דער קאָלדערע באַפרייט זיך,
דער קאָפּ צעשויבערט, און צעקנייטשט דאָס לייב, ס'גנעמיט דערשלאָגן,
און רייסט אַרויס די קוואַרע ברוסט פון זויגלינגס מיילכל,
שטעלט אָן די אויערן און אָנגעשטרענגט האָרכט איין זיך:
צי גייט שוין נישט משיח?
צי הערט זיך נישט דאָס ווימערן פון אייזל זיינעם?
און ס'הייבט ארויס אַן עופהלע דאס קעפּל פונעם וויגל,
און ס'קוקט ארויס אַ מייזל פון זיין לעכל:

צי גייט שוין נישט משיח?
צי האָט דאָרט נישט קיין קלונג געטאָן זיין אייזלס גלעקל?
אַ דינסטמויד, בלאָנדיק אין סאַמאָוואר לעם אויוון,
מיט אַ פּאַרריסטן פּרצוף לויפט ארוים אינדרויסן:
צי גייט שוין נישט משיח?
צי הערט זיך נישט דאָס שאַלן פון זיין שופר?

— — — — — — — — — — — — — — —

(תרס"ט)

וואַרשע, יוני, 1957

סע גליטשט זיך א ריטל אראָפּ...

די איבערזעצונג געווידמעט
דעם „א״ר מוצל מאש“ **משה אלטמאַן**

סע גליטשט זיך אַ ריטל אַראָפּ אויף א פּלויט, ווערט אַנטרימלט —
אַזוי כ'ווער אַנטשלאָפן אין שווייגן:
די פּרוכט איז געפאַלן — וואָס קאָן מיך שוין אָנגיין מיין שטאַם איצט,
וואָס קאָן מיך שוין אָנגיין מיין צווייגל?

די פּרוכט איז געפאַלן, שוין לאַנג איז דאָס בליעכץ פאַרגעסן —
סע זענען פאַרבליבן די בלעטער;
ווען איינמאָל אַ גרים טאָן דער שטורעם — זיי נעמען זיך שיטן,
און שוין איבער בר־מנגם טרעט ער.

דערנאָך — און סע ציען זיך נעכט פול מיט שווידער, מיך מיידן
דער שלאָף און די רו ביז צום שטאַרבן,
איך וואַרף זיך פאַרצווייפלט ארום איין־אַליין אין דער פינצטער
און פּלעט אויף מיין וואַנט זיך דעם שאַרבן.

און ווידער ווען בליען אַ פרילינג — איך שטאַרץ פון דער קאָרע
פאַראייגזאַמט און האָב מער קיין וואָר ניש —
אַ שלאַבעריק ריטל אַ נאַקעטס, אָן קנאָספּ און אָן בליעכץ,
אָן פּרוכט און אָן בלעטער — אָן גאָרנישט.

(אליל, תרע״א)

וואַרשע. יוני, 1957

מיין אָרט זאָל לעבן אייך זיין

מיין אָרט זאָל לעבן אייך זיין, אייביקע ענווים, שווייגנדיקע זעלעם,
וואָס וועבן זייער זיין פאַרבאָרגן, ערלעכע אין דענקען און אין האַנדלונג,
געהיימע בעל־חלומות, וועלכע ריידן ווייניק און פאַרמערן פראַכטן;
סע ליגט די ערלעכקייט פון אייער גייסט אין אייך — אַ פערל אויפן ים־גרונט,
די אוצרות אייערע, ווי יאַגעדעס אין וואַלד, זיך פאַרקאַפערן אין שאָטן.
ס'איז אייער האַרץ א הייליקטום, און אייער מויל — זיין צוגעהאַקטער טויער,
כאָטש קיינער זאָגט עס אייך נישט, זענט איר שררות, גייסט־עשירים —
כאָטש איר ווייסט נישט,
מאַעסטראָס פון אַ שיינעם שווייגן, פריסטער פון אַ געטלעך מילדער שטילקייט,
סע האָט קיין שליטה נישט קיין פרעמדנס אויג אויף אייער זעלעם פרייד, צי טרויער;
די זעלבע שיין האָט תמיד אייער אויג, אַ שיין אַ שטילע און אַ באַנגע,
דעם זעלבן שמייכל, פול פאַרשטענדניש און פאַרגעבונג, האָט איר אויף די ליפּן;
אויף צו באַגריסן אַלץ, נישט וועגנדיק די ווערט, וואָס קומט אייך גאָר אַנטקעגן;
וואָס וויכטיק איז און אומבאַדייטנדיק, וואָס ערלעך־פרום איז און וואָס זינדיק;
פאַמעלעכן, ווי אויף די פינגער־שפּיצן, גייט איר מיט די לעבנסשטעגן,

און אייער האַרץ איז וואַך, ס'איז אויפגעמיק דאָס אויער, און דאָס אויג איז פלאַטער,

און ס'צוקט די זעל אַנטקעגן יעדן שפּור פון שיינקייט, צי פון פּראַכט אַ פינטל,

פאַרזייענדיק אין גאַנג כסדר ארום זיך אָן אָנשטרענג, אָן כוונה

דאָס גלויבן און די לויטערקייט, וואָס טריפן אָפּ פון אייער גאַנצן וועזן,

ווי ס'טריפט דאָס בלויקייט פונעם הימל, און די שאָטנס פון אַ וואַלד אַ פייכטן.

פאַרוואָר, איר זענט געלערנטע צו שווייגן, איינצוהאַלטן קלאַנג און ווערטער,

סע רעדט נישט אייער מויל קיין הויכע רייד, סע שאַפט נישט אייער האַנט קיין טורעמס,

סע שטאַרבן אייערע באַגערן אינעם האַרץ, און ברוסט פאַרשמאַכט די בענקשאַפט,

איר האָט קיין צוטריט נישט צו חוזים־קרייזן, קיין פּאַרמעג אין קונסט־גאַלעריעס,

און אייער טראָט גייט איינזאַם אויס, נישט לאַזגדיק קיין ווידערקול און רושם,

נאָר אייער לעבן — אייער שענסטער וואָרזאָג, אייער שיינקייט — אייער דאָזיין!

די פּרייסטע ווערטער פון דעם צלם־אלוקים אויף נאָר דער וועלט זענט איר עס!

טאָג־טעגלעך רינט אַראָפּ פון אייער אויגן־שיין און פון די פּנים־שטריכן

דער רייץ פון אייער לעבן, טראָפּנווייז, אין וועלטרוים, ווי אַן אונטערערד־קוואַל —

אין האַרצן פון אַ טייך, כדי אים חיות געבן, — און דער טייך, ער ווייסט נישט.

און כ'שווער ביי גאָט, ס'וועט נישט פאַרלוירנגיין פון אייער ברעם קיין צוק קיין איינער,

און ס'וועט נישט גיין לאיבוד פון דעם נפש אייערן דער מינדסטער צאַפּל!

ווי דאָס געזאַנג פון שטערן זיי געוועוען, ציטערן אין וועלטרוים אייביק;

װען ס'װעט קײן איבערבלײַב ניִשט זײַן שױן פֿון די לידער הימנס און ידותונס*,
און ניִשט קײן זכר פֿון דער חכמה כּלכּלס, דרדעס**, — װעלן זײ אַלײן לעבן
און װידער זיך צעפֿלעקן אינעם אױג־שײַן פֿון אַ מענטשן און זײַן אָנ־בליק.

(תרע"ה, אָב, אין װאַלד מאַלין) װאַרשע. יוני, 1957

* הײמאַן און יעדוסון — געזאַנגמײַסטערס פֿון די לװיים אין די צײַטן פֿון מלך דוד.

** קאַלקויל און דאַרדאַ — אין מלכים א, קאַפּיטל ה, פּסוק י"א, װערט געזאָגט, אַז שלמה איז געװאָרן קלוגער פֿון אַלע מענטשן, פֿון כלכל און דרדע...

פֿאַרבייגעשוועבט, גאָט, האָט דיין אָטעם

פֿאַרבייגעשוועבט, גאָט, האָט דיין אָטעם מיין פּנים און האָט מיך
צעפֿלאַקערט,
אַ ראַנד פֿון דיין פֿינגער — צעציטערט אַ רגע די האַרצסטרונעס מײַנע,
און איך האָב געצאַפּלט אין שווייגן, באַצווונגען מיין זעלישן אויפֿברויז;
מיין האַרץ האָט געשמאַכט אין דער ברוסט, ס'איז מיין ליד נישט אַרויף
אויף די ליפּן:
מיט וואָס אין דעם הייליקטום קומען און לייטערן ווי כ'זאָל מיין תּפֿילה? —
מיין שפּראַך איז געוואָרן פֿאַרשמוציקט איינגאַנצן, אַ מיגלדיק לשון,
קיין וואָרט זי פֿאַרמאָגט נישט, וואָס איז שוין נישט טמא ביז סאַמע אין
וואָרצל,
קיין אויסדרוק — וואָס ס'האָבן מיט אים נישט געעסקט זיך קוויטיקע ליפּן,
קיין איינציקן זאָג — וואָס מע זאָל אים נישט האָבן געשלעפּט נאָך אין
שאַנדהויז.
די זייבערע טויבן, וואָס כ'האָב זיי פֿרימאָרגנס געלאָזן צום הימל,
זיך אומגעקערט האָבן פֿאַרנאַכטצייט — גאָר קראָען געוווינטע צו מיסט,
מיט עקלהאַפֿט קראַקען אין קעל און מיט פֿלייש פֿון נבֿלה אין שנאָבל.
סע האָבן מיך וווּרטער ווי פֿייקלעך באַרינגלט — אַ זונות־געזעמל,
וואָס גלאַנצן מיט צירונג געפֿעלשטן, מיט קינסטלעכער שיינקייט זיך חנדלען,
די באַקן געראַמלט מיט שמינקע, מיט פֿוילעכץ פֿון שאַנד אין די ביינער,
מיט קינדער פֿון זנות ביי די קליידער, ממזרים פֿון פֿעדער און רעיון,
פֿאַרריסענע, פֿרעכע, מיט שטאָלץ אין די רייד און מיט פּוסטקייט אין
האַרצן,
זיך פֿלאָדיען, ווי דאָרן און טערנע, און ס'איז נישט פֿון זיי צו אַנטרינען.
אַזוויי פֿון רינשטאָקן, נאַכט־טעפּ, טאָג־טעגלעך דרינגט דורך זייער אַוויר
פֿאַרשלאָסענע טירן און קריכט אין דער נאָז פֿון אַ יעדן מתפּלל
זיין אָטעם מטמא צו זיין, צו פֿאַרפּלעקן זיין זעלישן זוויבער.

ווּ גייט מען אַוועק פון דעם ריח? און ווּ זיך באַהאַלט מען פון טומל?
און ווער איז דער שרף, וואָס כשרן וועט מיר מיין מויל מיט זיין גלי־קויל?
כ'וועל לאָזן זיך גיין צו די פייגל אין פעלד, וועלכע צווישען באַגינען,
כ'וועל גיין צו די קינדער, וואָס שטיפן אין אומשולד אַרום אויפן הויף־פּלאַץ,
כ'וועל אויסמישן זיך מיט דער חברה, פון זייערע רייד כ'וועל זיך לערנען —
ס'וועט זויבערן מיך זייער אָטעם, ס'וועט וואַשן מיין מויל זייער אומשולד.

(ניסן, תרע״ו) וואַרשע. יוני, 1957

מיין מאמע, זכרונה לברכה

(פון די מעשיות פונעם ווילעדניקער צדיק ז"ל)

געווען אַ צדקנית מיין מאַמע, זכרונה לברכה,
און, ווי אַן אַלמנה, דערשלאָגן פון צער און פון דלות.
טרעפט איינמאָל א פרייטיק, די זון הייבט זיך אָן שוין צו זעצן —
און ס'איז נישט פאַראַן נאָך אין שטיבל קיין ליכט און קיין חלות.

זי נישטערט און אָט־אָ דערטאַפּט, מעשה־נסים, צוויי גראָשן —
„צי ליכט, צי אַ חלה?" — זי וואַקלט זיך, וואָס זאָל זי קויפן?
זי איילט זיך, און אָט שוין צוריק מיט צוויי ליכטלעך צום בענטשן
אין מאָגערער האַנט, אַ פאַרסאַפּעטע, קומט זי צו לויפן.

ווי שטערנדלעך זיבן אין הימל, צינדט אָן זיבן ליכטלעך
מיין מאַמע אום פרייטיק, ווי אויגן וואָס לייכטן מיט שטראַלן.
וועט גאָט היינט באַוועלן, חלילה, דעם הייליקן שבת?
נו, וואָס? זאָל געלויבט זיין זיין נאָמען אויף צוויי! איז פאַרפאַלן —

וועט בענטשן זי איבער אַ זויבערן טישטעך אָן חלות, —
טוישט איבער דאָס קליידל, טוט אָן זיך דעם שבת־געשלייער
און גרייט זיך אָקעגן דעם אייבערשטן, גאָט דעם באַשעפער,
און קעגן דעם שבת דעם הייליקן זייער און זייער.

און ווי זי צינדט אָן די צוויי ליכטלעך, דאָס האַרץ נעמט איר קלעמען,
זי קאָן זיך שוין מער נישט באַהערשן, צעוויינט זיך אָן לשון,
סע קייקלט אַראָפּ זיך אַ טרער פון אַ קנייטש אויף איר פּנים —
און ס'טוט אַ צעציש זיך אַ פלעמל, און שוין — ס'איז פאַרלאָשן.

פֿאַרשעמט שטייט דער שבת און שוואַרצט מיטן אויג מיטן בלינדן,
און זי קוקט אים אָן, ווי אַ שרעק וואָלט דעם וועג איר פֿאַרלאָפֿן:
— פֿאַרמיאוסט מיין גאָב? אַן אַלמנהס? אויב איך האָב געזינדיקט,
פֿאַרוואָס קומט דעם שבת פֿאַר פֿרעמדע חטאים באַשטראָפֿן?

פֿאַרוואָס האָסטו, האַר, אים געבלענדט? — און, די אויגן געשלאָסן,
פֿאַרדעקט מיט די דלאָניעס, איר האַרץ ביזן גרונט איז דערשיטערט,
סע שטיקט דאָס געוויין איר, סע ברענט איר דער גלי פֿון דער תּבֿילה,
זי צוקט מיט די אַקסלען, דער שבת־געשלייער — ער ציטערט.

סע שרייען פֿון האַרצן תּהומות, די פֿרומע אמהות
און כּרובֿים פֿון האַלדז אירן זיפֿצן, און שלוכצן, און קלאָגן.
סע האָט נישט געהערט נאָך דער הימל, דער כּסא־הכּבֿוד
האָט נאָכנישט געזען אַ נשמה אַזוי־אָ זיך פּלאָגן.

און דאַן טוט אַ טריף פֿון דער באַק דער צדקנית נאָך איינע
אַ גליאיקע טרער, ווי פֿון פֿייער אַ שפּריצל — אַ קווייטל,
און גלייך ווי זי פֿאַלט, זיך פֿאַרטאָפּלט דאָס ליכט אינעם שטיבל,
ווייל ס'האָט זיך געצונדן צוריק שוין ס'פֿאַרלאָשענע קנייטל.

ווי נאָר ס'טוט מיין מאַמע אַן עפֿן די אויגן די טריבע,
דערזע איך: דאָס ליכט פֿון בראשית אין זיי טוט זיך העלן,
ווייל ס'האָט זיי די שכינה געקושט, — אַז איר זכות זאָל אונדז ביישטיין
בתוך כּל ישׂראל, ס'זאָל קיינעם אויף שבת נישט פֿעלן.

(לאָנדאָן. שבט, תּרצ"א) וואַרשע. יוני, 1957

שאול טשערניכאָווסקי

אין גאָרטן

צי גיסט עס אַ זילבערנער רעגן
און פלעכט זיך אין בלעטער־געווימל,
צי האָבן אין געצן פון צוייבער
פאַרהילט זיך די ערד מיטן הימל?

צי טוט אַ פאַרהוילענער ליכטקוואַל
דער וועלט זיינע חנען באַשערן,
צי האט פאַר די אויגן אַנטפּלעקט זיך
אַ חלום פון וועלטן אין ווערן?

אין נאַכטיקע שעהען פאַרטרוימטע,
אין שטילקייט פאַרבענקטער אָן ענדע,
דערוואַכן לעגנדעס צום לעבן,
די ווירקלעכקייט ווערט אַ לעגענדע.

אַ פּלא — די שיינקייט פון גאָרטן,
ווער וויס דען איר נאָמען דעם עכטן?...
און לייכטינקע שאָטנס, העל־קלאָרע,
אין דעמערליכט פלעכטן זיך, פלעכטן.

אין נאַכטיקע שעהען פאַרטרוימטע,
אין שטילקייט פון בענקשאַפט אַ מידע,
אַ זעל פאַר אַ זעלע פאַרטרויט זיך
מיט ליבשאַפט, מיט אויסגוס פון ווידוי.

געפילן אומקלאָרע זיך וועקן
און סטרונעס אַנטפלעקט־נישט־אַנטפלעקטע —
אין נאַכטיקע שעהען פאַרטרוימטע,
אין שטילקייט פון בענקשאַפט געוועקטע.

(היידלבערג)

* * *

אוי, בלומען נאָך שניט־צייט, שפּעט־האַרבסטיקע בלומען!
אויף נאַקעטע פעלדער, לעם וועגן־צעשייד...
אזוי ווי יתומים, ווי בעטלער, וואָס קומען
צו שוועלן צו פרעמדע פאַרשעמטע, אָן רייד.

ווי בעטלער, וואָס האַלטן באַהאַלטן די אויגן,
וואָס ווערן געזידלט און זידלען נישט צריק;
אוי, בלומען־יתומים, די קעפּלעך געבויגן!
די שפּע פון רעגנס זיי ברענגט נישט קיין גליק.

ס'איז ווינטיק, נערווימיק, ס'אַ שפּע פון רעגן,
נאָר נישט פאַר די בלומען פאַרשפּעטיקטע — חיי!
זיי וועלן צעקריכן פון פראָסט, אונטער וועגן;
זיי דינען דער וועלט, נאָר די וועלט דינט נישט זיי.

(1907)

די שיינהייט פון דילסבערג

ווי פריילעך עס איז דאָ! היי, וויין דערלאַנג, קעלנער!
לחיים, מיין יונגינקע שיינהייט, און פריידן!
די בענדער די רויטע ווי פרעכטיק דיך קליידן,
דאָס וויס פון דיין טראַכט מאַכט דיך העלער!
היי, קעלנער, דערלאַנג נאָך אַ בעכער מיר שנעלער!
אויך דו טרינק, מיין שיינהייט, נישט שעם זיך.
באטראכט מיך: מיין ברוסט ווי א כוואליע שלאָגט אויף,
מיין גאָלדענער זיידענער וואָנס קרייזט ארויף.
טרינק אויס, און מיר וועלן גיין טאַנצן.

ווי היים דאָ איז! טייערע, לאָמיר אַרויסגיין.
ווי כ׳האָב מיטן באַרג־וויינט דערפרישט און דערקוויקט זיך!
אַ פייער־זייל פלאַצט אינעם טייך, און ער וויגט זיך,
די שטראַלן מיט נעפל פאַרצויגן.
ווי ליכטיק דיין בליק איז! ווי בלוי דיינע אויגן,
אַזוי ווי ס׳געבירג אין מיין פענצטער
פאַרנאַכט, ווען די זון טוט צום תהום זיך אַ טראָג,
באַגיין אין דעם נעפל צום אויפשפּראָץ פון טאָג,
וואָס באָדט זיך אין טויען אין פרישע.

וואָס איילסטו זיך, שיינהייט, מיך שוין צו פאַרלאָזן?
מיר וועלן נאָך טאַנצן, אַ רגע, אַ רגע גערולדיק!
ס׳קומט אַלץ צו דער צייט!... ביסט מיר עפּעס נאָך שולדיק.
איין קוש בלויז? צי דאַרף מען דיך לערנען?
צו אַלדי טייוואָלים! אַזיסט וועל איך צערנען.

אַזוי אָט: דריק צו מיך צום האַרצן,
און האַלדז מיך, און קוש מיך מיט ברען און מיט קראַפט.
און קוש, ווייל ווער ווייסט וואָס דער מאָרגן באַשאַפט,
צי זעען מיר, טויב, זיך אַ צווייט מאָל?

כ'וועל טרעפן דעם שטעג צו דיין וווינונג אין דילסבערג,
און דו וועסט מיין שטערן זיין, בערגישע טאָכטער!
איך שטאַם פון אַ ים־ברעג — אַ ים אַ צעקאָכטער,
און כ'קען זייגע פרעכטיקע לידער.
פארנאכט, ווען א נעפל זיך שלייכט פון דער נידער,
דיין עלטערע שוועסטער גייט שלאָפן, —
לאָז שטיל זיך אַראָפ דאַן צו מיר אינעם טאָל,
כ'וועל זינגען אַ ליד דיר, אַ פרעמד־ליד: מיין קול
וועט שאַלן צוריק דאָס געבירג דיינס.

לאָדזש, 1946—1947

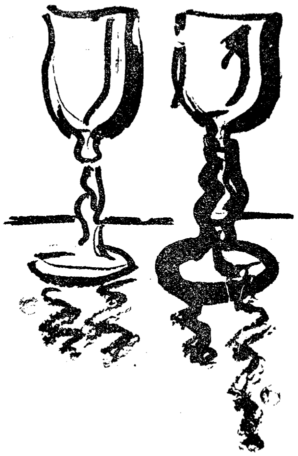

קרעפּלעך

(אידיליע)

1

סע איז געווען דאַן אַ פרימאָרגן — ווייניק טרעפן זיך אַזעלכע,
דער ערשטער פרילינג־טאָג, אַ שיינער, אויף די פעלדער פון אוקריינע,
אויף לאַנגע, סטעפּעס, ברייטע ווי דער ים! און ווער האָט עס דער ערשטער
דערזען, פון אַלעמען אַפריער, אָט די פראַכט פון דעם באַגינען
דעם זאַפטיקן, פון טוי געוואַשן, ווען דער מאָרגנשטערן גלאַנצט נאָך,
אין יענעם טאָג און יענער שעה? — דער לאַרך — געווען איז ער דער ערשטער!
ארויפגעפלאַטערט אין דער הייך, ער האָט פון האַרט געזעגנט טרעלן,
געוועקט די דראָסלען אויפן דאַך, די שפּערלעך אויף די קוסטעס־צווייגלעך. —
די צווייטע האָט זיך אויפגעכאַפּט פון שלאָף די זון, און ס'פלאַמט איר פּנים:
זי שעמט זיך, וואָס זי איז פאַרשלאָפן זיך, און איילט זיך צו איר אַרבעט —
אַ פינדזל טאָן אַ קווייט, באַפּודערן אַ פלאַטערל די פליגלעך,
אַ צערטל טאָן אַ וואָגל־כוואַליע, גילדן שופּן פון אַן אָקון,
דערוואַרעמען די זשאַבע־אייער אינעם טונקל פון טשערעט.
זי האָט געוועקט די בינען מיט אַ שטראַל: „וואַכט אויף“ און אויפגעמונטערט
אַן אָפּגעשטאַנען קאָרנדל. — די דריטע האָט דערוואַכט די זקנה,
דעם רבס אלמנה, גיטל, און צעעפנט שייגעדיקע אויגן.
אַ לויטערער, בלוי־בלויער, אָן אַ זכר פון אַ מינדסטן וואָלקן,
דער הימל וועלבט זיך, און די לאַנקעס מיט די פעלדער, איינגעהילטע

אין פרישע גראָזן, ערשט זיך אויפגעכאַפּטע, נעמען בלענדן;
אין אַלץ טרוימט שלוה, שטילקייט פון אַ בית־המקדש אַ פאַרוויסטן,
ווי ס'וואָלט דער הימל אויבן און די ערד פונאונטן, שטאַרק געפּלעפטע,
געשטוינט דער פּראַכט אַנטקעגן און אַליין באַוואונדערט זייער שיינקייט.

אין גיטל אייליק פון איר בעט דעם וואַרעמען אַראָפּגעגאַנגען
(זי פּלעגט זיך צודעקן אויך זומער מיט אַ קאָלדרע אַ דיקע),
און אין אַ שיסל מיט אַ צווילינג אויערן די הענט געוואַשן.
די שיסל איז שוין זייער אַלט, אַ קופּערנע, אַ שווער־און־פעסטע,
זי גלאַנצט און שימערט, ווי נאָרוואָס מיט ציגל־פּודער אָפּגעריבן
(ס'איז פון איר מומען, רוען זאָל זי אין גן־עדן, אַ מתּנה,
צום יום־טוב פון איר חתונה געגעבן איר זי לזכּרון,
אַ כּלי אַן אַנטיק — בלויז צוויי מאָל זי געציינקעוועט זינט דערמלט).
סע פּליסטערן דער זקנהס ליפּן, ווייל זי דאַוונט אירע תּפילות
שטיל־שטיל, ווי אַלע טאָג, און אירע אויגן שמייכלען, שימערירן;
איר האַלט זיך, דער באַשאַף באַגעגנט זי מיט חנעוודיקן שמייכל,
איז אויפגעלייגט און פרייט זיך מיט דער שפע לעבן און זיין שיינקייט.
די תּפילה נאָכנישט אָפּגעזאָגט, דערשפּירט איר שוין די קאַץ די ראַבע,
קומט צו צו אירע פיס, מורליקעט בעטנדיק און לעקט איר קליידל;
זי איז אַן אויסגעצערטע, מאָגערע, און ס'לינען אויס די האָר איר
(ס'איז דאַן די ליבע־צייט ביי קעץ, זיי פילן אָן די נעכט מיט יאָמער).
— הער אויף שוין, אַלטע טיפּשה! — טוט אַ בייזער זיך אויף איר די זקנה
און טוט אַריין אַ ביסל מילך איר אין אַ שערבל פון אַ טעפּל,
און ה'לעקט די קאַץ די ראַבע זשעדנע, דורשטיק נאָך איר נאַכט פון וואָגל.

געקוקט האָט גיטל, ווי סע לעקט די קאַץ די מילך, און אומגעריכט גאָר
דערשפּירט אַ שאַרפן אַפּעטיט צום עסן, און סע האָט געטאָן איר
אַ שלאָג אין נאָז פון קעז־קרעפּלעך דער ריח, קרעפּלעך, וואָס זיך באָדן
אין סמעטענע — און ס'זעצט פון טאָפּ די פּאַרע פונעם זודיק וואַסער.
דער זקנהס ליפּן שמייכלען, ווייל זי לאַכט פון זיך אַליין אין האַרצן:
פונוואַנען נעמט זיך אָט דער חשק? — און זי לאָזט זיך גיין צום קעלער,
וואָס יאָגט מיט קעלט, אַוווּ עס שטייט דער קעז און סמעטענע אין קריגלעך.
זי שטייט נאָך איבער טיפן קעלער — פּלוצעם טוט אַ גרילץ אין אויער
דאָס בילן פונעם הונט, און סע דערהערט זיך אויך אַ מענטשן־שטימע:

— אַוועק, דו מייזל איינער! — ס'איז דאַמאַכעס קול, זי גייט אַהערצו,
נאָר סיריקע הערט נישט אויף צו בילן; הייבט דאַמאַכע אויף דעם שטעקן,
אַ פלאַנצלינג פון אַ גיסלבוים און, אַפּגעמאָסטן אים דעם רוקן,
זי טרעפט אים אין דער קני דער מאָגערער אויף גאָר אַ בייזן שטייגער;
ער האָט פאַר טיפן ווייטיק זיך צעקווישעט יאָמערלעך — אַנטלאָפן,
דער עק פאַרהוילן צווישן זיינע פיסלעך, בלויז אויף דריי ער האָפּסלט.
און באַלד האָט גיטל זיך אַרויסגעלאָזט באַגעגענען די גויע.
— גוטמאָרגן, גיטליא! — „אָ, סע איז פאַר דיר אַ גוטער סימן, זע נאָר:
איך קום דאָך דיר, דאָמאַכע, איצט אַנטקעגן מיט אַ פולער כלי!"
— לאַנג לעבן זאָלסטו, גיטליאַ סערדצע! — און דאַמאַכע שטעלט אַנידער
אין ווינקל פונעם חדרל, אַוו ס'איז אויך די קיך — איר שטעקן, —
יאָ־יאָ, וואָס מאַכסטו עפּעס אין געזונט? — „אָט ווי דו זעסט, דאָמאַכע,
דעם אייבערשטן צו דאַנקען, שלעפּ איך אָט אַזוי די פיס פּאַוואָליע.
און דיך ווויהין, דאָמאַכע, טראָגן עס די פיס?" — איך גיי אין קלויסטער,
אָט טראָג איך דאָ אַ לאַדישקע מיט מילך, אַ ברייטל פאַרן גלח
וואַסיל לכבוד יום־טוב. — „אוי, דאָמאַכע, חגאָ איז היינט?"
— יאָ־יאָ, וואָס רעדסטו, גיטליאַ לעבן, ס'איז אַ שפּילעכל צו זאָגן,
ס'איז היינט דאָך „קליין מיקאָלאַ"! האָסט פאַרגעסן? מאַ. נאָר וואָס אַן
אמת,
אויך פיל פון אונדזערע זיך לאָזן אַרבעטן אין פעלד אום יום־טוב.
ס'איז אוים מיט דער אמונה ביי דעם עולם. קומט דען ווער אין קלויסטער
צום גאָטעסדינסט? אַ צוויי ישישים, זקנות דריי, וואָס קום זיי זשיפּיען;
נישטאָ קיין כוח שוין צו קריגן זיך מיט די פאַרשייטע ייִנגען.
אַ ליאַדע הינטל פון אָט די, ווי גאָר דו זאָגסט דעם „גיי אין קלויסטער" —
צעבילט זיך גלייך: „טרעט אָפּ! סע איז דער הייגט דען אַנדערש פונעם
נעכטן?"
ס'ווערט ווינציקער דער פרומער דור, ווי אומעטיק די ווענט פון קלויסטער!
ווען כ'קום דאָרט אויפן הויף — איז ווער דאָרט דאָ? אַ בלינדער און
אַ קוליאַס,
די אומעטיקע ווענט פון הויז און ס'פּאָטערל וואַסיל אינמיטן.
מיט אומעט קלינגען אויך די גלעקער, קלאָגן אויף דעם קדישה־עלנט.
נאָר ס'פעלן נישט אויך צווישן אייערע קיין כופרים, אפּיקורסים,
וואָס עסן אַלץ וואָס טרייף איז, חזיר, און זיי רייכערן אום שבת.
כ'געדענק פון קינדווייז: קומט דער שבת — ווערט דאָס לעבן אָפּגעשטאָרבן,

ס'איז שטיל און רואיק אויפן מאַרק־פּלאַץ, אַזש סע גייט מיר דורך אַ
ציטער.
און היינט — א חרפּה בלויז, ס'איז שבת — און מע האַנדלט און מע
וואַנדלט.

און איך, איך שעם זיך, זאָל איך אַזוי לעבן, קומען צו אַ יידן
אין קלייט אריין אום שבת עפּעס־וואָס ביי אים צו קויפן, גיטליאַ.
און זלמן שעפּסנהענדלער, אייערנעכטן איז געווען ביי אונדז ער,
ער' טרייבט אַ משא־ומתן אויך אום יום־טוב. — זלמן! — כ'האָב געזאָגט
אים —
צי רעדסטו זיך באמת איין, וועסט לעבן אייביק און נישט שטאַרבן?
און וואָס וועט זאָגן אייער גאָט? צי שרעקט דיך גאָרנישט אָפּ זיין משפּט?
ס'איז היינט דאָך שבת! — וואָס־זשע? טוט ער זיך אַ קער צום זון צו
מיינעם,
דער זלמן: „ריצקע, — זאָגט ער — אפשר שענקסטו מיר אַוועק דיין מאַמע,
און זאָל זי ווערן רב ביי אונדז?“ — אַזוי האָט ער געזאָגט דער חצוף,
ווי ס'לעבן איז מיר טייער. המם... וואָס גייסטו מאַכן מיטן קעז איצט? —
פאַרשעמט האָט גיטל איר געענטפערט: — „כ'ווייס אַליין נישט... ס'האָט
דער ריח
פון קרעפּלעך פלוצעם מיר פאַרשמעקט, און כ'האָב זיך נישט געקאָנט
באַהערשן;
דאָס שפּריכוואָרט זאָגט אַפּנים נישט אומזיסט: אַ זקן ווי אַ קינד איז.
דער מענטש לעבט יאָרנלאַנג, און ווי אַ שוטה פירט מען אים צום קבר...“
אין דעם מאָמענט האָט זיך דערהערט דאָס קלינגען פון די קלויסטער־
גלעקער,
דאַמאַכע טוט אַ נעם דעם שטעקן און די לאַדישקע, דאָס ברייטל,
— אַ גוטן טאָג דיר! — „אַ גוט יאָר!“ — און איילִיק זי פאַרלאָזט דאָס
שטיבל.
„סע זענען וואָר דער גויעס רייד, — באַשליסט די זקנה אין איר האַרצן —
דער פרומער דור פאַרגייט; וואָס זענען מ י ר, א כל־שכן נאָך די קינדער?
המם... זלמן... און מיין זון? און רייזעלע מיין אייניקל זאָל לעבן?
אוי־וויי, אוי־וויי! צי זענען מיר, די עלטערן געווען אַזעלכע?“

זי האָט אַראָפּגענומען פון דער וואַנט די לאָקשנברעט די גרויסע,
געמאַכט פון פעסטן האָלץ פון טוטנבוים, פון ברעטער ווייסלעך־ראָזע,

פון אויבן מיט אַ גרוי געוועב פון שטרייפן־אָרערן געמוסטערט.
זי לייגט די לאָקשנברעט אַנידער אויפן טיש און נעמט דאָס זיפּל,
זי שיט אַריין אין אָט דעם זיפּל זעמל־מעל פון גאָר דעם פיינסטן
און הייבט אָן זיפּן, שאָקלען, טרייסלען מיט די הענט אירע די פלינקע.
ס׳פּאַרקריכן, ווי אַ קלאָרער שניישטויב, אין די לעבלעך פונעם זיפּל
די גרייפּלעך מעל און שפּרייטן אויס זיך אויף דער לאָקשנברעט דער גאַנצער,
אַ שטויבנגרייפּל אויף אַ גרייפּל. און דער אויסשפּרייט ווערט אַלץ גרעסער,
ער בלאַנקט און שימערירט, איז קלאָר ווי ערשטער שניי, וואָס פאַלט און
לייגט זיך,
און קושט די ערד די האַרבסטיקע: אַ גרוס דיר פונעם האַר דעם ווינטער!
און ממש ווי די גרייפּלעך שטויב, וואָס פאַלט און לייגט זיך אָפּ פּאַמעלעך,
באַזונדער יעדער גרייפּל, האָבן זיך באַהעפט אין גיטלס המיון
די יאָרן אירע און דאָס אַלץ, וואָס האָט פּאַסירט מיט איר אין לעבן,
דאָס גוטע און דאָס שלעכטע, יאָרן מידיקייט און גליק אויף רגעס: —
זי איז אַ קינד... אַ כלה... שוין אַ מאַמע... און — אָט איז זי אַלט שוין,
און איז א באָבעשי, און האָט אַן אייניק, רייזעלע זאָל לעבן.

ס׳פּאַרקריכן, ווי אַ קלאָרער שניישטויב, אין די לעבלעך פונעם זיפּל
באַזונדער יעדעס גרייפּל, און זיי פאַלן, נידערן פּאַמעלעך;
אַצינד נעמט גיטל מיט דער האַנט און שאַרט און שאַרט די מעל צוזאַמען,
און מאַכט פון איר אַ בערגל, קיילעכיק און מיט אַ לאָך אינמיטן;
זי האָט צוגוטגעשאַרט זי שווייגנדיק און מיט די הענט געצערטלט,
און קענן איר צעשמייכלט שטייט איר אייניק רייזעלע זאָל לעבן.

2

אַ קלאָרס, אַ ריינס און צאַרטס — דאָס קינד מאַכט אויף די אויגן, ס׳איז
אינגאַנצן
לויט זיין מהות, סע האָט נישט קיינעם פאַר קיין שותף אין זיין וועזן.
דאָס גוטע און דאָס שלעכטע, אַלע כוחות אין זיין וועזן דרימלען.
אין שאָטן און אין שוץ פון טאַטע־מאַמע וואַקסט דאָס קינד, ווערט עלטער,
סע ווערט אין זיי געראָטן גייסטיק און מיט זייער ז יי ן זאַפּט אָן זיך.
די יאָרן גייען; און סע קומט אַ טאָג (ס׳נעמט גיטל פינעף אייער,

צעשלאָגט זיי, מישט דאָס געלכל און דאָס ווייסל מיט דער מעל דער פיינער
און קנעט די מעל ווי ס'פאָדערט זיך, זי קנעט און קנעט מיט אַלע כוחות,
און ענדערט שנעל איר מראה, מאַכט צו לויטערן בורשטין זי ענלעך) —
דאָס קינד בלייבט שטיין אָן שוץ איגדרויסן פון דער נעסט דער טאַטע־
מאַמעס,
און ווער סע גייט אים נאָר פאַרביי, דער לייגט אַרויף אויף אים זיין דלאָניע
און לאָזט אויף אים אַ צייכן פון איר שווייסיקייט, און זי צעקרעלט אים,
דריקט צו אים שווער, שוין גאָרנישט ווי די צאַרטע האַנט פון טאַטע־מאַמע.

ס'איז גרויס און שיין געוואָרן רייזעלע, פילט אָן די שטוב מיט פריידן.
באַגינען זי באַגריסט די זונקויל, ווי א פעלדלאַרך, מיט געזאַנגען,
און נעמט די זון זיך זעצן, שליסט זי צו די אויגן, שוין אַ מידע
פון מאַכן קולות, זינגען, שפרינגען, דרייען זיך דעם טאָג דעם גאַנצן,
פון וואַלגערן אין זאַמד זיך און פון לערנען דאַווענען איר ליאַלקע
און זאָגן „מודה אני“. דעמלט האָט פאַרלאָזט איר זון דאָס שטעטל —
באַזעצט זיך אין דעם גרויסן כרך, און ערשט נאָך לאַנגע פינעף יאָרן
האָט גיטל נאָכאַמאָל דערזען איר אייניקל, וואָס האָט פאַרלאָזן
איר גענסט, נאָר ווי, זי האָט זי נישט דערקענט, איר עופּהלע דאָס יונגע;
דאָס מיידעלע איז צוגעפאַלן צו דעם בוזעם פון דער באָבען:
איר ווען גיט זיך אונטער דער פאַרגאַנגענהייט, וואָס לעבט אין הערצל;
נאָר נאָך אַ רגע בלויז — זי עפנט אויף די שיינע אויגן אירע,
וואָס דרינגען אין דער זקנהס האַרץ און פרעגן, ווילן זיך דערוויסן,
וואָס־טוט זיך דאָרטן, ווייל זי שפירט אין זיך צו איר אַן אָפּגעפרעמדטקייט.
וואָס אַן אמת איז, ס'האָט גיטל אייגגעזען: א סך האָט זיך געענדערט,
ס'איז אויך אַן אַנדערער דער זון, זי מאַכט זיך אָבער גלייך זי זעט נישט,
זי וויל נישט אַלץ דערזעען, ווי סע וואָלט דאָס בילד געוועקט אין איר אַ
מורא.

דאָס טייג באַקומט די מראה פון אן אינדישן טאָפּאַז א גרויען.
און דעמלט נעמט זי, גיטל, אין דער האַנט די קאַטשלקע די גלאַטע
און פירט זי קייקלענדיק אַריבער אויפן טייג אין אַלע זייטן,
און קאַטשעט, קאַטשעט פעסט, עס דין צו מאַכן, אויסצוגלייכן גלאַטיק,
סע זאָל זיין אויסשפּרייט פינקטלעך אויסגעמאָסטן זיין אין אַלע ערטער;
זי איז געהיט, סע זאָלן נישט אַרויסקומען קיין לעכער, שפּיצן.

דאָס טייג ווערט קיילעכיק און גלאַטיק, ווי געמאַכט מיט זעג און העבעל.
און ס'דאַכט זיך רגעוויז, ווי ס'וואָלט זיך פאַר זיין עקזיסטענץ געראַנגלט,
ס'כאַפּט אַן דאָס גלאַטע האַלץ און האַלט דערין זיך פעסט מיט גרויס
עקשנות,
סע קלייבט זיך צו מיט האַסט און קראַפט און צו דער קאַטשלקע זיך
לאַשטשעט...
ס'האָט גיטל זיך ביי דעם געמיט מיט פליים און מיט געשיקטע דלאָניעס.

...זי האָט זי נאָכאַמאָל געזען, ווען ס'זענען יאָרן צוויי אַריבער:
ס'איז רייזעלע געקומען פון גימנאַזיע — שוין אַ גימנאַזיסטקע.
איר איידעלע פיגור איז לויט די פאָרשריפטן אין גרויער קליידונג,
וואָס קלאַמערט פעסט, פאַרשטייפנדיק, אַרום איר קערפּערל דאָס קליינע.
ס'איז אַלץ געמאָסטן און געוויגן, לויט דער איינגעשטעלטער אָרדנונג.
איר האַנט באַוועגט זי לויט איר לערערינס און העכערע באַפעלן,
זי מאַכט געזעצמעסיק דעם קניקס און לייטיש וועגט די ווערטער אירע.
זי האָט דאַן מיטגעבראַכט מיט זיך אַ סווועניר: די לידער פּושקינס
אין ראָזן לייוונטענעם בונד, אַ פּרעכטיק-שיינעם, גאָלד-געליישטן,
„פאַר לייטישער און פיינער אויפפירונג און פליים אין די לימודים“.
דאָס מיידל איז ביים בוך דעם גאַנצן טאָג געזעסן און געלייענט
די לידער אויף אַ קול און מיט אַ ניגון, ווי זיי אויסגעזונגען,
אין אירע אויגן ברענט אַ פייער, אויף די באַקן אירע — פלאַמען.
דאָס בוך געווען איז טייער ביידן, סיי דער זקנה, סיי דעם מיידל:
טאָג-טעגלעך לייענט עס דאָס מיידל, און פאַרנאַכט-צו נעמט די זקנה
און שטעלט אַריין עס אין דעם אַלמער צווישן אַלע אירע ספרים:
דעם טייטש-חומש פאַר ווייבער און די ליבע תחינות פון „בת-טובים“.
אין אָנהייב, וואָס אַן אמת, האָט דערביי דאָס האַרץ אירס זיך געשראָקן,
זי האָט אַ זכות געפונען אָבער פאַר דעם דאָזיקן „טרייף-פּסול“,
ווייל אַנדערש איז עס פון די ביכלעך, וואָס איר אייניקל געבראַכט האָט
אַוועקצולייגן אין אַ ווינקל... (און די זקנה האָט גענומען
א גלאָז פון דינעם גלאָז און אויפן מיט דעם פּאָרטיקן געשטעלט זי,
דאָס רענדל פון דער גלאָז אַריינגעקוועטשט און — אָט-אָ ווערן רעדלעך.
סע גייט די שאַרף פון גלאָז אַריין אין טייג און שניידט עס ווי אַ מעסער.
די רעדלעך, וואָס זי האָט געמאַכט, די זעלבע מאָס זיי האָבן אַלע.
זיי זענען ענלעכע צו זיך, ווי דאָס געפּעס פון גוס-זאַוואָדן).

די צוואַנג פֿון דיסציפּלין, געזעץ, וואָס קלעמט דעם נפש פֿונעם שילער,
צעשניידט זיין עקזיסטענץ, באַצווינגט, פֿאַרקוועטשט זי אין דעם פֿורעם,
וועלכן
זי האַלט פֿאַר גוט און פֿיין, וואָס אים צו ענדערן מע טאָר זיך נישט
פֿאַרטראַכטן.
דעם קליינעמס זעל שרומפּט איין, פֿאַרוואָגלט, און צעטרעטן, און
צעווייטיקט,
אין בייזיין פֿונעם בייזן נוגש, וועלכער שטרעבט זי צו פֿאַרווּיסטן:
זי ווערט אַלץ קלענער, קלענער, ווי אַ ליכט, וואָס ראַנגלט זיך מיט שטורעם,
סע בלייבט פֿון איר כמעט ווי גאָרנישט, — און לסוף, אין יאָרן שפּעטער,
ווען סע פֿאַרלאָזט די שול דאָס ייִנגל, זענען די געדאַנקען זיינע
פֿון ביכער עמעצנס, זיין זעל — די שאַפֿונג פֿון אַ בוך אַ צווייטנס,
און זיינע אויגן קוקן מיט די אייגן פֿון זיין שטרענגן לערער,
און אויך זיין שטים איז ווי די שטים פֿון דעם דערציער צי אַ צווייטן;
סע זענען זיינע תנועות — יענעמס, — און זיין אייגענע נשמה
איז אויסגערונען אַ דערדריקטע...
און די זקנה האָט גענומען,
צעריבן קעז אַ שטיקל אין אַ טעלער, אים פֿאַרמישט מיט אייער,
דערנאָך גענומען פֿון דעם קעז, אַרויפֿגעלייגט עס אויף אַ רעדל,
אַ טייגן רעדל, אויסגעשניטן מיט דער גלאָז פֿון גלאָז פֿון דינעם,
צונויפֿגעדריקט די רענדלעך פֿונעם טייגן רעדל מיט די פֿינגער,
דעם קעז דערין פֿאַרשלאָסן — און סע זענען ביידע איינס געוואָרן.

...דעם צאַרטן ייִנגלס זעל האָט אויפֿגעהערט פֿון לאַנג שוין זיך צו ראַנגלען,
פֿאַרזאַפּט און אָנגענומען אַלץ פֿון די דערציער, אויפֿגעכאַוועט
אין זיך די פֿרעמדע לערע, און זי וועט אַרויס אין יאָרן שפּעטער,
דערפֿרייענדיק די עלטערן און לערער — אַ געלערנט קעלבל.
סע טרעפֿט זיך אָבער אויך — דאָס ייִנגל זיך באַפֿרייט פֿון זיינע קייטן,
און זיין נשמה פֿול איז מיט אַ האַס אַן אייביקן, פֿאַרבאָרגן,
צו די פֿאַרשקלאַפֿער און צו אַלץ, וואָס מ'האָט געגייט זי צו פֿאַרערן,
פֿאַרהייליקן אקעגן ווילן; און נישט קאַנענדיק זיך ווערן,
באַהעפֿט זי זיך מיט אַלץ, וואָס זיי האָבן פֿאַרווערט, געלייגט אין חרם.

...די יאָרן לויפן, רייזל איז צוריקגעקומען צו איר באָבען —
צוריקגעקומען אין איר נעסט אַ מיידל אין איר סאמע בליען,
נאָר נישט געווען איז זי שוין פריילעך, ווי אַמאָל, סע זענען טיפער
די אויגן אירע, אָנגעפילט מיט אומעט, רק זי שווייגט און לייענט
דעם גאַנצן טאָג, ביינאַכט, כל־זמן ס'איז נאַפט אין לאָמפ ביי איר פאַראַנען.
סע האָט דער זקנה שטאַרק פאַרוואָלט זיך אָנטאָן איר אַ נחת־רוח —
זי האָט אַרויסגענומען פושקינען פון דעם פאַרמאַכטן אָלמער
און רייזעלען דערלאַנגט — נאָר ס'האָט דאָס מיידל גאָר פאַרקרימט די
ליפּן..
די אַלטע ווערט באַטריבט צו זעען פושקינען אין זיין פאַרשעמונג,
זי גופא פילט זי אָפּ, ווי עמעץ וואָלט פאַרשאַפט איר האַרץ אַ וויטיק,
און מיט רחמנות שטעלט צוריק אַריין אין אָלמער דעם „טרייף־פּסול“
צוזאַמען מיטן טייטש־חומש, דעם סידור און די תחינות אירע.

און איידער נאָך די קרעפּלעך זענען גרייט — פאַרזידט שוין אויפן דרייפוס
אַ טאָפּ מיט וואַסער, לאָזט אַרויס פון זיך אַ פּאַרע און זיך בלעזלט.
די זקנה טוט אַריין די קרעפּלעך אינעם זידנדיקן וואַסער,
און ס'טוט זיי אַ פאַרהיל דער דאַמף...
ווי דאָ דערגרייכט צו גיטלס אויער
דאָס בילן סירקעס — ס'רעדט דאָרט ווער און זידלט, ס'איז אַ מאַנצבל־
שטימע ,
זי איז אַרויסגעגאַן און האָט דערזען דעם בריוועטרעגער פון ישוב.
ער האָט געבראַכט פאַר איר אַ בריוו. און גלייך דערקענט זי — רייזלס
האַנטשריפט.
און מיט אַ האַרץ וואָס קלאַפּט פאַר פרייד רייסט אָפּ זי פון קאָנווערט אַ
רענדל
און גייט צום פענצטער צו, צו קענען בעסער זעען דאָס געשריבנס.
דאָס שיינע פּנים אירס האָט גלייך באַדעקט זיך מיט אַ טויטער בלאַסקייט.
זי האָט זיך אָנגעכאַפּט ביים ראַנד פון טיש פאַר שרעק זי זאָל נישט פאַלן
אין אוממאַכט אויפן דיל — זי שטאַרקט און זעצט זיך אויף אַ שטול
אַנידער.
געשריבן איז דער בריוו גאָר קורץ, אַ צענטליק שורות בסך־הכל,
ווי פיל אָבער זיי זאָגן, די געציילטע שורות צען, דער זקנה!

„פאַרשפּאַרט אין פּעסטונג... פּעטראָפּאַוולאָווסקער... און אויפן משפּט וואַרט איך“...

„אַ מיידל אין דער תפיסה... ווי מיר, רייזל, רייזעלע מיין טאָכטער!“...
די זקנה האָט דערשפּירט, אַז עפּעס מוראדיקס, וואָס יאָגט אָן אימה,
דערנענטערט זיך, קומט צו און וואַליעט זיך אויף איר, זי צו צעמורשטן,
און זי איז שוואַך, גישטאָ קיין כוח זיך צו ראַטעווען, אַנטרונען,
און די גדאַנקען אירע גייען אויס, דערשלאָגענע, פאַרטונקלט,
די אויגן קוקן שטאַר — נאָר גאָרנישט זעט זי נישט פאַר זיך אַקעגן...

און ס'האָט די פרילינג־זון זיך אויפגעהויבן און פאַרפלייצט די פעלדער
מיט שיין, די וועלדער, לאָנקעס, און אַ שטראַל האָט זיך אַהער פאַרגנבעט —
דער זקנהס באַקן צערטלט ער, און זי, זי זיצט און קוקט, האָרכט איין זיך
צום זידן פונעם וואַסער אין דעם טאָפּ, וואָס קאָכט, און רוישט, און הודזשעט,
און יאָגט ארויף אַ שוים און פאַרע, און די קרעפּלעך צווישן בלעזלעך...

(היידלבערג) וואַרשע. יאַנואַר, 1956

דריי אייזליכעם

דריי אייזליכעם שלייכן, אזוי ווי א מעשה,
קיין דן פון באר־שבה: א ברוינע, א ווייסע
און שוואַרצע — מיט דריבנע, פּאמעלעכע שפּרייזן.

סע שלייכט זיך דער דריילינג פאַרביי א מעטשעט —
די שווארצע זיך בוקט, ווייל מע רופט צום געבעט.
צום קלויסטער סע טוט זיך די ברוינע א צי
און פאר דער איקאָנע זיך שטעלט אויף די קני.
א הייליקע חורבה צו זיי קוקט אַראָפּ —
די ווייסע בלייבט שטיין און פארניינט מיטן קאָפּ.

די שוואַרצע א שווערד אויפן רוקנביין פירט,
דעם רוקן דער ברוינערס א צלם באַצירט,
דער ווייסערס — א גילדענעם טעפּעך בלויז שפּירט.

א טעפּעך, נישט מערער, וואָס שימערט פון ווייטן:
משיח אויף מיר וועט בקדוב שוין רייטן.

יעקב כהן

דריי סאָנעטן

1

אַ וווּנדער־בלום

גאַנצפֿרי האָט מיר די זון געשיקט פֿון אירע ווייטן
אַ שיין־בלום, רעגנבויגנפֿאַרביק, פֿול מיט חן,
אַלס צייכן פֿון איר חסד זי געלאָזן שטיין
אויף די טאַפּעטן־בלעטער, אומבאַמערקט פֿאַר לייטן.

אַ וווּנדער בלום, ס׳איז היינט איר ערשטיקער פֿרימאָרגן,
אַז אָנדייט אויף דער גוטער וועלט, וואָס כ׳האָב אין טרוים
געזען פֿון מיינע יונגסטע יאָרן ער־היום:
זי איז פֿאַראַן, הגם אין ערגעץ פֿאַרבאָרגן.

דערנאָך האָט זי גענומען ווערן בלאַס, די בלום,
נישט אויסגעגאַנגען, ניין, אַריינגעגאַנגען שטום
צו מיר אין האַרץ, שוין דאָרט מיט אייביק ליכט צו קוועלן —

אַ ברכה פֿון דער זון, צום אָנדענק אַ געשאַנק,
ווי צו באַשטעטיקן מיין טרוים, מיין סוד־געדאַנק —
און פֿון מיין אינעווייניק אַלץ אַרום באַהעלן.

2

די קראָען

א רוישן פון פליגל אין לויטערן מאָרגן,
אַ „קראַ!“ איבער פעלדער־מרחקים און מיר,
אַ קראָען־געזעמל פליט פריי און אָן זאָרגן —
„קראַ־קראַ!“ — צו דער זון־זייט, פון אייגער געפירט.

און פלוצעם אויף לינקס אין שליחות פליט איינע
צום וואלד — מיט פארשפעטיקטע צווי קערט זיך אום,
און ווייטער אַ דריטע — די מחנה די קליינע
דעריאָגט אינעם גאָלד פון פרימאָרגן דעם צוג.

אָן אויפהער געזאַמל, געפלי קעגן שטראַלן,
מע פרייט זיך בציבור, מיט פרעכטיקע שאַלן,
מיט רופן פון גבורה — גאָטס האַרציקע לייט!

און ווער האָט דערוועגט זיך דעם רוף צו באַריידן!?
כ'באַגעגן דערפאַר זיי מיט בושה און פריידן,
ווי ברידער פאַרשעמטע, געקומען פון ווייט.

3

אַ וווּנדערלעכע שעה

דו, וווּנדערלעכע שעה, די שעה פֿון נאָך דעם זונפֿאַרגאַנג,
מיט דײַנע קרויזן גאָלד און צניעות־גלי אויף דײַן געזיכט,
און מיט דײַן אומעטיקן בליק, וואָס טריפֿט מיט שטילן ליכט, —
וווּהין איז שווײַגנדיק דײַן בליק געוואָנדן מיט פֿאַרלאַנג?

צו דעם, וואָס איז אַוועק און ס'איז די אייביקייט זײַן גאַנג,
אַ זייער טײַערער, אַזאַ וואָס האָט נישט קיין פֿאַרבײַט?
צי גאָר צו יענעם, וועלכער דאַרף ערשט קומען פֿון דער ווײַט,
מע בענקט נאָך אים, מע ווײַטיקט, און ער קומט נישט, און ס'איז באַנג?

מיט טיפֿן אומבאַשיידטן ווי איז אָנגעפֿילט דײַן בליק,
און פֿאָרט — ביסט שיין! ווי קאָן דײַן שיינקייט זײַן אַזוי־אָ גרויס,
ווען ס'קומט פֿון תהום אַ שאָטן און דאָס ליכט דער וועלטס לעשט אויס?

צי אפֿשר ווייסטו פֿון אַ סוד, און סע פֿאַרוואַרפֿט אַ בריק
דײַן האָפֿנונג אין דײַן סאַמע קומער ביז דער ווײַטסטער ווײַט,
וואָס איבער אַלע אָפּגרונטן און פֿינצטערנישן רײַט.

וואַרשע. מאַי, 1957

פאַרנאַכט

פון די ביימער, פון די גראָזן
און פון יעדן גאָרטן־ווינקל; פון דער שטוב־וואַנט,
וואָס באַצירט איז מיט געפלעכט פון בלעטער, רויזן;
פון דער ערד אַליין, וואָס תמיד שווייגט זי,
קומט ער,
קומט ער,
קומט דער סוד דער גרויסער...
שטיל,
פּוּנעם תוך פון יעדער זאַך, פון טיפסטער טיפקייט זייַנער,
שפּראָצט ער, גייט ער אויף און וואַקסט פּאַמעלער,
אָן אַ קלאַנג —
און מע ווייסט נישט, ווען האָט אָנגעהויבן ער צו שפּראָצן,
ווי אַזוי דאָס שפּראָצט ער...

און אַ יעדע זאַך ווערט בלאַסער, פון זיין לייב ארוים אַלץ גרויער,
און פון קוואַל פון יעדער זעלע קוועלט אַ ריינע שטילקייט,
פליסט און שטראָמט, הילט איין א יעדע זעלע...

פּלוצעם נעמען זיך ביים ראַנד באַוועגן די אַקאַציע־קרויזן,
די אַקאַציע הייבט אַרויף די אויגן, סע דערוואַכט די אולמע,
און סע קוקן זיך פאַרוואונדערט אָן די ביימער,

און די שטוב־וואַנט דורך איר רויזן־פּראַכט פאַרקלערט זיך,
יעדעם גאָרטן־שטעגל שטוינט, א יעדעם דרעגנל פונעם פּאַרקן:
וואָס? און ווו? פאַרוואָס? און ווי אַזוי?
שטילקייט...

קוקט אַראָפּ א גאָלדן־וואָלקן, מיגיעגדיק מיט פּורפּור,
ער באַנעמט נישט די דערשיינונג און צעבלאָזט זיין פייער —
באַלד אויך ער הייבט אָן זיך מערער אַלץ צו לעשן און זיך שטילן,
גרעסער ווערט דאָס אויג פון הימל,
און דער מזרח־ראַנד פאַרהילט זיך אין אַ טונקעלער מחשבה...

סאַראַ פּלא! סאַראַ פּלא! זיך אַליין די וועלט דערקענט נישט!
וואָס באַדייט דער בוים און אָט די באַנק, וואָס שטייט דאָ אומבאַוועגלעך?
די געשטאַלט דעם מיידלס, און די ווונקען פון איר בלוזקע,
און דער גרילץ פון אירע טריט דאָרט אויף דער טראָטואַרן־ווייסקייט?
אויך דער טומל פון די שטיפנדיקע קינדער — אַנדערש איז ער!
און דאָס קליגגען פונעם טראַמוויי, וועלכער קלימפּערט פונדערווייטנס
און פאַרשווינדט ווו אין דער ווייטקייט — —
אַלץ צוזאַמען האָט ארומגעכאַפּט־פאַרהילט דער גרויסער פּלא...

און סע ווערט א יעדע זאך אַלץ טונקלער, ביזן גרונט פאַרפּינצטערט,
יעדער בליק ווערט שווערער, טיפער, און אין זיך אַריין זיך ווענדט ער...
אין איר זעלן־שווייגעניש פון אורצייט שטייט די וועלט זיך
און אויף זיך אַליין זיך וווּנדערט —
פ אַ ר ע נ אַ כ ט.

וואַרשע. מערץ, 1957

יעקב פיכמאַן

דריי סאָנעטן

1

פֿאַרנאַכט־סאָנעט

די איינציקע, וואָס ס'האָט פֿון האַרץ אירס ליכט געשטיגן
און תּמיד סודותדיק מיט יובל מיך באַגלייט,
וואָס האָט מיט מילדער שטילקייט מיינע טעג פֿאַרשפּרייט,
און כ'האָט צו איר מיין בלוט פֿון יעדער ווייט געשריגן —

אוי־וויי, טאָג־טעגלעך אירע פּרעכטיקייטן פֿאַלן,
טאָג־טעגלעך מינער ווערט די שפּע פֿון איר בלי,
איר שיין־באַחנטער קאָפּ האַלט גלייך זיך שווין מיט מי,
און שאָטן שפּילט אין גאָלד פֿון אירע אויגן־שטראַלן.

דאָך יעדעם מאָל, ווען כ'זע זי אין איר גלאַנץ דעם שפּעטן
אַ לויטערע, — מיין לעבן פֿילט זיך אָן מיט מוט,
אַ צאַרטקייט זיך צעקוועלט אין האַרץ און זינגט אין בלוט; —

ווי ס'וואָלט דער טאָג מיט גאָר זיין פּיין און זון אונדז זעטן
בלויז אויסצוצייטיקן אין האַרץ דעם צאַרטן באַנג
פֿון אָט־אָ דעם פֿאַרנאַכט א סאַמע לעצט געשאַנק.

וואַרשע. מאי, 1957

2

האַרבסטונג

ס'איז צייט פון זאַמלונג און געזאַנג! שוין לאַנגע טעג
שלייכט פּוסטאונפּאַסט אַרום דער ווינט, אָן פרייד — דאָס וועטער.
דו נעם אַווידלע און צעוואָרף דעם פּאַל פון בלעטער,
וואָס האָט געדיכט זיך אָנגעהויפּנט אויף דיין וועג!

צעוואָרף דעם הויפן, וואָס דערדריקט דיך מיט זיין שוים —
און אויף דיין ערב־נאַכט־שטעג זאָל דיין טראָט נישט שטאַמלען!
נעם זאַמל אויף אָן אָפּשטעל, און בעת דיין זאַמלען
זינג אויף מיט פולער שטים דאָס ליד פון גיין פאָרויס!

ס'איז גרויס דער טאָג פון האַרבסטונג. זאָל דיין אויג זיין שאַרף
און לויטער־העל. נישט אַלץ, וואָס בליט, געדייעט, דאַרף
אריינגענומען ווערן אין דעם שייער גערן.

פאַרקוק אין טונקל פון זיין שוים. דערזעסטו שיין
פון גאָלד פון בליענדיקע זומערס — זאַמל איין.
אַזוי היט אײַן דיין גוטס. אַזוי געשטאַרקט זאָלסט ווערן.

וואַרשע. אָקטאָבער, 1956

3

ביימער אין ירושלים

די ביימער אינמיטן פֿון פֿעלדזן — ווי פּרעכטיק!
זיי האָבן פּאַמעלעך געשפּראָצט און מיט מי;
פֿון זינט אין דעם באָדן פֿאַרוואָרצלט זיך, מעכטיק
מיט יעדער נאַטור־קראַפֿט געשטאַנען אין קריג.

געלעכערט דאָס שטיין־האַרץ, זיי טעגלעך פֿאַרלירן
דעם אָדערן־זאַפֿט, און ס'ע ליידן פֿון שמיץ
פֿון נאַכט־ווינטן שפּראָצלעך; שוין ביימער, זיי שפּירן
די שפּיזן פֿון זונגברען פֿון פּניאָק ביזן שפּיץ.

דעריבער אין באַרג־שטאָט די ביימער — זיי שטייגן
מאַסיוו און מיט לויטערער שיין אויף די צווייגן
אינמיטן פֿון פֿעלדזן און שטורעם־געדראַנג.

אַנטבלויזט קעגן חמימות, אין בוזעם דערהאַלטן
די קראַפֿט, און, געווינטע צו ווונדער, געוואַלטן —
אין שטורעם זיי רוישן צום אָפּגרונט געזאַנג.

וואַרשע. פֿעברואַר 1957

דודס טרויער

די צווײ און צוואַנציק יאָר, וואָס דער רוח־הקודש האָט
זיך אָפּגעשטאָן פון דוד מלך ישראל, האָט ער יעדן טאָג
געלאָזט פאלן א בעכער טרערן און געגעטן ברויט
מיט אַש.

(תדא״ר)

סע לאָזט אראָפּ זיך אויף דער וועלט די שעה פון חצות.
די סודות־שעה. דעם נעכטנס מינדסטער צייכן זינקט
אראָפּ אין אָפּגרונט, ווי אין טיפֿעניש א שטיין.
אַן אוראלט־פינצטערניש צעפּלייצט זיך, ווי אַ וואל,
פילט אָן אַ יעדע לויער־שפּארע אין א פעלדז,
אַ יעדע טיפונג אין א טאָל, א יעדן פאַלד אין בערג.
שטייג־אויף, אָ נאַכט, און אויף א רגע כאָטש פיל אָן
מיט דעם געבורום פון קילן חצות אויך מיין געמיט
און גיס דעם גלאַנץ פון שאָטן דייגעם אין מיין איינ!
כ׳האָב תמיד ליב געהאט צו אויפשטיין האלבע נאכט,
ווען ביזן האלדז די וועלט אין לערקייט זינקט אריין,
און הויערן — אַ חיה — איבער דעם תהום
און זייגן אומגעזעען פון די קוואלן סוד.
געליבט די שעה, ווען גאָט מיט פרייד־געזאנג
פארזייט די שפּאלטן פון דער גאָרער וועלט, דער ווינט
פון ערגעצן באַרירט א דרימלענדיקן פעלדז,
און יעדע נאַכט־שטיק איר מעלאָדיע שפּילט דאן אויס.
אוי! ס׳מאכט נישט ריידן מער די שטומקייט פון דער נאכט
מיין ציטרע, און סע שווייגן אויפן ווינטס באַריר

די סטרונעס אירע, ווי אַ וואַלד וואָס איז פאַרפלוכט;
פון זינט סע איז אַראָפּ אויף מיר דער וואָלקן זינד,
באַגעגן איך נישט מיט געזאַנגען דעם קאיאַר
און בענטש נישט מער דעם טאָג געבווירענעם מיט ליד,
און ווען דער גייסט פון גאָט, וואָס כ'בעט זיין קומען, קומט,
באַפאַלט אן אימה מיין געמיט א יעדעם מאָל...
נאָר חצות־צייט, ווען מיט פינצטערניש סע פליסט דער סאָד,
ווי מיט געווירץ, און איין תהום צום צווייטן שווייגט, —
כ'פאַרגורע מיין געזיכט אין בוזעם פון דער וועלט
ווי גאָר אַמאָל, און אויף א וווגדער קוק איך אויס...

כ'קוק אויס אזוי שוין נעכט א סך, א סך! פון זינט
פאַרלאָשן ס'זענען מיינע שייטערס, נישט פון ווינט,
אַ נעפּל האָט פאַרשווענקט מיין לעבנס שפּראָצלער, און
אוראַלטער שמאַרץ האָט אַלץ אדורכגעזאַפּט מיט שרעק.
איך האָב געזען, אז ס'האָט זיך אומגעריכט די וועלט
געענדערט אין איר שטייגער, און זיך נישט געכאַפּט,
אַז דאָס איז ער דער אומגליק וואָס איז מיר געשען,
און ער איז שרעקלעכער פון אַלץ, וואָס נתן האָט
פאַרויסגעזאָגט מיר אויפן יום־הדין!
כ'פלעג טרינקען נאָך א פולן בעכער יעדן טאָג
מיט ליבע־מעד, האָב זיך געזאָגט צו געבן רו
די אויגנלעדלעך מיינע, מחמת היפּשער פרייד;
און ס'הארץ מיינס, וואָס איז מיט כל־הפאַרגעניגנס זאַט,
ווי קאָן עס וויסן, אז סע איז באַגאַן א זינד?
ווי בינדט זיך דאָס אַ שאָטן און געדאַנק פון שולד
מיט געטלעכער געגאָר, וואָס פלוצעם זיך צעגיסט
אויף גאָר דער ערד, פאַרפלייצט זי און באַקראַנצט מיט רייץ,
וואָס קיינמאָל האָט זי נאָך אזעלכן נישט פאַרמאָגט,
און אַלץ וואָס וואַקלדיק אין איר ווערט פעסט־מאַסיוו?
איך האָב געהערט דעם נביאס שטראָפנדיקע רייד,
און באָטש כ'בין נישט אימשטאַנד געווען נאָך צו פאַרשטיין
און צו באַנעמען גאָר די הארבקייט פון מיין שולד,
איך האָב אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ פאַר זיין געפּלוד,

און גערן כ'בין געווען, סע זאָל מיך שטראָפן גאָט!
ווי פאַר א רעטונגס־רעגן ס'איז אַ גליאיק פעלד,
אזוי געווען איז רואיק פאַר דעם נביאס גרים
מיין הארץ, און וואָס זיין דרוק ווערט הארבער, מיין געמיט
ווערט לייכטער אַלץ: איך האָב געגאַרט אַ ווײ אַזאַ,
וואָס זאָל זיך גלייכן מיט מיין גליק, נאָך וועגן מער!
זיין האַרבע זעאונג וועגן גורל פון מיין הויז
האָט ווי אן אויסלייז־שאָל מיין אויער דאַן דערהערט;
פיל שטאַרקער ווי דער שוידער פון דעם חטא האָט מיך
געדריקט דאָס רחבות פון דעם הארץ, די פולקייט גליק,
כ'האָב נישט פארליטן דאָס צו זוכה זיין אומזיסט
און אויסגעקוקט דעם אורטייל, ווי א הארץ קוקט אויס
פארגעלטונג און א צייכן פון גענאָד, אָן שרעק.
און יעדן אומגליק, וואָס דערווארט מיך, כ'האָב געבענטשט,
געהיימערהייד געפרייט זיך אויף א יעדן בראָד,
און אז ער טראָגט מיר אויסלייז כ'האָב געגלייבט...

וואָס אלץ האָב איך נישט דורכגעליטן שוין? כ'האָב זיין
דערצווינגן — פון מיין האַרצנס הייסן בלוט די פרוכט —
און איינמאָל איך דערזע: זיי זענען פרעמדע מיר;
און זיי, וואָס כ'האָב פאַר זיי דאָס לעבן מיינס געשטרעקט,
וואָס יעדן טאָג פון מילדקייט, מיטגעפיל צו זיי
פארברענט געוואָרן איז מיין הארץ — זיי האָבן שלעכטס
פאַרטראַכט אַקעגן מיר, ווי ס'טראכט עס נישט קיין פיינט.
די פריינד, מיר מייער מער פון ברידער, פון מיין ווייב
באַגלייבטערע, וואָס כ'האָב דאָס פיינסטע פון מיין זעל
ווי אויך מיין יעדע בריענדיקסטע שאנד פאַר זיי
ביז גאָר איך סאַמע לעצטער נאַקעטקייט אנטבלויזט —
ווי רויבער־פייגל האָבן הינטער מיין געגיק
געלויערט און געהיים געקוואָלן פון מיין בראָד.
אוי־ווײ, נישטאָ קיין שטראָף קיין שוידערלעכע מער!
צו גיין, מיט אויגן אָפענע, פון פריינד באַגלייט,
מיט צוטרוי תמיד פול, און דאָך נישט זיכער זיין!
אנטרינען פון אַ וואָרן פיינט, וואָס אפן קעמפט

און וועקט אין דיר א דרימלענדיקע בראַווקייט, קראַפט
פאַרבאָרגענע און זיסלעכן באַגער צו קריג,
און קומען אויף אַ הונפס הענט, וואָס אונטער דיר
גראָבט אונטער זיך מיט פרייד: די פלאַמען פון דיין האַרץ
צו לעשן, ווען סע שמייכלט פריינדלעך זיין געזיכט!

פאַרוואָר, מיין האַרץ, א צוגעווינטס פון יוגנט אָן
צו ליידן און באַגעגנען יעדן בראָך מיט שאַל
ווי אויף מלחמה, אומגעבראָכן איז אַרום
פון יעדן פרווו, מיט וועלכן כ'בין געווען געפרווט.
כ'האָב נישט באַליידיקט די יסורים מיינע, ניין!
איך בין נאָך פול געווען מיט פרייד, פאַרהיט פון לאַנג,
און דער בטחון, וואָס האָט שטענדיק מיך באַגלייט,
האָט איטלעכס מאָל צו נישט געמאַכט א נייעם פרווו.
ס'האָט מיין געמיט זיך נישט געזעצט, און ווען איך ווער
פון הענט מיר טייערע געשלאָגן, זינגט נאָך אַלץ
פון טרויער פון מיין בלוט אַרום די גרויסע וועלט.
נאָר ס'איז אַוועק אַ לאַנגע צייט און — נישט געבראַכט
מיר גאָרנישט נישט. די וואָלקנס האָבן זיך צעשפּרייט,
נאָר שיין באַווייזט זיך נישט. פון אַלע פיינט האָט גאָט
באַרואיקט מיך, און דאָך איך ווייס נישט פון קיין רו.
דער הימל האָט געשוויגן, און די זון געשיינט
און זיך געזעצט, ווי ס'איז איר שטייגער, יעדן טאָג,
נאָר איך צעוואַלגערט ליג אינדרויסן פון איר קרייז.
סע האָבן טאָג נאָך טאָג צעשיט זיך מיינע טעג,
ווי דיגער זאַמד צעשפּרייט־צעשטויבט זיך אויפן ווינט,
איינאַנדער איבערגעפּרעסן זיך און נישט געלאָזט
קיין צייכן הינטער זיך פון טרויער, צי פון פרייד.
די פלאַנצן מיינע זענען מיר טאָג־איין, טאָג־אויס,
פון שאָטן נישט געשיצט, געוואָרן וועלק און טויט,
און כ'האָב אַראָפּגעלאָזט די הענט און נישט געוווסט,
אַז מיינע תבואה־שפּייכלערס גייען דערווייל איין.
אוי, טעג פון לאַנגווייל, שטומע טעג — צו וואַסער גלייך,
וואָס פליסט, פאַרשלעפנדיק די דעק־ערד אונטער זיך!

אָן שטורעם פאלן אָפּ די טעג, און אויך אין זיי
די שטילקייט קרייזט, קיין עכאָ ענטפערט זיי נישט אָפּ
ווי גלייך אין אָפּגרונט קייקלט זיך אַראָפּ אַ שטיין.
אָן שאָטן טעג, סע בלייבט קיין נאָמען נישט נאָך זיי,
קיין שפּור; באַגראָבן איינער איז דער צווייטנס שוים,
מע קאָן זיי נישט קיין ציון שטעלן, און ס'פארשטעלט
די מענגע פּגרים זייערע, ווי א מאסיוו,
דעם טיפן תכלת, וואָס פון וויטן טריפט אַראָפּ.
ווי מיד פון זיי ס'איז מיין געמיט! איך האָב געוואָלט
זיי אויסמיידן, אנטרינען, ראטעווען כאָטש יו אָ ם.
אומזיסט! אַ טאָג צעטרעט אַ טאָג. פון גאָר קאיאָר
מיך ריגלט אום אַ וועלט אַ מידע ווי אַ שטיין,
און יעדע תפילה ווערט פארגליווערט אין מיין מויל.
אַ לערער קרוג, דאָס מויל אַראָפּ — סע הענגט די זון,
אנטבלויזנדיק די הייוון אירע, און ווי זאמד —
די שטראלן רינען, נישט געזאמלט פון קיין הארץ.
ס'האָט ליכט אויף ליכט געשטיגן, נאָר ס'האָט נישט גערירט
קיין וואָלקן פון זיין צָרט, קיין שאָטן נישט געלייגט,
וואָס זאָל מבשר זיין מיר כאָטש אַ רגע גליק;
און ווי אַ קעמל הויערט אויפן מיטן וועג,
פארמאטערט האָט געקניט, געפאלן איז די צייט.
איך האָב געזען — פארלוירן גייט מיין טאָג, און באלד
פארשווינדט ער, טו איך פאר א פליגל אים א כאפּ:
פארלאָז מיך נישט, כל־זמן האָסט גאָרנישט מיר געשענקט,
דאָס מינדסטע! זאָל נישט ווידער לייגן זיך אויף מיר
דיין אש, סע זאָל נישט קיין געראטעוועטער פונק
אים איינצוהיטן איבערבלייבן מיר פון אים!
ס'איז נישט דערהערט געוואָרן מיין געבעט. די זון
זיך קערט אַוועק און לאָזט נישט איבער קיין געשאַנק,
און ס וואַלגערט זיך א פּגר פון א טאָג אויפסניי,
לעם פריערדיקע, ביי דעם טויער פון דער נאַכט.

איז וויים איך דעמלט, אַז פארשאָלטן האָט מיך גאָט!

פאַרוואָר, די ערד געוואָרן איין מאָל איז פאַרוויסט
אינמיטן בלי, און ס׳האָט פאַרטונקלט זיך ס׳געזיכט
פון מיטנטאָג, בעת סע האָט געשפּרייזט די זון
מיט מאַכט נאָך אין די גאָרע הייכן פון דער וועלט.
בין איך אַזוי געוואָרן אָרעם אומגעריכט,
צי ס׳האָט די גאָרע נויט דער וועלטס זיך מיר אנטפּלעקט?
סע האָט אַמאָל די נאַכט מיט שאָטן צאַרט פאַרהילט
מיין בליק, געלאָזט מיך באָדן זיך אין איר אין־סוף —
און איצט ווי אירע אוצרות האָבן זיך אנטבלויזט?
כ׳פלעג ליב האָבן אַמאָל צו שפּירן אויף מיין קאָפּ
דאָס לויפן פון די וואָלקנס גיך, איבער איר —
אַ שוועבנדיקער וואלד, וואָס פרייליך פאר מיר לויפט
זיין שאָטן, איילט, און איך — איך יאָג זיך נאָך אים נאָך!
ווען ס׳טרייסלט אָפּ פון זיך די וועלט די שווערע לאסט,
וואָס דריקט זי, ווי כ׳האָב ליב געהאט צו זיין דורך איר
געטראָגן אין דער הייך און האָרכן דאָס געשריי
פון יובל אירן, פון איר אומטערגאנג און גליק!
כ׳האָב ליב געהאַט צו גיין צום אָפּגרונט מיט געזאַנג,
און ס׳איז מיר אומוועדיק געווען יעדער חשד,
און פרעגן, פּרווון, פאָרשן תמיד כ׳האָב געהאסט,
און כ׳האָב געטראָגן אָט אזוי די גאָרע וועלט —
א יונגער שפּילנדיקער לייב, וואָס קוויקט דאָס אויג,
אפילו ווען ער לאָזט דיך אָפּפּילן זיין צאָן...

און כ׳האָב געזונגען דאַן פול לעבנסברויז. ווי נאָר
אַ צפון־ווינט האָט זיך געמאכט אינמיטן נאַכט
און ווי אַ ליבנדיקע האנט מיך שטיל באַרירט,
האָב איך דערוואכט מיט פרייידיקן גערויש אין בלוט,
און ס׳האָט געיובלט מיין געמיט אין מיר ווי פלאַם,
און כ׳האָב צוליב דער שפּע קראַפט, וואָס מיך פאַרפּלייצט,
שוין נישט געקאָנט אַנשלאָפן ווערן אויף מיין בעט.
פון אַלע קוואלן פון דער וועלט גייט אויף מוזיק
און טראָגט אַוועק מיין הארץ, און פון די קולות פיל,
וואָס פילן אָן מיין זעל און רינגלען מיך אַרום,

ווי כוואַליעס, קיין אנטרינונג איז שוין מער נישטאָ.
פון יעדן אָנריר פון דער וועלט — פון זיך אַליין
די סטרונעס מיינע שפּילן אויף, און ביז קאַיאָר
די יונגע פייגל מיינע שוועבן אויף מיין קאָפּ,
כּל־זמן סע וועט זיי נישט פאַריתומען די צייט.
אוי! רייצנדיקע געכט, ווען ליבשאַפט האָט אין מיר
געיובלט, איטלעך טרוקן שטענגל האָט געקוועלט
מיט שטראָמלעך פול מיט וויזיע און, געפּלעפּט פון פּראַכט,
איך האָב נישט אונטערשיידעט צווישן פריינד און פיינט.
מיין האַרץ האָט נישט געגלייבט צו ווערן ווען באַהערשט
פון פיינטשאַפט, וואָס פאַר נישטן פּאַסט, וואָס טריב מאַכט אויך
דאָס אויג פון געטער, כ׳האָב אַוועקגעדרייט דעם קאָפּ
פון האָרכן דעם געציש פון שלאַנגען הינטער זיך.
כּל־זמן סע האָט פון מיין געמיט געטריפט געזאַנג,
האָט איטלעכס מיסט פאַרקערט דער ליטער פון איר קלאַנג,
און שמוציקייט, וואָס לויערט אין געהיים אויף אַלץ,
אויף אַלץ — האָט צוקומען צו מיר זיך נישט דערוועגט,
האָט נישט געוואַגט זיין שוועל צו שטעלן לעם מיין שוועל.

געטראַכט: אַזוי כ׳וועל זינגען ביזן זונפאַרגאַנג,
און נישט קאַלויצן וועט מיין קוואַל אין אוממענטשם פּוס;
אין אַ געהיימער וועלט איך האָב מיין שפּרוך געשיקט —
זיין עכאָ קומען ליטער וועט צוריק אין נעסט.
און ס׳איז געווען מיין פרייד, פאַרגעסן פון דער וועלט,
צו טראָגן מיין געזאַנג די אויפשטייער קאַיאָר,
ווע מענטש אין וואַנדער נאָך דעם צווייטן נישט דערקענט,
נאָך איידער וואַנדערער זיך קרייצן אויפן וועג...
אוי, די קאַיאָרנס אומשולד ווער האָט מיר פאַרשטערט,
געעפנט מיינע נעכט פאַר טומלדיקע טעג?
פאַרטאָג נאָך האָבן מיינע פענצטער זיך צעפּראַלט,
און ס׳פרעסט די היץ פון טאָג דעם שאָטן פון מיין וואַלד;
און גאָר דער אוצר פון דעם חצות, וואָס כ׳האָבן אין זיך
געהיט מיט פלאַמער פאַר די קומענדיקע טעג,
סע האָבן הונגעריקע אויגן אים אַנטבלויזט.

און כ'האָב שוין קיין שום רעטונג נישט. איך קאָן נישט מער
געפינען קיין באהעלטעניש אין גאנצן לאנד.
אזוי איז עס דער גורל פון דעם מלכות: שטיין
אָן אָפּגעדעקטער תמיד, פאַר א פריינדלעך אויג
ווי פאַר א פיינטלעכס, און קיין אויסוועג איז נישטאָ.
פון אלע מלכות־פענטעס שטאַרקער האָט געדריקט
מיין הארץ, געפּרעסן עס די נאַקעטקייט פון לאנד,
די הוילקייט די אָנשטאָטנדיקע פון דער וועלט.
טאָג־איין, טאָג־אויס די מענטשן האָבן מיר געבראַכט
די ליבע זייערע, און פון מיין זעל געקעמט
די לעצטע הויט, און נישט דערבאַרעמט זיך אויף מיר,
און נישט באַזיגיקט גאָר, אַז שטיקערווייז מיין לייב
צעטיילן זיי אַזויאַרום צעווישן זיך.
מיט צוואַנג געצונדן האָבן זיי מיין לעצטן אייל
און זיך געוואַרעמט פאַר זיין ציטערנדיקן פלאַם;
גאָר ווען זיי גייען ענדלעך שוין אַוועק, איך ווייס:
כ'בין זיבנפאַכיק לערער איצט געבליבן שטיין.
אפילו אין באהעלטעניש האָט מיך פאַרפאָלגט
די מענטשנס ליבע, וואָס האָט שטאַרקער מיך פאַרצערט
פון מיינע פיינט און אומטערדריקער אלבאַנאַנד.

אזוי־אָ האָבן זיך די טעג מיינע צעשיט
ביים אָפּגרונט־ראַנד, און איך האָב נישט געגלייבט,
אַז נישט צום ראַטעווען איז שוין די וועלט צעשטערט.
כ'האָב אַלץ נאָך נישט געגלייבט, אַז כ'בין אזוי באַשטראָפט
צו זעען אויף אַ יעדן שיידוועג: מיין פאַרמעג,
די אוצרות מיינע וואַלגערן זיך אום, און איך,
הגם זיי זענען מיינע נאָך, גיי אויס אין נויט.
איך האָב געדענקט די צייטן פון אַמאָל־אַמאָל,
ווען כ'בין געווען נאָך דאָס ליבלינג־קינד ביי גאָט,
ווען ס'האָבן נאָך די מדבר־פעלדזן מיך באַטריפט
מיט שאָטן, ווי א וואַלד, און יעדער פליך פון סטעפ
האָט גראָז אַרויסגעשפּראָצט פון אונטער מיינע טריט;
ווען מיר אַקעגן זינגט דאָס וועלט־האַרץ ווי א פריינד,

און יעדע הליבע אין אַן ערד-שפּאַלט מיך באַשענקט
מיט ווארעמקייט, ווי דער געליבטערס זיסע ברוסט.
אזוי פארשווענדעריש כ'שטרעק דעמלט אויס די הענט!
אַ יעדן פליכעוואַטן, עקרדיקן פעלדז
און איטלעך פעלד, וואָס איז נישט פרוכפּערדיק ווי זאַמד,
כ'האָב אָנגעזויגן מיט מיין זעלעם זאַפט; מיט פרייד
געגעבן און באַשענקט, און ס'האָט מיר נישט פאַרפעלט, —
דער איבערפלוס איז גרויס אזוי, כאָטש האלט נישט אויס!

און היינט איז מיינע הויזדינסטן מיין נויט באַוווסט,
און יעדער ראָב, וואָס ווערט פון מיינע שיסלען פעט,
אויף מיינע חורבות-אשן מיט התפעלות שאלט.
וואָס כ'האָב זיי מחמת ווייכקייט צוגעטיילט מיין הויז,
ביז ס'וואקסן אָן די פליגל, וואָס כ'האָב זיך געמיסט
זיי האלטן ביי די אייזלטרייבער, — אלע זיי
זיך פרייען אָפּדעקן די חרפּה פון מיין נויט.
איך האָב מיין אומבאהאָלפנקייט פאַר קיינעמס אויג
נישט אויסבאַהאַלטן און פאר איטלעכן דערציילט
ווען ס'האָט געטראָפן מיך די נויט. כ'האָב נישט באַגערט
אומזיסטיקע געשענק, און אויסנאָגן ביז לעצט
מיין אויסגעטרונקען-לערן בעכער זיך אנטזאָגט;
געוואָלט פארשטומט ווערן און שווייגן ווי אַ שטיין,
פארגעסן אז א ציטרע האָט באַוועגט מיין האנט,
און קיינער זאָל נישט ווייסן ווו איך ביז, און מער
זאָל נישט געדענקען קיין געהער מיין פיל געזאנג;
געוואָלט אין פינצטערניש ארייננדריקן מיין זעל
און מיט מיין בלוט פארבלינען זיך, ביז כ'ווער
דערשטיקט, צי אלס אן אנדערער איך כאַפּ זיך אויף!
סע האָבן יאָרן פון צעמישונג און פון קריג
געלערנט מיך צו מאכן שלום מיט מיין וויי
און זינקען אין דעם שאָטן פון מיין זעלעם טיף
ביז צו דערגרייכן צו דעם דעק פון איר תהום:
אזוי נאָר היט זיך איין פון אונטערגיין דאָס הארץ!
נאָר גיין טאָג-טעגלעך אין דער שטומקייט פון דער וועלט,

אַן איינגעהאָרכטער אין געוויש וואָס שטייגט אַרויף,
גלייך יונגע פייגל אין דער פינצטער קריכן אום
און טוליען־צו זיך צאַרט, געהיים צו זייער נעסט;
צו קוקן אין דער הוילקייט פון די נעכט, וואָס פול
געוועזן ווי אַ קוואַל איז מיט מוזיק, און האָרך:
סע נידערט אויף מיין קאָפּ אַ ווינט, זיך קערט אַוועק,
און צערטלעך איבער מיר זיין פליגל צאַפּלט, צוקט!
אויב כ'בין אַן אָפּגעשטויסענער פון גאָט, פאַרוואָס
באַגריסן מיך חלומות, און פאַרוואָס באַזוכט
אַ וויזיע פון נבואה מיך אין שלימער צייט?
אויב ס'האָט געצערנט גאָט, פאַרוואָס גיסט ווי אַ פייגט
אין גלי פון צאָרן, וועלכער שלאָגט, גיט קלעפּ
און ביז דאָס האַרץ זיך קילט, גיסט ציט צוריק זיין האַנט?
פאַרוואָר, כ'האָב פאַלשן צוויבער פיינט און, זינט איך לעב,
אין הייליקטום כ'בין אומגערופן גיסט אַריין.
נאָר ס'טרעפט זיך: ווי אַ רויטער שאָטן אומגעריכט
לייכט־אויף, און אומגערופן בלייבט וואָס שטיין פאַר מיר,
און איידער נאָך כ'באַנעם עס, טוט זיך אַ צעשפּיל
אין האָפּעגונג מיין בלוט, און אַלץ אין מיר זיך טוט
אַ זעץ אַראָפּ, ווי אונטער בלויע וואָלקנס גראָז.
סע שווייגט די וועלט. נאָר יעדער וואָרצל פון די האָר
פון מיינע ווערט ווי מיט געוואַלט געפּליקט פון נעסט,
און ווי אַ וואַל אַרויסגעשטירצט פון דעם תהום,
וואָס ברויזט מיט יובל צו די האַפּנס פון דער נאַכט,
גייט אויף, שטייגט אויף מיין האַרץ...
ביינאַכט, ווען סע פאַרוויגט דער שלאָף די וועגט פון הויז,
אַ פינצטערגיש, וואָס קלאָרער איז פון איטלעך ליכט,
דעם סאָד פאַרווינדלט, און אַ דרימלענדיקער פלאַנץ
פאַררייסט אַרויף זיין שפּיץ און טיף פאַרוואונדערט האָרכט
ווי ס'וועבן זיך די וואָרצלען, פוינזנדיקע שטיל
אין נאַכטיקן געלעכצעניש און דאָרשט צום קוואַל, —
אַ שפּע ווארעמקייט לויפט פלוצעם דורך מיין גוף
און כ'גלייב: זי איז שוין דאָ, די גאָטגעבענטשטע שעה.
דער פּנים איז אויסגעגלעט, און ווידער כ'בין פאַרפלאַנצט

אין בּאַדן גאָטס און וואָרצלדיק מיט אים באַהעפֿט.
נאָר ווען סע קערט זיך אום צוריק דער טאָג, איך פֿאַל —
אין איינגעשטויבטע בלאַט, ווי יענער ווייסער צוויט,
וואָס ווערט געשמיצט אין שאָטן פֿון זיין בוים גאַנצפֿרי,
און ווער דערקענט, אז נעכטן האָט ער נאָך געבליט?
און ווען דער טאָג איז צריקגעקומען, האָט די ערד
א גלאַנץ געטאָן דורך מיינע פֿענצטער לער. דער ווינט
האָט זיך געזעצט פֿאַר מיין געצעלט און נישט
קיין וויג געטאָן מיין צווייג, מיין פֿאָרהאַנג נישט באַוועגט.
געטראָפֿלט האָט די שיין, און, ווי א קרעציק פֿערד,
מיט אויסגעפֿליכטער גריווע שלייכט אוועק דער טאָג,
און איך, אַ טאָפּל אָרעמער ווי כ'בין געווען,
אין שאָטן זיינעם שפּרייז אנטקעגן דעם פֿאַרנאַכט.

נאָר קומט די צייט פֿון הצות, נעמט ווידער רופֿן הילף
מיין בלוט און שטילט זיך גאָרנישט איין,
און אלץ וואָס האָט זיך אויסגעברענט אין מיר ביז אש,
און אלץ וואָס, כאָטש איך וויים נישט, אין מיר בליט,
גייט אויס. גייט אויס נאָך דיר —
סע ווייטיקט אויס זיין גאָרן ווי צו דיר, מיין גאָט!
דעם טאָג אין דיר איך וואַרף אוועק — א פֿוילע פֿרוכט,
און ווי א לערער שאָלעכץ איז אָן דיר די נאַכט.
ווען כ'שמאַכט אין בענקעניש נאָך דיר — ס'איז דיין געגאָד,
און מיין געוויין פֿון בלוט צו דיר — דיין שכינה איז.
ס'איז גוט וואָס כ'נעם ביז היינט מיין הונגער אָן פֿאַר ליב
און שטרעק נישט נאָך שיריים־ברעקלעך אויס מיין האַנט,
און ס'עקלט מיר די גאָב וואָס נישט דיין האַנט דערלאַנגט —
ס'איז גוט וואָס מיין צעפּייניקט האַרץ זיין פּיין נאָך בענטשט,
און ס'לעשט זיך נישט דאָס פֿייער פֿון מיין טרער בייגאַכט,
און ס'וועלן מיינע טרויער־טעג זיך ציען, ביז
מיין זעל וועט אויפֿבליען אויף אייביק פֿון דאָס ניי!

שרודבאָרוו—וואַרשע. יולי—אויגוסט, 1957

יצחק קאַצענעלסאָן

באַטראַכטונג

בייגאַכט, אין מינוטן פון אומעט איך עפן דאָס האַרץ מיינס,
בלויז שאָטנס און שטילקייט מיך רינגלען אַרום און באַוואַכן;
סע לייכט זיך אריין דורכן פענצטער דער טונקעלער הימל,
סע דרימלען די וואָלקנס די גרויע און בלאָנדזשען אין דרימל —
באַליידיקטע ברואים, באַצערטע, וואָס גאָט האָט פאַרשאָלטן:
זייט תמיד פארוואָגלט אין רחבות פון הימל פון מיינעם.

סע דרימלען די וואָלקנס און בלאָנדזשען — פון איינעם זייט=דורך זיך
אַ בלאסלעכע שיין, די לבנה אין אים איז פאַרבאָרגן.
איך עפן מיין האַרץ, קוק אַריין, וואָס סע מאַכן די טרוימען,
וואָס כ'האָב זיי דערצויגן דערינען פון לאַנג שוין, פון לאַנג שוין...
געבליט האָט אין אים א גן=עדן אום פריליגג מיין קורצן:
מיט יעדן פונק=שיין, וואָס זיין שפּריץ אין מיין אויג האָט געטראָפן —
גייט אויף אין אים בליעכץ פון רויזן;
מיט יעטווידער בליק פון אַ וואַרעמען אויג אויף מיין פּנים —
צעוואַקסט זיך דערינען אַ ליליע;
אַ הייסער און גליאיקער קוש —
און ס'ווערן דערינען באַשאַפן מלאָכים;
און רוט אויף מיין האַרצן אַ קעפּל אַ ליבלעכס, אַ שוואַכלעכס —
סע ווערט דאָרט געזונגען א וויג=ליד, —
איך עפן מיין האַרץ און איך זע פאַר מיר שטיין מיין גן=עדן;
כ'וועל גיין אויף די הייליקע שטעגעלעך זיינע שפּאַציר,
זיך שטעלן אין שאָטן פון פליגל פון זיינע מלאכים
און דאָרט פאַר מיין נאַכט זיך פאַרבאָרגן...

ביינאַכט, אין מיגוטן פון אומעט — מיין האַרץ איז צעעפנט,
און כ'זע מיט די אייגענע אויגן: מיין האַרץ איז פול חורבות!
אַ בוים אַ פאַרדאַרטער, אַ בלום אַ פאַרוועלקטע,
אַ פויגל אַ טויטער — אָן שטאָלצקייט פון פליגל.
אַ מלאך אָן אומעטיק־בלאַסער דאָ זיצט לעם די רעשטלעך,
וואָס זענען פאַרבליבן ביי מיר אין גן־עדן, און יאָמערט —
בייז לויערט אַ שטן, פאַרשטעקט אין אַ פינצטערן ווינקל,
דאָס פנים — צעשמייכלט מיט חוזק... ארוים איז פון וואָלקן
און קוקט דורך מיין פענצטער אריין אין מיין האַרצן —
די בלאַסע לבנה.

וואַרשע. מערץ, 1957

זלמן שניאור

דער בלייער

פון אלע שרייב־מכשירים כיטרער איז געווען דער בלייער:
ער איז פארשטארט געוואָרן אויף זיין בויך, דער פוילער
און מאָגערער, דער זייטן־קאנטיקער מיט גלייכע עקן;
אָן מינדסטן ביסל ליבשאפט־זאפט אין די געדערעם,
אָן חניפה־זיסקייט אויפן צינגל.
ער וואַרעמט זיך אַזוי אין ליכט פון שויב, און ווערט נישט וואַרעם;
און אויף זיין זייט אַ סוהריש שילדל שימערט:
„פאבער נומער צוויי...“

גאָר ס'טרעפט, אז צווישן כתבים, הויפנס פערגאמענטן,
זעט אוים ער, ווי אַ שלאַנג א פיל געניטע צווישן בלעטער;
באַהאַלט זיך און באווייזט זיך ...אָט אזוי ער לאָקערט,
און פון זיין מויל זיין בלייען צינגל שטעקט ארוים אים
מיט סאמע דינסטן שפּאָט, און ס'איז זיין גיפט פארבאָרגן.
ער ווארפט אַ בליק בגנבה צו דער טינט־פען,
וואָס באָדט כסדר זיך אין שווארצן שוויים און זשאַווער
און יעדע רגע זיבן מאָל גייט טבילה,
סע רינט פון איר פון גרוים פארשמייעטקייט די סלינע,
און שיט מיט הויפנס רייד, ווי אין געוועט געגאנגען,
און אין געלויף פון גלייכן וועג פארבלאָנדזשעט.

ס׳איז אָט די האָלץ־שלאנג פעסט ביי זיך און זיכער,
אז לאנג וועט נישט געדויערן, איר ריי וועט קומען:
מע וועט זי, ווי אן אויבער־אָרדנונגס־היטער, רופן,
און זי וועט אויפן טרויער־וועג פון טינט זיך דורכגיין
אָן חשק כלומרשט און א צענטליק מאָל צוריק זיך ציען;
סע וועט איר שטעכלער מיט זיין בליי א שפריץ טאָן
און וואָס ס׳איז איבעריק און אגבדיק פאריאָגן,
און אויף דער פענס חטאים ער וועט זיין מכפר
און אָפּווישן איר שוויים און אירע שפריצן,
און אָפּזאָגן א שארפן פסק און מאכן דעם סך־הכל —
אויף לעבן אייביק,
צי גיין אין אויוון.

(תרפ״ב) מ׳עזדזי־זדראָיע. אויגוסט, 1957

אויפן טויט פון א זייגער

אַ הימל־האָריזאָנט, אין קעשענע־פּאָרמאט,
ביי מיר אין וועסטל ליגט לעם הארצן;
זיין אינגעווייד איז שטאָל, רובינען — זיינע אקסן־נעסטן,
און די קאָפּערטע — גאָלד.
מיט לייכטע פיסעלעך און רעדלעך קליינע
ער יאָגט זיך תמיד נאָך דער צייט דער גרויסער —
ווי אין געוועט אַ מיק יאָגט נאָך אן אָדלער איז זיין פלי —
און טיקעט, לאָזט נישט אָפּ זי.
ווי מיט אַ כישוף־קלאנג ער גיט מיר איבער
דעם עכאָ פונעם ווירבל פון דער ערד
אין איר געלויף ארום דער זונראָד.
סע קלאַפּט מיין הארץ, און ער דעם ענטפערט,
ער ציילט, ער ציילט, ער ציילט:
ער ווערט נישט מיד צו ציילן פון דער אייביקייט די שטויבן —
טיק־טאַק, טיק־טאַק,
אַ רגע נאָך אַ רגע.
די קראַפט פון זיין געדולד איז העכער פון דעם מענטשס השגה,
און מיט זיין קראפט אָט־דער דערנערט ער מיינע;
לויט זיין באַפעל איז איינגעשטעלט מיין טאָג,
און ער באַשטימט די ריכטונג און די גרענעץ פון מיין ארבעט.
און אויך מיין שלאָף באַוואַכט ער,
איז וואך און טריי די גאנצע נאכט.
ווען כ'וואך זיך אויף — באַגריסט ער מיר
מיט צאַרטער און געשווינדער שטים:
„גוט מאָרגן דיר, מיין האר!"

און מיט אן איידל פינגערל מיר טייטלט:
אין דער־אָ שעה... געדענקסט?
און אָט אין דער — פארגעס נישט!
אין דער־און־דער־אָ שעה, אין אָוונט,
ווארט די־און־די אויף דיר אין פארק...

נאָר אָט־אָ האָט געפּלאַצט די האָר,
און שטייף געוואָרן איז זיין פינגער;
ס'איז שטום געוואָרן זיין מעטאַלן מויל,
און ער איז שטיין געבליבן.
מבולבל איז געוואָרן נאָר די וועלט,
און ס'קלאַפּן פון מיין הארץ — פאריתומט.
די זון גייט אונטער און גייט אויף צו נישט דער רעכטער צייט,
דער אָוונט־נעפּל לאָזט אראָפּ זיך אומגעריכט,
און אומגערופן די לבנה־שיין קומט אָן.
ס'גייט אָן געשמאַק אוועק א טאָג זיך נאָך א טאָג,
און ס'ווערט פון זיס און ביטערס און געזאַלצנס
איין לעמעשקע אָן טעם־און־ריח.
ס'איז מיט איר וועג אַוועק די צייט די גרויסע,
און איך האָב נישט דעריאָגט זי;
איר פלייץ האָט אויף אַ זייט מיך אויסגעבראָכן,
עלהיי א שטענגל אויפן וואַסער, אין א לאנד א פרעמדן.
אַ שיידוואַנט האָט געשטעלט זיך צווישן גאס און הייזער,
און כ'האָב, ווי א לונאַטיקער, געבלאָנקעט צווישן מענטשן,
און אויך אין שטוב געלאַכט פון מיר עס האָבן מאַסקעס...
אין פּאַרק בין איך אין אָוונט נישט געקומען;
און קומענדיק, שוין נישט געטראָפן
די שיינהייט יענע אינעם שלייער,
און כ'האָב זיך אויך צום הארצן נישט גענומען.
איך האָב געוווסט: פארווישט סע זענען מיינע טעג די לעצטע,
פארקלעקט מיט טינט — די נעכט אין לעבנסבוך אין מייגעם;
און ווי אַ הונט כ'בין נאָכגעלאָפן אַלע יאָרן
נאָך עמעצן, וואָס ס'זענען אים באַקאַנט די וועגן,

אַ מעכטיקער, א קאלטער און אַן אויפטוער א גרויסער, —
און כ׳האָב אַראָפּגעבלאָנקעט אויף אַ זייט אַ קליינע רגע.
און אַט איז ער אוועקגעגאַן, דער ג ר ו י ס ע ר,
און האָט נאָך מיר זיך נישט פארבענקט קיין רגע;
ווייט־ווייט איז ער אַוועק שוין.
און איך שנאַפּ־אוים זיין טראָט אין וועלט־שטויב,
און וואָיע אין זיך עלנט;
אַז ווי מיר פון מיין פרייהייט,
און ווי מיר ווי פון מיין פאַריאָכטקייט,
מיט אָט דעם טויטן האָריזאָנט אין גאָלדענער קאָפּערטע.
ביי מיר אין ווענטל־קעשענע לעם הארצן!...

(תרפ״ב) מיענדזי־זדראָ׳ע. 1957

דאָס גלעקל

באַוואַכסט מיין טיר, געגליכן צו אַ שטומען וועכטער,
און אויך מיין טרוים, צו וועלכן כ'ביין אַנטלאָפן
פון שטאָט און פון די מענטשן און די לעבנסלייַדן;
גאָר ווי אַ וואָרנונג פאַר אַ שרפה און גנבים,
אזוי צעוועקסט מיך פלוצעם פון דער שטילקייט
און גלינגלסט מיט דיין צינגל דעם מעטאַלנס:
„אַ גאַסט געקומען, ס'איז אַ גאַסט געקומען!"

גרילץ=גרילץ, מיין חבר, זון פון קופער!
פאַריאָג די וויזיעס מיינע, גלייך ווי פייגל,
אויף שפּליטערלעך צעפּיצל מיין מנוחה:
„אַ גאַסט געקומען, ס'איז אַ גאַסט געקומען!"

אַ קינד אַ גרויס אין אומשולד און אין צוטרוי —
איך דריי זיך דאָ ארום אליין דאָך
צעווישן ווענט און קעגנשטאַנדן, בילדער און געוועבן,
ווי אָדם אין גן=עדן — אָפּן הארץ=און=זעלע,
אנטבלויזט דאָס פּנים, און! מיין בליק — אַ גלייכער.
זיי זענען ברידער אומבאַלעבטע אַלע, אַלע,
איין לשון א געהיימס מיר האָבן אַלע:
אַ בליק, אַ ווונקל, אַ קאָליר, אַ שמייכל,
און ווען די קלינגלסט —
איך צי ארויף געאיילט אַן ערנסט=מאסקע
אויף מיין געמיט דעם לייכטן און מיין אָפן פּנים,
מיין הארץ פארדעק איך מיטן שילד פון דעם קולטור=מענטש,
באַשמיר די פייל פון מיינע רייד מיט האָניק,
און א באוואָפנטער, פון קאָפּ=שפּיץ ביז די זוילן,
איך גיי די געסט אַנטקעגן,
וואָס רייסן זיך אריין פארבעטענע און אומפארבעטן
צו מיר אין הויז און זיין גן=עדן=שטילקייט.

(תרפ"ב) מיענדזי=זדראָיע. אויגוסט, 1957

דער אַלטער קאַם

מיט אָט דעם שווארצן קאַם אָן ציין
און מיטן פּלאַץ אין רוקן —
כ'פלעג ליב האָבן צו קעמען אירע לאָקן גאָלד
אנטקעגן גרויסן שפּיגל.
אשטייגער ווען איז דאָס געווען? שוין לאַנג... נאָר דאן
מיר זענען ביידע, איך און ער, דער קאַם, געווען נאָך יונג.
ס'האָט גאָלדלעך זייד געפלאָסן לעבעדיק און קיל
דורך פינגער הייסע.
סע האָבן בלויע פונקען — ליבע־בליצן
פון אונטער קעמענדיקער האנט פון מיינע זיך געריסן
און ריידנדיק געמאכט איר צאָפ, וואָס זיך צעלאָזט —
אַן עק פון א קאָמעט, אויף אירע אקסל.
ס'איז קליין געוואָרן איר געזיכט אין דעם מאסיוו פון לאָקן
און האָט ארויסגעשטראַלט פון זייער רעמל;
אויף יעדן קיצל פון דער האנט, דעם קאַם צו מיר געשמייכלט —
א פּנים פון א לייבין וואָס זיך פיעשטשעט.
און הינטער אונדז, אין אָפּגעשפּיגלטער פּארטיפונג,
געוונקען האָט א זיידן, רויט געלעגער,
דער פּיעדעסטאל פון ליבע, וואָס געווינט איז מיט יום־טובים.

אין יענער צייט דער קאַם האָט מיטגעמאכט מיין לעבן,
אויך ער, נישט אַנדערש, האָט געלעבט זיין סודיק לעבן;
סע איז א חלק פון מיין היץ צו אים אריבער,
צוזאמען מיט מיין ליבע־גורל, און האָט אים באפרוכפּערט.
פּארוואָר, ווען ס'האָבן אָפּגעצווויטעט די באַגערן מיינע —
ארויסגעפאַלן זענען זיינע ציין די אָפּגענוצטע;

און ווען זי האָט פאַרלאָזן מיך, און איך האָב זי פאַרלאָזן —
זיין רוקן ווערט געבויגן, און סע פאַלט אויף אים די זקנה.
ביז היינט צו טאָג ער וואַלגערט זיך ארום נאָך
אין וואַנע=צימער אויף א טישל א צעלעכצטן
און קוקט דערשלאָגן, איבעריק פון צווישן שברי=כלים;
ער לאַכט צו מיר אָנצייניק, ווען איך גיי פאַרביי אים,
צו וועקן מיטלייד און זכרונות.
און איך פאַרשטאָק דאָס הארץ און קער אַוועק די אויגן,
און גיי פאַרביי... איך האָב נישט ליב קיין פרוכטלאָזן ליידן.

נאָר צייטנווייז זיך לאָזט אַראָפּ א צאַרטער אומעט,
זיין זיסקייט — ביטער, און זיין הארבקייט ליב איז, —
כ'באַטראַכט מיין שויבער, וועלכער שיט שוין אויס זיך, און דערמאָן זיך
דעם געבעכדיקן, וועלכער איז דורך אים געשוווּמען
און האָט צעשאַרט די קרויזן פון די ליבסטע מיינע.
איך גיי און שלעפּ ארויס אים פון פאַרוואָרלאָזטקייט פון זיינער
און רייניק אים פון שטויב פון לאַנגע יאָרן;
איך עסק זיך מיט אים, און מיט זיין צייניק רעשטל
פאַרקעם דאָס רעשטל פון די לאָקן מיינע אויפן אקן.

און מיטאַמאָל ווערט קלאָר מיר, אז ער שעמט זיך,
באהאַלט דעם פגם פון זיינע ציין אין פליך און מיינעם,
און קאָן נישט...
ער שעמט זיך מיט זיין זקנה און דער ענדע פון מיין יוגנט,
און דאַנקט מיר פאַר מיין נישט פאַרגעסן אים לחלוטין.
מיר שמייכלען ביידע איינער צו דעם צווייטן,
מיר בעטן זיך איינאַנדער איבער אָן אַ וואָרט צו ריידן,
און מיר פאַרשטייען גוט זיך קעגנזייטיק.

(תרפ"ב) מיעדזי=זדראָיע. אויגוסט, 1957

בנימין

סע איז געווען ביי אונדז אין דרהיים אַ קעצעלע א קליינס,
איינגאַנצן שוואַרץ, די אייגלעך — צוויי שמאַראַגדן;
די וואָנצעס, ברעמען — אויסגעשטרעקטע שטראַלן ווייסע־בלאַנק,
דאָס עקעלע — געפּלעקט, מיט לאַפּקעס ווייסע.
ס׳איז טאָג און נאַכט; אין שפּילן ווי אַ שאָטן איז עס פלינק,
אַ סוד פון אַ מכשף־יונג — זיין געוגל.
און מיך האָט עס געהאַסט, געהאסט... פאַר וועלכן און פאַרוואָס?
נאָר ליב געהאט מיין ברודערל דאָס יינגסטע.
מיט אים געשפּילט זיך, נישט געגראַבלט, אָבער קוים דערשפּירט,
אַז איך דערנענטער זיך — סע שטרעקט די נעגל.

נאָר איינמאָל האָט געטראָפן, אַז סע האָט דער חיהס האַרץ
זיך אויפגעעפנט אויף פּונמיינעטוועגן:
מע האָט אויף אונדזער טיש אַוועקגעשטעלט אַ בלעטל גיפט,
פאַרזעען מיט אַן אויפשריפט „סם פאַר פליגן!“
ס׳האָט נישט געקאָנט דאָס קעצל אונדזערס לייענען, און האָט
אין דורשט גאָר היפּש זיך אָנגעלעקט פון בלעטל.
סע טוט די וואָנצעס זיך אַ גלעט. אַ שפּרונג... און מיטאַמאָל
הייבט אָן זיך אין קאָנווולסיעס צו דרייען,
פאַרוואַרפט דאָס קעפּל, צוקט... מיין ברודערל לויפט אום געפּלעפט,
ווי עמעצער וואָס האָט דעם זין פאַרלוירן.
און איך — אַ קאַלטער, אַ באַדאַכטער. כ׳פאַק דעם גוסס פעסט,
אָט ווי אַ פיינט וואָס ס׳איז צעשטערט זיין וואָפן.
סע צאַפּלט, קרעכצט און גראַבלט. ס׳עפנט אויף ביגוואַלד דאָס מויל,
אַ העל־רויט מויל א פולס מעטאַל־שטויב־נאָדלען.
און כ׳גיס דעם זויערמילך געמישט מיט בוימל אינעם שלונג —
געראַטעוועט.

סע ליגט אויף דער קאָשעטקע שטילערהייט דעם גאַנצן טאָג,
פאַרקוקט אין זיך אריין מיט אייגלעך מידע;
דאָס בייכל, ווי אַ בלאָזזאַק, הייבט אַרויף זיך, פאַלט אַראָפּ,
אויף קיין שום קלאַנג ס'באַוועגט נישט מיט קיין אויער.
צי שעמט זיך עס צו קוקן אָפן, ווי אַ שולדיק קינד,
צי טראַכט עס וועגן רעטער זײַנעם?
ניין, ניין. דאָס קליינע איז פאַררים! און פון היינט
נאָך שטאַרקער, זיבנפאַכיק וועט מיך האַסן...

בײַנאַכט אויף מײַן געלעגער, פּלוצעם כ'האָב דערהערט אַ קלאַנג,
ווי טויבן וואָרקען ווען זיי שפּילן ליבע;
און ס'האָט אַ האָריק מאָרדעטשקעלע אויף מײַן באַק
גענומען רײַבן, וועקן אין מיר פרײַנדשאַפט.
דאָס קעצל ס'איז אינגאַנצן צאַפּל, און סע זינגט אַרום
די דאַנקבאַרקייט פון אינגעווייד פון זײַנעם.
און סע דערטאַפּט באַהיט זיך צו מײַן אויער מיט אַ גלעט
אַ ציטעריקן פון זײַן זײַדן פעלכל,
וואָס מיינט צו זאָגן: „כ'האָב דיר ערשט דערקענט... פאַרגיב, פאַרגיב...“
און לייגט זיך בײַ מײַן זײַט אַנידער רואיק.
ווי כ'וואָלט אַ ברודער־אויף־די־אַלטע־יאָרן ערשט אַנטדעקט,
וואָס האָט פאַרבלאָנדזשעט זיך אין אוראַלט־געפלען.
מיר גלוסט זיך וויינען, גלײַך ווי יוסף ווען ער האָט דערקאָנט
בנימינען זײַן ברודער... און כ'באַהערש זיך.
א פיינער מענטש זאָל וויינען מחמת פרײַנדשאַפט פון אַ קאַץ
אינמיטן מוטער־נאַכט אויף זײַן געלעגער? —

(תרפ"ב) וואַרשע, אויגוסט 1957

דוד שמעוני

ביים שטראַנד פון ים

1

ווי גאָלד ווי לעבעדיק צעשמאָלצנס

סע יווירט דער ים ווי גאָלד ווי לעבעדיקס, צעשמאָלצנס:
די כוחות דער נאַטורס די פעסטע און מאסיווע
צעגאַנגען זענען אויפן פלאַקער פון דער אָב־זון
און ציטערן מיט אַלע מיניענדיקע פאַרבן,
און אויף די שטרעקעס ריזיק־ווייטע זיך צעגיס
מיט דעם געזאַנג פון יוגנט אייביקער און פרישער.

ווי אַ געוועב אַ דינס, וואָס קוים דער בליק דערכאַפּט עס,
באַצירט מיט מוסטערן פון פּערל און שמאַראַגדן,
סע ציטערט אַ צעבלישטשעטע די שוים די ווייסע.
ווו זענט איר, שיינהייטן פון גאָר דער וועלט דער גרויסער?
ווו זענען עס די מירמל־אַקסל, וועלכע קאָנען
זיך גלייכן מיט אָט דעם געוועב דעם וונדערבאַרן?

און אָן אַ מינדסטן פלעק סע איז דער בלויער הימל.
איך ליג זיך אויפן זאַמד דעם גאָלדענעם פון ים־שטראַנד,
געלאָזט אויף הפקר פאַרן פלאַקער פון דער אָב־זון.
ס'האָט אויך אין מיר זיך גאָלד צעשמעלצט, גענומען שפּריצן,
אַ גליענדיקע קדמון־כוואַליע זיך צעציטערט
אין בלוט, וואָס איז געוואָרן פאַר דער צייט פאַרגליווערט...

2

אַ קליינער פויגל

אַ קליינער פויגל טענצלט אויפן גאָלדענעם געזאַמד,
דעם גאָלדענעם געזאמד ביים ים דאָ אויפן שטראַנד.
אָ, פויגל קליין! ביסט איינזאַם, איין־אַליין,
אָ, פויגל, קליין! כ׳בין איינזאם גלייך ווי דו;
דערנענטער זיך צו מיר, שפּרינג צו.
און לאָמיר זיך פאַרווײלן.

אָ, פויגל קליין! סע שפּרייט דער ים זיך ברייט אזוי,
נישט אויסצומעסטן איז די שפּע פונעם ליכט,
און ס׳האָט קיין גרענעץ נישט דער הימל־בלוי,
און דאָך — אין גאָר דער פּראַכט, דעם גלאַנץ —
ביסט איינזאַם גאַנץ,
אויך איך בין איין־אַליין ווי דו —
דערנענטער זיך, שפּרינג צו...

און ווי איך ווענד צום פויגל קליין מיין שטים,
כ׳דערזע אַ צווייטן שפּרינגען שוין לעם אים,
און ווי אויף זיי צו קוקן כ׳הער נישט אויף —
זיי טוען מיט אַ פרייד־געצוויטש אַ שוועב ארויף,
און איבער אויבערפלאַך פון ים צוויי פּיילן פליען שנעל,
זיך שארפן אויף די כוואליע־רוקנס — וועל נאָך וועל
און טוען זיך אַ הייב, אין בלויער שיין פאַרגייען...

איז ביסטו דאָך נישט, קליינער פויגל, איינזאַם,
איז איינזאַם בין נאָר איך אַליין,
דעם מענטשן בלויז געשעט ער זאָל אַליין זיין
אין אָט דער נאָרער שיינענדיקער פּראַכט...
אַ קליינער פויגל אויפן זאַמד־גאָלד האָט פאַרבראַכט,
אָ, פריד צו דיר, מיין קליינער פויגל..

שרודבאָרווו. ניי־יאָר 1957

דער יורד*

(אידיליע)

איז ווען איז געפֿאַלן דער יורד צוריק מיט א יאָר און מיט צוויי יאָר?
סע גייט אַ געשפּאַר וועגן דעם צווישן יפת בן זכריה און יצחק
בן פּנחס, ווען ביידע אין אָטשערע שטייען מיט בייכיקע קרוגן,
געלענט אויפֿן צוים פֿון אַקאַציעס און וואַרטן געדולדיק ס'זאָל קומען
די ריי שוין צו זיי אויף צו פּאָמפּען דאָס וואַסער פֿון פּלומפּ אין די כלים.
צוזאַמען מיט זיי נאָך אַן עולם אַ היפּשער באַלעגערט דעם פּלומפּ-קראַן,
דעם איינציקן פּלומפּ אין תימנישן דאָרף מיטן נאָמען — ברכיאל,
באַוואָפֿנטע אַלע מיט כלים, מיט פּעסלעך, מיט באַנקעס און קרוגן,
מע שרייט און מע טומלט איניינעם, מע רייסט זיך אַלץ נענטער צום פּלומפּ-
קראַן,
נאָר גלייכצייטיק האָרכט מען זיך צו צום געקריג און מע מישט זיך
דערינען.
גערויש און געקלימפּער פֿון כלים, געלעכטער און בייזער געזידל —
דער בייזער געזידל געווענדט איז אַקעגן דעם קליינעם משולם,
אַ יונג פֿון צען יאָר מיט געקרייזלטע פּאות, וואָס איז מיט זיין אייזל,
באַלאָדן מיט קרוגן און באַנקעס, אריין און פֿאַרקאָריקט דאָס ליקל,
וואָס צווישן די ליימענע הייזקעס און שטעכיקן צוים פֿון אַקאַציעס.
צעשרייט אויף אַ קול זיך דער אייזל דער קוציק, ווי ס'וואָלט זיך אים וועלן
באַשיצן זיין קליינעם באַלבאָס מיט זיין שניידנדיק-גרילציקער שטימע,
נאָר ס'נעמט זיך נישט איבער משולם, ער כיבעט און שרייט צו די זידלער:

---

* ווירע — פֿריִרעגן, דער ערשטער רעגן אין ישראל (אין די חדשים חשון און כסלו).

— אוועקט פונעם וועג פאַרן רייטער! לאָזט דורכפאָרן, העי, מייַנע הערן!
ס'צעטרעט אייך מיין פערד, מיט די מעכטיקע קאָפּיטעס מאַכט פון אייך
אשפּה!
איר זעט נישט, ווי כמאַרעס מיט רעגן דעם הימל דעם גאַנצן פאַרטונקלען,
און באַלד וועט אַ פּלייץ טאָן אַ מבול, פאַרדאַרבן מיין זיידענע קליידונג!? —
צעלאַכן זיך אַלטוואַרג און יונגוואַרג און רוקן זיך אָפּ אין די זייטן
און מאַכן אים פּלאַץ, ביז ער רייט זיך אַריין אין דעם איילבערטן־וועלדל,
דאָס וועלדל, וואָס צווישן דעם ישוב ברכיאל און ישוב כפר־חצרות,
דעם דאָרף פון די וויינגערטנער שיינע, צעשפּרייט איבער היגלען און טאָלן,
וואָס בליקט צו די בערג פון יהודה, — זיי ווערן פּאַמעלעך פאַרהוילן
און טוקן זיך ביסלעכווייז אונטער אין כמאַרע־געזעמל דעם שווערן.

איז ווען איז געפאַלן דער יורה צוריק מיט אַ יאָר און מיט צוויי יאָר?
די מייַנונגען זענען צעטיילט וועגן דעם שוין אַ האָר און נאָך מערער,
און יעדן פרימאָרגן ברעכט אויס דאָס געקריג צווישן יפת און יצחק
אויפסניי, ווען זיי קומען צום פּלומפּ מיט די ערדענע בייכיקע קרוגן
און שטעלן זיך איין אין דער ריי אין דערוואַרטונג צום אָנפּלומפּען וואַסער.
דער פּלומפּ האָט פון לאַנג שוין געדינט אַלס אַ פּלאַץ פאַרן קוואַרטל דעם
גאַנצן,
ווו ס'קלייבן צונויף זיך די ווייבער צו טרייבן רכילות, זיך קריגן,
זיך איבערצובעטן און אויפדעקן אַלץ פון דער טיף פונעם האַרצן;
ווו מאַמעס באַראָטן זיך, וואָסער קמיע ס'איז בעסער צו הענגען
דעם קינד אויפן העלדזל — אַ זיכערע סגולה פאַר יעדער מין מחלה;
ווו זקנות באַריידן מיט צאָרן די ווייבלעך פון דור פונעם נייעם,
וואָס האָבן פאַרלאָזט די פּאַרצייטישע זיטן, געבראַכטע פון תימן;
נישט אַלע געפעלט זיך צו קליידן אין הויזן, וואָס גרייכן די זוילן,
ווי ס'טראָגן די ערלעכע יידענעס צניעות, געקליידט לויט מנהג,
זיי האָבן גענומען זיך אויסאיידלען, פאַנקעווען אויבעט די קינדער,
סע איז זיי שוין מער נישט צום האַרצן צו ווינען אין ליימענע הייזקעס,
זיי ווינטשן זיך הייזער געראַמע און דווקא מיט שטיינערנע דילן,
הגם אינדעראמתן זענען דאָך ערדענע, ליימענע דילן
געזונטער אַ סך פאַרן מענטשן, ווי דילן פון שטיינער די קאַלטע,
נאָר ס'זענען די טפשות מקנא די ווייבער פון די אשכנזים...
סע האָבן דאָרט מיידלעך גערעדט אין דער שטיל פון די קליידער און צירונג,

געזען דאָ נישט לאַנג אין דאָרף חצרות, ווען ס'זענען פאַרנאַכט פון קאָלאָניע
געגאַנגען שפּאַצירן די מעכטער די שטאָלצע. סע האָבן דאָרט קינדער,
מיט בעקלעך פאַרברוינטע און אויגן טיף־שוואַרצע געשפּילט זיך צעשטיפטע —
דער פייגנבוים איבער דעם פלומפּ־קראַן אויך זיי ער באַשיצט מיט זיין שאָטן;
סע קומען אין הונגער אַהער אויך די ציגן, שוואַרצוואָליק, צעפּאַטלט,
און אויפן אַקאַציע־בוים שפּרינגען ארויף און צענאָגן די צווייגן.
ברכיאלער לצים דעם פלומפּ רופן שפּאָטיש „דער וואַסערקוואַל מרימס“,
נאָר דעמלט, ווען ס'גייען אום בטל די מאַנצבל — מע קריגט נישט קיין אַרבעט,
אויך זיי זיך דאָ קלייבן צוזאַמען און כאַפּן אַ מאַנצבלשן שמועס.
מע טרוימט אויף דער וואָר וועגן צייטן, וואָס קומען, ווען וואַסער וועט פליצן
אין קוואַרטל בשפע, און זיין וועט די צאָל פון די הייזער — די קראַנען;
ווען אויפשטיין וועט אויכעט פאַר זיי, די תימנער, אַ העלפער, אַ נדיב,
זיי געבן פּרדסים און ווייגגערטנער, הייזער געמויערט פון שטיינער,
נישט ערגער ווי די אשכנזים: פאַרוואָס קומט זיי ווערן געקריוודעט?
לעת־עתה באַגנוגענען זיי זיך מיט ווייניק און איינס נאָר פאַרלאַנגען,
די אויגן פאַררייסן צום הימל, וואָס האָט זיך באַלאָדן מיט כמאַרעס:
וואָס שנעלער זאָל גיסן דער יורה און וויכלעכער מאַכן דעם באָדן,
וועט ווידער זיך אָנהייבן אַרבעט אין חצרות אויף פעלדער און גערטנער,
סע וועלן זיך לאָזן די אַקערער ברעכן די ערד צום פאַרזייען,
ס'וועט נייטיק זיין גלייך אין די ווייגגערטנער ערדגרעבער גריבלעך צו גראָבן
אויף זאַמלען דאָס וואַסער פון רעגן, און ס'דאַרפן זיי אויך די פּרדסים,
דיביימער, וואָס טראָגן מאַראַנצן, זיי זאָלן פאַרשיטן די ריוועס.
און אויך אין ברכיאל אַליין זענען דורשטיק די גערטנער נאָך רעגן,
די גערטנער פון גרינצייג די קליינע, וואָס הינטער די נידריקע הייזקעס,
זיי זענען צעגראָבן געוואָרן נישט איינמאָל שוין, גרייט צום פאַרזייען שוין
פון ווינטערדיק גרינוואַרג: קאַרטאָפליעס און בוריקעס, קרויט, קאַלאַפּיאָרן,
און רעטעך, און ציבעלעס, בלויז פונעם יורה אַליין איז דער עיכוב:
נישטאָ און נישטאָ אַלץ! פאַרשפּעטיקט... אָן אים איז נישטאָ קיין פּרנסה...
און ס'גייען בעל־כּרחם ארום פוסטעפּאַס די ברכיאלער מי־לייט.

וואָס האָבן זיי אַלץ נישט געטאָן שוין? אויך שטיינער פון באַרג שוין געגראָבן,
פון באַרג, וואָס אויף אים וועט, אם ירצה השם, זיך נאָך בויען אַ בנין,
א הערלעכער פּרעכטיקער בנין, א הויכער און שטאַלצער בית־מדרש.
(וואָס העכער וועט זיין, מיט אייבערשטנס הילף, פון דער קלויז אין כפר־חצרות!)
נאָר ס'קויפט זיי נישט קיינער, די שטיינער, אין הייניטיקע ביטערע צייטן
זיי האָבן פון שטרוי, און פון זאַמד און פון ליים שוין אויך ציגל געקנאָטן!
מיט קופּעס פון ציגל פאַרלייגט די ברכיאלער הייפלעך די ענגע,
נאָר ס'איז אויך אויף זיי נישט פאַראַנען קיין בעלן; מע שטאַרבט פאַר אַ גראָשן!
אָט נעמט פאַר אַ ביישפּיל די אייזלען, סע פלעגן אַמאָל חול־המועד
אַהערקומען אורחים אַ סך, וואָס באַרייזן דאָס לאַנד מחמת וווילטאָג,
זיי פאָרן פון איין דאָרף צום צווייטן און דינגען זיך אייזלען צום רייטן,
בכבודע הערן און דאַמען, וואָס דינגען זיך גאָרנישט אפילו.
און היינט ווער שפּאַצירט עס אַרום אין אַ יום־טוב, איך בעט אייך? חלוצים!
און וואָס קאָן מען האָבן פון זיי — די דלפנים, במחילה מכבודם?
זיי טרייבן לצנות: „סע שטייט אונדז נישט אָן אויף אַן אייזל צו רייטן,
איר גיט אונדז אַ פערד, אַן אַראַביש, אַ יחוסדיק פערד אַ הייסבלוטיקס!“
אזוי אָדער אַנדערש, סיווי, ס'איז נישטאָ קיין פּרנסה, ס'איז ביטער...
אינגיכן ט'מען בענטשן שוין כסלו, און רעגן — זאָלסט זאָגן אַ טראָפּן!
דער באָדן איז טרוקן, פאַרדאַרט און פאַרקוואַרט, און פאַרהאַרטעוועט — אייזן,
א שטויב־שיכט א גרויער פארהילט אלע ביימער און הייזער,
ס'איז טרוקן די לופט, ס'איז צו אָטעמען שווער... שטאָט אַ לופטשטראָם פון מערב,
וואָס טראָגט מיט זיך כמאַרעס און רעגן, סע בלאָזט בלויז אַ ווינט פון דעם מדבר,
אַ גליאיקער, בראַנדיקער ווינט. נאָר שוין פינעף מעת־לעת ווי דער הימל
באַדעקט זיך מיט כמאַרעס אויף מערב, און ס'ווינטל וואָס ווייעט פון דאָרטן
גיט האָפענונג, וועקט און דערמוטיקט... ביינאַכט, ווען סע רוישט אין ד ביימער

דאַכט טײלמאָל זיך אױס, אַז ער גיסט שױן, דער לאַנג שױן דערװאַרטעטער
רעגן,
נאָר זע, ס'ע צערינען די כמאַרעס. און װידער איז — בראַנדהיץ און
שטױבן...

איז װען איז געפאַלן דער יורה... דערװײל לײדיקט אױס זיך דאָס געסל
פון פלומפּ, נאָר די צװײ דיספּוטאַנטן נאָך שטײען און שפּאַרן זיך, שפּאַרן.
װי פלוצעם פון יפתעס קאָפּ מוט אַ װינט אַ פאַרטראָג אים דעם טאַרבוש
(זײן רױטער קאָליר איז פון לאַנג שױן פאַרבלאַקעװעט=ברױן מחמת
אַלטקײט,
פאַרבליבן פון אים בלױז אַ פרעגדזל צום אָנדענק פון פּרעכטיקײט זײנער).
ס'ע טראָגט זיך אין געסל דער זאַמד אין געדרײ, אַ געמישטער מיט
שטײנדלעך,
מיט פעדערן, בלעטער פון בײמער, מיט שטרױ און מיט װאָל=האָר פון ציגן;
דער זקן דער פײגנבױם שאָקלט זיך, רױשט מיט די טױזנטער בלעטער;
ס'ע װאַרפן זיך אָפּענע טירן און לאָדנס אױף װענט מיט געקלימפּער;
די לופט װערט פאַרגעלט און פאַרפינצטערט, דער ריח פון צװיט און
אַקאַציעס
פאַרשפּרײט זיך אַ שאַרפער און האַרבער... און איבער דעם אײלבערטן=
װעלדל
ס'ע נידערט אַ פינצטערע כמאַרע אַ שװערע מיט געל=ברױנע ראַנדן,
און אונטער איר גלאַנצן מיט שימער פון זילבער די פליגל פון טױבן,
װאָס פליען געשלײדערט פון װינט און געאײלט אין דער ריכטונג פון
חצרות.
דער הימל=ראַנד — שמעלער; די בערג פון יהודה מע זעט װי אַ שטריך
בלױז —
אַ טונקלער, דין=לופטיקער, טײלט ער דעם ראַנד פונעם הימל אױף צװײען;
די אונטערשטע העלפט איז אַ שװאַרצע, אַ בלאַסע — די העלפט, װאָס
פון אױבן.
אַ דונער קנאַלט=אױף די מרחקים... און יפת לױפט נאָך נאָכן היטל,
װאָס װאָגלט אין װינט, טוט אַ כאַפּ אױפן קאָפּ עס, און כאַפּט אָפּ די ברכה:
„געלױבט זאָל זײן דער, װאָס זײן כוח..." און זאָגט צו זײן קעגנער: „מיר
דאַכט זיך,

אַז באַלד וועט אַ גאָס טאָן אַ רעגן, דער אמתער לייטישער רעגן,
אַזוי ווי צוריק מיט אַ יאָר; ס'האָט אויך דעמלט סוף חשון גערעגנט.
כ'געדענק עס בפירוש, און דיך האָט גענאַרט דער זכרון, זיי מוחל,
נאָר ביסט דאָך אַן עקשן...“ און דאָ — ער באַווייזט נישט דאָס וואָרט צו דערזאָגן,
און קאַלט־שווערע קראָפּליעס אים שפּריצן אין פּנים, און באַלד הייבט אָן פּויקן

און גיסן אַ קרעפּטיקער רעגן, אַ פּלייציק און פריידיק צערווישטער.
ערשט איילן זיי ביידע און לויפן, באַלאָדן מיט קרוגן שוין פולע,
ביז וואַנען זיי קומען צום לייםענעם טונקעלן צריף — דעם בית־תפילה,
און כאַפּן אַהינצו אַריין זיך צעציטערטע, נאַסע און... זע נאָר! —
אומזיסט און אומנישט אויף די אַקסל געדזשוויגעט די קרוגן די פולע:
ס'איז דאָ דאָך שוין וואסער בשפע. און דאָ פאַר דער טיר גיסן אוים זיי
דאָס וואַסער און שטעלן אַנידער די ליידיקע קרוגן אינדרויסן,
באַטראַכטן דעם פּלייציקן רעגן און שמייכלען מיט טיפער הנאה.

באַהערשט איז פון טונקלקייט, שלווה דאָס נידריקע שטיבל, דאָס קליינע.
דער לייםענער דיל איז פאַרשפּרייט מיט אַ שיטערער ראָרענער מאַטע,
סע זיצט אויף אים יחיה בן משה, דער אַלטער „כאַכאַם“ — אַ פאַר־קוואַרטער,
אַ טרוקענער לולב. סע איז דער „כאַכאַם“ אויך אַ סופר, אַ גאָלדשמיד,
נאָר, אָפּגעשוואַכט היפּש מחמת זקנה, פאַרנעמט זיך נישט מער מיט מלאכה;

די זין, וועלכע אַרבעטן שווער אין די חצרותער ווייגנערטנער, שפּייזן
דעם טאַטן; ער טוט בלויז עבודת־הקודש, שרייבט תפילין, מזוזות
און איז נאָך מגיה די אַלטע, פאַרצייטישע ספר־התורה,
וואָס ס'האָבן די עולים די ערשטע געבראַכט זי אַהערצו פון תימן,
און אָט מיט דעם ספר שטאָלצירן זיי קעגן די לייט פון ברכיאל.
אין איין האַנט — אַ ראָרענע פעדער, און גאָלדיקע קלפים — אין צווייטער,
אַ טייל — אויף די קניעס, אַ טייל — אינעם קאַסטן פון האָלץ פון עץ־זית.
ס'באַוועגן זיך שטיל זיינע ליפּן, די אויגן — פאַרשטעקט אין די קלפים,
סע זייעט אריין זיך אַ טונקעלע שיין דורכן נידריקן פענצטער,
אַ פייגעלע פלאַטערט ארום, קלאַפּט זיך אָן אין די ווענט מיט געטשוויטשער.
נאָר אָט הייבט אָן רינען דער רעגן אַהער פון די שפּאַרעם פון פענצטער

און גרייכט צו דער ראָרעגער מאַטע, — און יחיה בן משה דערשרעקט זיך,
סע זאָלן, חלילה, נישט דורכגענעצט ווערן די הייליקע קלפים,
פאַרהילט זיי בדחילו־ורחימא מיט לאַבעס פון אַלטן פּרוכת
און לייגט זיי אַריין אינעם קאַסטן, שטעלט אויף זיך פון אָרט מיט באַמיונג,
גייט צו צו די לייט ביי דער טיר און הייבט אויף אין דער הייך דעם אגודל*,
אויף וועלכן סע זעט זיך אַ זילבערנער רונג מיט אַ סיגנע, און זאָגט זיי —
— געלויבט איז דער אייבערשטער, גרוים — זיינע חסדים. ווי שטייט אין דער תורה:
„כ'וועל געבן דעם רעגן אין לאַנד צו זיין צייט...“ — און ער קוקט אויפן יורה
צוזאַמען מיט יפתן, יצחקן: אַך, ווי ער כליאַפּעט מיט גבורה!
אַ פאָרהאַנג פון וואַסער זיך קאָרטשעט און וואַרפט צווישן הימל און ערד זיך,
סע שמייסט אים מיט כוח אַ ווינט און צעשפּריצט זיינע שטראָמען די קאַלטע
אַהין און אַהער. און די איילבערטן־ביימער אין גאָענטן וועלדל
זיך צאַפּלען, און שווענקען, און וויגן אין פּליסיקן טונקל,
אָט דאַכט זיך, זיי רייסן זיך אָפּ פון די וואָרצלען און ווילן אַנטלויפן,
ווייל ס'בייטשט זיי דער מבול, און אָט — אַז זיי טאַנצן אַקעגן דעם רעגן
מיט גרוים נחת־רוח און פּאַטשן פּאַר פרייד מיט די דלאָניעס — די צווייגן:
שטיל־איין אונדזער דאַרשט, וואָס האָט וואָכן געדויערט, דעם שטויב שווענק אַראָפּ אונדזז!
סע נידערן ברודיקע שטראָמען אַראָפּ פון די לייםענע היגלען,
וואָס גאַרטלען ברכיאל, סע שוואַרצט זיך אין טאָל אַ באַוועגלעך געזעמל:
אַ טשערעדע שעפּסן. אַ פּאַסטעך אַ קליינער, אין טאַטנס כאַלאַט,
וואָס גרייכט אים אַריבער די זוילן, שטייט שטיל צווישן זיי, אויף זיין שטעקן
דעם לאַנגן געלענט, מיט אַ קערבל פון ריטלעך געפלאָכטן באַשירעמט,
געבוויגן און נכנע צום פליוך, ווי מע זאָגט עס: אין־ברירה, רבותי!
סע צינדט זיך אַ בליץ, און אַ פלאַם־רוט, וואָס ווייסלעך און דין איז, געשלענגלט,

---

* גראָבער פינגער.

לעשט אוים זיך אין פלייציקן שטראָם, און אַ דונער זיך וועלגערט, אַזוי ווי אַן אייזערענער וואָגן, וואָס יאָגט אויף שיפּועים פון היגלען, זינקט איין אויף א רגע אין ליים, און הייבט ווידער ארוים זיך, לויפט ווייטער און טראָגט זיך אויף גרודעס און פעלדזן... אַ טייך איז געוואָרן דאָס ליקל, סע רייסן זיך שמוציקע ריטשקעס פון הינטער די פּלויטן און צוימען, זיי איילן, זיי בלאָזן זיך אָן, זיך צעלויפן, געבייטשט פונעם רעגן, ס'איז וואַסער פון אויבן און אונטן... אַ באָרוועסע לויפט אינעם וואַסער אַ מיידל, אַ יונגע תימנעריןֹ, לויפט מיטן וועג פון די גערטנער און טראָגט אויפן קאָפּ אַ בינט צווייגן; ס'איז נאָכקלייב אין וויינגערטנער ווייטע.

דער שלאַקסרעגן האָט זי געטראָפן שוין לאַנג, — אַ פאָנטאַן איז זי איצטער מיט פּיסקלעך אַ סך, וועלכער שפּריצט מיט זייז וואַסער אויף אַלע פיר זייטן...

וואַרשע, יאַנואַר 1957

אברהם שלאָנסקי

נעכט

סע הויערט לעבן אונדזער טיר די נאַכט — אַ שטיינערנער מזבח,
און איבער אים שטייט גאָט — דאָס וואַרעם אַש מיט חסד צו באַשטראַלן.
ווער אָפּערן דער ע ר ש ט ע ר וועט זיין טאָג? און ווער וועט דאָ דער
ע ר ש ט ע ר
דאָס ליד פון דעם צעזונגענעם משפּחה־אייגענעם צעשאַלן?

מיר וועלן אַלע לאָזן זיך אַהער און קומען מיט הכנעה,
דעם טאָג — אַ לעמעלע אַן אָפּגעבונדנס, אויף די דלאָניעס טראָגן.
און ווען צונויפגעמען וועט גאָט אין האַנט אַ פולן הויפן שטערן —
מיר וועלן קעגן רויך פון טאָג די שטערנס צו דעם באָדן שלאָגן.

דער כוהן־גדול ווער איז דאָ? וו זענט איר, בני־לוויים?
פאַרוואָס אַראָפּבייגן דעם קאָפּ — אַ סנה פון אויסגעלאָשן פייער!
די טויערן פון מויל צעעפנט, זאָל דאָס וויען־בלוט אַ פלייץ טאָן —
אַ שוואַרצער פויגל — הללויה, לויבט אים אומגעהייער!

אויף די פינגערשפּיצן זיינע,
שטילערהייט,
ווי אַ פריינד פון לאַנגע יאָרן,
האָט צו מיר זיך צוגעגנבעט הינטער מיינע פּלייצעס
דער פאַרנאַכט
און פאַרדעקט מיט זיינע דלאָניעס מיינע אויגן:
— ווער? —
אָבער איך האָב נישט געוווסט,
אַז אַ מילדער טרייסטנדיקער שמייכל שפּילט אויף זיינע ליפּן,
און זיין טראַכט פאַרבאָרגט — אַ שווערד.
כ'האָב געוואָרפן זיך אין זיינע אָרעמס:
— ברודער מיינער!..
וויי! — —

*

דאָרטן איבער מיר — מיין קאָפּ דעם הוילן,
איבער דעם געניק פון בערגער
און דער טשופּרינגע פון וועלדער,
איבער די קופּאָלן פון די בתי־תפילות
פון די פעלקער פון די זיבעציק לשונות,
ווייט־ווייט —
ביים צופוסנס פון די שטערן און מזלות,
וואָס אַ קינד בלויז קאָן זיי איבערציילן אין זיין תמימות, —
ס'איז מיין טאָג אַוועק, ווי אליהו אין זיין וואָגן.
אָך, מיין טאָג, מיין טאָג,
וואָגן גאָלדענער פון שקיעה — — —

ווי אַ גנב שלייכט ארוים פון דער פאַרבאָרגעניש פון ליקלעך,
קוקט ארום זיך אין די זייטן,
הינטער אים: אַ צווייטער —
פערטער — אָן אַ שיעור —
קעפּ באַהאָריקטע מיט פּאַטלעס קריכן
פון אַהינטער פּלויטן,
פון אַהינטער הייזער,
און פון יעדן דרענגל,
וואַנט,
בוים — —

ווי אַ קין־שבט אַ פּאַרשאָלטענער פון הימל
וואָלט אין שווייגעניש געזוכט זיך אַן עיר־מקלט
און די שטאָט באַפאַלן — —
נאַכט!

נאַכט!
דו האָסט אונדז דעם גרויסן ווי געגעבן,
און ער גליט אין אונדזער לייב כסדר —
ווי די זון, וואָס ליגט צעטראָטן ביים צופוסנס דיינעם.

פלוצעם האָסטו מיט דיין שטערנפאַל אונדז אויסגעשטערנט
און מיר ווערן דעמלט שוואַרצער הימל,
גאַרנדיקע צו אַ געטלעך ווינונג, טיף אין טרויער.

און מיר גייען אָט־אַזוי זיך מיטן שטערן־אויסשלאָג —
איינגעהאַלטענע אין זיך און אָטעמענדיק ווייטיק,
ווי דיין גרויסער גייסט אין אונדזער לייב, וואָס איז צעטראָטן —
און צו שרייען זענען נישט אימשטאַנד מיר.

וואָסער ליד, אוי, זאָלן מיר דיר זינגען?
ס'איז די ערד אַזוי־אָ שוואַרץ —
און זי זינגט דיר: בליאונגג!
און סע ווייטיקט גאָט אַזוי —
און יעדן גראָז־פלעק אויפן לייב אויף אירן קושט ער.

אָבער וואָסער ליד, אוי, זאָלן מיר דיר זינגען —
מיר לוויים שטומע פאַר דעם ווייטיק?

ווי זשע זאָלן מיר מתפלל זיין? — מיר ווייסן קיין געבעט נישט;
און ווי וויינען? — אַז צו וויינען האָבן מיר פאַרגעסן?
ווען פון ווי מיר עפענען דאָס מויל אין גאַרעניש צו זינגען,
אויך דאָס ליד — סע לאָזט זיך נישט צו אונדז דערקענען:
— פאַסט זיך דען געזאַנג פאַר אָט־אַזעלכע?!

ווייי אונדז, ווי מיר ווערן עם צעפייניקט!

קעפ אַראָפּגעלאָזט מיר נידערן אַראָפּ דאָן צו אַ טעמפּל,
און אַ קנאה קרענקלעך ברענט אין אונדזער לייב צו די באַזוכער:

אָ, באַהאַוונטע אין תפילה!
ווען צו אייער גאָט איר דאַוונט —
שענקט א קליינע תפילה אויך פאר יענע מיטן שטערן־אויסשלאָג,
און אַזוי־אָ זייט מתפלל:
גאָט, באַהאַרציק זיי און לערן — זיך באַהערשן!

זוי אַ קראָ —
אויפן שנײ פון מיטנטאָג אַ שוואַרצע שמאַטע —
כ׳בין אין ליכט פון טעג פון אַלע זיי פאַרבייגעגאַנגען.
ס׳האָבן דורכגייער געשושקעט זיך אין גאַסן
(אויך אַ סך — געהעשעט):
— היינט ביינאַכט פאַרשוואונדן איז דער מת,
און די צוויי צוקאָפּנס־ליכט
שטייען אויפן דיל פאַרלאָזטע.

נישט געלאַכט האָב איך אַליין בלויז.
כ׳האָב פאַרשטאַנען:
— קיין זאַך שטאַרבט נישט,
און אומזיסט מע האָט ביי מיין צוקאָפּנס ליכט געצונדן —
נאָר סע ווייזט זיך טאָג ביי טאָג דער מיטנטאָג־שניי,
און די נעכט — זיי זענען געכט:
קראָען שוואַרצע, וואָס פאַרמאָגן נישט קיין נעסטן.

*

אויפגעהויבן האָט פאַרנאַכט מיט רויטער דלאָניע אַ לחיים־בעכער,
און זיין ווייַן האָט זיך פאַרגאָסן אין דעם תכלית מחמת שיכרות.

פּלוצעם —
ווי צו האָניק־טראָפּנס אויף אַ טישטעך,
האָט אַ לאָז געטאָן זיך אַ כּאַליאַסטרע גאָלדן־פליגן
צו דער זיסקייט פונעם הימל.

ס'איז דער באַל צו ענדע.
ווינטן־דינסטן
זענען שוין אַרויס, דעם זאַל, וואָס ליידיקט אויס זיך, אויסצוקערן,
און מיט צאָרן
האָבן זיך געוואָרפן אויף די פליגן — צו פאַריאָגן
פון די האָניק־פלעקן,
און סע זענען דאָ און דאָרטן איינציקווייז ארויסגעפאלן
די באַגינען־שטערן מיט די עצבותדיקע פליגל.

*

אויסגעצויגן ליגן ליידיקוועדנדיקע גאַסן,
דריקן צו זיך צו די מויער־ציגל —
מחמת קעלט.
הינטער פּלויט פאַרניוועט זיך אַ שיכור אין די שמאַטעס זיינע,
און זיין פויסט איז אים אַ קישן.

מיט די ריטלדיקע דלאָניעס
האַלדזן אום דעם נאַקעט פונעם פאַרקן
ביימערישע שאָטנס.

*

זומערשפּרענקלעך אויפן פרצוף פון דער נאַכט
און אַ ריזן־בעלמע
אינדערמיטן.

אַ פאַרשמירטע דינסטמויד אַ פאַרקרעצטע
ווינקט מיט אויסגעשמאַרצטע אויגן צו דעם בחור פון איר ווירט.
־אָס איז זי, מיין נאַכט.

*

אוי־אוי, נעכט, אוי, נעכט!
ווי דאָס קול פון ווייבער שיכורטעס, די האָר צעפּאַטלט:
— קום מיט מיר!
— קום מיט מיר!
שיק איך אָפּ צו זיי מיין העלפט, די שטיפעריש־צעלאָזטע.

מאָרגן וועט זיך אויסוועפּן דאָס שיכרות אייערס,
נעכט.
מאָרגן — און איך וועל אייך מער נישט קאָנען.

נאָר אַן אומבאַוווסטער וואָגלער
אין זיין העמדל דעם צעפליקטן
וועט זיך וואַלגערן באַגינען אויף מיין שוועל
און וועט וויינען:

— ברודער מיינער! ברודער מיינער! נעם אַריין מיך אין דיין הויז —
ס'איז מיר קאַלט,
אוי, ס'איז קאַלט מיר פון די נעכט.

וואַרשע. יאַנואַר, 1957

פּראַצע

אַ קלײנע האַנטפֿלאַך האָבן מיר מיט פֿינגער פֿינף —
פֿינף פֿינגער װאַקסענע און גרינגע זיך צו ברעכן,
בײ זײער אָנהײב קלאַפּט דער פּולס, און זײער ראַנד — באַנעגלט,
װאָס טוט מען מיט די פֿינגער, װען מע נעמט זײ אין דער אַרבעט?

קלאַפּ מעכטיק, פּולס! און װילד צעװאַקסט זיך, נעגל!
מיר גײען צו דער פּראַצע!

אַז װײל אײַך, פֿינגער, װעלכע האַלטן פֿעסט דעם סערפּ אום שניט־צײַט
און צערטלען הליבעס ערד, באַװאָקסענע מיט דיסטל!
זאָגט איר אונדז:
װאָס טוט מען מיט די אױסגעאײדלט־צאַרטע פֿינגער?

*

אָ, שװײַס!
אָ, טראָפּנס בענטשונג, ריגענדיקע פֿון מײַן הױכן שטערן —
װי טױ פֿון הימלען קלאָרע.

מײַן לײַב איז הײס און האָריק,
די האָר — װי שװאַרצע גראָזן.
אָ, שװײַס! אָ, שװײס, געזאַלצן אױפֿן גומען!
באַטױ מײַן לײַב, װי אַ פֿאַרגליװערט פֿעלד באַגינען.
לױבט גאָט דעם שעפֿער!

*

דער הימל פּלאַטערט — צווייגנשויבער פון אַ ריזן־בוקסבוים —
אַבשלוֹמס קאָפּ דער גאָלדגעלאָקטער
פאַרטשעפּעט אין זיין קרוין זיך —
די זון! די זון!

און כ'לאָז אַראָפּ זיך אויפן זאַמד; —
און פונעם קלעם פון דעם בעטאָן עס זיפּצן דיונעס:
— אָ, וואָס ביסטו אַהערגעקומען, מענטש, אין די מדבריות.
אין אונדזער מויל אַ צוים אריינצושטעקן?!

און פּלוצעם האָט אַ שמיים געטאָן אַ ווינט פון מזרח,
און גלייך ווי קעמלען־טשערעדעס, וואָס קאָנען נישט קיין האַלדז־שטריק,
עס האָבן זיך געטאָן אַ שליידער אויף דער שטאָט, וואָס בויט זיך —
זאמדן!

אויף ברוק און פונדאמענט וועט ווערן זייער טראָט פאַרהאָגלט,
מיט קליינע טלאָען,
מיט טלאָעלעך פון זאמדן־גרייפּלעך
זיי וועלן מיר פאַרביי זיך טראָגן:
נקמה!
און אָט־אָ — דרייען זיי זיך אויס — און מיט געפּייפן:
צו די מדבריות! די מדבריות!

און איך האָב אויסגעשטרעקט די האַנט
(און אין דער האַנט — דער רידל, גרוי פון צעמענט) —
און ס'האָבן שלענגלדיקע טראַקטן נאָכגעיאָגט: נאָך זיי!
און אויסגעשטרעקט די דלאָניעס :
צווינגט! באַצווינגט זיי!

שפּאַנט איין די מדברים!
און שפּאַנט ווי לייצעס אָן די טראַקטן!
איך שטיי דאָ אויף מיין פּאָסטן! איך —
די פּראַצע! — — —

ווי פויסטן ריזיקע געהוויערט האָבן אויף די זאַמדן
הייזער — הייזער — הייזער —

און כ'שפּיר:
אין דעם באַגינענס קרוין האָב א י ך זיך עס פאַרטשעפּעט,
אַ שטראַל, וואָס בליאַסקעט אין מיין האַנט — דער רידל.
און ס'לאַכט אַקעגן מיר די שטאָט, וואָס בויט זיך:
די זון! די זון!

*

קלייד אָן מיך, מאַמע כשרע, אַ שיין געפּאַסיקט העמדל
און פיר מיך מיטן טאָג גלייך צו דער פּראַצע.
עס קליידט זיך אָן מיין לאַנד מיט שיין, ווי מיט א טלית.
די הייזער אויפגעשטעלט, ווי בתים.
און ווי רצועות שלענגלען זיך אַראָפּ די טראַקטן.

די שיינע שטאָט אַ מאָרגן־תפילה דאַוונט צו איר שעפער.
און איינער פון די שעפער איז — דיין זון אברהם,
אַ דיכטער און ברוקירער אין ישראל.

פאַרנאַכט וועט קומען פון זיין מידיקייט דער טאַטע
און שעפּטשען ווי אַ תפילה שטיל־פאַמעלער:
מיין זון, מיין האַרציקער אברהם:
בלויז הויט און ביין או, מוסקל —
לויבט גאָט דעם שעפער!

קלייד אָן מיך, מאַמע כשרע, אַ שיין געפּאַסיקט העמדל
און מיטן טאָג גלייך פיר מיך
צו דער פּראַצע.

וואַרשע, נאָוועמבער, 1956

יזרעאל

אַ קאַראַוואַן פון קעמלען מעלקיקע מיט הויקערס ביזן הימל —
האָט גאָט געשטעלט די בערג גלבוע אויף די קניעס,
און ס'האָבן זיך די פעלדער פון יזרעאל, ווי זויגלינג־קעמלען
באַהעפט צו זייערע מילך־שפּעדיקע אייטער־נאָפּלען.

עס רינט, עס רינט די מילך פון טייכן, פליצט אריבער.
די ערד — (אָ, שוואַרצע, טראָגעדיקע קליאַטשע!) —
שטרעקט אויס דעם האַלדז, די באָזלעכער צעשפּרייט און שנויפּלט:
זי האָט דערשמעקט דאָ וואסער.

אָ, וואַסער! וואַסער!
די מילך די הייליקע פון דיינע בריסט, אָ, גאָט־באַשעפער!

נאָר אָט־אָ פּילן אָן מיט מילך זיך אויך די אייטערס מיינע
די אייטערס פון אַ מענטשן!
מיין לייב — אַ פליצנדיקע ברוסט, וואָס שטייגט די ערד אריבער.

אָ, דאַר־און־קוואַרע פעלדער פון יזרעאל!
זייגט אָן זיך! ציט און סמאָקעט!

קומט זויגלינג־קעמלען! פערד און מענטשן! גאָט־באַשעפער!
און כ'וועל אייך געבן זייגן —
פאַר אייך די נאָפּלען פון די ברוסטן מיינע.

*

זוי זקנות הויקערס סאַפּען שווער דאָ די געצעלטן,
ווייל ס'איז די לאַסט אַ גרויסע אויף די אַקסל.
דער מענטש איז חומר, נאָר ער מידט זיך דאָ באַגייסטערט, —
און ס'גיט דער באָדן — תבואות.

אַ לעמעלע אַ הינקעדיקס — די וועלט די גאַנצע
געטראָגן ווערט דאָ אונטער אָרעם.
גאָטס קרויזן לאָזן זיך אַראָפּ דאָ אינדערלופטן,
און יעדע באַק זיי צערטלען.

איז ווער א גרויסער דאָ? און ווער אַ קלייגער
אין מלכות פון דער מי און חומר?
די ערד דאָ איז געוויקלט — אַ מגילה עוואַנגעליע,
און מיר — די צוועלף.

*

די זריחה מרוקעט שוין צו מיר פון שטאַל פון דעם באַשעפער
און שטעקט ארוים איר פּרצוף צו דער גידער. —
אָט איז ער דאָס — דער צלם־אלוקים!
אָט איז זי עס — די מרוקענדיקע, מעלקעדיקע קו!

עס זענען שוין אַוועקגעגאַן די סטאַדעס אין דעם טאָל,
די משערעדעס אוועקגעגאַנגען שוין אין פּליין.
און מיין באַשעפער פּאַשעט זיינע שעפסן דאָ —
די מענטשן־שעפסן זיינע.
— צי הונגערט עס דיך? — „ניין!"
— און וואָס פאַרלאַנגסטו?
— „איך האָב אַ קרוג מיט וואַסער און אַ סוכאַר!
אָ, ברודער מייגער,
כ'וויל זיין אַ ציגל צווישן דעם באַשעפערס ציגן!"

*

סע האָט דער פרילינג־באָדן זיך באַהאָרט — אַ גרויסער קערפּער,
און ס׳האָט מיין לייב באַגראָזט זיך אין זיין פרילינג.
כ׳שטיי גאַקעט זיך אַזוי, און ס׳גלוסט מיין קערפּער דער באַהאָרטער,
און אָט האָט אויך באַהאָרט זיך דער באַגין — מיט האָר מיט בלאָנדע.
אז ווייל דיר אויסצוציען דאָ דיין קערפער דעם באַגראָזטן,
מענטש!
און קומען וועט א לאם צו דיינע האָר די זאפטיק־פרישע
זיי אָפּצוגריזשען און מיט „מע־ע־ע" דיך בענטשן,
וועט דעמלט נידערן אויך גאָט — א יונגינק ציגל, זיך צו פּאַשען
אויף דיין געלייב, דאָס אויפגעגראָזטע אין זיין פרילינג.

*

דאָס העמדל צעבראַסטעט — א היכלם אָן אָפענער טויער,
איך גלעט מיט די פינגער און פּים דעם באַגינזיקן באָדן.
איך וועל זיך צעלייגן, זיך אויסציען — היימערד.
און ס׳וועלן זיך ציען צו מיר אלע טייכן,
און ס׳וועט אין מיין טיף־יעדער בוים זיך פאַרוואָרצלען,
און ס׳בייגט איבער מיר זיך דער גאָט פון דער וועלט פון דער גאָרער
און סודעט מיט ליבשאַפט מיר: — דו!...
מיין גוף וועל איך אויפהייבן אויף די דאַלאָניעס
און אונטער אַ בוימישער גריווע פון צווייגן
אים מאַכן אַ פּלאַץ אויף אַ שטול אַ גראָז־גרינעם —
דעם מענטשנזון — גאָט!
דער הימל באקרוינט מיט אַ זון מיט אַ גרויסער זיין שטערן,
אזוי ווי אַ תּפילה־של־ראש,
און טריפט אין מיין בוזעם אַ תּפילה. —
צעבראַסטע זיך, העמדל — אַ היכלם אָן אָפענער טויער,
און, יעדע באַשעפעניש, קום מיט דיין תּפילה
צום לייב מיין דעם גוטן און ווילן פאַר יעדן.

*

בײנאַכט זיך לײכטן די געצעלטן, װי לאַמטערנס גרױסע,
און ס'אָטעמען די בערג גלבוע. —
װער שפּינט עס דאָרטן אַ פּאַראַט אַ שװאַרצן,
װי ס'װאָלט צעפּראַלט דעם פּיסק אַ ריזן־חיה? —

אַ לאַנגבאַהאָרטער בלעם מיט צעהעלטע אױגן —
די נאַכט רײט לאַנגזאַם אױף אַן אײזעלין אַ שװאַרצע;
געהױערט האָבן אָבער אונטער אים די בערג גלבוע —
דערשפּירט: גערױש, גאַטס האַנט פּאַרזײט דאָ.

מיט האַנט באַהאָרטער — די דאָלאָניעס פֿול מיט שטערן —
נבֿואה־קערנער גאָט פּאַרזײט דאָ.
און שװאַרצע לעפּצן מורמלען אין געציטער:
— װי גוט, יזרעאל, עס זענען די געצעלטן דײנע!

װאַרשע. נאָװעמבער, 1956

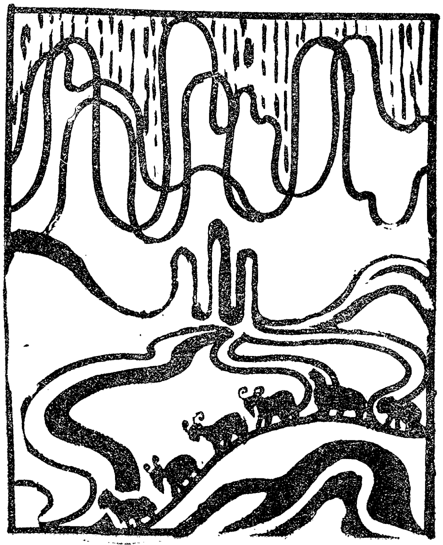

לך לך ...

„סדר
תפלות כל השנה
כמנהג אשכנז ופולין וליטאָ ורייסין״

אַזוי געדרוקט געווען איז אויפן שער־בלאַט פונעם אַלטן סידור,
אין וועלכן ס'פלעגט מיין זיידע, אַז געבענטשט זאָל זיין זיין אָנדענק,
אויף לשון־קודש שמועסן מיט זיין באַשעפער...

אין יאָר אזויפיל און אַזויפיל איז דער ליבער זיידע אונדז געשטאָרבן
און איז געבראַכט געוואָרן צו דער קבורה ווי דער מנהג איז ביי יידן — — —
געליבטער זיידע!
דער ק ד י ש ציטערט אויף די ליפן פון דער וועלט דער גאָרער —
נאָר ס'איז נישטאָ ווער ס'זאָל אים זאָגן.
דיין אייניק?
אוי־ווי, ווי אַ מזוזה מיט אַן אָפּגעמעקטן שדי איז מיין זעלע, —
דער זיידע וועט נישט קומען דיר אַ קוש טאָן,
ער וועט נישט קומען.

און כ'בין אַוועקגעגאַנגען —
אָן טלית און אָן תפילין,
און אָן אַ פאָטער אינעם הימל.
אָן טאַטע־מאַמעס תפילה פאַר אין וועג זיך לאָזן.
ס'האָט עמעץ אויפן אָרט פון שטערן אויסגעקריצט פה־נקברו
אויף דעם בית־עלמין פונעם הימל — — —

נישט ווי בשעתו יונה

אנטלאָפֿן איז פֿאַר גאָט קיין תּרשיש, —
כ'האָב איינגעשטיגן אין אַ שיף, וואָס פֿאָרט קיין ארץ־ישׂראל.
איך בין געפֿאָרן דאָרט צו בעטן רחמים:
— זיי מוחל, גאָט אין הימל.

איך האָב באַצאָלט פֿאַר דער נסיעה.
כ'האָב איינגעפּאַקט מיין קלומיק.
און איינגעקאָרטשעט, ווי ישׂראלס טאָרבע,
כ'האָב איינגעהאָרכט זיך אין דעם הייליקן געזאַנג פֿון די חלוצים:
דאָס פֿאָלק ישׂראל לעבט —
דאָס פֿאָלק ישׂראל לעבט —
דאָס פֿאָלק ישׂראל — ס'פֿאָלק ישׂראל — ס'פֿאָלק ישׂראל
לעבט!

נאָר עמעץ איז אַפּערגעקראָכן פֿון צווישנגעקוועטשטן קלומיק מיינעם,
אַ הויקער — ווי אַ פֿראַגע־צייכן:

— און רב ישׂראל? — —

און ס'איז אַן אביון גלייך ווי איך לעם מיר געזעסן דעמלט
און האָט אַריינגעזונגען מיר אין אויער דאָס באַקאַנטע לידל:
אין מיטן וועג שטייט אַ בוים
צו דער ערד געבויגן,
גייט אַ ייד קיין ארץ־ישׂראל
מיט פֿאַרוויינטע אויגן — — —

*

און צווישן די ימים־לענדער איז אַ לאַנד פֿאַראַן איטאַליע:
דאָס פֿאָלק איז — ווי אַ ליד, דער הימל — אַקוואַרעל איז,
און בעטלער שטרעקן אויס די הענט,
באַגלייטנדיק זיי מיט אַן אריע פֿאַיאַצאָס. — —

...און צווישן ימים לענדער איז פֿאַראַן דאָס גרויע ענגלאַנד,
און ס'איז פֿאַראַן דאָס רוישנדיקע פֿראַנקרייך.
און דייטשלאַנד איז פֿאַראַן, און האָלאַנד, שוועדן — — —

...און צווישן ימים־לענדער איז אַ לאַנד פאַראַן:
אַ מ ע ר ק ע !

— און איך זאָג, לוי יצחק פון בערדיטשעוו:
יתגדל ויתקדש שמיה רבה — —

גאָר ערגעץ ווייגט מיין איינציקע, מיין פרומע מאַמע:
...אוי, אַ בריוועלע דער מאַמען — —

אוי, מאַמע־מאַמע !
דיין טייער זונעלע אברהם —
ער שלעפּט ארום זיך אָרעם־אָרעם,
ווי ניִשט געווען וואָלט ער אַ קינד אַ מאַמעס.
מיין פרומע מאַמע אויף דער וועלט דער גאָרער. — — — —

*

און ס'ווערט ארויסגעשיקט אַ קליינינק בריוול:

צו מיין געשעצטן טאַטן און געשעצטער מאַמען זאָלן לעבן —.
פון זייער זון, וואָס טוט פאַר גאָט און מענטשנס אויגן זיך פאַרבאָרגן.
צו אַלעם ערשטן בין איך אייך מודיע, טייערע און ליבע,
אז כ'בין, געלויבט צו גאָט, געזונט און לעב אָן זאָרגן.

און טראַכטעט ניִשט, חס־ושלום,
אז ס'איז מיין שלאָף פאַרוואָגלט אין די נעכט פאַר צרות.
ס'איז גאָט מיין עדות,
אַז אַלץ, וואָס כ'שרייב אייך, אויפריכטיק און וואָר איז.
דעם עיקר כ'האָב פאַרגעסן:

אַ גרוס דעם ברודער און די שוועסטער
און אויך מיין חבר־ברודער... ווי איך בענק נאָך זיי!
און זאָלן זיי, למען־השם, געדענקען בעטן גאָט פאַר זייער וואַנדער־
ברודער —

ווייל ס'איז אים זייער ווי. —

אזוי געשריבן שטייט אין בריוול.

*

און אין דעם יאָר אַזויפיל און אַזויפיל —
איך זוך אין פראַנקרייך, אָן אַ טלית און אָן תפילין,
אַ סידור מיט די תפילות און די סליחות,
וואָס מענטשן זאָגן אין יאָרטויזנט אין דעם זעקסטן.
ווייל זע,
ס'איז דער־און־דער היינט וואָכנטאָג, און וועלכן
געזונגען האָבן די לויים
דאָס ליד צום פאָטער אינעם הימל.
און וו איז עס דאָס ליד, וואָס וועט געזונגען ווערן
פאַר די לויים מיינע
אין צאָל דריי הונדערט פינף און זעכציק?
און אויב קיין ליד פאַר זיי איז נישט פאַראַנען —
איז וו די תפילה פאַרן אָרעמאַן, וו ?

*

און ווייט, ווי זייער ווייט סע איז דער פאָטער אינעם הימל!...

און איך בין נישט רב לוי יצחק, וועלכער האָט געהאַט די זכיה
זיך אויסצוטענהן מיטן אייבערשטן יתברך —
און קוקן גלייך אים אין די אויגן.

כ'בין אויכעט נישט דער צדיק פון די ריגדער,
וואָס זיין געבעט געווען אַ פייף איז קעגן אָרון־קודש
(אָך, די נאַקעט־הוילע תפילה פונעם פּאָלקס־מענטש !).

כ'בין איינער פון די טויזנטער, וואָס ס'האָט די גויט פאַרוואָגלט
פון זייער טאַטנס טיש אַהערצו אין אייראָפּעם קרווינשטאָט
אַזש אויף אַ שטאָק אַ זעקסטן.
כ'בין איינער, וועלכער ריכט זיין חצות אָפּ

מיט וואָגל־שלאָף און נאָגן ציגאַרעטן
(דער אויסדערוויילטער וויין פאַר דעם באַשעפערס שטיפֿזין!).
ווייל ס'האָט אַ ווינט דער האַרבסט דאָ — ווי אַ שמש קלאַפּט ער
אין די באַטריפטע שויבן אויפן שטאָק דעם זעקסטן
און רופט צו סליחות לויטן פרומען מנהג:
— אברהם!
— כ'בין דאָ, רב אלול! — — —

אַ וואָסער אויסדרוק האָב איך פאַר אַ תפילה?
אַ וואָסער וועג צום אויסבעטן פאַרגעבונג?
און וויט, ווי זייער וויט סע איז דער פאָטער אינעם הימל!
כ'וועל דאַן ביינאַכט צו דיר ארויפגיין, אייפל־טורעם,
מתפלל זיין דורך ראַדיאָ צו דעם וועלט־באַשעפער.

*

דו וועלט־באַשעפער!
אינמיטן פון דיין וועלט א זון פאַראַן איז,
און צו אַ בלאָזהאָרן פון גאָלד איז זי געגליכן
צוגוויפצוזאַמלען די מתפללים גאָט צו דינען.

דו וועלט־באַשעפער!
אינמיטן פון דיין וועלט פאַראַן איז אַ לבנה,
און ווען זי איז אין פולקייט אירער,
איז וו יי אַ גאָלדענער של־ראָש זי פאַר דיין קאָפ דעם שיינעם.

דו וועלט־באַשעפער!
פאַראַן איז איינער, צווישן יידן טויזנטער נישט אָנגעזעען,
וואָס דו האָסט אים באַשאַפן,
און דו האָסט אים זיין גוף צעטיילט אויף גלידער,
און ס'פעלט אים נישט פון די רמ"ח, חלילה, גאָר קיין איינער, —
פ אַ ר וו אָ ס האָסטו געמאַכט אים ווי אַ פויער מיט אַ סערפ באַוואָפנט,
וואָס קומט און טרעפט קיין תבואה נישט אין יובל פון דער שניטצייט?

פאַרוואָס, אָ, וועלט־באַשעפער!

וואַרשע, מאַי, 1957

ש. שלום

כ׳באַגרים דיך, איראָפּע...

כ׳באַגרים דיך, אייראָפּע... אין יידישן דאָרף אויף די פּעלדער פון חפר
איך האָב היינט געעפנט מיין פענצטער צום הימל, וואָס ציטערט מיט שטערן.
ס׳ע האָט מיך צעוועקט עראָפּלאַנען־געזשום אין דער ווייט, און אַ פלאַקער
פאַריבער איז שנעל ווי אַ בליץ. און צוריק האָט געקערט זיך די שטילקייט
צום דאָרף — אויף די דעכער, די שייערן, שטאַלן, געבויטע דורך יידישער
פראַצע,—
און ס׳איז מיר דיין אָנדענק אַרויף אויפן זינען, דאָס האַרץ מיינס דער־
וואַרעמט.

איך האָב זיך דערמאָנט אין מיין וווינען ביי דיר, דיינע בערג מיין
געבורטס־אָרט,
געוויקלט אין גרוי פון מיין עבר, וואָס האָט ווי אַ וואָלד מיך געצויגן;
וואָס טראָגט מיין מעלאָדיע פון אוראַלטן קוואַל, ישעיהו און תהילים,
האָרכט איין זיך, פאַרנעמט דיינע טעמער, מיר פרעמדע דאָך אָנגענעם־זיסע,
(דערקענסט אין באַגערטער דיין זעלע, און זי — זי איז זי און אַ
צווייטע...)
פון פּליט פון דיין האַרציקן דיכטער, פון האָמער דעם זקן דעם בלינדן
פון העלאַס, וואָס האָט פונעם קוואַל וואָס אונדז אַלע געהערט גישט אָנט־
זאָגט זיך,
און ביז צו דער נייעטער סימפּאָניע פון פרייד פון דיין גביא אָן ווערטער,
בעטהאָווען, וואָס מיר האָט געדוכט זיך צו הערן אין מיין בית־המקדש
פון מיינע לוויים און שפילער, די טויזנט און עטלעכע און צוואַנציק.

איז אפשר מיין שטימע צו הויך?... איך וועל שעפּטשען נאָך שטילער,
נאָך טיפער.
איך ווייס, ליגסט געקאָוועט אין חושך, און לעם דיין צוקאָפּנס — דער תלין.

איך וועל דיך נישט שטעלן צום משפט, פאַרוואָס האָסט זיך אונטערגע־
טעניקט,
געלאָזט, נישט־באַזיגטע, זיך בייקומען, סיידן אַ נעץ האָט געפּאַקט דיך.
איך וועל דיך נישט שטעלן צום משפט, גייסט אָפּ דאָך אין בלוט שוין
אינגאַנצן,
און לאַנג איז דיין טראָפּעלע זינד שוין פאַרגעבן דורך טויזנטער טרערן.
דיין מאַכט איז אין גלות, די קינסטלער — געפּייניקט אין לאַגער פון
רשעות,
דיין יוגנט — האַרמאַטן־פלייש, זנות פאַר די פראים — דער חן פון די
פרויען;
געלערנטע ציען זיין וואָגן, די וועלט ווען ער קומט צו דערפּאָרכטן;
אַז קוים איך דערקען זייער אָנבליק, פאַרנעפּלט מיט דאַמף פון דער שחיטה.
ביימאָג פירט אַראָפּ פונעם זינען די שפּיצרוט, ס'גרוילט־אויף איר מעטאַל־
קלאַנג,
זיי באָדן אין בלוט און אין קויט זיך, דער קרבן געקנוילט מיטן מערדער,
ביינאַכט נעמט אַ גליווער זיי דורך, און זיי פאַלן ווי טויטע אין קברים,
אין קייטן די הענט, און סע כראָפּעט דער קערפּער דער קראַנקער אין
גוישווייס,
און לעם דיין צוקאָפּנס — דער תלין; כ'וועל שעפּטשען נאָך שטילער, נאָך
טיפער.

כ'געדענק מיינע וועגן אין דיר ווי אַן אייביקן וועג, וועלכער ציט זיך —
אַ גאַס, וועלכע רייסט זיך נישט איבער אינמיטן, איר שיין, די לאַמטערנס.
איך נעם זיך צוגויף אין געמיט אין אַ דאָרף, וואָס שטאָק־נאַכט האָט
פאַרשלונגען,
און שפּרייז איבער דיר ווי אַמאָל, אַ פאַרהוילענער, אָפן די אויגן,
און בליק אין דעם ליכט פון די פענצטער, קוק איין זיך אין דיינע וואָקזאַלן:
סע פאָרן וווהין דיינע מענטשן און קומען פון וואַגען; אָט הער איך
דעם רויש פון פאַרהוילענע רעדער, דעם שאָרך פון דיין לעבנס אַרטעריעס,
דעם פּלי פון געדאַנקען און רוישן אויף כוואַליעס פון ראַדיאָ און קאַבעל;
איך פאָר דורך טונעלן, אויף בריקן, באַטראַכט דיינע שטראָמיקע טייכן,
די פעלדער צעגרינטע, די וועלדער, פּראָוויאַנט־מאַגאַזינען, פאַבריקן;
כ'קלאַפּ אָן אין די טויערן, שטייג אויף די שטאָקן, וואָס איבער די דעכער.

ה'פארדרייט זיך דער קאָפּ, ווערט געפאַנגען פון רויך פון די קוימענס,
פון ריח
פון הייצונג, פון פרויען־פערפומען און גרינוואַרג, פאַראַד־גלאַנץ פון האַנדל,
פון טונקעלער גלאָריע, פאַרשפּאַרט אין מוזעומס, אין ביבליאָטעקן,
וווּ ס'איז דיין נשמה פאַרהוילן, — כ'איז איינציק פאַר מיר די דערשייַנונג,
ווייל איינציק ביסט דו מיר געווען, אייראָפּע, אַנטפּלעקונג, באַשיידונג
אויף אַלע די חידות, געוועבטע פון מיר אין געהייל פון גאָלדענעם מדבר.
נאָך דיר כ'האָב געגאַרט דורך מיין מעכטיקן גליאיקן זיפּץ, אין דער וויסטע
געזען דיינע אויגן, אין דורשט צו באַפייכטן די ליפּן, דעם שטערן;
די אבות דיך האָבן באַזונגען, די קרוינשטאָט, דער הייליקער טעמפּל;
ווען כ'האָב „שיר השירים" געניגונט, ביסט דו מיר געווען די באַגערטע.

מיין שבט, אין וואַנדער פון חרן, געטראָגן אויף רוקנס פון קעמלען,
האָט לאַנג שוין דיין שומער געזען פון זיין לייב, אין זיין ציען קיין מערב
געזוכט און געמיט זיך דערגרייכן דעם קוואַל פון דיין לויטערער פרישקייט;
ער האָט אין מצרים אומזיסט דיך געזוכט אין דעם הויז פון די פּרעהס;
געזאַנגט אין דער תורה פון שמען, מיט אונדז אַ באַזעלטע דורך משהן;
באַטראַכט איבעם גריכישן שפּיגל דאָס פּנים דיין פּאַטערס, דעם לאַגאָס.
נאָר דו ביסט אַלץ וויזיע, נישט פאַקט נאָך, און איך בין אַלץ לערע, נישט
וועלט נאָך...
אַ ברודער אין פּיין ברעכט זיך אויס, ס'איז אים ענג אין דעם תחום פון
נישט־וויַיטער,
ער אָפּערט זיין זעל דיר און קויפט מיט פאַראַכטן ס'פּערזענלעכע דאָזיין,
מיט געבן דעם פאַטשער די אַנדערע באַק, מיט באַגנאָדן אומטעטיק.
נאָר דו ביסט נישט קויפלעך אַזוי, איז ער מער נאָך פאַר דיר זיך מכניע
און לויפט אין דיין רייכן געשפּאַן; שטאָט זיין גאָט פון די אבות שטעלט
אויף ער
די אָפּגעטער דיינע, און דינט דיר מיט בלוט פון די ברידער און שייטערס.
באַזיגיקט זיין זיגד און געוואָרן פאַרמרויערט, צעברעכט ער די געטשן
און פּילט אָן מיט חרמות דיין ערד, מיט באַזאַקטע, באַאַשטע אַסקעטן —
זיין גוף דער געקרייצטער, סימבאָל פון חרמה, ער טיילט אונדז פאַנאַנדער.

זינט דאַן איז פאַרטונקלט געוואָרן דיין זכר אין יעקבס געצעלטן;
געבריט האָט דער צער אויפן קרבן; די זעל האָט פאַרמאַכט אירע לאָדנס.
מיר האָבן געדענקט דיינע ברידערס פאַרברעכנס: אַז ירושלים —
אַ חורבה ווו ס'וויגען שאַקאַלן; אַז מיר אין דעם שטויב דיינעם וואָגלען.
דער שטאָלץ האָט פאַרגרעסערט דעם אייגנרים, דער גרים פון באַזיגט=
נישט=באַזיגטע.
מיר האָבן פאַרשאָלטן דיין נאָמען, די רגע פון אונדזער צוגויפטרעף.
ווען נישט די געלערנטע, דענקער, יחידי=הדור ביי אונדז ביידן:
אַנטאָניוס און רבי, דער רמב"ם דער ריז פון ימי=הבינים,
רב שלומה בן גבירול, מחבר פון „קוואַל פונעם לעבן", און רייכלין, —
וואָס האָבן געכאַפּט מיט אַן איינציקער האַנט די צעריסענע פעדעם;
ווען נישט זייער שמועס דער מילדער אריבער דעם קאָך פונעם מאָרד=פעלד,
דער שמועס פון ווייסער, וואָס זעען אין שפּאַלטונג אויך דאָס וואָס פאַר=
אייניקט, —
דער בלוטיקער האַס צווישן אונדז ביזן תהום וואָלט געקבערט,
און מעגלעך, מיר וואָלטן פאַרלוירן געגאַנגען אין אים שוין אויף אייביק.

נאָר זיי און פון זעלביקן שורש געלערנטע היטן דעם פאָדעם,
די אייביקע פרייהייט=העראָלדן, די קעמפער פאַר גלייכהייט, וואָס קייטלט
צוזאַמען די ברואים צום שטוינען, די שטאַרבער ווי שמעלץ אויף די
שייטערס:
כפּרמאַק, גאַלילייִ און ביז ברונאָ דזשאָרדאַנאָ דעם שיכור פון שטערן,
לעאָנע העברעאָ * און תיבון, שאַפּרוט, דער בחייה און קרעשקאַש.
אַיעדער מיט פאָדעם געפלאָכטענעם זייגעם, דער בליק איז פאַרשטאָכן
אין הימל=געוועלב אין דער זון פון גערעכטיקייט, רעטונג און היילונג,
וואָס קער צו אונדז אַלעמען זינט דעם באַשאַף פון דער וועלט און ביז
אייביק —
פילפנימדיק=איינע, ווי גאָט=און=נאַטור און ווי גוף=און=נשמה,
וואָס ס'האָט אין זיין איינזאַמקייט=נעץ זי געפאַנגען אַ דימענטן=שלייפער,
אַ דעריקער שפּראָץ פון מיין שטאַם, וואָס פון אים האָט אויך גאָט זיך
געשטאַלטיקט;
ס'איז ער, בענעדיקטוס דער מענטש איבער מענטשן, ס'איז ברוך שפּינאָזאַ.

---

* יהודה אברבנאל

און דאָן מישן אויס זיך די פּעדעם, די גרענעצן ווערן פֿאַרשוווּנדן,
מע פּראַוועט אין פֿיבער פֿאַרהיימישונג־בעלער, מיט טענץ פֿון פֿאַרבינדונג,
און אַנדערע גופֿים זיך פֿלעכטן, אַריבער דער זעלע, אין בלינדקייט,
מיט גלידער באַזונדערע, מיד פֿון דערוואַרטונג און אומגעדולד גרויסן;
אַזוי ווי אַ נזיר פֿון תּפֿיסה, אַ בתולה נאָך ערשטער באַמאַנונג,
מיט פֿרייַלעכע לידער, געשאַלן, מיט פֿלאַמיקע קושן און ביסן,
מיט מענטשן־רעכט געבן איעדן, „השׂכּלה“, זיווּגים געמישטע,
ס׳קומט היינע און בערנע, לאַסאַל און מאַרקס קאַרל, און מענדעלסאָן, רויטשילד, —
נאָר טיף איז דערשלאָגן מיין זעל און אויך דיינע, וואָס ווייסט אין געהיימקייט,
אַז ס׳איז נאָך די צייט נישט געקומען, מיר זענען נאָך ווייט, אומבאַהאָלפֿן
אין אייגס זיך צוזאַמענצובינדן — איך האָב דאָך קיין היים נישט, מוז וואָגלען,
און זיך מיר צו געבן דו ביסט נאָך אַליין נישט אימשטאַנד; פֿון פֿאַרצייטן
סע הויערט אַ גרויזאַמער סוד אויף דיין חומר, אַ זון פֿון אַ קליפּה,
אַ שמוציקער וואַלד־שווייַן, מיט אייזערנע ציינער און קופּערנעם האָרן,
וואָס טויזנטער שטעט ער פֿאַרטומאהט טאָג־טעגלעך און ראָיעט זיך דאָרטן
אין בלוט פֿון די בעסטע, דיין ברודער דיין צווילינג, די מיגל־סטראַשידלע,
וואָס לויגט אויף דיין לעבן, און וואַקסט מיטן גוטן אין דיר, און צעפּוישט זיך,
דרינגט דורך דיר פּילאָויגיק, דורך הורות, אין קגאה אויף בתולהשאַפֿט דיינער,
וואָס וועט אין דיין חופּה־טאָג, לויט דער נבֿיאות פֿון גרייז־גראָע ספֿרים,
אַריין אין געשטאַלט פֿון אַ טאָפּל־געזיכט אויף דיין חתונה־מאָלצייט
מיט פֿייער און שווערד און געהייל, צו צעשטערן די חופּה, באַשמוצן,
זי וואַרפֿן אין אָפּגרונט פֿון אומקום צוזאַם מיט איר שמוק, אירע שטאַנגען,
צוזאַם מיט די חתונה־געסט, מיט די קלעזמער, די פּאָר — חתן־כּלה...
מיר האָבן דערפֿאַר זיך געהיט צו דערגרינטעווען אונדזער געהיימניש.
מיר האָבן דערום די סכּנה מיט ציטער פֿאַרשלייערט, פֿאַרהוילן.
דערפֿון: דער אר״י מיט די רזין, די עצבֿות־השכינה אין גלות,
דאָס ליכט דאָס פֿאַרנעפּלטע רעמבראַנדס, דעם אורח אין אונדזערע היימען,
און אייַנשטיינס שטודירן די שטערן, און פֿרוידס אַנאַליז פֿון דער פּסיכיק,
און סאָציאַליזם — צו האָבן אַ זיכערן פּונקט אין דעם וואַקל.

דערפון איך מיין בענקען נאָך ציון, אַן אייגן שטיק פעלד און אַ הייזל —
מיר וועלן אים אפשר נאָך צוימען, און איינשלעפן, ווייבערער מאַכן,
דיין ברודער — דיין צווילינג — דיין גורל, דעם ערשטיקן חטא, וואָס אין חומר;
ער וועט אַ „געלייטערטער" ווערן, זיך איינשטילן, בענטשן דעם זיווג,
צי כאָטשע נישט קומען, — געקומען! געשטאַלטיק: אַ חיה אַ בלאָנדע,
איר לשון — באָמבאַסטיש, גערעדט דורכן מויל פונעם אייבערמענטש ניטשע.
ער גנבעט זיך תחילת אַריין צו די גאַסטפרייַנד די שראַנקען פון ביכער,
און ווי סגשאַפט=ווערטער קלייבט צו זיך — אַנטיסעמיטיזם און ראַסע,
און מוחות פאַרטשאַדעט מיט לאָזן זיין סם פון געמויזעכץ פון דייטשלאַנד.
דערנאָך נעמט ער אָן דאָס געשטאַלט פון בראָשורן= און צייטונגען=שרייערס,
ווו אַלץ וואָס איז ווייס, איז דאָרט שוואַרץ, און וואָס קעגנזאַץ — לאָגיש און אמת,
באַשמוצן וואָס הייליק, איז — דיכטונג, און פאַלשקייט, רציחה, איז — קדושה;
באַווייזט זיך דערנאָך ווי בריגאַדעס, ס'פאַרטעמפּט זייער גרוויליקער מאַרש=טראָט;
בוים=אויף סובמאַרינען, קאַנאָנען, שאַפט גאַזן און זאַמלט אויף שפּעטער,
און דיר אויפן קאָפּ טריפט ער בוימל, דו זאָלסט די געפאַר נישט פאַרדאַכטן,
שלעפּט איין דיך מיט ברידער=געפילן גישט=ריינע אויף „ראַסישער ריינקייט" —
ביז פלוצעם דערהייבט ער זיין שטים מיט אַן עקלדיק, רשעותדיק רעווען
און דעקט אָפּ זיין שאַנד אויף זיין חזיריש פנים מיט דראָטענע וואָנצעם,
שפּיזט איין אין דיין גאָרגל די קראַלן און, איידער באַווייזסט אַ געשריי טאָן,
באַצווינגט דיך, צעטרעט דיך, צעפליקט דיך און וואַרפט צו דער ערד דיך הויל=נאַקעט,
זאָלסט שנאָרכען אין שמוץ פון זיין ווערזען, געקאָוועט אין דראָטן און קייטן.
ס'גרווילט דורך דיר אַ חשכות, אַ גסיסה=געשריי און געריטש פון רציחה,
פאַרוויסטונג, צעשטערונג און אומקום... און לעם דיין צוקאָפּנס — דער תלין.

כ׳באַגריס דיך, אייראָפּע... לעם ים־האַפֿנס כ׳האָב אין מיין לאַנד זיך באַפֿעסטיקט.

אַ סך מיינע ברידער זיין האַנט האָט דערשלאָגן דאָרט נאָכן באַרויבן,
אַ סך אין די הייזער געשאָכטן, אַ סך אין די טייכן דערטרונקען,
אַ סך האָט פֿאַרברענט ער, געתּליעט, אַ סך נאָך ביים לעבן פֿאַרקברט.
אַ סך — אין די קייטן ביי דיר, אין דער קלעם, אין געווערג, מוטשעניש,—
פֿאַרבליבן די זעל בלויז, דאָ לעבט נישט־באַזיגט זי, איך האָב איר געעפֿנט
ביינאַכט הייגט אַ בענצטער, און זי האָט דערזען דיך, די ווייטע, פֿאַר־
שטומטע,
פֿון יענער זייט לענדער און ימים — איך ברענג דיר אַ גרוס און פֿיל
טריישאַפֿט!
איך גלייב נאָך, אייראָפּע, איך גלייב אין דער גאַרונג, וואָס צווישן אונדז
ביידע,
אין וונדער געוועב, וואָס מיר האָבן געוועבט אין פֿאַרשידענע צייטן.
ווער בין איך, ווער ביסטו? פֿיל נעמען פֿאַראַן, נאָר ס׳אַנטפּלעקט
נישט
דעם תּוך אונדזער וועזנס, ווייל ס׳קומען די נעמען די אַלע פֿון מענטשן —
און אונדזער בשותּפֿותע ריכטונג באַשטימט האָט די געטלעכע ספֿערע.
נאָר ס׳טרעפֿט, ווען איך שטיי בעת דער שקיעה אַקעגן דעם בילד מאָנאַ
ליזאַ
צי כ׳האָרך אַ מעלאָדיע אַ העלע פֿון מאָצאַרט, פֿון מענדעלסאָן, היידן,
צי כ׳לייען די ווערק פֿון שעקספּירן, פֿאַרכאַפּט פֿון זיין גייסטיקן שטורעם,
צי כ׳פּאָרש דאָס געזיכט פֿון קאָפּערניקן, קוויק זיך מיט וואָלטערס אַ שמייכל,
צי כ׳זע אַ דערהויבענעם בנין, באַהעפֿטונג פֿון פּראַכט און פֿון אַרבעט,
כ׳קוק צו זיך צום אימפּעט פֿון רעדער, וואָס ליכט און ענערגיע שאַפֿן, —
דאַן וויס איך: אָט דאָ האָט דער סוד פֿון מיין אַנונג געפֿונען אַן אויסדרוק,
ס׳איז גאָט מיט אַ צירקל געפֿאַנגען, דער הימל פֿאַרעמט אין אַ בנין.
דאָס אַלץ איז פֿון מיר און אין מיר, נאָר פֿאַרבליבן ס׳וואָלט מער נישט
ווי גאַרונג,
ווען כ׳טרעף דיך נישט אָן אויף מיין וועג מיט דיין שפּע, וואָס שאַפֿט און
פֿאַרווירקלעכט.
אויב איך בין דער ים, איז ביסט דו — די יבשה, די מאָס פֿאַר מיין לירק,
די אייביקייט בין איך פֿאַר דיינע סעקונדעס, מוזיק פֿאַר דיין פֿידל.

די אַקס, וואָס סע דרייט זיך די ראָד פון מיין גורל אויף איר — דאָס ביסטו עס.
אָן דיר בין איך אויס, און דאָס זעלבע אָן מיר ביסטו אויך נישט פאַראַנע:

איך גלייב נאָך דעריבער, אייראָפּע, אין צייטן, ווען אונדזערע שליאַכן
צעשיידטע זיך וועלן נאָך טרעפן, די זעלעס אין ליכט צו באַהעפטן,
ווייל ס'איז ערשט דער אָנהייב, און גרוים איז די מיסיע אויף אונדזערע אַקסלען,
אַז לעבן דער מענטש אויף דער וועלט זאָל אַ שטערנדיק לעבן, אַ גאָטיש,
די וואָרהייט געפּאָרט מיט דער וויזיע, ווי ס'קושט זיך די ערד מיטן הימל...
דו וואַלגערסט זיך נאָך אין דיין בלוט, און דער תלין דיר שטייט נאָך צוקאָפּנס,
נאָר איך — סע פאַרגעמט שוין מיין אויער אַ פליגל־געראויש אין די רוימען,
און כ'לייען אין הימל דעם רויטן אַ גרויליקן „מנא תקל" * דעם מערדער.

איך שווער, ער וועט פאַלן! וועט פאַלן! ס'איז הימל און ערד מיינע עדות!
די זון און לבנה, געשטערן! — זיי זענען פאַר אונדז, נישט פאַר ווילדקייט.
אַ מעכטיקע האַק וועט אים שפּאַלטן, זיין בלוט וועט פאַרדעקן די בלוטן
וואָס ער האָט פאַרגאָסן, אַ ריטשע טאָן וועט ער נאָך איין מאָל — און ענדע!
וועסט אויפוואַכן דעמלט, אייראָפּע, די אויגן צעעפנט מיט ציטער,
וועסט קוקן און וועסט זיך נישט גלייבן: צי איז ער שוין ווירקלעך נישטאָ מער?
נישטאָ! — מעגסט מיר גלייבן — נישטאָ אים! ער איז מיטן וואָרצל פאַרטיליקט —
אַ שמוציקער צאָן אַ פאַרפוילטער, דער פּיסק נאָך צעפּראַלט, ווי פאַרוואונדערט,
זיין פּגר — אין אָפּגרונט, זיין זכר: אַ מיטאָס בייגאַבט אין אַ שענק־הויז,
און דו לעבסט, און א י ך לעב, אייראָפּע, כ'פאַרבעט דיך קיין ציון מיין היימלאַנד...
אַ סך איז פאַרגרייט דאָרט פאַר דיר, פון דיין אייגנס, פון דיינע געשאַנקען.
אַ סך וועסטו טרעפן געגאַרטס, וואָס דו האָסט פון מיין האַרצן דערוואָרבן.
מיר שטייגן ארויף אויפן גליק־באַרג, פון וואַנען ס'צעשפּרייטן זיך נאַציעס.
איעדע מאַרשירט מיט איר פאָן און איר מחנה, אינײנעם צו בויען

* מנא תקל — געמיינט: טויט־אורטייל.

דעם מעכטיקן, אייביקן בנין, אַ וועלט פון גערעכטיקייט, שיינקייט,
וווּ ברידערלעך גאַרבט מען אויף פעלדער די פרוכט פון דער ערד און דעם הימל.

זיי הייבן די אויגן צו דיר און פאַרנייגן די קעפּ, זאָלסט זיי בענטשן,
איז בענטש זיי, איירָאָפּע, זיי זענען דיר זין, פונעם גלות געקומען,
אַזוי ווי פון מיינע נביאים געזען אין דער וויזיע פאַרצייטנס —
און איך וועל דאָ קניען דערווייל אויפן באָדן פון ציון מיין היימלאַנד.

(תמוז תש"א — 1941)

ווארשע. אַפּריל, 1957

נתן אלתרמן

א בריוו פון מנחם מענדלען

שיינע שיינדל מיין, זוגתי שיינע,
די לבנה צווישן כמאַרעס העל שפּאַצירט.
שיינע שיינדל מיין, דורך נאַכט און שטורעם
שטיל דיין האַנט מיין קאָפּ, וואָס חלומט אַלץ, באַרירט.

ס׳פליקט דער נאַכט־ווינט די קאַפּאָטע מיינע,
און מיין היטל, דאָס פאַררוקטע, קוים זיך האַלט.
כ׳זע אַ טויטער אויס, ווי פאַרן לעבן,
ווייל — מע זאָגט אַזוי — ס׳איז אייביק מיין געשטאַלט.

שיינע שיינדל, ס׳פאַלט אַ שניי אַ ווייסער.
קיינער איז נישטאָ שוין. אַלע טויט. פאַרשטיי.
טויט איז טוביה, מאָטל פּייסי חזנס,
אויך דער גוטער פעטער פּיניע איז מיט זיי.

סטעמפּעניו ליגט באַרוועס אויפן שניי־פעלד,
קליין און חנעוודיק אַזויווי גאָר אַמאָל.
נאָר זיין פידל שטומט. קיין ניגון טריפט נישט:
סע דערוואַרט שוין קיינער נישט זיין כישוף־קול.

ס׳ליגט אויך טאָפּעלע. ווי תמימותדיק
טוטוריטו לאַכט פון טויט און פון זיין צער.
אייביק איז דעם פאָלקס געוויין און לאַכן,
און אומשטערבלעך איז אויך טאָפּעלע דערפאַר.

שיינע שיינדל, ס'איז די נאַכט שטאָק־פינצטער —
דו געדענקסט — ווי יענע, וואָס האָט אונדז צעשיידט.
טרער און שמייכל האָבן מיר געגעבן
אונדזער פאָלק, — זיך אויך צום טויט מיט אים געגרייט.

האָסט זיך אָנגעטאָן דאָס יום־טוב־טיכל,
האָסט געבערשטלט מיין קאַפּאָטע, וואָס צעפאַלט.
דאָס מאָל האָט דאָס פאָלק שוין נישט געלאַכט מער.
ס'האָט געקושט דיין האַנט די איידעלע, וואָס שטראַלט.

און די נאַכט געווען איז רויט פון שׂרפות,
כ'האָב דיר אַ צוואה אויסגעווערקט, מיין וועלט —
שיינע שיינדל, אויף אַ קליין פּאַפּירל
און — ס'איז קלאָר, דעם עיקר... כ'האָב פאַרפעלט:

כ'האָב געוואָלט דיר דאַנקען, שיינע שיינדל —
ביסט געווען געדולדיק און פאַרגיביק־גרויס.
מיר — געשפּילט אַן אייביקע קאָמעדיע,
גאָר פאַרענדיקט אַנדערש האָבן מיר דורכויס.

דאָס פאַרויסגעזאָגט האָט אונדזער שפּאַסן;
ווען אין פּיסק געשפּילט האָט אונדזער וויאָלין ,
ס'האָט געזעצט אין האַרץ פון זיינע העלדן,
נאָר ס'האָט קיינער נישט געוואָלט פאַרשטיין זיין זין.

איך און דו, מיר האָבן נישט פאַרשטאַנען,
וואָס מיר שפּילן — סאַראַ טרויעריקע שטיק.
קיין שום סצענע קאָן נישט אַזאַ שפּילער,
גלייך צו אונדז, ווען ס'בליצט די שווערד אים פאַרן בליק.

ביזן סוף... מיר שטייען צווישן עולם —
טרוימען־ריטער, בעטלער געניאַלע לייט,
העלדן פון דער גרויסער יידיש־שאַפונג,
וועלכע פאַלט אין שניי מיט מיר דאָ, זייט ביי זייט.

— — שיינע שיינדל מיין, דורך נאַכט און שטורעם
שטיל מיין טויטן קאָפּ דיין ווייכע האַנט באַרירט.
שיינע שיינדל מיין, זוגתי שיינע,
אויפן הימל די לבנה העל שפּאַצירט.

וואַרשע, מערץ, 1957

דאָס ייִנגל אוראַמטשיע

אַ שטאָט אין פּוילן.
אין הימל די לבנה — הויך.
ווי תּמיד — וואָלקנס אין געשווים.
אין אָוונט ליגט דאָס ייִנגעלע אוראַמטשיע
אויף די שטיין־טרעפּ פון דער שטוב.

די מאַמע שטעלט זיך נאָענט אים אַנטקעגן,
ווען אירע פּנים באַרירן ניִשט די ערד.
זי זאָגט: — אוראַמעניו, די נאַכט איז קאַלט און פייכטלעך.
אין שטוב קום צום געלעגער אויפן בעט.

און ס'ענטפערט איר אוראַמטשיע:
— מאַמוניע, מאַמע,
איך וועל אין בעט ווי יעדער קינד ניִשט שלאָפן,
ווייל כ'האָב אין בעט געזען דיך,
מאַמוניע, מאַמע,
שלאָפן מיט אַ מעסער אינעם האַרצן.

זיין מאַמע שטעלט זיך דאָ, און שטרעקט צו אים די האַנט אויס,
און ביישערט זיך אויף אים, אַ הירכגעזעצער און הויכער,
און זאָגט צו אים: — אוראַמטשיע, קום אַריין אין שטוב,
מיין ייִנגעלע אוראַמטשיע, תּיכף קום אַריין אין שטוב.

און ס'ענטפערט אים אוראַמטשיע:
— מאַמוניע, מאַמע,
כ'האָב מורא דאָרט די אויגן צו פאַרמאַכן.
ווייל דיך האָב איך געזען דאָרט,
מאַמוניע, מאַמע,
שטיל שלאָפן אויף די פּלייצעס אָן דיין קאָפּ.

דאָן שטעלט זיך קעגן אים זיין שוועסטערל דאָס קליינע
און בעט אים גיין אין שטוב מיט אַ געוויין.
נאָר ס'ענטפערט איר אַוראַמטשיע: — דו ביסט דאָרט געשלאָפן
מיט אַ טויטן טרערל אויפן בעקל.

דאָן שטעלן זיך פאַר אים די זיבעציק די אומות
און זאָגן:
— מיר טוען זיך אויף דיר אַ לאָז!
מיט זיבעציק געזעץ־באַפעלן און אַזויפיל העק
מיר וועלן דיך אין שטוב אַריין פאַרטרייבן!

מיר וועלן אויפן אויסגעבעטן בעט דיך לייגן,
זאָלסט שלאָפן שטיל דערין, אַט ווי דער טאַטע דייגער! —

און אין זיין חלום
אַוראַמטשיע שרייט: „טאַטוניע!"
און רופט זיין מאַמע, און זי ענטפערט:
— מיין קינד, אַז וויל צו מיר... ווען נישט דאָס מעסער אין מיין האַרצן,
מיין האַרץ וואָלט זיך אין מיר אויף צוויי צעבראָכן.

ווערט דעמלט אין דער נאַכט שטיל־שאַ,
און די לבנה — פינצטער,
און קעגן בליאַסק פון שטיקעס, גאַרנדיקע בלוט,
דאָס וואָרט פון גאָט איז צו אַוראַמטשיען,
אַוראַמטשיען, וועלכער שלאָפט אין פירהויז פון דער שטוב,

אַזוי צו זאָגן: — פאַרכט נישט,
אַוראַמטשיע, זאָלסט נישט פאַרכטן,
ווייל גרויס און מעכטיק כ'וועל דיך מאַכן.
לאָז גיין זיך דורך דער נאַכט פון מעסער אין פון בלוט,
לאָז גיין זיך ווי אַ חיה, ווי אַ וואָרעם, ווי אַ פויגל.
כ'וועל בענטשן יענע, וועלכע בענטשן דיך, אברהם,
און יענע, וועלכע שעלטן דיך, איך וועל פאַרשעלטן.

— — — — — — — — — —
— — — — — — — — — —

וואַרשע. מערץ, 1957

„מאַמע, מע מעג שוין וויינען?"

...האָט געפרעגט דאָס מיידעלע, אַרויסגייענדיק פון
באַהעלטעניש נאָך דער באפרייונג. (אבא קאָווּנער)

יאָ, מיידעלע, יאָ, העגטלער שוואַך און צאַרט,
מע מעג שוין וויינען, האָסט זיך עס דערוואַרט.
יאָ, מלאָכל מיט אויסגעפליקטע האָר,
מע מעג שוין איצט, איך זאָג דיר וואָר.
די נאַכט איז רואיק, לויטער אָן אַ פלעק,
דער פעטער יוזעף קראַמער איז אַוועק,
דער ראַדיאָ האָט שוין אַלץ דערציילט, געזאָגט,
ווי מ'האָט דיך, כשר לעמעלע, געפלאָגט,
דו האָסט געפּאָלגט און נישט געוויינט, נאָר שטום
געהעשעט אין דער פינצטערניש ארום,
דו האָסט אפילו (ס'לויערט די געפאַר!)
געלאָזט די צײנדלעך שפּראָצן שטיל־און־שאַ,
ס'איז אַלץ באַשריבן שוין גענוי און ברייט
און, קליינינקע, ס'איז אויסגעסדרט, גרייט,
באַהעפט מיט דרעטלעך שוין דער פּראָטאָקאָל — —
מע מעג שוין איצטער וויינען אויפן קול.

אין ווינקל אויפן שמאַטעדיקן בעט
נעם וויין זיך אויס, כאָטש די לבנה זעט,
מעגסט וויינען אויפן קול שוין, מעגסט, מיין שיין,
די וועלט איז פריי, שוין אויסגעלייזט פון פיין
אויף גאָרער וועלט, ווי גרוים זי איז און ברייט,
קיין שום רעגירונג דיר אין וועג נישט שטייט,

קיין שום מיניסטער וועט נישט טאָן קיין בריל:
— גלייך איבעררייסן דאָס געוויין, צו פיל! —
און קענען מענטש און וועלט שריי אוים דערפאַר
אַ דאַנק מיט אויגן פולע טרער און צער.
צו אַלע פעטערס אָט פאַר דעם געשאַנק,
פאַר אַלץ, פאַר אַלע קינדער שריי: — אַ דאַנק!
די פרייהייטן פון מענטש, די אַלע פיר,
אַ בוק טאָן וועלן זיך אַקעגן דיר:
לויט אַלע חוקים — אויסגעקריצט אויף שטיין —
ס'איז איר געשענקט די פרייהייט פון געוויין.

ס'קוקט אָן דיך די לבנה לויטער-ריין.
די וועכטער אויף דער גרענעץ זעט מען שטיין.
פרווו טרעט אריבער נאָר דאָס שטעכיק דראָט,
פארפאלגט דיך גלייך דאָס מיליטער, דער פלאָט.
נאָר דו אין בלויזן לייוונטענעם העמד
אינמיטן נאַכט אַליין פאַרלאָזסט די פרעמד
און גייסט דורך פעלד און וואַלד מיט שווערער מי,
און ווענט פאַר דיר זיך שטעלן אויף די קני,
און אויף דיין רוקנדל, וואָס נישט געווינט
צו מיטלייד — ס'יתום-פעקל פונעם דזשאָינט,
און אין דיין הענטל, אָדעריק צעבלויט —
דער אונרא'ס קלייענדיקע שטיקל ברויט.
און איבער פעלד און וואַלד און טייך דיין גאַנג
איז לויטער העלדיש, ברויזנדיק געזאַנג,
אויף שמאַטעס רייסט דיין העמד זיך אויפן לייב.
גאָר דו — געשיכטע פון דיין פאָלק דו שרייבסט!

וועסט גרייכן אין אַ שטורעמדיקער נאַכט, —
איך שווער ביים לעבעדיקן שעפערס מאַכט!
ס'געזעץ, וואָס שטערט דיין גאַנג און קלעמט,
צעפליקט וועט ווערן ווי אויף דיר דאָס העמד!
סע וועלן פעסטע יונגען אָן אַ וואָרט
דיך טראָגן אויף די אָרעמס צו דעם פּאָרט,

און דײַנע הענט אויף זײער האַלדזן־שטאַם —
אַנטקעגן פּאַרלאַמענטן און דעם ים.
אין דײַנע אויגן יובלען װעט דאָס גליק,
ג ע ז ע ץ װעט בײקומען געזעץ — אַ זיג!
אַ שטערן עדות זאָגן װעט מיט פלאַם:
דו האָסט געשפּאָלטן נאָכאַמאָל דעם ים.
און צװישן שײן און װאַל פאַרבלענדט, װי בלינד,
די יונגען װעלן זען, צימריק קינד:
דורך דײַן שװאַרצאַפּלס שרעק און שװאַרצער פּײַן
גײט אויף דײַן ערשטן שמײכלס בלאַסע שײַן.

װאַרשע, יוני, 1957

אברהם ברוידא

צו א שוכפוצער

אַנטקעגן מיינע טריט דו שיקסט צו מיר די אויגן,
אין ס'ווערט דיין בליק אין שמוץ אויף מיינע שיך פאַרזויגן.

פון פרי ביז שפעט, ווי נעכטן און ווי אייערנעכטן,
דו אָטעמסט, אָטעמסט איין פון טריט דעם שטויב דעם שלעכטן.

אין דרהיים אַ שטיקל ברויט די קינדער דיינע בעטן, —
איז רעכט פאַר דיר די בלאָטע פון די שיך צו גלעטן.

דורך גלאַנץ פון מיינע שיך, וואָס דיינע הענט זיי געבן,
מיר פינצטערט דורך דיין עלנט און פאַרביטערט לעבן.

דער בלאַנק פון שוואַקס אונטער בערשטל אין דיין האַנט
צינדט אָן מיין פנים, און סע ברינט מיין הויט דיין שאַנד.

וואַרשע. אַפּריל, 1957

צו א וועשין

פאַרמאַטערטע וועשין, דערשלאָגן געמיט,
פאַר דיר איך פאַרקלער און וועל זינגען אַ ליד.

דו וואַשט און דרענגסט אויס אַ באַטריבטע, פאַרטראַכט, —
מיין האַרץ פאַר דיין אומעט זיך עפנט, דערוואַכט.

דעם שמוץ פון די לייוונטן וואַשט און דרענגסט אויס,
דיין וויים־בלאַנקער יאָך דיך פאַרבלענדט און ווערט גרויס.

וואָס ווייסער און בלאַנקער דאָס וועש, — ווי אַ באַרג
דריקט טיפער אַראָפּ צו דעם באָדן דיין קאַרק.

ס'צעריגט אין דיין האַרצן באַגערן און טרוים,
ווי שימער פון בלעזלעך, ווי זייפענער שוים.

פאַר אומעט פאַר דיינעם און מידע צוויי הענט
האָט איינמאָל מיין האַרץ זיך געעפנט, צעברענט — — —

וואַרשע. אַפּריל, 1957

דער קלײנער הענדלער

מע קױפֿט ניט די שיכבענדלעך זײַנע. ער שטײט אַ צעמישטער,
אַנטקעגן די מענטשן און הימל אַ טרערעלע װישט ער.

זײַן צימעריק שטימעלע בעט זיך אומזיסט בײַם אָרום:
פֿאַרבײַגײער אײַלן, אױף אים קוקט זיך קײנער ניט אום.

װי שײן ס'איז די װעלט, װי סע צױבערט דער הימל, און שענדלעך
ער פּאַקט אײַן דער לופֿט מיט מאָגערן הענטל די בענדלעך.

סע איז אין די דאָזיקע בענדלעך פֿאַרבונדן בײַנאַנד
דער צער פֿון זײַן לעבן און אױך זײַן יתומישע שאַנד.

װען ס'קאָנען די בענדלעך דערצײלן, די גאַס װאָלט דערהערן
אַ לאַנגע געשיכטע, װאָס פֿול איז מיט טרױער און טרערן.

נאָר ס'האָבן די בענדלעך קײן מױל ניט, זײ פּאַכען בלױז שטום, —
צום הענדלערס דעם קלײנעמס געשיכטע איז טױב דער אַרום.

װאַרשע. אַפּריל, 1957

צו א קעבין

אַ יונגער טאָג, אַ טוי־געצוואָגענער, פאַרקעמטער און באַשמעקטער,
און דו מישט ווידער גריץ אין טעפּל מיט אַ האַנט אַן אויסגעשטרעקטער.

דו ביסט פאַרמשפּט אין דער קיך צו זיצן תמיד אַ פאַרשפּאַרטע,
און מיט דער פאַרע פונעם טאָפּ צערינען דײַנע טרוימען צאַרטע.

פאַרטרערטע זענען דײַנע אויגן פון כסדר וואַרטן, האָפן,
און, ווי אַן אתרוג, שרימפּט זיך אײַן דײַן האַרץ מיט ווייטיקן פאַרלאָפן.

אַוועקגעוואָגלט האָבן ווײַט דײַן פרילינגס אַלע נאַכטיגאַלן,
און ביסט פאַרבליבן אָן אַ פרײַנד און חבר, איין־אַליין — פאַרפאַלן.

ווי מיד, פאַרשוואַרצט דו ביסט געוואָרן אין דער קיך, דײַן תפיסה־מויער,
געבויגן איבער דיר סע שטייט דער האַרבסט און רוימט דיר אײַן זײַן טרויער...

וואַרשע. אַפּריל, 1957

מיר שווערן

מיר שווערן צו גיין
ביזן סוף אונדזער וועג —
מעג טאָן יעדער טראָט
זיך מיט בלוט א פארדעק.

מיר שווערן דעם לאנד,
ווו עס וואָרצלט דער שטאַם:
ס'וועט ווערן דערפילט
אונזער שבועה דורך פלאם.

מיר שווערן דער פאָן —
זי צו טראָגן מיט מוט,
געהייליקט און גאנץ
און געלייטערט דורך בלוט.

לאָדזש. 1948

אין שטורעם פון שלאכטן

אין שטורעם פון שלאכטן און שריפות ארום
דערהויעק זיך, מיין ליד; און מיין שטים, נישט פאַרשטום.

לאָז הילכן מיין פערז פאר יתומים און פיין,
פאר ברידער אין תפיסות, וואָס שלינגען זיי איין.

דערשלאָגענע וועלט, גיב א הייב זיך מיט מוט —
אין הערצער זאָל שלאָגן אין איינקלאַנג דאָס בלוט.

קוים גרינט אויף דער ערד נאָך א שפּיץ פון א בוים,
איז נאָכנישט פארלוירן דער מענטש און זיין טרוים.

צו קלייבן די שערבלעך פון לוחות איך קום
אין שטורעם פון שלאכטן און שריפות ארום.

לאָדזש. 1948

דוב חומסקי

צעזאר נעראָן

אָ, רוים! דיין צעזאר און פּאָעט שטייט אויף פאר מיינע אויגן, —
סאלוט פאר דעם פארניכטנדיקן בראנד! סאלוט!
זיין שאָטן האט זיך אויף יאָרהונדערטער, ביז היינט, צעצויגן,
און ס׳האָבן צענער טויזנטער געאַרבט זיין בלוט.

פארוואָס האָט ער פון שיינקייט און פון פארבן נישט גענאָסן,
ווען ס׳האָט די שטאָט געטומלט פריילעך אין געטאַנץ?
ווען ס׳האָט איר געגנט זיך געשפּרייט פאַר אים און ס׳האָט געגאָסן
די זון אויףביימער און אויף גראָזן העלן גלאַנץ?

דער טיבער האָט אין פרייד געכוואליעט זיך און הויך געשטיגן,
און פּענדזלען גילדענע געהוידעט אויף זיין בויך;
דיין צעזאר איז געפעלן א ספּעקטאקל: גאסן ליגן
צעהפקרטע פאַר בייזע שלענג פון פלאַם און רויך.

ער האָט די נויט און אָרעמקייט געבראַכט אין אַלע שטיבער,
דאָס אָטעמען מיט משאד דערשטיקט, דער רויך מאכט בלינד.
דיין צעזאר האָט פּאָעטיזירט, מיט פרייד געשאפן לידער,
ווען צווישן האָלאָוועשקעס וואלגערט זיך א קינד.

אַ בלויענדיקע שיינקייט איבער דעכער האָט געשימערט —
נאָר אים די הייזער לאָקן, ווען זיי פאלן איין.
נישט אייגזאם איז דער מאן געשטאָרבן! רוימער! נישט געקימערט —
אין דער געשיכטע איז זיין שטערבונג דאָך אריין.

יאָרהונדערטער פֿאַרשווינדן, טינט אויף פּאַרמעטן פֿאַרבלאַסן,
און ס'איז דיין צעזאַר און דיין דיכטער אַלץ נישט טויט.
עס לעבט, עס לעבט זיין גייסט, וואָס האָט געדיכטעט אויסגעלאַסן,
ווען עמעץ האָט געבעטלט נאכטלעגער און ברויט.

עס קומען נייע הערשער, הערשער שטאַרבן און צעפֿוילן,
נאָר נישט פֿארגעסן ווערט דיין צעזאר איין מינוט;
געזאנג אין די פּאלאצן, וויינען שוימען איבער גרוילן,
און ברכות מאכט מען איבער פּיין, און טויט, און בלוט...

לאָדזש, 1948

די מאמע מיטן קינד

באלאדע

...מיטאמאָל זיך באוועגט אין דעם אויוון דאָס אש,
און עס טוליען זיך הויפנס צו הויפנס צוזאמען.
ס'האָט אַ בלאָז געטאָן סודותדיק, צערטלעך אַ ווינט,
און דאָס אַש בלענדעט ווייס מיט דער ווייסקייט פון ליליעס.

און עס שטארצט דאָרט ארויס דאָס געביין פון א קינד,
דאָס געביין באקומט לייב און געשטאַלטונג און אָנבליק.
און דער אויוון פאלט איין מיט א שטום פלאצעריי,
און דאָס קינד פליט ארויס אין די גאסן פארוויסטע.

איבער אים הענגען הימלען אַנטבלויזטע און לער,
וואָס אין זיי בלאַסט די זון, ווי אַ ריזיקער שאַרבן,
און דער באָדן איז רויט פון פארגליווערטן בלוט,
און עס קראַקעט א קראָ אין דעם רוים דעם באטריבטן.

און דאָס קינד שפּאַנט אין גאַסן, וואָס הויערן שטום
מיט דער גרוילקייט פון אָפּגרונט און בייזער פארקלערטקייט.
מיט די אייגעלעך זוכט עס: מיין מאמע ווו איז? —
א מגושמע פוסטע האָט פון אים זי פארשטויסן.

און דאָס קינד שפּאַנט גאס־איין, און דאָס קינד שפּאַנט גאס־אויס.
און ארום נישט קיין אָטעם. בלויז שערבלעך. און כלים
אין געוואלגער, פאראָסטעט, פון אונטער זיין טראָט
זיך צעסקריפּען פאראומערט מיט קרעכץ און יללה.

אין דער רגע צעשיט זיך דער באָדן פון מאַרק,
און די מאמע שטייט אויף פאר איר קינד דעם פארבענקטן
אים צו האלדזן באהארצט און צו קושן אין מויל
מיט אן אייביקן קוש, וואָס פון טויט איז ער שטארקער.

און זי קושט אים אין מויל פארן טאטן, פאר זיך
מיט דער ליבשאפט פון טאטע און מאמע צוזאמען.
לעם א קרומלעכן צוים שטייען מאמע און קינד.
יעדער בוים, יעדער פלויט, יעדער שאָטן — אַ תליה.

טוט א שמייכל דאָס קינד און עס שוידערט פארוויינט,
און די מאַמע צעשמייכלט זיך אויך דורך די טרערן.
האָריזאָנט, וועלכער רינגלט אַרום זיי צעגליט,
קוקט זיי אָן מיט פארתמטע פארווילדעטע בליקן.

דורך אַ ציטער טוט דעמלט דאָס קינד אַ געשריי:
— „אוי, מיר מוזן פונדאנען וואָס שנעלער אנטרינען!
עס איז מאַמע — צי ווייסטו!? — פאַראַן ערגעץ ווייט
אזא לאנד, ווו די מאנדלען און ראָזשינקעס וואקסן.

און דאָס דאָזיקע לאנד רינט מיט האָניק און מילך,
פאָמעראנצן — צום עסן און אויך ווי א צירונג,
ס'איז דערלויבט דאָרט צו שפילן, נישטאָ דער עס־עס,
וואָס האָט יידן פאר גאָרנישט מיט יובל געמאָרדעט".

האָט די מאמע געהאלדזט אים, צום הארצן געדריקט
און געטריפט אויף זיין קעפל מיט טרערן אָן אויפהער:
— „עס איז אמת, מיין טייערס, ביזט זייער גערעכט,
אָבער זע אין באנעם, אז ארום שטייען וואכן".

און די מאמע זאָגט ווייטער: — „אָ, תמימדיק קינד,
ס'איז קיין רעטונג נישטאָ, נישט אין ערגעץ, אין ערגעץ.
פאַרגעדענק זיך, מיין נעבעך, אויך דאָרט אין דעם לאַנד
זענען טייערס פארשלאָסן אויף שלעסער און ריגלען.

קער זיך אום אין דעם אויוון, מיין קינד, צו דיין שלאָף,
און אויך איך וועל, מיין זיסער, צוריקגיין אין קבר,
און זאָל זיין אונדזער טויט, וואָס געקומען פאַרפרי,
פאַר פאַרבליבענע מאַמעס און קינדער אַן אויסלייז.

נאָר דאָס קינד זיך צעכליפּעט: — „אוי, מאמע, גיין, גיין!
אויף די וועגן די וואכן — מיר וועלן זיי מיידן,
זיך אדורכשלייכן שטיל דורך דער חשכות פון נעכט,
די פאַרשלאָסענע טויערן ברעכן און קומען...

לאָדזש. 1948

בנימין טענענבוים

דיין קול ווי אַנומלט

מרים הײנסדאָרפֿ*

דיין קול, ווי אַנומלט פֿאַרנאַכט, הערט מיין אויער:
אַ נאַכטיגאַל טרעלט אין אַ וועלדל פֿאַרשטעקט.
ס׳פֿאַלט מיר אויפֿן פּנים דער טאָג פֿאַרן טויער,
גייט אוים אין אַ שיין־וויג מיט שאָטן פֿאַרדעקט.

ווען זון זינקט אַראָפּ און דער הימל־ראַנד וויסט איז —
אַ טונקעלער רעם פֿון פֿאַרשווונדענעם בילד,
גייט אויף אין אים דעמלט אַ צווייט בילד, דו ביסט עס,
אין דעמער געפּאַסט און מיט זונשיין באַגילדט.

איך שפּאַן קעגן אָוונט, דיין בילד דעם צעזונטן,
וואַרט־צו אייפֿן וואָגלער, ווייט מיידל פֿון פּיין!
קימסט שטראַליק, ווי תמיד, פֿון טומל פֿון בונטן
פֿון שטאָט, וווּ פֿאַרלאָשן שוין יובל און שיין.

ביסט שטאַלטנע און שטייף, טיף־פֿאַרטראַכט און געלאַסן,
די הענט דיינע — ס׳טויעט אַן אומעט פֿון זיי,
איך קוש דיינע הענט, וואָס אין נאַכט־טונקל בלאַסן,
און יעדער דיין פֿינגער טריפֿט טרויער און וויי.

---

* מרים הײנסדאָרף — אַן אַקטיווע מיטגלידערין פֿון דער ייד. קאַמפֿס־אָרגאַניזאַציע, איז געפֿאַלן מיט אַ העלדן־טויט אין וואַרשעווער געטאָ.

כ׳פֿאַרגעס ווי עס דופֿקט דיין האַנט אומגעבראָכן
די שטילע מעלאָדיע צום גרויליקן טאַנץ,
דעם צוק פֿון די פֿינגער, פֿון נאָדלען געשטאָכן,
די איידלע און בלאַסע, ווי בלומיקער פֿלאַנץ.

ווי איז זיי די אויפֿשטאַנד־פֿאָן טראָגן געראָטן?
צו קעמפֿן אין קלעם איין־אַליין און געניט?
עס האָט זיי דער פֿלאַקער פֿון פֿאָן־שטאַנג געבראָטן,
ס׳געווער — מיטן פֿראָסט פֿון זיין שטאָל זיי געבריט!

צו קושן די הענט אויך דער טויט איז געקראָכן,
זיין מויל שיט מיט פֿלאַם און מיט גליאיקן בליי.
ווי האָסטו געקעמפֿט יענע גרויליקע וואָכן,
ווייט מיידל, ווי יוגנט, וואָס לאַנג שוין פֿאַרביי?

ווי ביסטו ארויס פֿון די פֿינצטערע לעכער,
פֿון גרוב, וווּ געקעמפֿט און פֿאַרוואָרפֿן דעם קאָפּ,
און גייסט אויף מיין שטעגל צעשטראַלט, ווי אַ פֿעכער,
און שמייכלסט ווי מאַמע און שוועסטער אַראָפּ.

דיין קול, ווי אַנומלט פֿאַרנאַכט, הערט מיין אויער:
אַ נאַכטיגאַל טרעלט פֿון אַ וועלדל באַהאַרצט.
ווי ווערט עס אויף טרוקענע ליפּן נישט גרויער?
ווי גלאָוויעס פֿאַרלאָשענע ווערט נישט פֿאַרשוואַרצט?

לאָדזש, 1948

אינהאַלט

פאָרוואָרט 7

מיין געזאַנג צום יידישן פאָלק 11

ערשטער טייל — פאָלקסטימלעכע באַלאַדן

דער מלך שלמה און די פאַוועס 15

דאָס ייִנגל פון גליל 21

צער־בעלי־חיים 29

די איידלשטיינער פונעם חושן 43

די ליבנדיקע און געטרייע 53

דער אַרכיטעקטאָר הערש 67

מידה כנגד מידה 85

עלילת־דם 97

דעם קאָזשעניצער מגידס גנב 111

דער האַרציקער הערשקע באַלעגאָלע 117

דאָס מיידל, וואָס פירט דער זון אַנטקעגן 131

אליהו הנביא 141

צווייטער טייל - פון דער העברעישער דיכטונג

משה אבן־עזרא

עראָס־לידער... 1, 2, 3 149

יהודה הלוי

פון די הייליקע געזאַנגען 153

חתונה־ליד 155

עראָס־לידער... 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 157

עמנואל הרומי

ליד וועגן די דאַמען פון דער הויכער געזעלשאַפט . . . 161

חיים נחמן ביאַליק

זי האָט א בריוול מיר געשריבן 167

אָט די הונגעריקע אויגן 170

פרימאָרגן=מלאָכימלעד 171
בעתן עפענען דאָס פענצטער 173
אליין 175
כ'האָב נישט געכאַפּט די שיין פון הפקר . . . 176
א פלאַטערל 177
אז איך וועל שטאַרבן 179
א באַפּעל 181
די אָזערקע 184
דער זומער גוססט 191
דו גייסט אוועק פון מיר 192
און אז סע וועלן זיך די טעג פארציען 194
סע גליטשט זיך א ריטל אראָפּ 197
מיין אָרט זאָל לעבן אייך זיין 198
פארבייגעשוועבט, גאָט, האָט דיין אָטעם 201
מיין מאַמע, זכרונה לברכה 203

שאול טשערניכאָווסקי

אין גאָרטן 205
אוי, בלומען נאָך שניט=צייט 207
די שיינהייט פון דילסבערג 208
קרעפּלעך 210
דריי אייזליכעם 220

יעקב כהן

דריי סאָנעטן: א וונדער=בלום, די קראָען, א וונדערלעכע שעה 121
פאַרנאַכט 224

יעקב פיכמאַן

די איבערזעצונגען — אויטאָריזירט

דריי סאָנעטן: פאַרנאַכט=סאָנעט, האַרבסטונג, ביימער אין ירושלים 227
דודם טרויער 230

יצחק קאַצענעלסאָן

באַטראַכטונג 241

זלמן שניאור

די איבערזעצונגען — אויטאָריזירט

דער בלייער 243
אויפן טויט פון א זייגער 245
דאָס גלעקל 248
דער אלטער קאם 249
בנימין 251

דוד שמעוני

ביים שטראַנד פון ים 253
דער יורה 256

אברהם שלאָנסקי

די איבערזעצונגען — אויטאָריזירט

נעכט 265
פּראַצע 271
יזרעאל 274
לך לך... 278

ש. שלום

די איבערזעצונגען — אויטאָריזירט

כ׳באַגרים דיך, אייראָפּע 283

נתן אלתרמן

א בריוו פון מנחם מענדלען 293
דאָס יינגל אוראָממשיע 296
מאַמע, מע מעג שוין וויינען? 298

אברהם ברוידס

צו א שוכפוצער 301
צו א וועשין 302
דער קליינער הענדלער 303
צו א קעכין 304
מיר שווערן 305
אין שטורעם פון שלאַכטן 306

דוד חומסקי

צעזאַר נעראָן 307
די מאַמע מיטן קינד 309

בנימין טענענבוים

דיין קול ווי אנומלט 313
(די איבערזעצונג אויטאָריזירט)

ווערק פון ל. אָליצקי

1. אין אן אָקופּירטן שטעטל — דערציילונג
פאַרלאַג „קולטור־ליגע", וואַרשע, 1924

2. אין שיין פון פלאַמען — נאָוועלן
פאַרלאַג „ב. קלעצקין", ווילנע־וואַרשע, 1927

3. משלים פאַר קליין און גרויס פאַרלאַג „קולטור־ליגע", וואַרשע, 1929

4. גערענגל — ראָמאַן אין 2 בענדער פאַרלאַג „קולטור־ליגע", וואַרשע, 1932

5. דער זון אַנטקעגן — דערציילונגען (אילוסטרירט)
פאַרלאַג „ציש"אָ", וואַרשע, 1933

6. הונטמאַן — ראָמאַן (2 אויפלאַגעס)
פאַרלאַג „קולטור־ליגע", וואַרשע, 1937

7. דער מענטש וועט גוט זיין — משלים
פאַרלאַג „דאָס נייע לעבן", לאָדזש, 1947

8. דורך טויט צום לעבן — דערציילונג
פאַרלאַג „איקוף", בוענאָס־איירעס, 1949

9. משלים־בוך פאַרלאַג „יידיש בוך", לאָדזש, 1949

10. מענטשן אין קלעם — דערציילונג פאַרלאַג „יידיש בוך", וואַרשע, 1951

11. מיטן פּנים צו דער זון — משלים און לידער
פאַרלאַג „יידיש בוך", וואַרשע, 1950

12. אָפּקלייב — ראָמאַן פאַרלאַג „יידיש בוך", וואַרשע, 1953

13. דאַדיע קאָוואַל — ראָמאַן אין 3 בענדער
פאַרלאַג „יידיש בוך", וואַרשע, 1955

14. זאָגט די וועלט א משל — משלים
פאַרלאַג „יידיש בוך", וואַרשע, 1956

15. פאָלקסטימלעכע באַלאַדן; פון דער העברעישער דיכטונג
פאַרלאַג „נידערשלעזיע", ווראָצלאַוו, 1949

איבערזעצונגען

16. ציגיינער — דראַמאַטישע פּאָעמע פֿון א. פּושקין
פֿאַרלאַג „נידערשלעזיע", ווראָצלאַוו, 1949

17. ווייט פֿון מאָסקווע — ראָמאַן פֿון וו. אַזשאַיעוו
פֿאַרלאַג „יידיש בוך", ווארשע, 52—1951

18. פֿון קרילאָווס משלים
פֿאַרלאַג „יידיש בוך", ווארשע, 1957

19. פֿאַן יאָוויאַלסקי (די משלים און שפּריכווערטער) — קאָמעדיע פֿון א. פֿרעדראָ.
פֿאַרלאַג „יידיש בוך", ווארשע, 1950

20. דער וועג פֿון חבר בידע — ראָמאַן פֿון איגאָר נעווערלי
פֿאַרלאַג „יידיש בוך", ווארשע, 1953

21. טוווים פֿאַר קינדער
פֿאַרלאַג „יידיש בוך", ווארשע, 1954

22. מיצקעוויטש, פּאָעזיע
פֿאַרלאַג „יידיש בוך", ווארשע, 1954

זאַמלונגען

23. דימענטן פֿאַר אַלע — משלים
„מלוכה־פֿאַרלאַג פֿאַר שול־אויסגאַבן", ווארשע, 1951

24. אייביקע קוואַלן — פֿאָלקס־שאַפֿונג
„מלוכה־פֿאַרלאַג פֿאַר שול־אויסגאַבן", ווארשע, 1953

25. טריט ביי טריט — כרעסטאָמאַטיע פֿאַרן ערשטן שול־יאָר
„מלוכה־פֿאַרלאַג פֿאַר שול־אויסגאַבן", ווארשע, 1951

ל. אַליצקי

פאָלקסטימלעכע באַלאַדן

*

פון דער העברעישער דיכטונג

הילע, צייכענונג פֿון אויטאָר
און אילוסטראַציעס:
ל. מערגאָשילסקי